

NNCL1414-50Bv2.0

Fekete István

Tüskevár

NEGYEDIK KIADÁS
SZECSKŐ TAMÁS RAJZAIVAL
© FEKETE ISTVÁN 1962

622364

Az Athenaeum Nyomda rotációs magas- és offsetnyomása
Felelős vezető: Soproni Béla igazgató
A kiadásért felel a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó igazgatója.
Felelős szerkesztő: Janikovszky Éva. Képszerkesztő: Szántó Tibor.
Műszaki vezető; Korom Ferenc Műszaki szerkesztő: Mérei Zoltánné.
Terjedelem: 21 (A/5) ív, MSZ 5601-54

Az osztály zsongása lassan elcsendesedett. Először a suttogás szűnt meg, aztán a mozgás is megdermedt, és nem lehetett mást hallani, mint egy-egy köhintést s az osztálynapló lapjainak lassú fordulását, ami olyan volt, mintha kaszát suhintottak volna a levegőben.

– Acél!

Egy pápaszemes ifjú állt fel az első padban. Először elpirult, aztán elsápadt, s keze idegesen nyúlt számtanfűzetéhez.

– Hogy vagy, fiam?

Az osztály némán sóhajtott, és a feszültség elernyedte lélegzetét szinte látni lehetett. A Dunán egy hajókürt távoli bődulése hallatszott, és Acél Béla reszkető keze megállt a fűzet mellett. Rövidlátó szeme elpárásodott.

– Köszönöm, tanár úr, tegnap kiszedték a varratokat.

– Maradj csak. A vakációban majd foglalkozz kicsit a számtannal...

– Igen, tanár úr.

A fiú leült, és beteges arca megnyugodott. Az osztályon az együttérzés jósága lebegett át: nem rossz gyerek ez a Kengyel, és ma – úgy látszik – szíve is van...

A számtantanár tovább nézte a naplót, a naplónak azt az oldalát, ahol az Acéltól Ernyeiiig következő egyének lapultak egyrészt a naplóban, másrészt szétszórva a teremben. Hosszan nézte, s ezzel szinte pattanásig húzta újra azokat a láthatatlan szálakat, amelyek az első oldalon tartózkodó neveket és az élő tulajdonosokat nagyon is valóságosan összekötötték. A dermedés újra némaságot szült, ami azonban Wallenberget például nem érintette annyira, mint – mondjuk – Herényit, aki közelebb esett a tűzhöz.

– Dubovánszky!

– Szszsz... – egy olyanféle hang volt ez, mint amikor a bicikligumi kiadja lelkét, s az utolsó padban felállt egy lomha, nagy fiú. Már is izzadt. Vonalzóját egyenesre igazította asztalán, gallérjához nyúlt, mintha kevés lenne a levegő, és hátratolta székét, mielőtt a táblához indult volna.

– Várj! Elégszer feleltél már, és másokkal kell foglalkoznom. – Dubovánszky arca szétterült, mint a megnyugodott telihold –, de beszéltem apáddal a kamatszámítást illetően – folytatta Kengyel.

– Ezt majd szíveskedjél a nyári programba beilleszteni. Jó?

A nagy fiú némán meghajolt, és mindenki tudta, hogy az öreg Dubbal nem lehet viccelni, tehát ez a fiatal óriás a birkózáson kívül a kamatos kamatokkal is ádács csatákat fog vívni – naponként. A vakációban!

Az ifjú Dub leült, az osztálynapló első lapja elfordult, s az Acéltól Ernyeiiig létező ifjúság úgy érezte magát, mintha most bukkant volna fel a víz alól, megfulladás előtt negyed másodperccel. Ellentétben a Feketétől Jandáig húzódó “hallgatókkal”, akik ugyanekkor csendesen elmerültek a bizonytalanság hullámaiban.

– Janda!

Egy fürgé fiú pattant fel az első asztalnál, és már indult is, vidáman, szinte parádézva. Janda az osztályelső volt. de Kengyel leintette.

– Úgy tudom, Acéllal egy házban laktok.

– Igen, tanár úr.

– Ha ráérsz, látogasd majd meg.

– Igen, tanár úr, de eddig nem kérte.

– Ezután sem kérné, azért kérem én!...

A fiú kissé elpirult, és mintha válaszolni akart volna, de Kengyel már nem foglalkozott vele. Fordított megint egy lapot, s a Feketétől Jandáig terjedő ifjúság lélegzethez jutott, helyet adva azoknak, akik elég szerencsétlenek voltak a Jelka – Nánai nevek közé esni.

– Kertész!

A szólított fiú felállt, de nem mozdult, mintha lennének még csodák, és az órák magánbeszélgetésekből állnának.

– Mire vársz, fiam?

– Talán tapsra... – vélte egy meggondolatlan hang, mire a tanár szeme lassan a közbeszólóra fordult, és megállt rajta. A meggondolatlan ifjú füle pirulni kezdett, és sürgősen megátkozta az anyatermészetet, amelytől ezt az ellenállhatatlan locsogó örökséget kapta.

– Jöjjön ki maga is, Sós fiam, idekint közbeszólhat...

Az osztályon csendes derűtség szaladt végig, ámbár, ha Kengyel magázni kezdett, viharzag úszott a levegőben. Balogh ennek ellenére kinyitotta füzetét, amelyben a tegnapi sportújság lapult, Wallenberg pedig az órájára nézett. Fél tíz – a fene egye meg, de lassan megy az idő! Közben Sós Károly is kikerült a katedra elé, immáron századszor megfogadva, hogy inkább többől leharapja nyelvét, de ezentúl hallgat... most aztán itt van! Még lerontja azt a szép nyugodt négyest.

Kertész felírta a táblára a feladatot, és döcögve hozzálátott a megoldáshoz. Az osztály lassan megnyugodott, most már körülbelül sejtették, kik a kétes osztályzatúak, akik ezen az utolsó összefoglaló órán sorra kerülnek.

Az ablakon a nyár nézett be, és a nyár szólt be a verebek gondtalan csiripelése hangján. A gömbölyű kis felhők puha lengéssel úsztak ismeretlen tájak felé, valahol egy vonat pöfögött, és ígéretes kőszénzag úszott be az ablakon, utazásszagot vegyítve a törtek és aránypárok közé. A kőszénzag egy közeli sütőde kéményében született, és semmi köze nem volt a pöfögő mozdonyhoz, de illúzió és képzelet is van a világon, amiből némelyik hetedikes többet kapott a kelletnél.

Ladó Gyula Lajos – például – annyira többet, hogy a vándorló felhők és a kőszénfüst egyszerűen kiemelték az aránypárok kötött világából, és áthelyezték egy nyüzsgő váróterembe, hol időnként a hangszóró mondott be különféle vonatindulásokat.

Ladó Gyula Lajos számára megszűnt a tanterem minden izgalma. Megszűnt a tábla, a katedra, a verejtékező Kertész, sőt Kengyel is, aki már harmadszor szólítja Sóst, hogy: kedves Sós “barátom”, most szóljon közbe, de Sós nem szól közbe...

Ladó Gyula Lajos kinéz az ablakon, de csak teste van jelen. Ő éppen jegyet vált, majd később elindul vele a vonat, és az ablak előtt elszaladó táj végképpen kihúzza a számok, tanterem és iskola szürke világából.

Gyula – úgy is, mint Lajos – utazik. Üveges szemmel néz ki az ablakon, és egy utastól nem lehet kívánni, hogy törtekkel foglalkozzék. Kengyel tanár úr azonban érthetetlen csökönyösséggel ragaszkodott a törtekhez és a jelenlevők teljes jelenlétéhez.

– Gárdony! – kiáltja a képzeletbeli kalauz, miközben a Velencei-tó nádasai fölött súlytalan, fehér sirályok vitorláznak, és Gyula már csónakba akar szállni, amikor valaki bokán rúgja.

– Alszol?

Gyula tehát kiszáll a csónakból, és visszaérkezve az osztályba, kissé bután néz a mellette ülő Pondoray Bélára, aki köznyelven “Bütyök” nevűé hallgat.

– Mi?

– Kengyel szólít...

Igen, Kengyel őt nézi. Az osztály előbb mély csendbe merül, aztán halkán derülni kezeli, (Ezzel is múlik az idő...)

– Nem hallotta, Ladó, hogy szólítottam?

A fiú kissé kótyagos még az utazástól, de a veszély már megérintette idegeit.

– Parancsoljon, tanár úr.

Az osztály derűtsége erősen szélesedik.

– Ha majd felébredt, Ladó, talán fáradjon ki.

“Hhh – sóhajt Gyula is és Lajos is –, ámbár az én osztályzatom már le van zárva...” – ezért tehát nem a mereven hallgató Sós kartárs mellé megy, hanem a katedrához. Előfordult ugyanis, hogy Kengyel egy pohár vizet hozatott... krétát... szivacsot...

– Parancs, tanár úr...

Az osztály most már hangosan és kegyetlenül hahotázott, mire Gyula szigorúan hátranézett. Miféle nevetlenség ez?... Hozok neki vizet, és kész! Esetileg krétát?

– Oda álljon – intett Kengyel, kegyetlenül véget vetve a ravasz játéknak –, oda, Sós mester mellé, és legyen szíves folytassa.

Ez az a pillanat, amikor a padló himbálózni kezd, mint a süllyedő hajón, és az ember gyomra a torkába törekszik. A táblán számok, tört is, egész is, hát mi a mennykőt lehet itt folytatni?

– Nos?

A füle zúg – vagy repülő megy? –, meg kellene tiltani hogy iskolák felett repülők gyakorlatozzanak. Ráeshetik az iskolára egy ilyen gép... szörnyű!

– Tanár úr kérem, nem jól érzem magam...

Kengyel szelíden bólint.

– Elhiszem. Én sem érzem jól magam. Sós se és Kertész se, sőt... – és szeme az osztályra villan, elkapva a legszélesebben hahotázó réműletté torzult pillantását – sőt Árpád sem érzi jól magát. Árpád a Csillikéktől. Akinek ilyen jó kedve van, amikor társai elakadnak, az biztos a dolgában. Javítani akar... Jöjjön ki, Csillik.

A negyven fiú úgy néz Csillik után, mint amikor a karvaly kivág egyet a verébcapatból. Pislognak, mint a megrémült levelibékák. Úgy látszik, vigyázni kell az érzelemnyilvánítással...

– Folytassa, Kertész! Wallenberg, ne nézze az óráját! Elfelejtettem bejelenteni, hogy a következő órán földrajz helyett is számtan lesz, ez bizonyára megnyugtatja magát... meg a többieket is.

Az osztály erre lekonyul, mint a megfagyott rózsa, ha felsüt a nap.

Kertész újra nekiveselkedett a táblának, a kréta csikorgóit, és a hangulat ezt a csikorgást átvette.

– Csak nyugodtan, van időnk. Amit eddig leírt, az jó.

A fiú egyszerre megtalálta magát – Kengyel pontosan tudta, hogy csak egy kis biztatás kell... –, és megoldotta a feladatot.

– Elmehetsz – intett Kengyel –, javítottál, de jövőre jobban szedd össze magad. Fogd a krétát, Sós.

A hangulat megenyhült, azonban Ladó Gyula Lajoson már ez sem segített. Kapkodott, bizonytalankodott, gondolatai közé odaszállt a köszénfüst, s végül is Kengyel elzavarta.

– Sajnálom. Szerettem volna négyest adni. Tűnj el! Jó atyád mint mérnökember valószínűleg keblére ölel a hármassal együtt.

Ladó Gyula Lajos visszatámolygott tehát Bütyök mellé. Most már kényelmesen visszaülhetett volna akár a vonatra, akár a csónakba, de nem ült vissza. A fantázia könnyed szárnyait egyetlen nyisszantással lenyeste Kengyel, és ifjú barátunk szemét elhomályosította a könny arra a gondolatra, hogy ez a hármas esetleg sötét fellegeket borít a vakáció ragyogó egére.

Bütyök egy cédulát csúsztatott át az asztalon.

“Ne búsulj, Tutajos!”

Ladó Gyula Lajos ugyanis az osztályban a “Tutajos” nevet viselte, mint ahogy Vas Péter volt a “Fuszekli” és Csillik a “Bika”. És így tovább...

Gyula Lajos barátunk ugyanis egyszer a Tisza mellett nyaralt. A nagy folyón lefelé vándorló tutajok közül egy kikötött, és a jólelkű tutajosok megengedték a tutaj megtekintését.

Ez a megtekintés negyedóraig tartott, de az idők folyamán egyre bővült és színesedett. A tutajon töltött percek előbb órákká, majd napokká dagadtak, viharos kalandos utazássá és...

– ... kérlek szépen, a főtutajos megfőzte a lebbencslevest, én megtisztítottam a halat... hagymánk, borunk volt elég...

– Kormányoztál is? – kérdezte Bütyök, aki annyira érdeklődött, hogy kicseppent a nyál a szájából.

– Egyszer... – vallotta be Gyula szerényen – csak egyszer, de a főtutajos nagyon összeszidta a kormányost. Igaza is volt, mert ott nem babra megy a játék: emberéletről van szó. Majdnem felfordultunk.

– Én kellettem volna oda – mondta Bika, azaz Csillik Árpád, és kifeszítette mellét –, majd én megfogtam volna azt a kormányt!

– Nézd, Bika, te – elvégre – a hímnemű szarvasmarhákhoz tartozol... – szólt közbe Avás Elemér, aki éles nyelve után a “Jogász” melléknevet viselte, és a legjobb futó volt az osztályban – mit keresnél te egy tutajon? Mondjuk, a jászol előtt... – de már ugrott is, mert Bika szeme forogni kezdett, és lihegve dobogott a Jogász után, aki játékosan futott előtte, mint nehéz komondor elől a cikázó nyúl.

Mert ez az épületes beszélgetés – természetesen – tízpercben történt, még kora tavasszal, amikor a márciusi szél megmozdította a fiúk vérét és – mint láttuk – fantáziáját is. Azóta Gyula bizonyos fölényvel viseli a “Tutajos” jelzőt, és esetenként újabb történetekkel egészíti ki a tutajozást, amelyről “Egy nyár a Tiszán” címmel könyvet is kezdett írni.

Mindezek ellenére nem mondhatjuk azt, hogy ifjú barátunk a hazudósok felekezetébe tartozott volna. Nem, erről szó sincs. Ami a valóságban megtörtént, azt Gyula soha nem ferdítette el, de amit így megálmodik, azt el is hiszi.

Ha például apja megkérdezi, felelt-e és hányasra, Gyula megmondja. És ha apja a részletekre kíváncsi: azt is megmondja. És ha büntetés jár érte: akkor is megmondja.

Alapjában Gyula jellemes fiú, ha azt a kis fantáziát leszámítjuk, amivel azonban nem bántott meg soha senkit. Sőt! A hallgatóságnak szívbeli gyönyörűséget szerzett, éhes tízpercben kecsgepörköltről mesélve, amitől az ifjúságnak majd a szeme ugrott ki, és Dubovánszky hallhatóan nyelt.

– Ne kínozz, Tutajos, mert belehalok – rebegette a lomha nagy fiú, és elment egy zsemléért, hogy a gyomrában jelentkező forradalmat elhallgattassa.

– Tulajdonképpen mért hívnak téged Gyula Lajosnak? – kérdezte egyszer Tímár, aki az osztályban a kevésbé előkelő “Bolha” nevet viselte.

– Azért, mert az őseim Gyulák voltak. Anno dacumál... – tette hozzá, mert azt apja is így szokta mondani, s ez Bolhát gondolkodóba ejtette.

– Hogyhogy... minden őőd Gyula volt?

– Nem. Gyulák voltak, azaz vezérek. Anno dacumál. még az ősmagyarok idejében.

– Ez biztos?

– Nyugodt lehetsz. Ezért vagyok én Gyula Lajos, az apám Gyula Ákos, a nagyapám Gyula Xavér...

– Xavér... nahát! – csodálkozott Bolha, és nem zavarta többé Gyula Lajos előadását.

Mindez azonban régen történt, szinte az ősködben, most azonban nem létezik más, csak egy rettenetes, telt hasú, vérszívó hármas, Kengyel jóvoltából.

Bütyök, a jószívű Bütyök újabb cédulát csúsztat át, amit Gyula könnyein keresztül alig tud elolvasni.

Eredj utána a tanáriba, feleltessen még egyszer... sose feleltél hármasra...

Tutajos csak a fejét ingatja, hogy: nem, de a köd mintha oszlana, és érzi már, hogy utánamegy Kengyelnek.

Kengyel ezt nem tudja, de nem is érdekli, mert Csillikkel van elfoglalva, aki “majd megfogta volna a kormányt... A rettenetes Bika szeme most nem forog, és olyan könnyöngően néz a tanárra, mint a kisborjú a mézárásra.

Ebben a pillanatban csengetnek. A berregés szétugrasztja a csengő kupoláján lebzselő legyeket, és Kengyel úgy néz Csillikre, mintha most látná életében először. Végül is becsapja a naplót, és feláll.

– A jövő órán folytatjuk: még egy példát adok. Szedd össze addig magad.

Hóna alá vágja a könyvet, és kimegy az osztályból. Csillik még áll egy kicsit. Nézi a táblát, akrét beledobja a tartóba, aztán megtörli verejtékes homlokát:

– Hát kellett nekem röhögni?

Az osztály pedig felzúdul, mint a méhkas, ha megkopogtatja a harkály, és tutajos – úgy is, mint az “Egy nyár a Tiszán” című mű szerzője – elindul Kengyel után.

Ehhez az elinduláshoz a legnagyobb lelkierő szükséges. Kengyelt nem lehet csak úgy leszólitani, mint például Lajos bácsit, mindenki Lajos bácsiját, a magyar és természetrajz tanárát, akinek elcsuklik a hangja, ha Arany Toldijáról vagy a hangyák csodálatos államalkotó szervezetéről beszél.

Nem! Kengyel hideg, mint egy képlet, ámbár korrekt, akár Pitagorasz tétele. Kengyel a számok világában él, és egy bonyolult egyenletre úgy néz, mint a kertész valami csodálatos rózsabokorra vagy a nagyevő a még érintetlen, ropogósra sült kacsapecsenyére. Kengyelnek neve van a jónevű matematikusok között is, és itt, a hetedikben törtekkel és aránypárokkal foglalkozni olyan neki, mintha a nagy festőművésznek állandóan cégtáblát kellene festeni.

És amikor azzal a hideg kék szemével ránéz az emberre, azaz gyerekre, és azt mondja:

– Nos?...

Akkor, nos, hát akkor azonnal összezavarodnak a szépen kicirkalmazott mondatok, és a tizenhárom éves ember egyszerre szűknek érzi a gallérját.

Jelen esetben azonban a vakáció forog kockán, és a vezérek ivadéka: Gyula Lajos a vértanúk mindenre elszánt bátorságával lohol a tanár után. Kengyelt lehetőleg még az udvaron kell elfogni, négyszemközt, mert a tanári szobában, annyi ember előtt... nem... még így négyszemközt is... huh!

Gyula aligha érte volna el a jeles számtantudóst, ha megbízhatatlan öngyújtók és általában dohányos emberek nem lennének a világon. Kengyel megállt, és öngyújtóját csattogtatta, amíg végre fellobbant a láng, és kibuggyant az első szippantás édes füstje. Aztán ránézett Gyulára, úgy, ahogy szokott...

– Nos?

– Tanár úr kérem...

– Nos?

– Én felelni szeretnék...

– Itt?

Hát erre mit mondjon az ember? A vezéri ősöknek határozottan könnyebb dolguk volt. Ilyen szorult helyzetben kardot rántottak vagy buzogányt, aztán üsd-vágd, nem apád! A késői utód azonban ezt a példát nem követheti, sajnós.

– ... javítani szeretnék – nyögi –, mindig négyesem volt...

– Az volt – ismeri el Kengyel. – ... és...

– És?

– ... bocsánatot kérek, hogy figyelmetlen voltam, elgondolkoztam, azért nem tudtam folytatni... bocsánatot kérek.

– Megbocsátok, Ladó, ha ez elég magának...

Az udvaron már nyüzsgött az ifjúság, s a ragyogó égen érzéketlenül vitorláztak csapott fenekű kis felhőgályák, de ezeket Gyula nem látta. Gyula a földet nézte, aztán megtörülte a szemét, mert erre szüksége volt.

– Maga javíthatatlan álmodozó, Ladó. És nézzen rám, ha velem beszél... maga nem tud koncentrálni, maga megbízhatatlan abban is, amit tud. Játszva lehetne kitűnő is, de így?... Nem olyan rossz jegy az a hármas...

– Tessék még egyszer megpróbálni...

– Olyan biztos a dolgában?

– Biztos vagyok! – mondta Gyula az ősök elszántságával, és arra gondolt, hogy ha belesül a feladatba, hát öngyilkos lesz, esetleg Kengyelt is megöli, de a nagy táblát mindenesetre lekasztja, és szétveri a világot...

De Kengyel nem látszott ijedtnak, inkább meleg villanások táncoltak a szemében. A tanár nemcsak matematikusnak volt kiváló, de emberismerőnek is, és legszívesebben barackot nyomott volna Gyula elbúsult fejére. Ehelyett azonban azt mondta:

– Hát... majd meglátom. Sok felelő van még... – ezzel intett, hogy a beszélgetést befejezte.

Gyula ezek után egy pohár vizet ivott, sőt az arcát is megmosta.

Bütyök – a tapintatos Bütyök – csak később tette fel a kényes kérdést:

– Mit mondott?

– Semmit! Sok felelő van még... azt mondta. És hogy majd meglátja...

– Feleltet, ne félj, feleltet!

De Gyula most már a feleltetésnek sem örült. Úgy érezte, nem tud semmit, de semmit, és amikor Csillik a következő órán felírta a példát, semmiképpen nem tudta követni a megoldást. Mereven nézte a táblát, és – megőrültem, gondolta – újra megjelent a váróterem, sőt a csónak is a Velencei-tó partján. A csónak elég rossz állapotban volt.

Csillik végül is befejezte művét, és letette a krétát.

Kengyel eddig az osztálykönyvben lapozott, és most hátrafordult.

– Ladó mit szól hozzá?

Gyula úgy ugrott fel (a csónak mellől), mintha egy skorpiótenyészetet fedezett volna fel nadrágja alatt.

– Ne idegeskedjen. Azt kérdem, jól van-e megoldva a feladat.

Gyula nem látott semmit, és nem tudott semmit, de Janda feje, a stréber Janda feje, az áldott Janda feje helyeslően bólintott. Természetesen nem azért, hogy őrajta segítsen, de ez már nem is volt fontos.

– Jól, tanár úr!

– Biztos?

– Igen. Egészen biztos.

– Hát akkor elmehet, Csillik, azonban jegyezze meg magának, hogy a számtan szép és okos dolog, de a bajtársiasság is valami, és a közösségi érzésnek is van matematikája. Érti? Nem érti... Üljön le, Ladó.

– Mikics!

És folyt a feleltetés tovább.

Aztán – egyszer csak – vége lett az órának.

– Hát, fiúk – állt fel Kengyel –, végeztünk is. Wallenberg most nézte meg harmincötödször az óráját, ámbár nem is akartam feleltetni... és ezzel el is búcsúzhatunk. Nyaraljatok vidáman, de a nyakatokat azért ne törjétek ki, mert a fejetekre szükség lesz jövőre is. És hát minden jót kívánok nektek.

– Mi isi Mi isi! – üvöltött az osztály, feledve minden sérelmet, reszketést, félelmet. – Mi is minden jót kívánunk a tanár úrnak!

Kengyel, évközben elképzeltetlen vidámsággal, intett, és kiment a teremből, amelyben alig volt kisebb lárma, mint – anno dacumál – a catalaunumi síkon, ahol Attila mérkőzött bizonyos Aétius nevezetű rómaival, mégpedig eldöntetlenül.

Az utcára alig vetettek árnyékot a magas házak, olyan meredeken sugárzott le a nap, ámbár a boltozatos kapuk alól félhomályos hűvösség lengett ki a ragyogásba.

– Nyugodt lehetsz, Kengyel megadja.

– Nem vagyok nyugodt. Ez nem számít feleletnek.

– Dehogynem! Akkora négyesed lesz, mint egy ház...

– Ha hármasmom lesz, apám nem enged sehova. Akkor pedig...

– Jelesed lesz! Meg is érdemled – mondta Bütyök, mert ez a párbeszéd – ezt mondanunk sem kell – Tutajos és közte zajlott le hazafelé menet.

– ... akkor pedig öngyilkos leszek – fejezte be a mondatot Gyula, ámbár minden meggyőződés nélkül. – Képzeld el: itt ülni ebben az undorító kelkáposztaszagban, gázzagban, csörömpölésben Piri mamával, aki mindennap elmondja, hogy az az áldott Laci bácsi még ma is élne, ha a doktor el nem tévesztette volna az orvosságot, meg a patikus is, mert amikor meghalt, és kiöntötte a folyadékot az udvarra, hát ott nem nőtt többé fű. Soha! “Ha leutaznál, kisfiam – mondja Piri mama –, megláthatnád, még most sincs ott fű, azon a helyen...” Hát most én utazzak le Kajászóremetére, megnézni, hogy van-e ott fű?...

– Jó asszony a Piri mama... én igazán szeretem. Nem azért, mert mindig ad valamit, vajas kenyeret, cukrot.

Gyula melegen nézett Bütyök nevezetű barátjára.

– Te mindenkit szeretsz, Bütyök... neked mindenki jó... sose verekedsz, pedig legerősebb vagy az osztályban.

– Nem szeretek verekedni – mondta a zömök fiú, és felemelte nagy kezét, amely rendkívül hosszú karon lógott. Janda szerint Bütyök egész testalkata közeli majomösökre vallott.

Ezt a megjegyzést annak idején meghallotta Csillik is, és szeme forogni kezdett. Gyanúsan közeledett az osztályelsőhöz:

– Megrúgjalak, Janda?

Az osztályelső elvörösödött, és tekintélye megóvása érdekében odébbállt, de nem szólt semmit.

Mindebből látható, hogy nemcsak Bütyök szeretett mindenkit, de általában őt is szerették. Ha két-három nap elmaradt Gyuláéktól, Piri mama azonnal hiányolta.

– Csak nem beteg ez a Béla?

Piri mama szerint ugyanis nem illik senkinek “csúfnevet” adni, és a “Bütyök” egyébként is olyan “közönséges” szó...

Ez a nevezetes hölgy egyébként nem a mama volt, hanem Gyula apjának a testvére. Régen özvegy, aki ott lakott már, amikor Gyula született, s abban a percben “Piri mama” lett, mert a háromkilós Gyula igazi mamája, azzal, hogy gyermekét világra hozta, szinte be is szüntette anyai tevékenységét. Gyulát Piri mama az első percben elorozta. Fürdette, dudliztatta, és ha Gyula Lajos tüszentett, forróra tárcsázta a telefont, és kemény dolgokat mondott a doktornak, aki nem rohant azonnal a “súlyos beteghez”.

Arról persze nincs szó, mintha a valódi mama nem szeretete volna egyetlen gyermekét, de Piri mama anyai kitörései ellen nem tehetett semmit.

– Hát kié ez a gyerek tulajdonképpen? – berzenkedett néha a valódi mama.

– A tied, szívem, de én nevelem...

– Hagyd Piroskát, drágám, hadd szórakozzon. Te úgysem érsz rá – mondta ilyenkor Gyula Ákos, az atya.

És ez igaz volt, és ennek az állapotnak sok jó oldala is volt.

A fiú szülei mérnökök voltak. Az asszony vegyész, a férfi gépészmérnök, elfoglalt, dolgozó emberek. Ezenkívül, ha a fiú valamiben kitűnt – ami ritkán fordult elő –, jó volt az a gondolat, amit nem is mondtak ki, hogy: “A MI fiúnk!...”

De ha Gyula rossz fát tett a tűzre – ami gyakrabban megesett –, vagy valami vérszegény bizonyítvánnyal bátortalankodott haza, azonnal és kereken megmondták, hogy:

– Piroska nevelése...

Gyula tehát két anya közt nevelkedett, és nőtt is szépen. Két anya: több mint egy anya, s ennek is megvolt az a jó oldala, hogy ha az egyik anya akart valamit, ami Gyulának ellenszenves volt, azt a másik anyával el lehetett intézni. Ha például Piri mama ragyogó májusban pulóvert erőszakolt rá, addig sóhajtozott, amíg anyja meg nem kérdezte:

– Mi a bajod?

– Melegem van.

– Hát vedd le a pulóvert!

– Piri mama akarta.

– Vedd le!

Aztán kiment a konyhába.

– Piroska, megöledt ez a gyereket. Ilyenkor pulóver... mondtam neki, hogy vegye le.

Ha – ellenben – a számtannal volt baj, és a vegyész mama különféle extra példákat írt elő gyakorlatképpen gyermekének, Piri mama állt a sarkára.

– Meg akarod gyilkolni a gyermekedet, Terka? Szétmegy a feje a folytonos számolásban...

És Gyulának nem ment szét a feje. Szépen növekedett tovább, olyannyira, hogy legmagasabb volt az osztályban, de a sportorvos, aki az egész osztályt megvizsgálta, megnyugtatta az aggódó szülőket:

– Semmi baj. Bőséges, helyes táplálkozás, nyárra meg el kell küldeni valahova, ahol mindig a szabadban lehet, és jó ellátása is van.

– István! – mondta az idősebb Ladó. – Istvánhoz kellene elküldeni, ha nem lenne olyan kelekótya...

– Hát azt nem lehet éppen mondani, hogy “kelekótya” – sértődött meg az asszony, mert István a testvére volt, ámbar mintha nem is lettek volna testvérek. Gyula mamája szőke volt, halk, törékeny, István pedig fekete, zömök és hangos. Istvánéhoz hasonló hanggal csak a doni kozák kórusban találkozik az ember, mert olyan dorombolóan mély volt, mintha hordóból beszélt volna.

– Már tavaly is hívta, de ott van az a nagy mocsár, folyó... István nem lehet folyton a gyerek sarkában.

– Tizennégy éves lesz, tud már magára vigyázni – gondolkodott hangosan az apa –, de majd meglátjuk a bizonyítványt. Kijelentem, hogy ha egyetlen hármasa lesz: nem megy sehova!

– A bizonyítvány s a gyerek egészsége – ugye? – nem tartoznak össze... de nem vitatkozni akarok. Ha éppen büntetni kell...

– Elküldjük nyaralni, ugye?

– Nem! Beskatulyázzuk a lakásba, aztán jöhet a tébécé... Pazar logika!

A reggelizőasztal fölött ellentétes, talán kicsit ellenséges hullámok torlódtak.

A férfi később cigarettára gyújtott, s a cigarettafüstben megszelídültek az ellentétek is.

– Ne veszekedjünk, szívem: ugye, ne? És a tébécét se fessük a falra. Hát hogyan gondolja?

– Mindenképpen menjen a gyerek, de ha valamiből rossz jegye lesz – és itt a számtanra gondolok –, minden napra viszi magával a feladatokat. István majd ellenőrzi. Ilyen tekintetben István megbízható.

– Hát... – akart valamit mondani Ladó.

– Igenis, megbízható! – válaszolt a ki nem mondott gondolatra Ladóné, mire a férj elmosolyodott.

– Ha maga mondja, akkor természetesen: megbízható.

Mindezekből látható, hogy Tutajosnak semmi oka sincs öngyilkossággal fenyegetőzni, s a vakációt elsötétítő fellegek is csak azért voltak, mert Gyula hitt bennük. De láthatjuk a csodálatos anyai ösztönt is, amely egyenesen a számtanra célzott, szinte előre vetve árnyékát a mai szerencsétlen napnak.

Gyula Lajos azonban nem tudott sem a tébécéről, sem erről a beszélgetésről. A tüdeje tökéletesen rendben volt, csak egyszerűen kicsit meghajolva járt – ami a gyors növények következménye –, és mintha keze-lába lazán lett volna törzséhez kötve. Egyszóval: Gyula úgy járt, mint ahogy egy tutajoshoz illik, aki örvények felett egyensúlyoz, s a szárazföldön kacsázik, mint a tengerészek, és egyéb vízi emberek.

István bácsit pedig módfelett szerette – Piri mama szerint imádta... –, mert ennek a zajos mezei embernek minden érkezése ünnep volt. István bácsi soha nem írta, hogy jön, de már az ajtónyitásról tudni lehetett, hogy ő érkezett, mert megrendült a ház, s az előszobából olyan csók hallatszott, mint egy pisztolylövés.

– István, agyonszorítász – tiltakozott Piri mama elhalóan a rokoni ölelés ellen –, nem csodálom, hogy Lili otthagyt.

– Lili számár volt és előkelő, városi liliomszál. Jó, hogy eszembe hozod: meg is látogatom.

– És az ura mit szól hozzá?

– Nem “ura”, csak férje. Én az ura voltam, s ezt nem bírta, ezért váltunk el. Most Lili ura a férjének, aki nem szól semmit, de nem is szólhat. Lilit tehát meglátogatom. Ebben a csomagban egy liba van és más apróság. A libát azonnal a tepsibe, mert tegnap vágták, és megeszi a fene ebben a melegben. A kölyök itthon van?

– Itt vagyok, István bácsi!

– Szervusz, te égimeszelő! Hadd öleljelek meg!

Ezek után Gyula is kapott két olyan csattanós csókot, mintha egymás után két ember esett volna le a harmadik emeletről.

István bácsi egy nagy dunántúli állami gazdaságnak volt a főagronómusa, ott is született, és kijelentette, hogy ott is akar meghalni. Nem is szeretett kitartóan és jobban semmit és senkit, csak azt a földet, aminek minden barázdáját ismerte, és amikor Lili néni szóba hozta, hogy jobb lenne Pesten élni, mert István tudását a minisztériumban is megbecsülnék, úgy nézett feleségére, mintha azt sürgősen elmeógyógyintézetbe kellene szállítani.

Lili néni ezek után még hozzátette, hogy:

– ... végeredményben ez olyan paraszti élet, amit nem lehet kibírni... – mire a férj szeme forogni kezdett, arca felfúvódott, és lila lett, aztán olyan ordításba csapott, hogy a legyek rémülten verték fejüket az ablaküvegbe, mert távozni akartak.

István bácsi fél óra alatt kiordította magát, s ez határozottan jót tett megsértett egyéniségének. Közben olyan dolgokat mondott nejjének Pestre és a “paraszti életre” vonatkozólag, amelyek csak ordítva használatosak, s összegezve a csata eredményét, felajánlotta Lili néninek, hogy menjen, ahova akar, de – egyedül.

És Lili néni ment, István bácsi pedig még abban az órában előléptette Nancsi néni házvezetőnőnek. Nancsi néni öreg szakácsnő volt, s ez az előléptetés nem jelentett neki semmit, mert eddig is ő vezette a házat, s eddig is Nancsi néni volt mindenkinek, s ezután is az lesz.

Gyula Lajost – aki akkor még nem volt Tutajos – Nancsi néni azonnal szárnyai alá vette, ha szülei egy-egy hétre lehozták, és Gyula mindig kellemesen emlékezett vissza ezekre az időkre, mert Nancsi néni közelében úgy teremték a rántott csirkecombok, mint erdőben a gomba.

Egyedül azonban és hosszabb időre még soha nem volt ebben a kellemes környezetben, és ami még szomorúbb, a mérnök szülők semmi értelmét nem látták fiúk csavargásának erdőn-mezőn, vízen és a nagy lápon, ami a gazdasághoz tartozott.

Féltették is fiukat, de nem is értették, hogy mi keresnivalója lenne a nádasban, ahol csak szunyog, vagy a vízen, ahol csak pióca terem.

– Nem neked való az ilyesmi – mondta az atya –, te mérnök leszel vagy orvos, s az ilyen durva környezet csak elrontana. Elhíheded: az ilyen posvány csak messziről szép...

– Olvasgassál fiam – tanácsolta akkor a mama –, pihen], napozz. Fürödni meg itt is lehet a kert alatt a patakban. Nagyon fontos, hogy kinek a társaságában vagy, talán az öreg Matulától akarsz tanulni?... Bagószagú vénember... alig tud írni-olvasni...

– Terka! – szólt közbe István bácsi szigorúan. – Terka, miket beszélpsz?

– Jó, jó – legyintett az asszony –, én is szeretem az öreget, gyermekkorunkban mindenféle játékot hozott... apró vadrécéket meg tündérrózsát... de mégiscsak elmaradt öregember: Gyula nem tanulhat tőle semmit.

– Terka, ez nem igaz. Matula tiszta szívű, bölcs öregember, akitől rosszat nem tanulhat a fiatalok. Én nem szólok bele, hogy engeditek vagy nem, de a természetről annyit tud az öreg, mint két egyetemi tanár, és emlékezetem szerint az iskolában természetrajzóra is van...

Erről a kérdéstről aztán nem beszéltek többet, és Gyula csak az irodában találkozott néha Matulával, aki csósz volt a nagy nádas táján, de felügyelt a nádvágókra is és a gyékényszedőkre, nemkülönben minden “járkélő”-re, akik rendszerint éjjel és “magánügyben” jártak, beleértve az orvhalászat izgalmas mesterségét is.

Matulának pipa-, füst- és mocsárszaga volt, de ez a különös szag nem volt kellemetlen. Gyula úgy gondolta, hogy mióta ismeri, nem öregedett egy napot sem, és ruhája is ugyanaz, amiben először látta.

– Hogy van, Matula bácsi? – kérdezte a hivatalos kézfogás után, és úgy érezte, hogy az öreg keze bükkfából van, csak egy kicsit kérgesebb.

– Megvagyok, köszönöm kérdésit, öregesen.

– Mi újság odakint?

– Hát mért nem gyün már egyszer ki, ha olyan kíváncsi? A récék kikötöttek, a gémek is, hal meg annyi van. mint a penész. Fognánk halat, meg ennénk is...

– Nem engednek, Matula bácsi, hogy így meg úgy.« tudja, az apám olyan mérnökember...

– Nem ért ahhoz a mérnök... ámbár a Terka kisasszony se gyütt ki sohase, de hát lányféle nem is odavaló.

– Jövőre, Matula bácsi! Jövőre talán egyedül is elengednek. Majd akkor!

Gyula ezek után egy marok szivarral pecsételte meg a barátságot, mert István bácsi szivardobozában volt elég... Matula vidáman nézett a szivarokra.

– Szerezte? – hunyorított, bizonyos elismeréssel jutalmazva a szivarok birtokbavételét. – Maga nem szivarozik?

Tutajos erre kissé elpirult.

– Még nem Matula bácsi, majd jövőre.

Persze. Gyula akkor még nem tudhatta, hogy akadályok jöhetnek közbe... egy pocakos hármás... Kengyel... de most már tudja, és ez a tudat elkészerítő.

Arra eszmél fel, hogy Bütyök keményen visszarántja egy útkeresztvezőnél.

– Belemész a pirosba, nem látsz?

– Elgondolkodtam. Ha Kengyel...

– Hagyd már abba – mérgelődött Bütyök –, becsszavamra láttam, hogy a végén négyest írt be.

– Ezt csak úgy mondod...

– Szavamat adtam, tudod, nem szoktam hazudni.

Ez igaz volt, de Bütyök inkább kockáztatott egy becsmérlést, csak barátját vidámabbnak látta.

– Hazakísérlek – mondta Gyula kissé felszabadulva, mert jó volt Bütyök mellett maradni, aki látta, hogy Kengyel végül is négyest adott.

Bütyökék egy hosszú, földszintes házban laktak, a Jegenye utca végén, ahol nem volt egyetlen jegenye sem, s az udvarban is csak egy öreg hársfa képviselte az erdőt. Igaz: szépen képviselte, mert óriás volt, s a fele udvarra árnyékot vetett, amikor árnyéokra volt szükség. És arra sokszor volt szükség forró nyarakban, mert ez alatt mosott Béla édesanyja nyáron s a

konyhában télen, mert Pondoray néni özvegy volt, és kis nyugdíja mellett ebből élt. Ha nem mosott, akkor vasalt, a szenesvasalót néha széles mozdulatokkal lengetve, miközben szikrák pattogtak ki a lyukakon.

Most is vasalt.

– Béluskám, azért siettem, hogy mindjárt elvihesd ezt a ruhát. Egyél valamit, aztán, ha megjöttél, rendesen ebédelsz. Két csomag lesz.

– Majd segítek – jelentkezett Gyula. – Én sem ebédeltem még, és utána Bütyök eljön hozzánk.

– Köszönöm, Gyuszikám, de ez azért mégsem illik... Béla, kenj egy darabot Gyuszinak is.

– Rögtön! – csapta le Bütyök a táskáját, és rövid idő múlva a küszöbön ült a két gyerek, szótlánul táplálkozva.

Nem, odahaza Gyula soha nem evett zsíros kenyeret, mert odahaza nem volt ilyen jó a kenyér, amit ugyanazon közértből hoztattak. És odahaza nem is szerette a zsíros kenyeret, de itt mindig csodálatosan ízlett, amiben talán része volt a rendkívül távoli reggelinek is.

– Köszönöm, Pondoray néni, ilyen jó zsíros kenyeret még nem is ettem.

– Hát ez pedig csak olyan szegényes kis zsíros kenyér volt... Béluskám, vigyázzatok a ruhára, ne gyúrjátok, az ügyvéd úr nagyon kényes.

– A tetű egye meg az ügyvéd urat – mondta Tutajos fél óra múlva –, hogy nem sül ki a szeme ötven fillér borralalót adni. Gyere, Bütyök, Piri mama cigánykereket hány örömeben, ha meglát.

– Ne bolondozz – mosolyodott el Bütyök, mert annyi képzelőereje neki is volt, hogy Piri mama cigány kerekezés közben nem lenne mindennapi látvány... ámbár a gondolatot kissé tiszteletlennek tartotta.

A naptárlapok aztán egyenként hulltak a papírkosárba, és eljött az évváró, a bizonyítvány kiosztásának napja is.

Barátunk, Gyula Lajos (úgy is mint Tutajos) erős fejfájással ébredt ezen a napon. Egy darabig féloldalt pislogott az órára, de mivel az még csak fél hét körül ténfergett, elővette az esti kétségeket, azaz inkább azok rohanták meg.

Hármas vagy négyes? Ezen múlik minden...

Azt nem lehet mondani, hogy Bütyök becsszava nem nyomott a mérleg egyik oldalán, de a másikon ott állt Kengyel, és hol az egyik merült le a valóság súlyával terheltén, hol a másik. Billegett a mérleg, s Gyulának érzelmei is így hánykolódtak Matula és a kelkáposztaszagú város között. Hogy ez a kedélyhullámmás nem tett jót a fejének, az bizonyos.

“Még egy kicsit alszom – gondolta végül –, akkor elmúlik a fejfájásom.”

El is múlt szépen, s arra ébredt fel, hogy Piri mama költögeti.

– Hány órára mégy, kisfiam?

– Nyolcra, Piri mama.

– Azt hittem: kilencre, mert most vari nyolc... Tutajos feje ismét megfájdult.

– Jaj – mondta –, jaj, még csak ez hiányzott! Mért nem szólt Piri mama? Úgy fáj a fejem...

– Beteg vagy és kész. Mondd meg, hogy hívjanak fel telefonon. Majd én megmondom nekik...

Gyula ezek után úgy mosakodott és öltözködött, mintha a tetőn már lángok csaptak volna ki, és ugyanakkor árvíz hömpölyögne az utcán.

– Ne izgasd magad, fiam. Hívjanak fel telefonon, és a bizonyítványon már úgysem lehet változtatni.

Gyula erre megvonaglott, mint a nemes vad, ha kést ütnek a horpaszába. Nem szólt, csak nyögött egyet. Igen – gondolta –, a bizonyítványon már nem lehet. A hármason... És úgy rohant le a lépcsőn, hogy majdnem elütötte Csalinga nénit, aki két kosarával teljesen elfoglalta a lejáratot. A hatalmas asszonyosság letette a kosarakat, hogy megmondja a véleményét a rohanó és nevetlen ifjúságról.

– Hát én csak azt mondom... – ennyit hallott Gyula, mert ez már az utcán volt, és Csalinga néni csak saját magának mondhatta el véleményét, amire egyébként nem volt senki kíváncsi, legfeljebb a szerelőék kutyája, a Bikfic helyeselt a farkával, de Bikfic gyenge jellemű volt, mindig igazat adott mindenkinek. (Még a gázleolvasót is tisztelettel kísérgette, aki kizárólag a havi fizetés előtt érkezett, az egész házban riadalmat keltve.)

Gyula ekkor már verejtékezve loholt az utca végén, jegyet váltott a villamoson, mert bérletét otthon felejtette, és úgy közelítette meg az iskolát, mint akinek semmi köze nincs a jeles intézethez. Aztán hirtelen befordult az ajtón, beleütközve a portásba, azaz Kocsis bácsiba, aki három széket cipelt egyszerre.

– Segítek, Kocsis bácsi...

– Éhen – mondta a nagybajszú portás –, éhen! Szóval elkéstünk... de nem bánom, ezt a kettőt hozhatja. Az egyik éppen Kengyel tanár úr vendégének kell. Éppen Kengyelnek... – és úgy pislogott Tutajosunkra, mint akinek pontos értesülései vannak az utolsó számtanóra idegtépő perceiről.

– Ott bal kéz felől – rendelkezett a portás –, ott a nagy fa mellett. Ott van Kengyel egy nővel, szalmakalapja van. Mármint a nőnek... – tette még hozzá, mintha Gyulából azt nézte volna ki, hogy Kengyelt összetéveszti egy szalmakalapos nővel.

Gyula tehát megkerülte a látszólag fegyelmezetten álló ifjúságot, és a nagy fa mellett letette a két széket. A hölgy valóban szalmakalapot viselt, egy olyan csészéaljszerű micsodát, de határozottan csinos volt. Ezt Tutajosunk még zilált viszonyai között is megállapította, aztán letette a székeket.

– Parancsoljon, tanár úr.

– Tessék szívem – mondta Kengyel a hölgynek, de Gyulára nézett, aki teljesen megzavarodott, mert eddig úgy tudta, hogy Kengyelnek egyáltalán nincs szíve.

– Köszönjük, Tutajos – mondta Kengyel, és Gyula meghajolt, hogy hanyatt ne essék.

Hát már ezt is tudja? Rettenetes!... – és kétszer megbotlott, amíg saját osztályának kellemes társaságában elvegyülhetett.

Az ünnepélyt a kertben tartották, és éppen egy nyolcadikos búcsúzott, saját versében állítva, hogy soha nem feledik az itt töltött feledhetetlen napokat.

– Hülye! – mondta Jogász, azaz Avas Elemér. – Persze, hogy feledhetetlen napok. Hát lehet egy ilyen verset elfeledni?... Egy ilyen szép napon...

– Nem kerestek? – kérdezte Gyula izgatottan. – Nem keresett senki?

– Dehogynem – suttogta a Jogász, aki a verstől egészen megvadult –, a verebek kerestek a szemétládjában, később még visszajönnek...

Bolha a markába köhögött, hogy nevetését leplezze, s így olyan mekegészzerű hangokat hallatott, míg Dubovánszky a nyakkendőjét igazgatta. Dubovánszky évfárára mindig nyakkendőben érkezett.

– Gyerekek, jól áll a nyakkendőm?

– Normális ember ilyen melegben nem köt nyakkendőt – mondta Sós, aki fehér sortban érkezett, és még sejtelve sincs róla, hogy valaki tintaceruzával egy piramist rajzolt hátul a nadrágjára.

– Ki mondta azt, hogy Dub normális, ki volt az az elvetemült? – kérdezte Jogász, de erre már nem kapott választ, mert erőteljesen tapsolt mindenki – később már csalt a nyolcadikosok –, és ütemesen kiabáltak:

– Bé-ki... Bé-ki... Bé-ki!

Béki a nyolcadik “osztályköltője” volt.

– Csak azt szeretném tudni, mi van még hátra – kérdezte valaki –, a vonatom egy óra múlva megy.

– Semmi – hánytorgott Jogász –, most már csak Kengyel következik. Hangverseny, saját szerzeményű gyászindulóval. Külön kiemeli Tutajos hármását...

– Jogász, te mindenáron egy pofont akarsz búcsúzóul – mondta Gyula, mert rettenetes ideges volt, de erre már nem került sor, mert vége lett az ünnepélynek. A kiváló ifjúság a tanterem felé özönlött, és kivételesen elcsendesedett, mert a katedrán már ott ült az osztályfőnök, és előtte azok a “bizonyos” könyvecskék.

Lajos bácsi, az osztályfőnök olyan szelíden nézett végig az osztályon, hogy még a reménytelen ifjak is megnyugodtak. Hátha!? Mert Lajos bácsi a legnyomorultabb kettest is úgy írta be, olyan derűs részvétellel, hogy szinte négyes érzése volt a hanyag egyéniségnek, és Lajos bácsitól a kettés is jobban esett, mint például Kengyeltől a hármas.

– Most persze lapultok, drága csemetéim, és azt hiszitek, hogy az éjjel belopódzott a tanáriba egy tündér, egy tündérke, és kijavította a kellemetlen jegyeket... Sajnos – tárta szét kezeit az öreg tanár –, sajnos, semmi nyomát sem láttam, mert a tündérek is tudják már, hogy ez okirathamisítás... – és kezébe vette az első indexet.

– Acél! Elég rendes bizonyítvány – nyújtotta át a könyvecskét a rövidlátó, sápadt fiúnak. – Ilyen nagy betegség után ennél jobb nem is lehet. Fiaskám, a vakációban ne törődj semmivel, könyveidet tedd félre, egyél, sétálgass, szedd össze magad, hogy szeptemberben Csilliket fél kézzel a falhoz kenhesd. (Csillik elnézően mosolygott...)

De felállt Janda.

– Lajos bácsi kérem, Kengyel tanár úr azt mondta, hogy Acélt a vakációban abriktoljam...

– Mit csinálj?

– Szóval, hogy foglalkozzam vele számtanból.

– Nem bánom, de csak úgy, ha Acél meg foglalkozik veled magyarból, mert aki feleslegesen idegen szavakat használ, az nem érdemli meg magyarból a jelest. Sajnos, már nem javíthatom ki az osztályzatodat, így magyarból is jelesed van. Tehát jeles magyar számár vagy.

– Éljen Lajos bácsi! – kiáltott Sós Károly, aki már megint megfélemedezett az ilyen közbeszólások kellemetlen utóhatásairól. Az éljennek gyenge visszhangja volt, mert a kitűnő ifjúság már szeretett volna túl lenni az év utolsó megpróbáltatásán. Kalmár, akinek vonatja immár fél óra múlva indul, kiemelte a tintatartót a helyéről.

– Ha valaki közbeszól, hozzávágom a tintatartót...

– Mit akarsz avval a tintatartóval, Kalmár?

– Tanár úr kérem, rosszul áll a helyén... és a vonatom fél óra múlva indul... meg akartam igazítani...

– A vonatod? Micsoda mondatszerkezet ez? És ennek az embernek adtam jelest!? Ha valaki ennyire töri magát egy ilyen bizonyítványért... hát tessék.

Kalmárnak jó bizonyítványa volt, így vidáman vette át a könyvecskét, meghajolt:

– Jó nyaralást kívánok, Lajos bácsi – és kiloholt az osztályból.

– Balogh! Bence! Birkás...

Ladó Gyula emésztő nyugtalanságban, félelem és remény vad hullámvadásában várta, hogy rá kerüljön a sor. Keze ökölbe szorult, és hóna alatt mintha mezei poloskák korzóztak volna.

– Mit vakaródzol? – érdeklődött Bütyök.

– Kibújok a bőrömből.

– Nyugodt lehetsz... – mondta Bütyök kissé bizonytalanul.

– Horváth. Ilontai, Kercesarik...

– Phh – nyögött Tutajosunk –, megőrülök. Hármas. Meglásd, hármast adott...

– Kincses, Kovács, Ladó!...

És Gyula Lajos aránylag daliásán ment a bizonyítványáért, bár az előbb említett rovarok mintha most a térdkalács körüli részre vetették volna magukat. Keze kicsit reszketett, amikor átvette a nyitott könyvecskét, szemét egy pillanatra behunyta, s ez idő alatt be is csukta a kemény fedelű okmányt. Aztán helyére ment, és maga elé tette az ítéletet, amelyet nem ismert még.

- Mutasd! – mocorgott Bütyök.
- Majd ha egyedül leszünk...
- Megbolondulok a kíváncsiságtól. Tutajos megdöbbenve nézett barátjára.
- Hiszen azt mondtad, hogy négyest írt be... szavadat is adtad...
- Láttam is! De hát tudod, milyen Kengyel.
- Mikics, Ormos, Pókos, Pondoray!

Bütyök kimászott a padból, és Tutajos egyedül maradt a könyvecskével. Igen, Kengyel alattomos és kegyetlen... nem lehetetlen, hogy csak a levegőbe írt, megtévesztésül a leselkedőknek...

– Eressz be!

Bütyök visszaérkezett, és ő sem nézte meg a bizonyítványát.

– Vági, Vas, Wallenberg...

Lajos bácsi végignézett az osztályon, aztán felállt. A csendben itt-ott a könyvecskék lapjai susogtak.

– Hát, fiúk, én most egy szép, hosszú beszédet is mondhatnék, de...

– ... nem mond, Lajos bácsi! – üvöltött Sós.

– Igen, ahogy a kedves közbeszóló szemtelenül megjegyezte: nem mondok. Mivel azonban tudomásom szerint – Sósnek eddig a sósperecre való tekintettel “Perec” volt a mellékneve (ámbar ez tulajdonképpen: főnév), ajánlanám a “viszketeg kofa” jelzöt, mert a perec, az nem lötyög mindenbe bele, de a kofa – igen!

– Éljen Lajos bácsi, éljen a “Viszketeg Kofa”! – üvöltött az osztály, csak Sós Károly volt csendes, és érezte, hogy új nevét semmiféle vegyszer le nem mossa soha többé.

– Még csak annyit – emelte fel kezét Lajos bácsi –, hogy menjetek, és örüljeteK fiatalágotoknak és a nyárnak.

Lajos bácsi kivonulását búcsúzó ordítás, asztalcsapkodás és felborult székek zuhanása követte; aztán kiürült a tanterem is. Zsongott az egész épület, de ez a zsongás a kapu felé húzódott, és később már csak egy-egy elkésett kopogás ment végig a folyosón.

– Nyisd ki, Bütyök – sóhajtott Gyula –, aztán majd én is...

– Guberáljunk – ajánlotta a sorstárs, és kinyitotta ugyan a könyvecskét, de le is takarta a sportújsággal, hogy az osztályzatok egyenként tűnjenek elő.

– Na, húzd már.

– Magaviselet – lehelte Bütyök –, hát ez nem fontos... magyar: jó. (Az újság lassan csúszott lefelé.) Lajos bácsitól nem is féltem én, engem is ez a kutya Kengyel érdekel.

– Hát ti mit csináltok?

Az ajtóban Kengyel, és mellette a szép lány. A két fiú felállt a dermedt csendben.

– Izé... – kezdte Bütyök, és az újságpapírt szorosan rányomta a még fel nem derített osztályzatokra – tetszik tudni... izé... most mink “guberálunk”...

Tutajos úgy érezte, elsüllyed, mert Kengyel szemében kaján öröm csapott fel.

– Jöjjön, Éva, ha a fiúk megengedik, ezt mi is megnézzük.

És odaálltak a guberálók mögé.

Bütyök füle olyan piros volt, mint egy naplemente, ami szelet ígér, Gyula Lajos pedig úgy érezte, hogy a gerincén valami hangyahad vonul végig.

– Na, húzd, Bütyök! – rendelkezett Kengyel, és Bütyök reszkető kézzel egyre lejjebb húzta az újságot.

– Földrajzból: jeles – mondta Kengyel –, tovább! Arra a nyavalyás Kengyelre vagyok kíváncsi... A lány megnyikkant, mintha megcsiklandozták volna.

– Számtan – mondta Kengyel –, számtan: jeles...

– Tanár úr – fordult meg Bütyök –, tanár úr... én igazán... –, és lehúzta az újságot – izé... rosszabb is lehetett volna.

– Na, látod!

Aztán Gyula vállára tette a kezét.

– Gyerünk, Tutajos! Jobb az ilyesmin túl lenni.

S az újság most már Gyula bizonyítványán kezdett lefelé vándorolni.

– Ne kapkodj, Ladó. Semmi önuralom nincs benned! Az ilyen guberálást ki kell “élvezni!”.
Lassan! Magyar: jeles. földrajz: jeles... Lajos bácsinak vajszíve van, de... hát ez meglep.
Számтанból jeles?!

– Tanár úr! – és Tutajos éppen csak el nem sírta magát, Kengyel pedig kezét nyújtott.

– Gratulálok, Ladó! Hát ez a Kengyel!... Egyébként most jut eszembe, még be sem mutattalak benneteket ennek a hölgynek. Ez itt Ladó Gyula Lajos: a Tutajos, ez pedig Ponoray Béla: a Bütyök. Ez a hölgy pedig Barkóéi Éva, számтан – fizika szakos tanárnő. A menyasszonyom.

Ez úgysem igaz – rebbent meg Gyula, de a hangyák már eltávoztak gerincéről. A fiúk kezét csókoltak.

– Én is gratulálok, fiúk. (Milyen puha, jószagú a keze – gondolta Gyula.)

– Hát akkor menjünk, szívem – mondta Kengyel, és hideg szeme olyan volt, mint a párás, titokzatos messzeség.

A jóság és szépség borongott a feldőlt székek között, és Gyula úgy látta, hogy a csészealjforma kis szalmakalap tulajdonképpen glóriás dicsfény a számтан- és fizikatanárnő feje felett.

A lépések már kint kopogtak elmenőben, amikor Bütyök végre meg tudott szólalni.

– Hát nem megmondtam?! De ha Kengyelre valaki rosszat mond, összetöröm a csontját... Ámbár... azt nem hiszem el, hogy a menyasszony számtantanár. Aki Éva, és ilyen szép, az nem lehet számtantanár.

Azután már alig beszélgettek. Ténferegtek a ragyogó utcákon, ahol végigömlött a nyár, és mintha felszakadt volna a messzeség, egyszerre végtelen lett a tér és az idő.

Két hónap!

Szabad, szabadság!

Mosolyogtak, néha összenéztek, és gyengék voltak, mint a fűzfa fiatal hajtása.

– Gyere majd fel délután, mindent megbeszélünk.

– Persze – mondta Bütyök –, persze. Ezt meg kell beszélni.

Hogy mit kell megbeszélni, azt egyik sem tudta, de tele voltak valamivel, valami simogató, meleg ragyogással, és – szerencsére nem tudták, hogy a boldogságot nem lehet megbeszélni, nem lehet megosztani, és nem lehet megtartani.

A megszokott utcák mintha ezen a délelőttön megváltoztak volna, megmosakodtak volna. Nem volt itt semmiféle kelkáposztaszag, hanem vidám vagy tekintélyes emberek jártak, vidám és játékos kutyasok, amelyek jövet még unottan nézték Gyula fájó fejét, sőt az egyik morgott is.

Most minden szép volt és jó. A forgalmi rendőr azonnal “szabadot” jelzett, amint odaértek, mintha azt mondta volna:

– Tessék, fiúk! Akiknek ilyen bizonyítványuk van, az a szódás kocsit várhat!

És ez a rendőr ugyanaz volt, aki még reggel keményen visszazavarta Tutajost a túlsó gyalogjáróra, mert Gyula belement a sárgába.

– Színvak maga, ifjú barátom? – csak éppen azt nem mondta, hogy: akinek hármasa van, ne ugráljon.

Mindez azonban rossz álmom volt csupán. A rendőr most úgy tárta szét karját, mintha áldást akarna osztani a járóelő emberiségnek, de elsősorban Bütyöknek és Tutajosnak.

Bütyöknek úgy tele volt a szíve, hogy gyűrött zokésapkáját megemelte a rendőrnek, megköszönve az udvarias kiszolgálást mire – igen, ezt látta mindenki, még a báméskodó verebek is a villanydrótról – a rendőr visszazsalutált.

Végeredményben és részletesen ezt a délelőttöt sem leírni, sem elmondani nem lehet.

– Mikor jöhettek? – kérdezte Bütyök, aki eddig ezt sose kérdezte meg, de most úgy érezte, ezzel az udvariassággal tartozik Tutajosnak és önmagának.

– Négy után, ha neked is alkalmas – válaszol Gyula hasonló udvariasan, mert – immáron nyolcadikosok voltak, s ez a rang bizonyos előkelőséget megkövetelt.

Bütyök ezek után – ma már másodszor! – megemelte sapkáját, amelynek ellenzője törött volt, és mint a háztető, árnyékolta be az ifjú homlokát, ámbar Bütyök inkább a zsebében tartotta a kitűnő fejfödőt.

Gyula eltűnt a kapu árnyékában, de a lépcsőnél, ahol már világosabb volt, ismét elővette a bizonyítványt, mert elő kellett vennie. Igen – gondolta –, igen, Kengyel kiváló ember, és az a hölgy, az az Éva, azzal a kis szalmából készült lapos tányérral a fején – csodaszép nő.

Tutajos elmerengve nézte a bizonyítványt, később azonban úgy érezte: őt is nézik.

A lépcsők felett, a fordulónál Bikfic állt, és kedélyesen lengette zászlós farkát.

– Nem illik leselkedni, Bikfic – figyelmeztette Gyula, és megvakarta a bozontos kis kutya füle tövét, mire Bikfic hazakísérte a fiút, de ez a kíséret ebben a percben nem volt önzetlen. A konyhaajtó mögött zsír sercegése hallatszott, s az ajtó előtt már érezni lehetett valamely néhai szárnyas túlvilági illatát.

Bikfic leült az ajtó előtt, mert ettől a szagtól lehetetlen volt elszakadni, Gyula pedig megnyomta az előszoba csengőjét, és a bizonyítványt magasra tartva hullott Piri mama nyakába.

Piri mama könnyen és szívesen könnyezett, így szemét és az ókulát többször meg kellett törölnie, amíg átdöcögött a jelesek “tengerén”.

– Látod... látod, milyen szép ez... jaj, megég a pulyka! Gyere, fiam, a konyhába. István küldte a pulykát a vasútról... akkora állat, mint egy strucc, nem tudom, elég puha lesz-e... De milyen nyüzött vagy, Gyuluskám, pihenj, szívem. Dőlj végig a díványon, most már igazán nincs semmi dolgod...

Igen, ezt Gyula is érezte, mint egy végtelen űrt, ami szinte fárasztó lett volna, ha nem lett volna benne egy váratlanul felbukkanó szilárd pont: István bácsi!

A bizonyítványt mindenesetre a kispárna alá tette, és boldog révületben nézett végig a szobán, amelynek falai egyre tágultak és elködösödtek, aztán kifényesedtek, mert a kis odú hatalmas csarnokká bővült, amelynek üvegtetejét sugárzó ragyogással hintette be a nyár.

Mert bizony, csak egy kis odú ez a szoba, amelynek rövid fekvőhelyén Tutajosunk elszenderedett, amit az átélt izgalmak, elmúlt napok és fejfájós reggel után – nem csodálhatunk.

Csak egy kis odú volt ez a szoba, de volt ennek a kis lyuknak egy csodálatos tulajdonsága: hogy teljesen az övé volt; és ha Gyula történetesen szöget vert a falba, hát szöget vert, és ha madáretetőt tett az ablakba, abba sem szólt bele senki.

– Hagyjátok! – mondta Piri mama. – A fiú nem rendetlen, és jobb, ha elfoglalja magát valamivel, mint ha csavarog.

És ez a szoba volt minden titok tudója, minden álmok őrzője, minden tervek meghallgatója. Mert voltak itt álmok, tervek és titkok garmadával.

Bütyök időnként terjedelmes térképekkel jelent meg természetesen – Indiáról; mert Bütyöknek egyik kalandos vérű nagybátyja ott élt valamelyik maharadzsza udvarában, de azt pontosan nem lehetett tudni, hogy milyen minőségben. Ezt még a fiú édesanyja sem tudta, de hogy valóság volt, az bizonyos. Évenként egyszer-kétszer levél jött vagy fénykép. Más nem, mert a rokon előkelő állást töltött be, s ez sok pénzbe került...

Bütyök szerint a nagybácsi néha vadászmester volt, néha az ifjú maharadzsák nevelője, de orvos is volt egyúttal, aki a maharadzsza életét mentette meg.

– És hogy került oda? – kérdezte Gyula.

– Kérlek szépen, mint fűtő... aki azonban főgépész lett már a hajón – tette hozzá Bütyök, látva Gyula meghökkenését. – Valami gépeket vittek a maharadsának, és senki nem tudta beszerelni, csak Géza bátyám...

– De hogy orvos is? – tűnődött Gyula.

– Azt közben tanulta meg. Csuda feje van!

És Tutajosunk meg is nézhette ezt a csoda fejet egy fényképen. Pondoray Géza egy autóra támaszkodva nézett farkasszemet a szemlélővel, mesebeli díszegyenruhában. Géza bácsi szakállából még hatalmas bajusz is mutatott a fülei irányába, és turbánt viselt, mert ott ez a szokás...

– Látod ezt a kocsit? Rolls Royce...

– Az övé?

– Hát persze! Ezen járnak vadászni...

Ezek után Géza bácsi vadászmester, nevelő és orvosi mivoltához nem férhetett semmi kétség, s ezt még Pondoray néni tiszteletlen kijelentése sem ingathatta meg, amikor azt mondta, hogy az a világcsavargó inkább pénzt küldene, mint ilyen maskarába öltöztetett fényképeket.

– Lehet, hogy valami cirkusszal van – tette meg hozzá, s ez Bütyöknek nagyon rosszul esett. Gyula el is búcsúzott, mert a néni haragosan csapkodta a lepedőket a mosóteknőben, és gyilkos hangulatában még olyant mondhatott volna, ami végleg elsötétíti Indiát és Géza bácsit is, autójával együtt.

Bütyök tehát időnként megjelent a térképekkel, ami már csak azért is jó volt, mert ha valamelyik szülő bekukkant, hogy: “Mit csináltok, gyerekek?” – a térkép láttán egyszerre megnyugodott.

Most már tulajdonképpen csak az volt a kérdés, hogy hol szálljanak hajóra – ha majd arra kerül sor. Bütyök Triesztet ajánlotta, míg Gyula úgy gondolta, hogy a Dunán kellene lecsorogni, ki a Fekete-tengerre, megnézni Konstantinápolyi, és Szebenben is felülhetnek ugyanazon hajóra.

– Géza bácsi is Triesztből indult el, és valószínű a hajójegyet is úgy küldi. Trieszt – Bombay – mondta Bütyök, és Gyula lemondott Konstantinápolyról, a szomorú emlékű Héttoronnyal együtt.

A közelmúlt zivataros napjai azonban mintha háttérbe szorították volna a kincses Indiát és Géza bácsit, A közelebb eső vakáció ragyogó lehetőségei elhomályosították a távoli földrészt, s most hogy István bácsi súlyos és kedves, de főképp valóságos személyisége megjelent a porondon – valljuk meg –, Tutajos nem is foglalkozott a maharadzsákkal. Álmában Matula jelent meg, kellemes dohányszag kíséretében, és Gyula Lajos elhatározta – álmában –, hogy az öreg csősznek, a pákászok utolsó maradékának szivart fog “szerezni”.

Erre a gondolatra Gyula elmosolyodott, talán mert érezte, hogy kis odúja erről is hallgat, és már látta, amint az öreg a tarisznyába rejti a kincset, a bicska, pipa, madzag, dugó, dohányzacskó, kenyérruha, zöldpaprika, hagyma, szalonna és piros paradicsom mellé.

“Köszönöm, hát igazán köszönöm” – nyújtotta kezét Matula, s a keze most olyan puha volt, mint Éva tanárnőé, mert – csodálatos – ő állt már Matula helyén, és mögötte Kengyel... akiért Bütyök bárkinek hajlandó összetörni a csontját...

“Tanár úr kérem” – akarta mondani Gyula, de ekkor megdördült az ég, és Kengyelt elseperte valami földrengés, mert István bácsi jelent meg, éspedig nem álmában, hanem valóságban.

– Hol van a kölyök, hadd ölelem meg, és a bizonyítványát is látni akarom...

– Pszt... alszik szegényke...

– Látni akarom! – ordított odakünt a doni kozákok legmélyebb basszusa –, és öntözd meg, Piroskám, azt a betyár pulykát bőven zsírral, mert olyan lesz, mint a bocskortalp.

Gyula még az álmom határán lebegett, s először arra gondolt, hogy álmom ez az egész a bizonyítvánnyal együtt, aztán meg arra, hogy ő fáradt ifjú, aki a “rengeteg tanulás” után még ilyen csatazajra sem ébred fel, tehát ki sem nyitotta szemét.

– Tény és való: alszik! – állt meg István az ajtóban. – De hát nem csoda: amit ezektől a szerencsétlenektől mostanában követelnek, sok lenne egy ökörnek is. Piroskám, angyalom, meg lehetne fürdeni?

– Persze, a ruhád meg addig kivasalom. Pihenhetsz is egy kicsit utána, lesz öt óra, mire Ákosék hazaérnek. Ti majd Gyulával ebédeltok.

Gyula hallotta még, amint a dübörgés a fürdőszoba felé vonult, aztán a víz zuhogásába vegyült krákolást, hatalmas fújásokat, végül valami távoli beszédet is, aztán, újra elaludt.

– Lefekszem én is pár percre, Pirikém. Csak úgy ülve lógattam a fejem a vonaton, s a gyerek is alszik még. A hivatalos dolgokat már elintéztam, megebédelünk, aztán elviszem a fiút, veszek neki egy s mást. Nem tudod, mire van kedve?

Piri mama elgondolkodott.

– Vegyél neki valami könyvet, amiben állatok vannak, úgy értem, állattörténetek meg madarak, aztán vegyél neki egyszerűbb horgászfelszerelést, mert ez a vágya, ámbár Ákos ostobaságnak tartja.

– Ákos mindent ostobaságnak tart, ami nem gőz meg gáz meg fogaskerék. Marhaság! Hát még?

– Végy neki egy pár jó erős szandált, hozzá való zoknival.

– Fenét! Ebben a korban én mezítláb jártam. Szandált veszek, zoknit nem veszek. Bicskája van?

– Nincs.

– Na, látod! Célszerű dolgok kellenek.

– Napszemüveg...

– Nem veszek! Csukja be a szemét, ha sok a nap, de ne kényeztesse. Edzeni kell a gyereket! Olyan hosszúra nőtt, mint a krumplicsíra a pincében, de nincs benne vér, és az első szél feldönti, de majd én kézbe veszem...

Gyula nagy meglepéssel hallgatta volna ezt a beszélgetést, de Gyula ismét álmodott, tehát nem hallhatott semmit, illetve valamivel később erdőben járt álmában, hol hatalmas tölgyrönköket fűrészelték, a legnagyobb erdei fűrészszel. Persze, ez is csak álmom volt. Nem volt ott fűrész, és nem volt erdő sem, csupán István bácsi horkolt a szomszéd szobában.

– Most pedig elmegyünk csavarogni, amíg derék szüleid meg nem jönnek – nyomta el István a szivarvéget –, vágyom már egy adag jó fagylaltra.

Ez persze nem volt igaz, de – gondolta – üsse kő, Gyula kedvéért még fagylalatot is eszik, igaz, ha a jeges édesség a lyukas fogába megy, hát feldönti az asztalt. Végül is feketét rendelt, és inkább csak nézte a fiú kanalizását.

Közben egy fiatalember állt meg az asztal mellett, diskurálni kezdett valakivel, később pedig rá is dőlt az asztalra. István kérdően nézett Gyulára, aztán a kedélyesen dülleszkedő egyén hátára, majd megint a fiúra.

– Hát ez meg mi?... – és megkopogtatta a fiatalember hátát: – Barátom, ez az asztal az én asztalom...

Az ifjú kissé hátrafordult, és a válla felett lenézett:

– Na és?

István arca lilás árnyba borult, és nehézkesen felállt.

– Ez az én asztalom, és... – ekkor egy olyan hang morajlott fel, hogy az üvegpoharak összekocantak a polcon, ámbár ezt hallani nem lehetett. Semmit sem lehetett hallani, csak a felháborodásnak azt a fenyegető dörgését, amitől a dülleszkedő ifjú sietve távozott, ámbár tett egy olyan mozdulatot, mintha István gazdának neki akarna menni...

Még csak ez hiányzott.

Gyula sápadtan nézett nagybátyjára, aki egy vastag vizes poharat markolt meg, és olyan terjedelmes véleményt mondott az ellenfél nevelésére, személyére s az “ilyen nyegle, naplopó kengurukra” általában, amit kár lenne ismételni. Elég talán annyi, hogy a mezei szótár egész, különleges készletét utána küldte a derék ifjúnak, s még az utcán is morgott egy darabig.

– Várj fiam, itt megiszom egy pohár sört, attól elmúlik a mérgem.

El is múlt.

– Megjegyzem – tette még hozzá a sör után –, sajnálni való az ilyen alak, s inkább az apját kellene felpofozni... hopp, cipőüzlet! Ide bemegyünk. Erős szándált kérek a fiúnak... – majd egy másik boltban azt mondta: – Egy jóra való bicskát szeretnék! Legyen rajta lyukasztó, csavarhúzó és körömrészelő is.

Aztán a könyvesboltba mentek, aztán a sportboltba.

– Teljes horgászfelszerelést kérek a fiúnak!

– Parancsoljon – rakta ki a boltos a csodás készségeket –, megvolt a vizsga, bizonyára? És remekül sikerült...

– Színjeles!

István bácsi enyhén hajlamos volt a túlzásokra, és Tutajos barátunk derékig elpirult.

– Kérem úgy csomagolni, hogy vidékre lesz... Gyula Lajos az utcán akadozva mondott köszönetet.

– Megérdemled, egy szót se többet.

– Még azt sem tudom, elengednek-e.

– El! Mért ne engednének el, hiszen... azaz, persze hogy elengednek. Bíz csak rám.

István bácsi majdnem kibökte, hogy Gyula nyaralása ügyében már terjedelmes levelezés történt, kikötésekkel és ígéretekkel, amiket ő egyáltalán nem szándékozott betartani. A jó szülők elképzelése szerint ugyanis gyermekük lehetőleg ne menjen istállóba, ahol rúgó és öklelő fenevadak vannak, ne menjen a gépekhez közel, ne másszon fára, ne menjen mély vízre, ne menjen a nádasba, erdőbe, elég nagy az udvar és a kert, a kert végében pedig a kis patak fürdéshez éppen elég.

– Szerencse még, hogy a méhestről megfeledkeztek meg a gémeskútról és a papírvágó ollóról is... – mérgelődött, és megírta, hogy a kívánságok nagyon természetesek, és “a fiatalok jó kezekben lesz, ezt elhihetitek. Ha szükséges, tankönyveket is hozzon magával...”

– Ugye, mondtam – nyújtotta át a levelet Terka mama az urának –, még a tankönyvekről sem feledkezett meg. Istvánban meg lehet bízni!

A megbízható István ebben a pillanatban mondta, az ugyancsak megbízható Tutajosnak:

– Add ide azt a hosszú csomagot.

– Viszem én...

– Add csak ide. Az ilyen hosszú, irodai vonalzókra vigyázni kell!

– Mi?

– Szamár vagy! Ha jó atyád megtudná, hogy horgászbótot vettem, még lefújná a nyaralásod, vagy megöszülne, hogy bekap valami óriási csuka. Ebben a csomagban tehát irodai vonalzók és mércék vannak...

– Igenis: irodai vonalzók és mércék... – ismételte Gyula.

– És a bicskát se igen mutogasd. Szándállal és könyvekkel nem lehet sem szúrni, sem vágni, sem horgászni, azokat megmutathatod.

A fülledt alkony megállt az utcán, aztán se le, se fel, mert a házak falaiból dőlt a meleg, s a villanylámpák körül udvara volt a felszálló pornak.

A szoba már majdnem teljesen sötét volt, de Gyula nem gyújtott villanyt, és Bütyök sem vágyott világosságra. Ez a nap a mámoros beteljesülés napja volt, amely – mint minden mámor – a vágnak újabb ablakait nyitogatta ki.

Időnként Piri mama nyitott be:

– Gyuluskám, azt a kockás rövid ujjú inget nem találom.

– Még szárad – mondta Bütyök, mert Ladóék is Pondoray nénivel mosattak.
– Csak hat inget tudok adni, kisfiam.
– Elég az, Piri mama.
– Az anyád azt mondta, az ünneplő ruhád is csomagoljam be, mert hátha vendégségbe mentek, de István bátyád azt mondta, hogy nem lesz arra szükség.
– Dugja el, Piri mama, most már István bácsi a főnök.
Látta volna ott a cukrászdában! Azt hittem, a csillár szakad le, nem szeretném, ha énrám úgy nézne. Ha az a jampec nem megy ki, hát képibe vágta volna a poharat...
– Jól van, kisfiam, majd eldugom. Most nagyra vannak a bizonyítványoddal, de arról senki nem beszél, hogy te, ugye, az én nevelésem vagy... az én fiam...
– Csakis, Piri mama! És István bácsi az apám.
Piri mama ezen kissé meghökkent, aztán leült a két gyerek mellé.
– Apád valami újítást csinált a gyárban, és ötezer forintot kapott. Azt mondta, hogy az ötezer forint nem számít, de a találmányra büszke... és most boldog. Édesanyáddal majdnem összevesztek, hogy gépészmérnök leszel vagy vegyész.
– István bácsi mit szolt?
– Semmit, csak pislogott, mint a bagoly, s amikor apád azt mondta, hogy “mérnök fejed” van, csak mosolygott. Azt a hosszú csomagot a nagykoffer aljába tettem, tudod, amiben a hosszú léniák vannak. Nem szeretem ezt az éjszakai utazást, gyúródott leszel, mire odaérték, de Istvánnak reggelre otthon kell lennie. Azt mondja, a tehének kevesebb tejet adnak, ha nem hallják az ő hangját. De már jön is... – és Piri mama kisurrant a szobából, helyet adva a pótatya vaskos egyéniségének.
István bácsi a jelek szerint kitűnő hangulatban volt, amiben része lehetett annak a kisebbfajta áldomásnak is, amelyet Ladó Gyula Ákos találmánya örömeire ittak.
– Szervusz, öreg Bütyök! – mondta, és olyan barackot nyomott Bütyök feje búbjára, hogy könnybe lábadt az ifjú szeme. – Te nem jössz?
– Hova? – simogatta Bütyök a barack helyét.
– Hozzám! – mondta István, és leengedte magát a díványra, amitől a rugók panaszos nyöszörgésbe kezdtek.
Csend lett a szobában, mert ez volt a fiúk legtitkosabb gondolata, aminek azonban sok akadálya volt.
– Nem lehet – mondta Bütyök bánatosan –, egyáltalán nem lehet. Tetszik tudni, a ruhákat én viszem haza... anyámnak fáj a lába, nem tud lépcsőt járni...
Attól aztán még nagyobb lett a csend. Csak a szivarfüst illata gomolygott láthatatlanul, és a szivar parázsló feje, mint az egyszemű szegénység, hunyorgott a homályban.
– Fene egye meg – dörmögött István –, ki kell találni valamit... ki bizony – mondta újra –, elég hosszú a nyár. Majd beszélek Ákossal – kelt fel hirtelen, mire a dívány olyan fájdalmasan nyikkant, mint amikor a kutyának a farkára lépnek.
– Kitalálni – sóhajtott Bütyök, amikor egyedül maradtak –, mit lehet itt kitalálni? Géza bátyám is csak fényképeket küld. Megint küldött egyet.
– Mért nem hoztad el?
– Nem lehetett. Anyám mérgében belevágta a mosóteknőbe. Pedig elefánton ült... turbánban... Hát én akkor elmegyek. Mulass jól, Tutajoskám, és gondolj rám is.
És a két gyerek keze megkereste egymást a sötétségben.
– És írd, Tutajos! Mindenről írd!
– Írok. Nyugodt lehetsz, írok...
Fogták egymás kezét, de nem a levélre gondoltak, hanem arra, hogy ki kell találni valamit. De mit?
A lámpát akkor sem gyújtották fel, amikor Bütyök kiballagott, és cipője kopogása árván, magányosan ugyanezt kérdezte, eltűnőben a homályos lépcsőházban. Mit lehet itt kitalálni?

Az események ezek után úgy egymásra estek, hogy mire Gyula megnyugodott végre a fülke sarkában, összekeveredett a búcsúzás, a jegyváltás, a zsebongás, a berakodás, új utasok ténfergése a folyosón, egy izgatott hang a peronról:

– Jani, Janikám, a sonkászsemlye a pléd zsebében van meg a kofferkulcs is; Ilonkára vigyázz, és mihelyt megérkeztek, azonnal írj...

– Ssss-ssss-ssss... eregette a mozdony a gőzt, ott elöl valahol – ksss... ksss...

Az ablak előtt egy ember ment el hosszú nyelű kalapáccsal, és időnként megütött egy-egy kereket.

– Kling – mondta a kerék – pling... az ember pedig átszólt a túlsó vonathoz egy másik kalapácsosnak:

– Na, meglett?

– Meg. Miska vette észre. A délutáni gyorsnál eshetett ki a zsebemből.

Gyula Lajos azonban már nem tudhatta meg, hogy mi esett ki a kalapácsos ember zsebéből, mert elindult a vonat előre, és elindult az egész pályaudvar visszafelé.

– Egy, kettő, három... hány csomagunk volt összesen, Gyula?

– Öt.

– Itt csak négy van... nem! Itt az ötödik. A fene ezt a sok csomagot. Asszonyom, nem zavarja a szivarfüst?

Egy asszony ült még a fülkében, az ajtó melletti sarokban.

– Tessék csak nyugodtan... az uram annyit bagózik, hogy azon a pénzen már házat vehettünk volna...

– Érdekes – mondta István bácsi –, érdekes. Nekem egy csomó ismerősöm van, akik nem dohányoznak, és egyiknek sincs háza. Szavamra, egyiknek sincs. Húzd fel, fiam, az: ablakot, mert reggelre olyanok leszünk, mint a kéményseprő.

A gyorsvonat már kint kígyózott a váltók között, és ide-oda riszálta a kocsikat. Fényjelek, kis őrházak bukkantak fel a sínek mentén, és Gyula tisztelettel, sőt szeretettel gondolt az emberekre, akik elindították ezt a szabadságos vonatot, beállították a váltókat, mérik az időt, lapátolják a szenet, seprik a kocsikat, és valamikor lerakták a síneket, amelyeknek nincs vége, hiszen behálózzák az egész földet.

A kocsik most már nem csattogtak a váltók irányítása közben, hanem simán iramodtak, lágy ringatózással. A mozdony hujjantott egyet-egyet, s a sürgönypóznák olyan vágatva ugráltak el az ablak előtt, mintha saját kezüleg vitték volna a sürgős üzeneteket Pest felé.

És nem állnak meg sehol, majd csak Székesfehérváron. A kivilágított állomásokon emberek álltak, kendős asszonyok, és Gyulának jó érzés volt így elrohanni emberek előtt, akik állnak és maradnak. Ez az érzés azonban csak egy-egy pillanat volt, mert újra szabad mezők jöttek, csillagos ég, melyet a mozdony szikrái vonalaztak be múló vörös csíkokkal.

Később felkelt a hold, és – ha közel hajolt az ember az ablakhoz – sejtelmes messzeségbe nyúltak az ezüstös búzatáblák és kanyargó utak. Aztán nádasok jöttek, és Gyula kiment a folyosóra, mert ott nyitva volt az ablak, s onnét láthatta a Velencei-tavat.

Az ablak előtt hűvös mocsárszag suhant el, de reptében is titokzatos ígéreteket susogott, és a tó vizére fényes gyalogutat rakott a pufók bolygó, amelyre idestova eljutnak az emberek. Ezt Gyula többször olvasta újságokban és egyebütt, de azt is, hogy a kis égitest vonzása olyan kicsiny, hogy ott egy jó magasugró minden további nélkül beugrik az első emeleti ablakon.

Ha ugyan van ott emelet, és van kedve ugrálni annak, aki odaér... – mélázott Tutajos barátunk, de szeme kerekre is nyílt abban a pillanatban.

– A csónak – rebegette –, az én csónakom! Becsszavamra – igazolta önmaga előtt a látványt, amely ugyanaz volt, mint amit azon a szörnyű számtanórán megálmodott. A csónak pontosan úgy hasalt a vízen, ahogy ő akkor elképzelte, ugyanazon öbölben, buzogányos sáskarájban, görbe cölöphöz kötve, és szinte érzi a bokáján Bütyök rúgását:

“Alszol?”

“Mi?”

“Kengyel szólít...”

Gyula megborzongott, és otthagyta az ablakot.

István bácsi már nem szivarozott, hanem eldőlve aludt a sarokban, és férfiasán horkolt. A néni könnyörögve nézett Gyulára.

– Fiacskám, a bácsi mindig így horkol?

– Nem mindig – vallotta be a fiú –, néha erősebben...

– Te jó isten!... Az én uram is horkol... de ez... ilyent még nem is hallottam.

– Néha abbahagyja – ígérte Tutajos –, néha egészen abbahagyja. és akkor nem is horkol.

A néni vattát dugott a fülébe, és arcára zsebkendő borított.

– Világosságban nem tudok aludni – magyarázta.

A zsebkendő alatt azonban, úgy látszik, tudott, mert rövid idő múlva egy furcsa hang szárnyalt István bácsi horkolása felett.

– Phüü... phüüü... phüü...

Gyula körülnézett az ismeretlen hang eredete után, és meglepődve látta, hogy valahányszor elhangzik ez a levesfújó zengés, ugyanakkor a néni zsebkendője meglebben, mint szélben a vitorla.

Tutajosunk elég tiszteletlenül vigyorgott, aztán arra gondolt, hogy jó lenne valami olvasnivaló, a könyveket azonban Piri mama ismeretlen helyre csomagolta.

“Hát akkor mit csináljak?” – kérdezte Gyula Lajos önmagától, és mivel választ nem kapott, szépen elaludt ő is, tekintet nélkül az ismeretlen hölgy és István bácsi egyesített fújására és fűrészelésére.

Arra ébredt fel, hogy István bácsi a karját rázza, és hűvös szellő ömlik be az ablakon.

– Atyámfia, “zabba mennek a lovak”!

Gyula felugrott. A néni sehol, zsebkendő sehol... sőt a csomagok sincsenek a csomagtartóban...

– Ne ijedez, a csomagokat már kiadogattam az ablakon. Gyerünk, megfáznak a lovak.

Gyula álmos volt, és tétova gondolatai nem foglalkoztak a lovakkal, amelyek hol a zabba mennek, hol megfáznak. Később azonban megtudta, hogy amikor a legelő lovak őrzője elalszik, akkor mennek a lovak a zabba, azaz tilosba, mert a pásztornak nem szabadna aludni, az pedig, hogy megfáznak a lovak, csupán azt jelenti, hogy a kocsis levette már a pokrócot a lovakról, s indulni kell, mert megfáznak.

Odakünt párás, hűvös hajnal volt. A napnak még csak vörös ígérete világította meg a nyárfák csúcsát, s nemcsak Gyula didergett, hanem a nyárfák is.

– Vedd fel ezt a gallért. Nancsi néni gondolt rád is. Ezek után Gyula is gondolt Nancsi nénire, mert a nagy körgallér áldóan meleg volt, e a kocsi robogása közben gondolatai is helyrerázódtak. Az állomás után kis erdő következett, s amint ezt elhagyták, egyetlen, végtelen villanásban terült el a Balaton nyugodt, zöldes tükre.

A parti nádas nem mozdult, az egyik nyárfán varjú károgott, és Gyula szíve tele lett a csodálatos táj ősi szépségével.

– Nem vagy álmos?

– Dehogy... csak nézek. Ezt szeretem én...

István fél karját áttette a gyerek vállán.

– Ebben nem is csalódsz, elhiheted. Nem beszél, hát nem is hazudik; nem ígér, és mégis odaadja mindenét, nem szól, és mégis többet mond, mint amit valaha ember mondott.

A nagy tó egy kis öblében sirályokat ringattak az apró hullámok, s egy-egy fehér madár fellebbent, mintha nagy fehér pelyhet kapott volna fel a szél.

– Dankasirályok.

– Azt mondják, kártékonyak, mert halat esznek. István bácsi dühösen legyintett:

– A kuglófot nem szeretik, valószínű, ámbár nem is kapnak kuglófot, de a gazdaságot megtisztítják minden féregtől, amit kivet az eke. Nálunk hógalamb a nevük. Az új törvény szerint tilos hozzájuk nyúlni. Okos törvény, az bizonyos.

A kocsi zörögve szaladt a hajnali fényben, és Gyula boldogan gondolt arra, hogy a sirályokat már nem szabad bántani.

Balról elmaradtak a dombok, és most már egész szélességében kitárult a táj. Jobbról a Balaton ködös, csillogó messzesége, balról végtelen nádas egy-egy óriás fával, bokros ligettel, míg messze, a közepe táján, kiemelkedő zöld halom.

– Az ott sziget? – mutatott Gyula az erdőszerű kiemelkedésre.

– Tüskevár.

– Vár?

– Vár volt állítólag valamikor, de akkor még sziget is volt. Akkor még odáig ért a Balaton, de a patakok telehordták iszappal a nagy öblöt, és most már sekély a víz, és nádas az egész. Annyi bizonyos, hogy Tüskevár nemigen lehetett ellenség kezén, mert aki egyszer beletévedt ebbe az irtatlan nádasba, hát az örült, ha a bőrét kihozta belőle. Azt hiszem, inkább búvóhelye lehetett a végváriaknak, szegénylegényeknek s az örökös rettegésben élő szegény népnek is.

– Csodálatos!

– Hát tudod, én csak néhányszor jártam arra, de majdhogy a nadrágom ott maradt. Irtó sűrűség, tüske, iszalag és a világ szúnyogtermésének háromnegyed része, azt hiszem, ott van... Úgy összemartak, hogy Nancsi néni nem ismert meg.

– Van szúnyogolajam... – kockáztatta meg Tutajos barátunk, abban a reményben, hogy István bácsi bekapja a horgot. – Ha bekenem magam, rám sem száll a szúnyog.

És István bácsi bekapta a horgot.

– Majd beszélünk Matulával. Matula minden nádszálat ismer, és minden szúnyog a barátja... Igaz, Matulának olyan bagószaga van, hogy ha szúnyog száll rá, szűrni már nem tud, mert azonnal nikotinmérgezést kap.

– István bácsi nem szokott horgászni?

– Ne beszélj bolondokat! Meghalni is csak akkor érek rá, ha alszom. Hajnali háromkor kelek, és este sokszor a vacsora sem kell, csak dőlök az ágyba. Ez az állami gazdaság több mint ötezer hold, irtózatos felelősség... de azt hiszem, jobb, ha nem kerülgeted a forró kását, és okosan, világosan megmondod, mit akarsz, aztán majd én is megmondom, mit lehet.

Gyula elpirult.

– István bácsi, én mindent megmondok. Én szeretnék kicsit körülnézni...

– A tüskevári erdőben?

– Ott is...

– Meg a nádban?

– Ott is...

– Meg horgászni?

– Igen...

– Meg vadászni?

– Hát... A mély hangú mezei ember elgondolkozva nézett maga elé, és Gyula úgy érezte, hogy bátyja karja súlyosan nehezedik vállára.

– Jól figyelj ide, fiam. Azért hoztalak el, hogy erősödj, és örülj a szabadságnak. Korlátokat nem szabok, mert annyi eszed már lehet, hogy nem mégy fejjel a falnak. Ha tehát bevered a fejed, a te dolgod, ha bajba kerülsz, magadnak kell kilábalnod, mert esetleg nem lesz melletted senki. Annyira Vállalkozz, amennyit elbírsz, és nekem hiába nyivákolysz, ha elvágod a kezed, vagy elrontod a gyomrod. Ez mind te magánügyed. Úgy vélem: csak így tanulsz meg a magad lábán járni, és pontosan rájössz majd, hogy mit lehet, és mit szabad. Szivart lopni – például – lehet, de nem szabad...

– István bácsi – és Gyula Lajos olyan lett, mint a pipacs –, úgy gondoltam...

– Jó, jó... nehogy azt hidd azonban, hogy én számon tartom a szivarjaimat... de a szemem megszokta: megjegyezni mindent, mert másként nem bírnék ezzel a gazdasággal. Nagy baj lenne, ha én nem látnám meg, ha egy ló lesántul, az eke nem az előírt mélységben megy, a birka vakaródzik, mert rühös, a varjak egy bizonyos répatáblára gyülekeznek, mert ott a féreg, és valamelyik emberemnek fel van dagadva a képe, mert halogatja a foghúzást... Ezt majd megszokod te is, mert minden változásnak jelentősége van, és ez lehet jó és lehet rossz... egyébként Matula nekem régebbi barátom mint neked.

– Megmondta a szivart? – háborgott Gyula.

– Nem szólt egy szót se, csak előttem gyújtott rá egy olyan szivarra, amelyet Matula nem vesz... “Telik a jómódúaknak” – néztem rá. “A fiatalság nem változik” – nevetett az öreg, és nem haragudhattam én sem, mert ugyanabból a dobozból, ugyanúgy loptam én is a szivart Matulának, mint te, amíg az apám meg nem elégelte. Azt mondta akkor, hogy nem sajnálja a szivart, de ha azt hiszem, hogy ő vak, hát úgy megver, hogy pislogni sem tudok. Én nem loptam többet. Szóltam, ha kellett, és apám soha nem nézte meg, mennyit vettem ki, és én pontosan éreztem, hogy mennyit vehetek ki. Ezt kell megszoknod, fiam. Én nem verlek meg, csak arra kérlek: ne bujkálj előttem, és ne hazudj, mert én megbocsátok ugyan, de ha nem hallgatsz rám, és meg akarsz csalni, az első vonattal hazaküldelek. Ére szavamat adom!

A kocszi zörögve szaladt az úton, mégis mintha nagy csend lett volna körülöttük. Gyula egészen odasimult bátyjához, és súlyos karját már nem is érezte.

– Szüléidet ugyan félrevezettük – ha erre gondolnál –, de ezt nem lehetett elkerülni, és érted tettem. Ők féltenek téged, és harmincéves korodban is babusgatnának, ami számárság. És még valami: Matulában megbízhatasz, akár bennem vagy az apádban. Darabos az öreg, de ezt megszokod, mert én átadlak neki, és – ha ráér – csináljatok, amit akartok. Ez minden, amit mondani akartam.

– Nem lesz baj, István bácsi...

– Kezet rá!

Ekkor már felszálltak a párák, melegen süttött a nap, és Tutajos keskeny, fehér kezét nagybátyja rettenetes markába tette. Gyula szíve vidám lett és bátor, ámbár később bizonyos aggódással szólalt meg:

– Izé... István bátyám, én hazulról is hoztam szivart Matulának...

– Nagyon helyes! Most, hogy megmondtad: rendben is van, fiam. Jó atyád nem hal bele – és vidáman legyintett, aztán maga is rágyújtott –, Matula meg örül neki, de meg is érdemli.

Gyula Lajos azonban nem adta mindjárt oda a szivarokat, bár otthon még úgy tervezte. István bácsi útközben leszállt, s így a vendég a házba már egyedül érkezett. Nem kérdezett semmit, de az öreg csősz nem volt sehol. Átesve Nancsi néni rajongásán és a reggelin, aludt egy kicsit, aztán kiténfergett a konyhába, visszaténfergett az irodába, de olyan csendes volt a ház, mint aratás idején a falusi házak általában.

Kicsit elkedvetlenedett, mert úgy gondolta, jó lenne Matulával beszélni, és volt egy kis reménye, hogy talán várja is az öreg.

És most nincs sehol.

Aztán kicsomagolta holmiját, összeállította a horognyelet is, de ezt – ha már nem volt más – legalább Nancsi néninek is meg kellett mutatnia. Az öregasszonyt nem nagyon érdekelte a nyél.

– Szép – mondta –, és milyen egyenes... vigyázz, a lámpát le ne verd. Ja! – szólalt meg később – Matulával nem akarsz beszélni? Kiment a kertbe, mondta, hogy szóljak, ha kell, de én bizony elfelejtettem.

Tutajosunk – valljuk be – legszívesebben használatba vette volna a nyelet, az öregasszony szoknyáját illetőleg. Letette a bambuszt, és kirohant a kertbe. – Matula bácsi, hát mért nem szól, hogy itt van!

– Mondtam ennek a Nancsinak.

– Elfelejtette!

– El hát... amúgy hogy van?

– Jól, Matula bácsi, különösen, hogy magát látom. Matula megsimogatta egyhetes szakállát, ami úgy hallatszott, mintha padlót súroltak volna.

– Sok néznivaló nincs rajtam, ámbár valamikor én is legény voltam.

– Nem mennék be, Matula bácsi? Megmutatnám a horognyelet, meg hoztam is valamit.

Az öreg csősz felkelt.

– Bicskát is kaptam, nézze.

Matula megállt, és komolyan szemlélte a kést. Kinyitotta, becsattintotta, élét a körmén kipróbálta.

– Nagyobb is lehetne, ámbár a vasát acélnak nézem. Majd leviszem a műhelybe, köszörülni. A bognár nagyon érti.

– Én azt hittem: elég éles...

– Ez? – és Matula mosolygott. – Ez? A meleg vizet se viszi el.

– És ha elvágom a kezem?

– Elvágja? Minek vágja el... vigyázzon, akinek esze van! Vagy kés, vagy nem kés. Akár nyúzni kell, akár halat bontani vagy faragni valamit, csakis éles bicsakkal lehet, nem valami kusztorával.

A horognyelet is hosszan vizsgálta.

– Orsó, zsineg?

Gyula eddig azt hitte, a horogfelszerelés csodálatot és hangos elismerést vált ki az öregből, de ahogy kezébe vette a szerszámot, látszott, hogy ehhez is ért.

– Jó! – mondta. – Tízkilósat is kivehet vele.

– Nem akarok én tízkilósat, Matula bácsi, de akkora hal talán nincs is a folyóban és a tavakban.

– Nincs? íváskor láttam egyet, ami inkább húsz volt. Azt is meg lehet fogni.

– Ezzel?

– Ezzel! Mójával persze... de hát az még messze van. Hát akkor mibe maradunk? A berekbe csak jókor érdemes menni, mama már eljárt az idő. Két óra oda, kettő vissza, meg utazott is az éjjel.

– Majd megbeszélem István bácsival.

– Nem kell. Van annak éppen elég dolga. Amit tudni kell, azt már tudom, az én kezem alatt ficánkolt is valamikor. A mi dolgunk, hogy mikor jövünk-megyünk, majd hajnalban bezörgök.

– Matula bácsi, hoztam pár szivart.

– Köszönöm, hogy gondolt rám.

– Sokszor, Matula bácsi, sokszor! Meghaltam volna, ha nem eresztenek el.

– Hát azt csak úgy mondja az ember, ámbár persze hogy meghal. Az ilyesmit azonban jobb utoljára hagyni. A bicsakot majd reggel odaadom.

– Mit vigyek ennivalót?

– Már megmondtam Nancsinak. Víz meg van odakint, bár bor lenne annyi. Csizmát hozott?

– Csizmát? Minek az nyáron? Szandált hoztam, meleg ilyenkor a csizma.

– Gumicsizmát gondoltam. Víz is van, szúnyog is, csalán is... na meg pióca...

– Majd vigyázok, Matula bácsi.

– Akkor jó! – szedelőzködött az öreg. – Hát istennek ajánlom.

Az ebéd kellemes és kiadós volt.

– Ketten leszünk csak – mondta az öregasszony.

– István bácsi?

– Kiküldte az ebédjét. Ilyenkor sokszor van ez így. Bent terítsek?

– Itt eszünk, Nancsi néni! Szabad a tepsiből mártogatni?

– Szabad! Aki olyan, mint a hét szűk esztendő, annak szabad. De majd csak a leves után...

– A leves nem fontos!

– Leves nélkül nincs mártogatás – mondta Nancsi néni szigorúan –, ki a fene látott ebédet leves nélkül?

Tutajos barátunk tehát megette a levest, utána mártogatott, és megvallotta, hogy Nancsi néni – becsszavamra – jobban főz, mint Piri mama.

Általában kiválóan érezte magát a konyha tömör légkörében, amelyből azonban kellemesen hiányzott a gázzzag, s ez a konyha az ottani konyhához hasonlítva inkább tágas teremnek hatott.

És Tutajos úgy evett, mint egy – tutajos.

– Egy pohárka bort is adhatok.

– Jöhet!

– Azt hittem, Pesten finomabban beszélnek... Gyula kissé elvörösödött.

– Szóval: kérek.

A bor azonban jólesett, és Gyula megérezte, hogy az öregasszony nem érti meg azt a nyelvet, amit otthon már Piri mama is megszokott. Nancsi néni hamar megsértődött, de éppolyan hamar meg is békült.

– Egy kis bor nem árt, mert vérré válik.

Gyula ezek után még kért húst, és még kért bort is. Végeredményben kitűnően érezte magát. Arca kipirult, szeme csillogott.

– Köszönöm, Nancsi néni, ilyen jót még életemben nem ettem...

– Feküdj le, fiam, majd helyrehozlak, ne félj! Tutajosunk nem is félt, sőt bizonyos felesleges bátorságot érzett magában, ami a két pohár bor következménye volt.

Aludni azonban nem akart. Könyvet vett elő, olvasgatott, s emelkedett hangulatában megakadt a szeme a szivarosdobozon.

“Itt a szivar – szólt a bor –, itt az alkalom...”

“István bácsi megtudja” – ellenkezett Tutajos, és kivett egy szivart, és nézegette.

“Harapd le a végét... az olyan férfias...”

“Leharapom, de nem gyújtok rá” – mondta magában, és gyufát keresett, aztán kinyitotta az ablakot, odahozta a széket, és rágyújtott, ahogy látta.

“Finom!” – lelkesedett Gyula Lajos, és már látta magát, amint Matulával szivarozgatnak...

A füstöt kifújta az ablakon, kellemes érzése egyre emelkedett, de úgy érezte, egy csepp bor még jólesne. Bor azonban nem volt, csak – pálinka.

Tutajos megkóstolta a pálinkát, s a szivar még jobban esett.

“Tizennégy éves vagyok – gondolta fölényesen –, Bika már két éve cigarettázik. De az nem szivar, és a papír ártalmas is. A szivar! Az igen! Szólni fogok István bácsinak, és ebéd után elszívunk egy-egy szivart...”

Ez – ebben a pillanatban – lehetségesnek látszott.

“Felséges” – sóhajtott Gyula, ámbár a füst egyre keserűbb lett, és arra gondolt, hogy István bácsi esetleg nem engedi meg a szivarozást.

Ezek után a szivart a kályhába dobta, s úgy érezte: egy kicsit sokat evett. De a bort már nem kívánta, és a pálinkát se, és a szivart se... – Szédült.

“Elrontottam a gyomrom” – gondolta, ugyanekkor a szoba meglódult, majd hintázni kezdett, s Tutajosunk megfogta a széket, mert mindenáron ki akart szaladni alóla.

– Rosszul vagyok – suttogta –, Piri mama, rosszul vagyok... – de azt csak megszokásból mondta, és hallgatódzott, mert apró csengők csilingeltek valahol, melyeket később terjedelmes harangozás váltott fel.

– Jaj!... Jaaaj... merre van itt a fürdőszoba? Jaaaj... A szoba most már körben forgott, de közben lódult is egyet-egyed, s ilyenkor a padlón kemény hullámok képződtek.

Tutajosunk viharba került. Az egész házat szörnyű hullámok ringatták, s az ajtókilincs mindig elugrott előle, amikor meg akarta fogni.

– Jaaj... meghalok!

De nem halt meg, mert a kilincs végül is magától a markában termett.

– Végem van... csak Nancsi néni be ne jöjjön...

Amikor az ajtó kinyílt, Gyula csaknem fejest ugrott a fürdőszobába, mert padlója elindult, mint a lift, és gyomra egyszerre megmozdult...

– Jaaj... vég... ááá...aaa...

Gyula hajója most már olyan hánykolódást művelt, hogy a hajótörés elkerülhetetlen volt. A vihar elérte a tetőfokát. ami neon is csoda – miért egy tűzhányó is kitört közben...

Gyula Lajosnak határozottan szerencséje volt, hogy egész estéig egyedül maradhatott, mert az egyedüllétet ezen az emlékezetes délutánon módfelett kívánta. Ezenkívül még azt is kívánta: bár ne fájna a feje, és a gyomra nyugodna már meg, mert a fővihar ugyan elült, de Tutajosunk létének hajója erősen megviselt állapotban volt.

Becsületére legyen mondva: verejtékes homlokkal ugyan, de “rendet tett” a fürdőszobában, hogy a viharos nyomokat véglegesen eltüntesse, de ezek után már csak annyi ereje maradt, hogy kitámolygott a szobába, és végignyúlt a díványán. Az égbolt – azaz a plafon – ugyan mozgott még egy kicsit, de gyorsan lehunyta a szemét, és ugyanolyan gyorsan el is aludt.

Amikor felébredt, már a háztetők fölött ballagott a nap, s a verebek valami délutáni gyűlést tartottak az ablak alatti sövényen, éktelen csiripelésben mondva el a mondanivalókat.

Tutajosunk csak a fejét fordította arra, és megpróbált gondolkodni, ami kissé nehezebbre esett. Közeli emlékei simán folytak egészen az ebédig, azután azonban... juj, lóugrásszerű értelmetlenségbe fulladtaik, s közvetlen utána felhangzott a verébcziripelés.

Szája keserű volt, s amikor felállt, gyenge volt – ahogyan mondani szokás –, mint a májusi harmat.

De minek van itt olyan szörnyű, émelyítő szaga? A szivar!

A hamutartóban egy régebbi szivarcsutka heverészett, ami kicsiségéhez képest túlzott bagószagot terjesztett.

“Aha!” – mondta Gyula, s a szivarvéget utálatlaltal kidobta az ablakon. Ezzel aztán elrendeződtek emlékei is. Megtalálta a hiányzó részeket: a bort, a pálinkát és a szivart.

“Brrr – borzongott –, ha ezt Kengyel látta volna...” Ezzel újra bement a rossz emlékű fürdőszobába, alaposan lemosakodott, és tiszta inget vett fel, de ha ez lehetséges lenne: legszívesebben a bőrét is levetette volna, hogy a rossz emlékektől megszabaduljon. Az emlékeket azonban csak az idő tudja – úgy-ahogy – tisztára mosni, s így Gyula Lajosnak meg kellett elégednie az inggel is.

– Mit akarsz, fiam uzsonnára?

– Semmit – tiltakozott Gyula, mert már az evés gondolatára is megmozdult a gyomra –, semmit, Nancsi néni, sokat ettem ebédre.

– Fiatal gyomor mindent kibír – méltatlankodott az öregasszony –, legalább egy kis aludtjeget egyél.

Tutajosunk talán elmondhatta volna, hogy a fiatal gyomor sem bír ki mindent, de mivel ezt nem tehetette, vértanúként ült le az aludtje mellé, reménykedve, hogy Nancsi néni majd csak kimegy, vagy valami történik.

– Láss hozzá, fiam! Tiszta orvosság ez.

És Nancsi néninek igaza volt. Az első pár kanál aludttej ugyan erősen kívánczozott felfelé, de aztán elhallgatott ez az aludttejől szokatlan lázadozás, és Tutajosunk ismét szilárd földet érzett maga alatt.

– Igaza volt, Nancsi néni, sokkal jobban érzem magam.

– Na, látod. Ez még mindig a sok tanulásnak és a gyenge városi kosztnak a következménye.

“Meg a szivaré” – gondolta Gyula, de nem tartotta időszerűnek Nancsi néni értesüléseit kiegészíteni. Piri mamái azonban nem hagyta.

– Piri mama is jól főz, Nancsi néni.

– Jól főz, jól főz, nem azt mondtam én, hogy nem főz jól, de nincs úgy meg a hozzávaló, mint nekem. De ha neked a pesti, koszt jobb volt...

Tutajosunk érezte, hogy ismét ingatag talajra került, s békésebb vizekre igyekezett.

– Dehogyan volt jobb! Piri mama is azt mondta, hogy engem már csak Nancsi néni főzje tud helyrehozni.

– Azt mondta?

– Azt bizony... Akkor most kimegyek kicsit a kertbe.

– Eredj, fiam, de körtét ne egyél, mert rántott csirke lesz.

A kert sokféle színe, szaga, illata végleg feledtette a szivart. A füst kékes gomolygása távoli lett, mint valami nehéz álom, s helyébe tódult a fák és virágok délutáni nehéz illata. Gyula leült a méhes mellett a padra, s a zümmögő csendben az iskola jutott eszébe, az üres tanterem, Kengyel, India és Bütyök.

Igen, Bütyöknek el kell mondani ezt a szivaros kirándulást; Bütyöknek egyedül, teljes terjedelemben, mégpedig azonnal!

Így született meg aztán a következő levél:

Kedves Bütyök!

A kertben írok a padon, mert nem akarom, hogy valaki megkérdezze, mit írok. Tudatlak, hogy nagyon rosszul voltam, mert elszívtam egy szivart, és azt hittem, meghalok, de nem haltam meg, csak majdnem... aztán amikor mindent kiadtam és elaludtam és megmosdóztam, Nancsi néni nem vett észre semmit és aludttejzel gyógykezelt.

Most a kertben vagyok, és jó lenne, ha itt lennél.

Hajnalban jön az öreg csósz, és megyünk a berekbe ahol a Tüskevár nevű romok vannak. Bütyök, haza is írok, menj fel apámhoz, a mamád nyugdíjas, itt van egy fürdő, nem messze, ott direkt lábfájások vannak. Az SZTK-doktor majd megmondja, hogy a mamádat, hogy kell beutalni. Addig te itt lennél...

István bácsival is beszélek, nagyon jó ember (ő sem tudja a szivart... meg mindent, mert a fürdőszobát felmostam)

A romoknál majd ásunk!

Géza bácsi fényképét hozd el, hogy elhiggyék. Ma este Bántott csibe lesz, de mink, majd ha itt leszel, halat eszünk.

Válaszod várom, szerető barátod:

*Ladó Gyula Lajos
TUTAJOS*

Gyula Lajos ismételen elolvasta a levelet, és mivel egyetlen helyesírási hibát sem talált benne... gyorsan leragasztotta.

Ekkor már hosszú árnyékokat vetett a kertben az alkony. Egy feketerigó kiült az öreg kórtefa száraz ágára, ott dalolgatott, csak úgy magának, a kertnek, talán a fiókáknak is, de azokat nem lehetett látni, bár ilyenkor már elhagyták a fészket.

A méhek járása megritkult, de a zsongás nem hallgatott el, mert a kaptárakban fáradhatatlanul folyt a munka, és édes, viaszos lépszag lengett a méhes körül.

A kert végében álló nyárfák csúcsa lángolni kezdett a búcsúzó nap vörös ragyogásában, de a derekuk már szürke volt, és tövük a parti bokrok között a sötétségbe ért.

Meleg, volt még, de a patak felől hűvös levegő kúszott a föld felett a kertbe, és a vízpáráktól egyszerre felemelték fejüket a virágok, és még erősebben illatoztak.

Gyula szinte harapta ezt a tiszta, nedves levegőt, és bágyadtán gondolt a holnapi napra, haza és minden haszontalanságra, de a gondolatokat hagyta elmenni, ahogy jöttek. Nem ültette le őket maga mellé, nem kérdezett tőlük semmit, nem foglalkozott velük. Valami nyugalmas révedezés volt ez, majdnem álom, ámbár nem volt álmos. Most nem nézett egy fára vagy bokorra vagy a méhesre, hanem magában érezte az egész kertet, az egész alkonyodó csendet, és ugyanakkor önmagát is benne érezte ebben az illatos magányban. Ha most levágnának egy fát, az neki is fájna, és ha valaki el akarná taposni azt a kis cinéért az úton, bizonyára megakadályozná. Tutajosunk egy lett az alkonyattal, a kerttel, a csenddel, az egész határtalan, lélegző, élő mindenséggel.

Az előbb egy nagy szarvasbogár zúgott el a feje felett, mint egy kis repülőgép, és Gyula nem gondolt most a rovargyűjtő dobozra, ahol még napok múlva is vonaglottak a rosszul megölt bogarak. És ostobaságnak tartotta az egész rovargyűjtést. Hát mindenáron meg kell ölni, amit meg akar ismerni az ember? Jó, jó: iskolai bemutatásra persze hogy kell gyűjteni, és gyűjtsenek azok, akik természetrajztanárok akarnak lenni, akik kutatók akarnak lenni, de a többi? Az a döglött hőscincér már nem mond semmit, és nem lehet megtudni tőle, hogy mit csinált, amíg élt, hogy élt, hogy szaporodott. Ez megvan a tankönyvben, s akik írták, azok életében figyelték meg, s ha megölték, csak azért tették, mert belső szerveit is látni akarták a mikroszkóp lencséje alatt. Ez rendben is van, de hogy miért gyűjt, miért öldös egymillió diák, haszontalanul beleavatkozva a természet munkájába, ezt Gyula most nem értette és elítélte. Azt értette, hogy az embernek tudományos célból joga van pusztítani a kártékony állatot és szaporítani a hasznosat a saját hasznára, de az értelmetlen öldöklést most, az alkonytak ebben a szelíd órájában bűnös ostobaságnak tartotta.

Ha Erneyei most itt lenne légpuskájával, egészen biztosan lelőné azt a rigót, és dicsekedve mondaná: “eltaláltam a dögöt” és leesett, “mint a rongy”...

Miért “rongy”, és miért “dög”? A rigó hasznos madár, ingyen dolgozik az embernek, tisztítja a kertet a férgektől, nagyobb lesz a gyümölcsstermés, s akkor jön Erneyei – akinek állandóan izzadságszaga van, és ha Kengyel kiszólítja, reszket a térde –, jön a légpuskával, és megöli az ingyen napszámost, az esti dalt, a tollas kis életet.

Miért?

Tutajos ebben a pillanatban utálattal gondolt Ernyeire, és ebben nem zavarta az sem, hogy a rigó a legjobb egészségnek örvendett ott a száraz ágon, és már századszor fuvolázta el ugyanazt a nótát, és az mégis, mintha mindig más lett volna.

A kerti úton ekkor egy macska osont végig, olyan puhán, mint az árnyék. Meg-megállt, figyelt, szaglálódott, aztán felnézett a fára, s meglátta a rigót.

– Sicc! Azanyád! – ugrott fel Gyula, mire a cirnos helyből másfél métert ugrott, és eltűnt a krumpliban.

“Hülye vagyok – suttogta Gyula –, itt a csúzli a zsebemben, s én óbégatok, ahelyett, hogy oldalba löttem volna.”

Ez a váratlan mozgás életre rázta álmodozó gondolatait, és elindult lefelé, mert a rezeda és rózsák költői illata közé mintha a rántott csirke reális illata vegyült volna.

Az udvaron csend, a házban csend.

Gyula még egyszer alaposan körülnézett a fürdőszobában, hogy rend legyen, “mintha semmi sem történt volna”, aztán előkészült másnapra. Hátizsákba rakta, amire esetleg szüksége lehet, előkészítette a vadonat szandálokat, inget, s hosszan gondolkodott a kabát felett.

Közben bejött Nancsi néni is.

– Nem tudom, várjunk-e bátyádra. Néha későn jön...

– Várjunk, Nancsi néni. Azon gondolkodom, vigyek-e kabátot.

– Tán csak nem akarsz meztelenül menni?

– Meleg van...

– És ha eső jön... és ha agyonéget a nap? Kabát nélkül nem mehetsz, mert pecsenyére sülsz.

– Hoztam napolajat!

– Fityfenét ér az, ha egyszer megkap a nap. Csak lassan-lassan. Aztán, ha leburnultál, már nem kell félni, de a kabátra mindig szükség lehet.

István bácsi azonban nem volt ilyen aggódó, amikor Matula elmondta, hogy a “gyerek szandálban akar gyünni...”

Ez még délután volt, amikor a főagronómus kocsija megállt egy percre a berekszélen, ahol Matula a sásszedőket ellenőrizte.

– Matula bácsi, nem kell azt gondolni, hogy itt most minden a gyerek körül fordul meg...

– Ezek – intett Matula a sásszedők felé – maholnap végeznek; a dolgomat meg úgy teszem, hogy akár itt van a kis Gyula, akár nincs – mindegy. Arra megyünk, amerre járásom van.

– Okosan! Ha meg szandálban akar mászkálni, hát hagyja... hadd tanuljon. Ha elüti a bokáját: elüti. Nem rózsaszálnak jött ide, hanem hogy erősödjön; engedje csak a maga feje után, aztán, ha beleüti valamibe, majd nem tartja még egyszer oda.

– Értem – mosolygott Matula –, persze, azért vigyázok rá, mert sok minden van, amit nem tudhat.

– Semmit sem tud! Ha magát él vinnék abba a városi iskolába, hát megbukna, a gyereket meg ide hoztuk megtanulni ezt az életet, mert nagy kedve van hozzá; a végén majd maga mondja meg, hogy jól vizsgázott vagy megbukott.

– Hát nem mérnök lesz, mint az apja?

– Ez? Akkor lesz ebből mérnök, amikor belőlem éneklő kanonok, pedig, ugye. ez nem valószínű?

– Nem gondulnám...

– Szóval magára bízom, Matula bácsi.

– Értek mindent. Gumicsizmát meg lehet kapni a szövetkezetben...

Ezek után a főagronómus intett, Matula megbökte a kalapja szélét, s a kocsit elrobogott, de már sötét volt, amikor Jancsi néni fülelni kezdett.

– Jön – mondta.

– Egy kocsit – hallgatódzott Gyula.

– Száz kocsit közül is megismerem a mi kocsinkat. Gyula mosolygott, de a kocsit valóban befordult az udvarra.

– Majd megtanulod te is. Minden kocsinak más a zörgése, más a hangja, akár az embernek.

– Mi a vacsora? – dübörgöit be a vastag férfiú. – M a vacsora, Nancsi néni, mert magát eszem meg ezzel a keszeggel együtt.

Megölelte a Gyula Lajos nevű keszeget, és a szék mind a négy lábával megkapaszkodott a padlóban, hogy össze ne rogyjon, amikor István bácsi ráereszkedett.

– Döglenek a csibék, Nancsi?

Gyula ijedten nézett a tányérjára, s csak akkor nyugodott meg, amikor az öregasszony megmagyarázta, hogy: döglenek persze, ha előbb elvágják a nyakukat, egyébként nem illik a vendég étvágyát rontani, hogy a gazdának több jusson.

– Csülökre, Tutajos! – javasolta István gazda. – Holnapra kell az erő, mert Matulának nagy járása van.

– Elbírom.

Ezután már szó alig hallatszott, csak a csontok halmozódtak a csontos tányéron, és Nancsi boldogan nézte a pusztítást a rántott csirkék eszményi halmában.

– Az ágyak?

– Már régen megvettem, de jobb, ha az ágyban nem szivarozik. A paplan két helyen is ki van égetve.

A szivar említésére Gyula Lajos kissé megborzongott, de mire ágyba kerültek, már elfeledte. Itt is kis kuckója volt, mint odahaza, és a szűnyoghálós ablakon mintha szitán néztek volna be a csillagok. A fiú gondolatai a holnapi nap lehetőségeit mérleseztek, de aztán egy kutya kezdett az ablak alatt ugatni, és erre egy másik kutya felelgetett jó messziről.

“Mondanak ezek egymásnak valamit?” – kérdezte magában Gyula, mert az egyik kutya mindig megvárta, amíg a másik befejezte mondanivalóját.

Később egy bagoly szólalt meg, de ez a kutyákat nem zavarta. Ezek az éjszakai hangok nem lármának hatottak, és Gyula hiába gondolta, hogy majd nem tud tőlük aludni. Az ugatás mintha egyre távolodott volna, s a kuvik is egyre messzebről szólt.

Aztán elhallgatott minden, és a bagoly már csak álmában szólt, mert a kutyák befejezték esti diskurálásukat. Később felkelt a hold, és reszkető derengést szitált a szobába.

Tutajosunk ekkor már mélyen aludt, és mosolygott álmában. Hogy mit álmodott, az örök titok marad, de Hogy nem a szivarról álmodott, erre mérget lehet venni, mert akkor nem mosolygott volna.

Egy perccel később – de lehet, hogy csak fél perc volt – valaki megzörgette az ablakot.

– Hajnal van – mondta egy reszelős hang –, indulni kell.

– Matula bácsi?

– Én hát, mást várt talán?

– Neem – ásított ifjú barátunk –, de hát hány óra?

– Négy!

Gyula úgy érezte, hogy ez lehetetlen. Hét órát aludt, de úgy érezte: nem volt ez hét perc sem.

– Megyek – mondta Gyula, és abban a pillanatban elaludt volna, ha Matula nem folytatja:

– Két óra, amíg odaérünk, horgászásra az a legjobb idő.

– Nem verem fel István bácsit?

– Bajosan, merthogy a falu végén találkoztam vele. Gyula Lajos sóhajtva bújt ki a paplan enyhéből, az ágy lágy öleléséből a hajnal friss, de kíméletlen légkörébe.

Matula elcsoszogott az ablak alól, s amikor Gyula kiment, már a konyhában pipázott.

– Annyit pakolt ez a Nancsi, hogy három kubikosnak elég lenne.

– Nem hoztok ti abból haza egy darabot sem...

– A temetőből nem szokás halottat hazavinni – elmélkedett az öreg –, de meg is haragudnál, hát inkább megesszük. Mehetünk.

Elindulás előtt még egyszer megakadt a szeme a szép kis szandálok, de nem szólt semmit.

Keresztülvágtak a kerten, s a kert alatti gyalogúton ballagtak a rét felé. A fiú tulajdonképpen csak most kezdett felébredni. A rét és a mezők hűvös levegője mintha kimosta volna tüdejét, és megsimogatta arcát harmatos érintésével.

Most kelt a nap.

A lekaszált rétek tarlóján pókhálók ragyogtak, amelyeket nappal sosem lehetett látni, és a nap vörös tányérja mintha megállt volna gondolkozni, hogy elszakadjon-e a föld peremétől.

Tutajos az iskolára gondolt. Ha ezt a Bika látná, ezt a valódi kirándulást és Matulát, biztosan nem merne többé szemtelenkedni, hogy: “Táguj, te lángálló, mert összemorzsolak!”

– Hova mennek a varjak, Matula bácsi?
– Fene jobban tudja. Lehet, hogy a tocsogókba, kis halat fogni, de lehet az is, hogy dögöt tudnak valahol... ámbár, ha sok a szöcske, arra is rá járnak. Ezek szürkék, azaz kálomisták...
– Mik?
– Kálomisták, merthogy húst esznek, szóval nem böjtölnek, mint a pápisták, a feketék. Azok majd csak a télen lesznek itt.
Matula megállt.
– Ha pedig többet akar tudni ezekről a madarokról, kérje el otthon azt a könyvet, amit az a Lovassy nevű tanár úr írt. Az tud mindent. Nem nehéz a hátizsák?
– Nem. Lovassy?
– Úgy vélekszem. De menjünk, mert gyűnnek már szúnyogék.
Igen, amint megálltak, a szúnyogok erősen érdeklődtek Gyula füle iránt, pedig úgy tudta, hogy a szúnyogok csak estefelé csípnek.
– Meg reggel... meg nappal is a bokrok között – mondta Matula, és hátra sem fordult –, csak esőben meg szélben tűnnek el.
– Hova?
– Mindenféle odúba, lyukba, levelek alá. Majd a Tüskevárban megláthatja. Annyi van ott, hogy ha az ember megrúg egy bokrot, hát a fele elrepül.
– Matula bácsi, Van ott valami vár?
– Csak volt, ámbár talán tüskéből volt, mert követ nemigen lehet ott találni. Az öregapám mondta, hogy legénykorában még látszottak valami maradék falak, de aztán elnyelte a föld azokat is. Hó meg fagy mállasztotta, iszalag befonta, bokrok nőttek rajta. Volt, nincs.
– Ásni kellene.
– Azt lehetne, akinek van kedve hozzá, ámbár, hogy megennék a szúnyogok, az biztos. Meleg lesz mama – nézett az égre Matula –, de majd délre behúzódunk a gúny hóba.
– Van?
– Ha mondom...
Gyula ebből megértette, hogy ez a kérdés haszontalanul felesleges volt. Ha Matula azt mondja, hogy “behúzódunk a gunyhóba”, akkor nyilván van is gunyhó.
– Nagy kunyhó?
– Amekkora kell. Majd meglátja.
A gyalogút most már tétován kanyargott a zsombék között, s itt-ott kis tócsák ragyogtak, mint szétszórt nagy tükördarabok. A sás némelyütt lehajlott a gyalogúira, és kellemetlenül súrolta Tutajos érzékeny bőrét. A sás – ámbár ezt nem várta volna tőle – karcolt, sőt vágott, és lábszára rövid idő múlva szépen vonalazott kottapapírhoz hasonlított, szép piros vonalzással.
Gyula nem szólt, de a gumicsizmára gondolt.
– A nádlevél jobban vág – nézett Matula egy pillanatra Gyula lábaira –, mint a beretva. És nehezen is gyógyul...
Gyula erre sem válaszolt.
“Miért beretva? – gondolta. – Apám is borotvát mond, István bátyám is, mindenesetre megnézem az akadémiai helyesírási szótárban. Ámbár – legyintett Tutajos – arra sem lehet sokat adni...”
Ez a lesújtó vélemény akkor vert gyökeret Gyulában, amikor a kolbászt kereste a jeles műben, és – nem találta. Sem mint kolbász, sem mint kalbász. Nagy csalódás volt ez, amiben van is valamelyes igazság, mert ha a juhsajt benne van, sőt a katasztrófa politika is, akkor a kolbásznak igazán vastag betűs, előkelő megjelenést kellett volna biztosítani.
– Hogy a fene... – mondja ifjú barátunk, de ez nem a kolbászellenes, szótárgyártó akadémikusnak szólt, hanem annak a pocsótának, amelybe elgondolkozva belelépett. Az új szandál már a harmatot sem nagyon szerette, de a sárból olyan elgyalázottan került ki, mintha a szemétdombon találták volna.

Matula a cuppanásra megfordult, és jól megnézte a cipőipar csúffá tett remekét.

– Majd lemossuk – mondta gyengéden –, ha vízhez érünk.

Hát ez nem víz? – nézett Gyula a pocsolyasorozatra, ami – úgy látszik – főleg a gyalogúton helyezkedett el, de nem szólt semmit. Ez nem a diskurálás ideje volt, mert Matula ment, mint a gép, és egyre nehezebben maradt nyomában. A szandál szíjai meglazultak, vágtak, de nem tartottak, és Gyula már attól félt: valamelyik tocsogóban benne ragadnak.

– Matula bácsi!

– No?

– Jobb, ha mezítláb megyek.

– Jó! – mondta az öreg. – Azt is meg lehet szokni. Gyula gyorsan kibújt a megereszkedett szandálokból, de nem mondta, hogy elkényeztetett lábának szokatlan a hideg harmat, bár a tocsogók vize langyos volt, és fenekükön lekváruha a fekete sár.

A napba most már nem lehetett belenézni, és a tocsogók gőzölögtek, mintha alulról fűtötték volna őket. A hátizsák egyre nehezebb lett, de ettől elvonta figyelmét valami távoli zsvajgás.

– Mi az?

– A vadrécek meg a többiek. Ilyenkor zajonganak, de később már elcsendesednek.

– Miért zajonganak?

– Hát azt én nem tudom. Egész éjjel hallgattak, talán most kibeszélik magukat, örülnek a világosságnak, mert most már nem kell félni a rókától, vidrától, görénytől menyéttől, bár nappal is bajba kerülhetnek.

– Hogyan?

– Hát úgy, hogy a kánya megfogja a nyakukat vagy a nagy sas vagy a héja, néha meg a sólyom vág közibük... itt vigyázzon, gödör van.

A gödröt kikerülték, tehát bele kellett menni a térdig érő fűbe.

– Szsszsz – mondta Gyula –, szsszsz... álljon meg, Matula bácsi, valami belement a talpamba.

– Jó – mondta Matula –, addig rágyújtok – és rá is gyújtott, fél szemmel sandítva Gyulára, aki tanácstalanul nézett körül, egyik lábát a levegőben tartva.

– Le kellene ülni. Így nem tudom...

– Hát üljön le.

A fű csupa víz, és a rövid nadrág is csak egyszer volt még rajta. Hogy gondolja ezt az egész ügyet Matula? Belép valami tuskébe, mire azt mondja, hogy: jó! S most meg ebben a vadonat nadrágban: üljön le?

– Tönkremegy a nadrágom.

– Vizes lesz, de az nem baj. Én addig lassan ballagok... Gyula kinézett egy szárazabb helyet, mégis úgy érezte, mintha lavórba ült volna, ezenkívül szúrt is... A lába csupa sár... a tuskét nem lehet látni... Matula megy...

– Hol a pokolban van az a nyomorult tüske? Mérgesen tépett egy csomó fűvet, letörölte a sarat, de így sem talált semmit. Megnyomta a szúrás helyét, de nem fájt.

– Csak megszúrta valami – mondta Matula, amikor utolérte –, ez előfordul. Ha megkeményedik a talpa, akkor már nem megy bele a drót sem.

Tutajost nem lelkesítették ezek a kilátások, ezért nem szólt egy szót sem, csak a gumicsizmára gondolt... de aztán ijedten állt meg, mert egy fekete-fehér madár olyan közel csapott hozzá, hogy majdnem érintette. S méghozzá siránkozott is:

– Jiii, jiii...

– Matula bácsi, mit akar ez a madár?

– Szid bennünket. Azt hiszi, a fészket keressük, pedig most már nincs fészke. A fiait régen kiröpítette...

– Akkor mért?

– Így szokta. Mindig ott nyavalyog, ahol nincs a fészke, és elcsalogatja, aki a tojását keresi.
– A tojását?

– Azt. Fene jó rántotta van belüle. Okos madár ez a bíbic, csak az embert meg a kutyát abajgatja, a marhát nem, még ha ott legel a fészke mellett, akkor sem... Mindjárt kint leszünk ebből a nyálkás rétből.

– Nem is bánom – mondta teljes őszinteséggel Tutajos, de ezt már hangosan mondta, mert az ezeryi vízimadár olyan krárogást, sárogást, kvak-kakkolást, füttyögetést művelt, hogy a csendes beszélgetést nem lehetett volna megérteni. De látni még nem lehetett semmit.

A gyalogút erre már szárazabb volt, és előttük lassan kiemelkedett a felszálló párákból a folyó széles gátja.

– Most majd meglátja – mondta Matula –, a gáton túl ott a nagy víz, ami még a Balatonból maradt itt. Azon zsvajognak. Lassan...

És Gyula meglátta. Szája nyitva maradt, szeme tágra nyílt, mert alig dugták fel fejüket a parton, túl a folyón millió darabra tört az óriás tükör, mintha felrobbant volna, és mennydörgő robajjal lobbant a levegőbe a sok ezer madár.

Most már ordítva is nehezen értették meg egymást, mert a madarak visongva, sivítva, károgva gomolyogtak, de a tó vizéről alig hiányzott még, pedig új és új tömegek robbantak a magasba, elkeveredve a zajongó sokaságban.

– Félnék tőlünk, Matula bácsi.

Az öreg megrántotta a vállát.

– Megijedtek, de majd megnyugszanak. Pedig most nincsenek annyian, mint régebben... Ez itt a Zala vize – mutatott a folyóra. – Amíg nem volt gátja, ment, amerre akart, akkor látta volna! Felhő volt madárból, de hát elfogy minden... ámbár most itt már nem bánthatja őket senki, mert ez természetvédelmi terület így mondják... és ez igen okosan van.

– Itt nem szabad vadászni? – szomorodott el Tutajos barátunk, aki elfelejtette már a fuvolázó feketerigóval és a légpuskás Ernyeivel kapcsolatos kegyes gondolatait.

– Csak akinek megengedik. Hát menjünk a gunyhóhoz, letesszük a cókómókot, aztán lássuk, miből lesz az ebéd...

– Nem viszi el senki a hátizsákot?

– Ide nem jöhet be senki, csak akinek írása van, aztán ott a Csikasz...

Gyula nem kérdezte, hogy ki ez a Csikasz. Valami ilyen Matula-féle öregember lehet.

A madársereg elcsendesedett, és elfogyott a levegőből. Szétrepültek a messzeségbe, vagy leereszkedtek újra a vízre. Gyula meg-megállt, ha felettük elszállt valami.

– Ez mi?

– Szürkegém.

– Hát ez, Matula bácsi?

– Bakcsó, de úgy is mondják: vakvarjú.

– De azért lát, ugye?

– Nem azért mondják, mert vak, hanem azért, mert úgy szól, hogy: kvak-vak...

– Furcsa.

– Mér lenne furcsa? Azt mondja, hát azt mondja. Ű tudja, hogy mit kell mondani... Na, itt beme gyünk, de előbb adja ide a kézit. Csak a jobbikat.

Matula szalonnabórt halászott ki a tarisznya sötét zürzavarából, és bekente Gyula kezét.

– Mehetünk.

– Miért...

– Majd megtudja.

Gyula úgy gondolta, hogy a sűrű bokrok előtt majd eltérülnek valamerre, de Matula egyenesen belement a vad szövevénybe, s csak ekkor látszott meg a kitaposott gyalogút. Rövid kanyargás után szinte kiestek egy kis tisztásra, ahol alacsony volt a fű, és két égerfa alatt ott lapult a kunyhó, melyet Matula "gunyhó"-nak mondott.

“Az mondja, hát azt mondja. Ű tudja” – gondolta Tutajos vidáman, bár lába vérzett, a hátizsák vágta a vállát, és a sáros szandálok bal kezében kalimpáltak. Tutajosunknak nagyon tetszett a kunyhó hívogató öle, ahol végre megszabadul a hátizsáktól.

A kunyhó előtt ekkor felállt egy kis kutya, és farkát csóválta ugyan, de közben morgott is. A kutya meg volt kötve.

– örül, mert engem lát, morog, mert magát nem ismeri. Tegyen úgy, mintha észre se venné, aztán, ha leülünk, tartsa lassan eléje a szalonnás kezét. Ez az én kutyám, a Csikasz.

A kis szürke kutya, nevét hallva, lelkesen vakkantott, és amikor Matula elég közel ért, felágaskodott az öreg combjára, de szeme Gyulán volt.

– Vendég! – mutatott Gyulára Matula szigorúan. – Vendég! Eredj a helyedre.

Csikasz a sarokba hasalt, Gyula pedig úgy ült le, hogy zsíros keze elég közel esett a kutya fejéhez.

“Még megharap” – gondolta, de aztán a gumicsizma jutott eszébe, és érezte, jobb, ha hallgat a tanácsra.

Csikasz szaglálódni kezdett, de okos szemében a tartózkodás ellágyult. Ha beszélni tud, talán azt mondja:

– Kellemes illata van ennek a kölyökembernek... csakis jó ember lehet...

Mivel azonban Csikasz beszélni nem tudott – csak kutyanyelven –, ezt a mondanivalóját azzal jelezte, hogy közelebb csúszott Gyula vonzó szagú kezéhez.

Ekkor gyanakodva megállt, és a fiúra nézett:

– Megüt? Akkor megharapom, akár vendég, akár nem. De nem... ez nem üt meg. Ezzel az illattal nem lehet ütni – és szépen lenyalta Gyula kinyújtott kezéről az értékes zsiradékot.

– Most már kiakaszthatja nyakából a láncot. Akinek a kezét megnyalta, azt már nem harapja meg. Ne féljen, ha morog is, csak lassan minden mozdulattal.

Csikasz valóban morgott, de ez már egészen más morgás volt. Majdnem mýmorgás.

Amikor azonban lezörrent a lánc, mintha megörült volna a szabadságos örömtől. Röptében képen nyalta Gyulát, és többször körülnyargalta a kunyhót.

– Ilyenkor nagy örömben van – intett kifelé Matula –, hagyni kell, amíg kiugrálja magát. És – tette hozzá – ehetünk is valamit.

Gyula nem tudta, mit csomagoltak odahaza, de a hátizsák súlya után tartalmas dolgokra következtetett, s ebben nem is volt semmi hiba.

– Tessék, Matula bácsi.

– Van nekem ennivalóm – szabadkozott az öreg –, hoztam szalonnát.

– Matula bácsi, akkor én sem eszem!

– Hát hogy “szó ne érje a ház elejét” – mondta Matula szerényen, és felszúrt késére egy csirkecombot, de aztán meg is állt ebben a mozdulatban.

– Láss, milyen vízészű az öregember, hát nem elfelejtettem a bicskáját... de vigyázzon, mert olyan, mint a beretva.

Tutajosunk azonban most nem latolgatta, hogy beretva vagy borotva. A kés úgy szaladt a húsban, mint a puha vajban, és a csirkehús tegnap óta határozottan megjavult. Nem is emlékezett, mikor evett ilyen jó csirkehúst. Felette a nádkunyhó ősi szárnya, körülötte a berek sokféle illata, a levegőben jövő-menő titokzatos madarak, a kunyhó előtt régi tűzrakás hamuja, Matula tempósan, szinte művészi hozzáértéssel faragja le a csontról a húst, ugyanazon kezében tartva a combot is és a kenyeret, és Csikasz az érdeklődés legmagasabb fokán nézi az evőket. Néha lefekszik, néha felkel, izgatottan topog, és nagyokat nyel.

– Várj a sorodra – intette a kutyáját az öreg, amibe Csikasz sehogy sem tudott belenyugodni.

Halkan ugatott, amiben nyilván az volt, hogy:

– Jaj adjatok már, adjatok már...

– Milyen erőszakos vagy, Csikasz, nem szégyöllöd magad?

Csikaszt azonban egyáltalán nem gyötörte semmiféle szégyenkezés, és a Gyulától kapott csontot – volt rajta egy kis hús is – két roppantás után elnyelte, és úgy nézett az ifjúra, mint aki nem csalódott Tutajos jellemében.

Kint ekkor már teljes ragyogásában elterült a nyár. A felmelegedett levegőben új illatok születtek, új hangok szálltak, és új érzések buggyantak fel Gyula szívében. A szandál már csontra száradt, a karcolások elavultak, a nadrág olyan, amilyen, a kés, mint a “beretva”, a kenyér egészen különlegesen jó, általában minden és mindenki jó, még a hátizsák is, mert – itt marad, és nem kell cipelni.

– Vegyen, Matula bácsi.

– Nagyon érti ez a Nancsi, ami igaz, az igaz – vett még egy darabot Matula –, de most már szedelőzködünk, mert nagyon melegben nem kap a hal... Te meg itt maradsz! – szólt rá Csikaszra keményen. – Tán én őrzöm a tarisznyát, mi?

A kis kutya farka azonnal megállt a boldog billegetésben, és esengve nézett a távozók után.

Tutajosunk – valljuk be bátran – nem sokat értett a horgászathoz és még kevesebbet a halakhoz. Persze pecázott már imitt-amott gyermekded módon, de ez nem horgászat, és most csak abban reménykedett, hogy Matula sem tud sokkal többet a modern horgászatból, az orsóhasználat és a fásasztás gyakorlatából, de majd együtt rájönnek a nyitjára...

Valami volt azonban Gyulában, amit nem lehet eléggé értékelni, s ez a kitartó lelkesedés volt, a vizek szeretete – ami szinte mámor volt már – és hallatlan kitartás, megismerni mindent, ami körülötte élt és mozgott.

Gyula hangtalanul elüldögélt a Duna partján egy-egy horgász mögött, és éppen úgy izgult és szórakozott, mintha az ő kezében lett volna a horognyél, bár izgalomra nem volt sok ok, mert a pesti Dunában csak kivételes egyének fognak halat, valamikor a sötét éji órákban, amikor az emberiség nagy része alszik.

Elméletben azonban Tutajosunk tudott mindent, és úgy be szélt a Farlow-kanálról, mintha csecsemőkorában azzal ette volna a tejbepríz, és úgy ismerte a különféle giliszták használhatóságát, színét, szagát – talán ízét is –, mintha Piri mama azt csomagolt volna tízóráira vajjal és zöldpaprikával Elméletben! Gyakorlatban azonban főleg legyekkel horgászott ártatlan küszökre, amelyeknek még tíz neve van, és egyszer fogott egy tenyérnyi keszeget, amely az idők folyamán egyre nőtt, sőt másfél kilós ponty lett belőle, melyet csak hosszas fásasztás után sikerült kiemelnie...

Itt azonban sem az elméletnek, sem a fantáziának nem sok szerepe lehetett. Itt a vízparton csak valóságok voltak. Valóságos víz, valóságos nádas, kézzel fogható szúnyogok és a legvalóságosabb – Matula.

– Úszóra szerelje fel a horgot, aztán, ha nem megy, megpróbálunk fenekezni.

Tutajosunk tisztában volt a kétféle horgászati móddal, de csak elméletben, és pirulni kezdett Matula ellenőrző figyelése alatt. Matula nézett hangtalanul és kegyetlenül, és Gyulának Kengyel jutott eszébe.

“A szabályt tudja, Ladó, de most dolgozza, ki a példát...” Akkor volt ilyen csend, és Kengyel nézett így a kezére, amint a kréta bizonytalan jegyeket rótt a táblán.

– Hát ez nem megy – mondta Kengyel... azaz Matula –, adja ide azt a zsinórt. Hol az úszó? Ólom? Ez nagy, kisebbet... ez a jó. Ide figyeljen, mert többször nem mutatom meg – és Matula kérges, darabos kezében csodálatosan engedelmeskedett a finom nylonfonál, helyére ment az úszó, az ólom, az orsó és minden.

– Így! Kukac?

– Abban a dobozban van.

– Tűzzön föl egyet.

Gyula ezt már szépen megcsinálta, de a horognyelet elhárította.

– Először Matula bácsi próbálja meg.

– Nem bánom. Talán ott a nád mellett – az úszó kirepült, és pontosan a nád mellett állt meg a vízben.

– Jaj, Matula bácsi, milyen madarak ezek? Kócsagok?

– Kanalas gémek, nem látja a csőrüket?... De most ne az eget nézze, hanem a vizet. Gémet akar ebédre enni? Mondhatom, bűdös, akármilyen szép fehér... Nézze!

Az úszó táncolni kezdett, aztán elmerült. Matula finoman meglendítette a nyelet, aztán az orsóhoz nyúlt. A hal ide-oda rohant a víz alatt, az öreg hagyta, hogy fáradjon, aztán felhúzta a víz színére az erősen szabadkozó compót.

– Cigányhal, de jó íze van. Fogja a kiemelőhálót, és lassan tolja alá ja. Nagyon a szája szélét fogja a horog; ha a zsinórral emelem meg: kiszakadhat. Úgy... bele a haltartóba!... Na, most csinálja maga. Nyugodtan, finoman.

Az úszó ugyan nem oda esett, ahova Gyula akarta, de Matula meg volt elégedve.

– Ott is jó helyen van.

Sok volt itt a hal, mert alig állt meg az úszó, máris táncolni kezdett, és Gyula olyan erővel vágott be, hogy az úszó messze hátrarepült, s a horog beakadt a nádba.

– Még egyszer – mondta Matula türelmesen –, de ez nem béresostor. Mondtam, hogy finoman. Először akadjon be a horog. Megérzi, hogy mekkora hal van rajta. Ha kicsi, ki is lehet emelni, ha nagyobb, az orsóval motollálja közelebb, amíg a kiemelőhálóval eléri.

Most egy kis nyugalmas idő következett. A nagy csapkodásra – úgy látszik – szétrebbentek az óvatos halak, s az úszó mozdulatlanul állt, mintha nem is lett volna hal a vízben.

A folyó felett szitakötők táncoltak, a nádas felett melegen remegett a levegő, és egy nagy barna madár imbolyogva, szinte céltalanul keringett alacsonyan a nád felett.

– Rétiheja – intett fejével Matula –, nagy betyár. Ebben a pillanatban recsent az orsó, Gyula bevágott...

– Jaj, de nehéz!

Az orsó berregve eresztette a fonalat, Matula pedig átvette a horognyelet.

– Majd én... és nehezen megállította az orsót, aztán kezdte visszatekerni a fonalat, de a hal nem hagyta magát. Ide-oda rohant a folyóban, s Matulának engedni kellett.

– Megállíthatnám, de talán elszakítaná a zsinórt. Majd kifárad. Fene a dolgot, rajtam nem fogsz ki... micsoda motor van ebben.

Gyula reszketett az izgalomtól. Matula azonban reális férfiú volt:

– Ha igaz, olyan ebéd lesz belőle, de olyan... vadponty, elhiheti, hogy vadponty. Az csinál ilyen paradét. Na, gyere, koma! A kiemelőt tartsa készen.

Matula végre felhúzta a halat a levegőre.

– Csak nyugodtan, lassan, mert megugrik. Mondtam ugye, hogy vadponty – nyurga pontynak is mondják –, de azért van két kiló... lassan, most már a miénk!

Matula végre felhúzta a halat a levegőre.

És Gyula kiemelte a partra a szép halat.

– Matula bácsi, gyönyörű volt! Ilyet még nem láttam...

Matula mosolygott:

– Majd fog maga is... tegye a haltartóba a compó mellé. Az ebéd már megvan, hát én itt hagyom magát, mert dolgom van. Játszozzon, tanulgasson, de ne kapkodjon. Jó óra múlva itt vagyok.

Gyula egyedül maradt, s az izgalmak lassan elültek benne. A ponty olyan zenebonát művelt a vízben, hogy világgá mentek a többiek, és az úszó reménytelen mozdulatlanságban lebegett.

Ekkor már nagyon meleg volt. A nap mintha az égből és a vízből egyszerre sütött volna, és Tutajos levetette az ingét is. Lányfehér bőre csak úgy világított a parton.

“Szépen leburnulok” – gondolta, és a következő percben rendesen, szabályosan egy kis keszeget emelt ki a vízből.

“Kár, hogy Matula nem látta – gondolta –, kár, hogy Bütyök nem látta, kár, hogy az egész osztály nem látta...” – és elfeledte a napot, összekaszabolt lábát, talpán a szúrás helyét, elfeledett mindent. A következő keszeget már a szákkal vette ki, mintha nagy hal lett volna, bal kezében tartva a nyelet.

Gyakorolni kell – gondolta, és gyakorolta is, mert mire Matula visszajött, már öt keszeggel több volt a haltartó hálóban.

– Rendesen, szákkal emeltem ki őket.

– Okosan! – bólintott az öreg. – De most már vegye fel az inget, mert úgy felég, hogy az eget is bőgőnek nézi. Ha ugyan el nem késett... na. mindegy. Hozzá kell látni az ebédhez. Vegye fel már azt az inget!

– Matula bácsi, ebéd után kijöhetek?

– Ebéd után szundítunk egyet, aztán másfelé megyünk. Nem horgászatból áll a világ, aztán, ha mindig mákos rétest eszik az ember, a végén rá se tud nézni...

A kunyhónál nem változott semmi, csak az árnyékok rövidültek meg, és Csikas most már úgy fogadta Gyulát is, mint akinek jogos a bejárás a nádfedelű szentélybe.

– Tud tüzet rakni?

– Hogyne, Matula bácsi.

– Jó, de előbb nézze meg, hogyan kell a halat megtisztítani. Eredj innen, Csikas, ügyis a tied lesz, ami a tied...

A kis kutya azonban – nemhiába nőtt fel itt a nádasban – szintén a valóságokat szerette és nem az ígéreteket, és csak akkor nyugodott meg, amikor a halak belső részeit bekebelezte.

– Most már rakhatja a tüzet. A balta ott van a szelemenfán.

“Mi? – tűnődött Tutajosunk. – Milyen fa, talán szellem?” – és körülnézett. A kunyhó előtt két égerfa állt, odébb egy fűzfa, távolabb nyárfák, de szelemenfa?

– Melyik fán?

– Szelemenfán, a gunyhóban. Azon a vékony gerendán...

– Ja...? – mondta Gyula, mintha rosszul értette volna, és Matula elnézően mosolygott.

– Honnét hozzak fát, Matula bácsi?

Matula olyan széles mozdulatot tett, mintha az egész végtelen nádas Gyulának ajándékozna:

– Ahunnan akar. Van itt elég...

Gyulát elnyelte a sűrűség, ami körülvette a kis térséget. Kezében az elszánt balta, előtte, mögötte a puha rekettyebokrok szövevénye.

– Pii... – szólt egy kis madár –, piii-piii...

Látni azonban nem lehetett. A madarat sem és a szúnyogokat sem, amelyek itt az árnyékban egyszerre muzsikálni és énekelni kezdtek:

– Huús... vér... huús... véér – és a szúnyoghajadonok, szúnyogmenyecskék, szúnyoganyókák nekiestek Tutajosunk meztelen testrészeinek. A tűzifakereső ifjút ugyanazon pillanatban körülbelül húsz helyen csípték meg, és Gyulát egyáltalán nem vigasztalta, hogy kizárólag nőnemű szúnyogok foglalkoztak vele, de talán nem is tudta, hogy a férfiszúnyogok nem is tudnak szúrni, és békéesebbek – mint a férfiak általában...

– Azanyátok! – csapkodott Gyula, és Matula oda nézett, ahol a rekettyebokrok nagyon mozogtak.

– Őszik már, de majd megtanulja, hogy ilyenkor nem bokrok közé megy fáért az ember...

Gyula nem is maradt sokáig a szúnyoghölgyek szorgalmas társaságában, és tetemes vérvesztéssel sietve tört át a bokrokon, amerre világosabb volt a táj. Kiérve egy újabb tisztásra, a vérszívók is elmaradtak, és itt már volt egy fűzfa, amely szinte kínálta vastag, elszáradt ágát.

– Éhen – bólintott Matula a baltacsapásokra felnézve –, éhen. Használt a lecke...

Tutajos mérgesen vágta az ágat, ami elég lesz az ebédfőzéshez, de visszafelé most már kinézett egy kis nyílást a bokrok között, ahol hazahúzta a fát.

- Szúnyog nem volt? – érdeklődött Matula.
- Millió! Mit csinálnak ezek ilyenkor a bokrok között?
- Alusznak.
- Hát ezek nem aludtak.

– Ha felverte őket. Mérgesek voltak, mi? Nem is csodálom. Ha én felébredek, én is mindig éhes vagyok. Adja ide azt a baltát. A gunyhó mögött van nád, abból hozzon gyújtósnak, de törje rövidre, így – mondta az öreg –, majd én megrakom, mert ezt is meg kell tanulni.

Pár perc múlva fellobbant a tűz, és ellökve a születés füstjét, sárga lángok nyaltak a bogrács alá. Később olyan illat lengett a kis edény körül, ami nemcsak Csikasz, de Gyula Lajos érdeklődését is erősen felkeltette.

– Ez a halászlé, Matula bácsi?

– Az lesz, de majd csak egy óra múlva. Megnézte, hogyan csináltam? Csak erős paprikát tettem bele keveset...

– Szeretem, ha csíp, Matula bácsi.

– Jó – bólintott az öreg –, aztán megegye... addig elüldögélhetünk a gunyhó hűsén.

Ezt azonban nem jól mondta Matula, mert árnyék ugyan volt a nádtető alatt, de hűvösség annál kevesebb. Még Csikasznak is kilógott a nyelve, aki az emberekkel szintén bevonult a kunyhóba, és időnként mérgesen kapott egy-egy erőszakos légy után.

A nap ekkor már majdnem a tetőn volt, és ragyogásában elvesztek a lángok, csak a víz zümmögése és gőzölgése mutatta, hogy a tűz lánggal ég.

A madárvilág mozgása azonban a déli hőségben sem akadt meg, és Matula egyszer csak kimutatott a nádas fölé:

– Látja? Ott a nyárfánál... hát az a kócsag.

Mintha óriás hófehér pehely úszott volna a messzeség határán. Aztán kanyarodott és leereszkedett.

– Ott van a fészke, de már nagyok a fiai is.

– Láttá, Matula bácsi?

– Három fia van, de mama nem érünk rá, időnk meg lesz elég. Majd otthon kérje el a messzelátót, mert ha közel mennénk, elbűjnének a nádban.

– A távcsövet?

– Annak is mondják. Meg azért is jó lesz elhozni, mert a sast is meg akarom mutatni. A rétisast. Délután szokott érkezni arra a másik öreg nyárfára, aztán már nem is megy sehova. Csak ül. öreg már, egyedül van, úgy gondolom, valahol lelőtték a párját.

– És új párt nem szerez?

– Nem. Csak egyet, aztán már másikkal nem áll össze. Fordítok egyet a bográcsra.

Matula riszált egyet a kis bográcsra, hogy ne törje a halhúst, és ehhez a művelethez elkísérte Csikasz is.

– Neked mindenütt ott kell lenned – mondta az öreg inkább elismeréssel, és szelíden kupán legyintette az érdeklődő ebet. – Ennek már az anyja is nálam szolgált, igaz, az öreganyja is. Az volt aztán valódi kutya! Sose ugatott...

– Hát?

– Csak harapott. Azon kezdte. Kerülte is mindenki a gunyhómat, mint a tüzet... mert akkor még mászkált erre mindenféle ember, de most, az új rendben itt is új rend van. Most már megteszi ez a kutya is.

Csikasz a "kutya" szóra megcsóválta a farkát.

Gyula kicsit meggörbítette a hátát az izzadt mg alatt.

– Azt hiszem, kicsit leégtem...

– Kicsit? – bólintott Matula. – Estére jó lesz bekenni. Nancsinak van valami jóféle olaja. Vigyázni kellett volna. Okos ember más kárán tanul. De maga még nem ember, csak gyerekek.

Tutajosunk ezen kicsit elgondolkodott, és magában megállapította, hogy Matula szerint: ő sem nem okos, sem nem ember, és egyáltalán nem okos ember. Igen, és ezért még csak nem is lehetett haragudni, mert ez mind valóság. Az öreg szelíden megmondta, amit gondolt, és az ő gondolatai között nem szerepeltek álomtutajok és képzeletbeli pontyok.

Matula tányérokat vett elő a kunyhó mélyéből és két bádogkanalat. A zörgésre a kutya izgatottan figyelt és felugrott.

– Helyedre! – mondta keményen az öreg. – Nem szeretem, ha ilyenkor útban vagy.

Csikasz bánatosan ballagott láncra mellé, és sóhajtván lehasalt, de szeme a tüneményes bográcshoz ragadt. Matula kimert Gyulának, aztán magának is.

– Haggya kicsit hűlni; ha nem elég erős, még adhatok paprikát.

Gyula azonban elég erősnek találta a levét, sőt kissé túl erősnek is, de ezt nem mutatta.

– Ízlik?

– Csoda jós Matula bácsi – lehelte Gyula, mert a hangját kicsit elvesztette a pirosán lángoló folyadéktól.

– Egyen hozzá ebből a hegyesből – nyújtott át Matula egy zöldpaprikát –, ennek van még csak íze...

– Nem, nem – ijedezett Gyula –, elég erős így is.

– Gyenge a legény – mosolygott az öreg –, én úgy szeretem, ha még a fejem búbját is csípi.

Tutajosnak azonban elég volt a csípésből a torok körüli részeken, és áttért a húsról, amely rendkívül ízletes és vajpuha volt, kellemesen enyhítve a paprikától izzó utakat.

Aztán már szótlánul ettek, sőt Matula akkor sem szólt, amikor óvatosan Csikasz is megjelent mellettük. Csikasz aztán – szálka ide, csont oda – megevett minden maradékot, de a paprikát ő is túlzottan találta, mert a száját jobbról is, balról is a fűhöz dörgölte.

– Csípi! – mondta Matula, és csak Csikasz érezte, hogy ez is valóság volt.

Matula elővett egy ajándék szivart.

– Nem gyújt rá?

– Köszönöm, nem – tiltakozott Gyula –, most nem. Elálmosodtam – tette még hozzá, ami igaz is volt.

– Hát düljön le, ott hátul van széna. Nincs olyan paplanos ágy, ami puhább lenne.

Gyula nézte még egy darabig a szivarfüst lenge játékát, aztán elnyomta az álom, bár ez az álom nem volt kellemes. Azt álmodta, hogy hátát időnként tüzes vassal sütögetik, majd jóval később forró ólmot cseppentettek a füle cimpájára.

Erre már felébredt, és füléhez kapva, ujja véres lett, elnyomva egy telt hasú szúnyognőt.

– Mi ez?

– Szúnyog volt. Ide is bevetődik némelyik, de engem nem szeretnek. Fene tudja, tán öreg a vérem – tűnődött Matula. – Kialudta magát?

– Hát...

– Jó két órát aludt, de sokat mocorgóit. Iparkodunk, hogy minél előbb bekenje Nancsi. Úgy vélem, szükség lesz rá... Mindent itt hagyunk, csak a hátizsákot vigye haza.

Gyula Lajosnak nem tetszett ez a szó, hogy "haza". Nem tetszett a fekvés, de a felkelés sem. A szandál törte a lábát, és nehezen igazodott útnak.

– Most már enyhül az idő – mondta Matula, és Gyula úgy érezte, hogy ennél már csak a pokolban lehet melegebb. Az üres hátizsák is fájdalmasan súrolta hátát, és általában a hajnali remények mintha valami tompa ködben fuldokoltak volna. A délelőtti horgászat még nem vált emlékké, és nem szépült meg a holnapi vágy súlytalanságában, tehát Gyula Lajosunk a hontalan ziláltság verejtékében ballagott Matula után, aki megszokott ütemben rótt a gyalogutat.

– Először azt gondoltam – állt meg az öreg –, hogy még elmegyünk valahova, de most már nem megyünk. Az a hűsítő olaj úgy kell a hátának, mint egy falat kenyér. Innen már hazatalál?

Gyula körülnézett.

– Talán...

– Az semmi. Ráállítom arra az útra, amerre jöttünk. Arról le ne térjen, mert ha beleveszik a rétbe, ki nem talál egy hétig sem. Jobban nézzen máskor körül, hogy merre jár...

– Most már tudom, Matula bácsi – mondta később Gyula. – Itt jöttünk ki, és ott a fa mellett...

– Szilfa.

– Szilfa mellett kanyarodik el.

– Jól van.

– Hát – nyújtotta kezét a fiú – köszönök mindent. Matula vidáman parolázott.

– Nincs mit. Holnap nem megyek be, mert maga is mással lesz elfoglalva... de holnapután hajnalban ott leszek.

Tutajosunk ezek után nekivágott a gyalogúinak, s amikor a szilfa mellől visszafordult, az öreget már nem látta sehol.

Csak a rét zsongott körülötte, ringatva a tücskök muzsikáját, a méhek dongását, távoli madárfüttyöt, és mindez összeolvadt a magány megfoghatatlan egyedülvalóságában. Gyula szinte megborzongott valami ismeretlen szépségtől, ami azonban valóság volt, ámbar ezt nem lehetett sem megfogni, sem elmondani, hiszen úgysem értette volna meg senki.

Szinte öntudatlanul ment hazafelé, s egy szürkegém már ismerősként szállt el felette.

“Csak azt nem tudom – töprengett a fiú –, hogy mivel leszek én holnap elfoglalva?”

– Elég korán megjöttél, Gyuluskám – simogatta meg Nancsi néni –, hát szép volt? Fogtatok halat?

– Szép volt, és halat is fogtunk – tette le Gyula a hátizsákot –, hanem ízé... azt mondta Matula bácsi, hogy itt van olyan olaj.

– Miféle olaj?

– Ami égésre jó.

Az öregasszony összehúzta a szemét.

– Vesd le az inget.

– Atyaisten! – csapta össze a kezét. – Hogy a nyavalya rázza ki a nadrágjából ezt a vén tekergőt, hát nem tudott szólni?

– Nem volt ott, Nancsi néni, én meg levettem az inget...

– Hát több eszed lehetett volna neked is; hozom, hozom, valódi liliomolaj.

Gyula úgy érezte, hogy a tűzhely kíméletlenül süti a hátát s ugyanakkor a mellét is, ezért kicsit az ajtó felé húzódott.

– Hová mégy? – érkezett meg Nancsi néni az üveggel.

– Süt ez a sparherd...

– Szerencsétlen! Iszen nincs is befűtve... Először a hátad.

– Szszszz – ugrott meg Tutajos –, ne nyomja, Nancsi néni!

– Alig értem hozzád. Akkor ugráltál volna, amikor levetted az inget. Megállj, Matula, vén tökéletlen, rád adom a tisztát,...

– Mondom, hogy Matula bácsi nem volt ott. Jó lesz már, Nancsi néni!

– Bízd csak rám, ez csodaszer. Egy óra múlva már alig érzed.

Sajnos, ez a jóslat nem vált be. Egy óra múlva Tutajosunk félig sült hajótöröttnek érezte magát, akit rövidesen úgyis elfogyasztanak a kannibálok. Gyulánk mereven ült egy hatalmas karosszékben, mélyet Nancsi néni öreg lepedővel takart le.

– Ezt összeolajozhatod. Eget még? Nemsokára alábbhagy... mit ennél?

Gyula csak legyintett, hogy nem kíván enni, de aztán mégis azt mondta, hogy olyan halászlévet ettek a berekben. s – az elismerést egy sokatmondó mozdulattal fejezte be, ami azt akarta jelenteni, hogy olyan halászlévet csak az istenek esznek az Olümposzon vásár- és ünnepnapokon.

– Ettél te már az én halpaprikásomból? – kérdezte az öregasszony keserű megvetéssel a Matula-féle halpaprikást illetően, és mérgesen nézett Gyula lángoló és olajtól fényes vállaira.
– Ettél?

– Nem – szeppent meg a félig sült ifjú, aki elhatározta, hogy ebben a rövid földi életben (lehet, hogy a reggelt meg sem éri) Nancsi néni előtt még az édesanyja főztjét sem dicséri meg –, nem ettem, Nancsi néni. Gondolom, hogy az jobb lehet... Piri mama is mondta...

Meg kell jegyeznünk, hogy Tutajosunk Piri mama törekeny vállán akart kimászni ebből a léből, és határozottan, ámbár jóindulattal hazudott. Piri mama ugyanis azt mondta, hogy: “Jól főz ez a Nancsi, azt nem lehet mondani, hogy nem főz jól, de agyonzsíroz és agyonfűszerez mindent. Aminek savanykásnak kellene lenni, az olyan savanyú, hogy a kecske elmekegné magát tőle, aminek édesnek, az olyan édes, hogy összeragad az ember szája. Na és az a halászlé... mutatós volt, az igaz, de akár a parázs, tüzet lehelt tőle az ember, holott Rézi néni szakácskönyve világosan »édesnemes« kalocsai paprikát ír elő.”

Ezt mondta Piri mama, de Nancsi nem tudhatta Tutajos ármányos gondolatait, és megnyugodott. Körüljárta még egyszer a tüzes trónon ülő ifjút, és magára hagyta.

– Olvasgassál, holnapra elfelejtetted az egészet Tutajosunk azonban egyáltalán nem nyugodott meg.

Az olaj ugyan segített valamit, de az égés dacára is néha enyhe borzongást érzett, ami kezdődő láznak volt a jele. Ifjú barátunk tehát fázva égett, s ez a bonyolult testi állapot mélyen elkésérítette. Mozdulni alig mert, mert úgy érezte, bőre darabokra szakad, s olyan érzékeny, hogy ordítani tudott volna, ha csak meghallotta egy légy zümmögését, amint kíváncsian közeledett a kellemes olajszagra.

Később azonban – mintha gondolatai meguntak volna lángoló bőrével foglalkozni – ismét eszébe jutott az elmúlt nap, és voltak percek, amikor mintha teljesen kiszállt volna hosszúra nőtt porhüvelyéből, egészen megfélekedezett érzékeny testi állapotáról.

A szoba enyhén le volt sötétítve, s a délután végét járó nap sugarai elnyilaztak Tutajos felett, s egy-egy arcot megvilágítottak valamely csoportképen a falon vagy egy csizmát, amelyet a porcelán huszár viselt a szekrény tetején. Gyulát ezek nem érdekelték. Gyula e pillanatban a Balaton partján izgult, mert Matula verekedett a hallal, és Tutajosunk élénk fantáziájának nem kellett tartani attól, hogy Kengyel hangja visszarántja az olajos valóságba: “Folytassa, Ladó!”

– Juj-szsz... – ütötte égett könyökét a szék karjába, s erről Bütyök jutott eszébe, aki enyhén meg szokta lökni: “Alszol? Téged szólít!”

Bütyök talán már meg is kapta a levelét, biztosan örül neki, hát még hogy örülne, ha a mai napot leírná. Talán kételkedne is a vadpontyban...

Gyula irodalmi hajlamai fellángoltak, s ebben nem kis része volt Kengyel megnyugtató távollétének.

Óvatosan berendezkedett, és elkezdett írni.

Kedves Bütykőm!

Itt ülök ebben a kis szobába, és már megint írok, mert leégtem, és Nancsi néni bekent liliomolajjal. Nagyon jó szaga van, ez Nancsi néni találmánya.

Hajnalban indultunk Matula bácsival, aki ellenőr a berekben, mindenhez ért, szóval csősz. Gyönyörű volt minden, a sás összevágta a vádlim, de a szandál nem ide való (ha jössz, hozzád gumicsizmát, nem baj, ha rongyos), és otthon felejtettem a szúnyogolajat és a napolajat is.

Aztán fogtam 7 (hét) keszeget, és Matula bácsi fogott egy óriás pontyot, ami majdnem háromkilós volt. Ezt is tulajdonképpen én fogtam meg, de aztán átadtam a nyelet, mert Matula bácsi kérte...

(Ez igaz is – gondolta Tutajos, aki vitézül verekedett nekilóduló fantáziájával.)

Bütyök, muszáj, hogy elgyere! Aztán halászlét ettünk.

Matula bácsi kutyájának Csikasz a neve. A kunyhó is gyönyörű, “szelemenek” tartják, és Csikasz őrzi éjjel-nappal. Ha azt mondod neki: ott maradsz, ott is marad, a halból Csikasz is kapott meg csontot is.

Aztán láttam kanalas gémet meg bibiceket, amik csalogatják az embert, hogy ne bántsa a tojásokat. A marhát nem csalogassák, mert a marha nem bántja a tojást. Szürkegémet is láttam, csak az a baj, hogy levettem az inget, aztán megégttem, és most be vagyok olajozva liliomolajjal.

Bütyök, ha itt leszel, Nancsi néni nem szabad mondani, hogy valahol már ettél jót életedben, mert rögtön haragszik. Nem értem, mért, de rögtön.

Megnézte már a doktor a mamád lábát? István bácsi is irt apámnak, hogy nézze meg a doktor. István bácsit alig látom, mert aratnák, meg csépelnek is, de én oda nem megyek.

Bütyök, írd, mamád kezét csókolom, ha ő megy a fürdőre, te itt szállsz le. Írd!!

Hűséges barátod: Tutajos

Ui. A papír a kezemtől olajos.

Itt minden olajos.

Gyula meglegegedetten dőlt hátra, és olyant ordított, hogy az olajszag irányában érdeklődő legyek ijedten repültek az ablaknak.

– Szóltál, Gyuluskám? – nyitott be Nancsi néni, aki kicsit gyengén hallott. – Mintha szóltál volna. Ugye, finom ez az olaj? – mire Gyula csak intett, s olyan mereven ült, mint egy fáraószobor, csak kicsit rövidebb ideje.

– Nem feküdnél le?

Gyulának már a lefekvés gondolatára is égnek állt a haja.

– Inkább olvasgatok, Nancsi néni, hiszen még nappal van.

– Csak úgy gondoltam. Meg is vetem az ágyad, és ócskább ágyneműt adok, mert az olajat nem lehet kimosni. Estére megint bekenlek...

Tutajos keservesen gondolt az estére.

– Fázom – mondta meggondolatlanul, de meg is bánta, mert Nancsi néni nem szólt semmit, hanem egy könnyű takarót borított Gyula lángoló hátára.

– Ennek nem árt...

– Háááá – bődült fel újra az ifjú –, jujjuháá...

– Most már örülj, hagyj rajta, és ne ordíts... Akkor ordítottál volna, mikor levetted az inget. Mért nem volt ott az a vén tekergő, azt mondd meg: mért nem volt ott?

– Dolga volt! – mondta Tutajos mérgesen, de moccanni sem mert a takaró sátra alatt.

– Dolga... nem dolgozott egész életében... talán aludt valamelyik bokor alatt.

– A sászedőket ellenőrizte.

Erre már nem szólt Nancsi néni, de a párnákra olyanokat csapott, mintha Matula tartózkodott volna bennük.

Nehezen alkonyodott, és a szoba árnyai gondolatokat hoztak és vittek. A bútorok valahogy élőbbek lettek, és Gyula nagyszüleire gondolt, akik ezek között a bútorok között egy életet éltek le, aztán elmentek. A kis asztalon éles karcolás látszott, vajon ki karcolta? Megcsúszott a kés, vagy végighúztak rajta valami tárgyat, amiből kiállt a szög? És itt van ez az öreg ágy.

Talán haldoklóit benne valaki, reménytelenül, egyedül és másnapok nélkül, aztán lehunyta szemét, és semmivé váltak életének naptár lapjai.

De maga az öreg ház is olyan csendes volt, mint egy végtelen, árnyékos alkonyat, amelyből nem lesz est, és nem lesz hajnal már többet soha.

A takaró alatt meleg volt, de most nem volt kellemetlen ez a meleg, amelyet a növekvő láz enyhített, és tompán összekeverte a gondolatokkal.

Nem sokáig volt Gyula meztelenül a napon – talán egy jó óráig mindössze –, de ez elég volt, hogy érintetlen bőrét valósággal megégesse, amit a horgászat izgalmában nem érzett. De most már mindegy, majd az olaj helyrehoz mindent, és holnaputánra megnyugszik ez az égés is. De miért borzong néha? Talán meg is hült? Gyula ezen elgondolkodott, de nem talált az elmúlt napban egyetlen percet, amelyben meghűlhetett volna. De hátha nem is gyógyul meg holnaputánra? Ekkor még Gyula nem tudta, de homályosan érezte, hogy mire célzott Matula, és holnap mivel lesz elfoglalva...

Elálmosodott, óvatosan hátradőlt, és lehunyta szemét – egy pillanatra. Ez a pillanat azonban, úgy látszik, hosszabb ideig tarthatott, mert árrá ébredt fel, hogy a szobában teljes sötétség van, s a másik szobából beszéd hallatszik át.

– Le kell fektetni! – hallatszott István bácsi hangja. – Nem ülhet egész éjjel.

– Nem hiszem, hogy tudna aludni, csúnyán le van égve. Ámbár bekentem liliomolajjal... ez a vén Matula...

– Nancsi néni, hagyja Matulát békén.

– ... de hát...

– Semmi: de hát. Ha nagyon haragszik rá, menjen hozzá férjhez. A gyerek pedig aludni fog, mint a krumpli decemberben.

Még egy kis zörgés hallatszott, fiókhúzogató, utána a súlyos léptek elindultak Gyula ajtaja felé, aki erre lehunyta a szemét.

– Ébredj, atyámfia, hallom, megpörkölödtél.

– Jó estét, István bácsi.

– Nekem jó, ha neked jó...

– Haragszik, István bácsi?

– Én, fiam, miért? Van egy közmondás, amely szerint: minden szamar a maga bőrét viszi a vásárra. Ezenkívül a saját bőröddel azt csinálsz, amit akarsz.

– Olyan szép volt, István bácsi, megfélemeztem a napról... fogtam hét keszeget, és fogtunk egy nagy nyurga pontyot is. Matula bácsi megcsinálta a kis bográcsban, erős volt, de nagyon jó...

– Az biztos, hogy asszony olyan halászlét nem főz, de ezt ne mondd Nancsi néninek...

– Dehogyan mondom! – nevetett Gyula, és a jókedv fellobbanó pillanatában István bácsi két szem orvosságot tartott eléje.

– Vedd be, ettől elmúlik – és vizet töltött.

Gyulának mukkanni sem volt ideje, már lenyelte az orvosságot, amiért otthon Piri mamának fél óráig kellett könyörögni.

– Mi ez?

– Sztrichnin, egészen kevés ciánkálival; egyébként semmi közöd hozzá. Én adom, és te beveszed – kész. Na, fekdj le!

– István bácsi!

– Gyerünk, csak aztán ne mocoogj az ágyban. Ez a büntetés, hogy megfélemezted a napról.

Gyula lassan, de férfiasán állva a fájdalmakat, lefeküdt.

– Na, látod, csak akarni kell...

– István bácsi, mi lesz holnap?

– Holnap, fiam, szerda, Ulrik napja. A nap kél három óra ötvenkét perckor, lenyugszik tizenkilenc negyvennégykor. Az előbb néztem meg a természettudományos kalendáriumban.

– Nem, nem úgy értettem... Matula bácsi azt mondta, holnap nem jön értem, mert el leszek foglalva...

– Persze, hogy el leszel. Ülsz, mint egy faszent, vigyázol a bőrödre, ordítasz, amikor Nancsi néni újra beken, és megjegyzed magadnak, hogy a berekben, ha nem vigyázol magadra, hát nem vigyáz rád senki. Itt az ivóvíz. Szervusz. Ha kell valami, ordíts nyugodtan, én úgysem ébredek fel...

Hát ez bizony nem úgy hangzott, mint ahogy Piri mama szokott elbúcsúzni, és Tutajosunk azon gondolkozott, hogy meg kellene sértődnie, de ez valahogy nem sikerült. Olyan lazán foszlányos lett minden gondolata, hogy amint hozzányúlt, semmivé vált, és István bácsi horkolása is úgy hallatszott a szomszéd szobából, mint egy távoli repülőgép zúgása – elmenőben.

Aztán világosságra nyitotta ki a szemét. Nem, azt nem lehet mondani, hogy Tutajosunk valami különös értelmességgel nézte volna a világosságot és a koszorúval övezett fényképet szemközt a falon. István bácsi esküvői fényképe volt ez, amelyről az ifjú férj bizonyos elszántsággal nézett a jövőbe, s az események igazolták, hogy erre az elszántságra szükség is volt. Lili néni pedig szinte áhítattal emelte szemét Istvánra, “mint egy szentre”, holott István egyáltalán nem volt szent, és talán azért váltak el, mert Lili néni ebben tévedett...

Jelen pillanatban ezek már elmúlt dolgok, mint egy elrepült, meggondolatlan pillanat. Tutajosunk tétova gondolatai úgy szállnak vissza valahonnét, mint fáradt galambok a dúcba, fáradt galambok, melyeket a dupla adag altatópor tartott zárva az éjszaka sötét kamrájában.

“Reggel van” – gondolta Gyula, bár ez nem volt valami különös felfedezés.

“Aludtam” – tette még hozzá, de ez sem volt Nobel-díjra érdemes gondolat.

De aztán kiderült minden, és Tutajosunk csak akkor zökkent vissza saját (ámbár égett) bőrébe, amikor Nancsi néni behozta a reggelit.

– Jobb, Gyuluskám, ha nem mozogsz. Eszel, és fekszel tovább, de fel is ülhetsz. Mosakodni ma nem kell.

Tutajosunk egy tűzkárosulthoz méltó buzgalommal evett, és nem látszott rajta, hogy a mosakodási tilalom valami mélyebb bánattal töltötte volna el. Ugyanilyen férfiasan viselte el az újabb olajozást, aztán felkelt, mert az ágyban minden mozdulat égetett és fájt. Tény és való azonban, hogy ezek a fájdalmak már nem voltak olyan nyersek és közvetlenek, mint tegnap este. Vigyázni kellett azonban minden mozdulatra, mert – teszem azt – ha az ember nekimegy a szekrény sarkának, hát felhördül, mint a sebzett párdúc. A felégés tehát óvatossá és előkelővé szabályozta Tutajosunk mozdulatait, ami rá is fért kajla egyéniségére.

Gyula reménytelenül gondolt a napra, amelynek a jelek szerint ebben a szobában kell eltelnie, legalábbis délutánig, mert Nancsi néni úgy határozott, hogy: “Majd alkonyattal sétálgathatsz kicsit az udvaron.”

Az alkonyat azonban alig pár pillanattal látszott közelebbnek, mint a jövő század, és Tutajosunk szinte hallotta az unalom porszagú szárnyalását a lesötétített szobában.

Mit lehet itt csinálni? – nézett körül az égett ifjú, és megakadt a szeme a zömök, tej üveges szekrényen, amely széles volt, és úgy kínálta magát, mint egy kedélyes kofa portékáit a reggeli piacon.

Szabad? – ötlött fel Gyulában valamelyes szerény aggodalom a szekrény termékeit illetően, de aztán megnyugtatta magát, hiszen rajta volt a kulcs, és minden tiltakozó nyikorgás nélkül nyílt ki.

Tutajosunk azonnal látta, hogy még a leégésben is van valami jó, mert az olajozott rabság nélkül talán eszébe sem jutott volna a szekrényt kinyitni.

A felső polcon könyvek voltak, de külalakjuk nem ígért semmi jót, és Tutajosnak ilyesmiben csalhatatlan szimatja volt, Találomra kiemelt egy könyvet:

“Ábrázoló geometria”...

Gyula azonnal visszatette a könyvet, tisztelettel bár, de tétovázás nélkül.

“A jó gyümölcskertész” – olvasta a következő könyv címét, majd az “Üzemtan” következett.

István bácsi, úgy látszik, itt tartotta régi könyveit minden rendszer nélkül, mert egy természetrajzkönyv mellett – például – szakácskönyv volt, azután pedig Petőfi Sándor összes költeményei. Petőfi – széles karddal az oldalán – jóindulattal nézett a májas hurkák és töltött szárnyasok nyájas gyülekezetére, talán azért, mert a vékony pénzü költő sokat koplalt hajdanán, telt hasú és szürke polgártársai között, akik nem vették észre, hogy a szakadt csizmák a halhatatlanságot hordják közömbös, sáros országutakon.

Tutajosunkat most már nem vonzották a rímek, azért a következő könyvhöz nyúlt, amely a “Családi levelező” címet viselte. Már majdnem letette, amikor aláhúzott sorokat látott meg, amelyeket valaki valamikor érdemesnek talált aláhúzni.

Nono – érdeklődött Gyula, mint a jó vizsla, ha szimatot kap –, nono...

“Megismerkedés után” – olvasta egy helyen, és ezt a sokat ígérő címet a “Vallomások” és a “Völegény és ara között” című fejezetek követték.

“Mélyen tisztelt Nagysád! Engedje meg, hogy megismerkedésünk kedves emlékei ne tűnjenek tova a szürke hétköznapiak egyformaságában (ez alá volt húzva), hanem virágos ünnepé avathassam azokat...”

“Azannya! – ámult Tutajosunk. – Mi a fene az az »Ara«?”

Azután az “Imádott Nagysád” következett, akinek “kis kacsóit hódolattal emeli ajkához: Elemér”.

Tutajosunk, feledve pörkölt mivoltát, azt mondta:

“Hohoho... ezt a marhaságot!”

“Boldogságomat leírni nem tudom – folytatta Elemér a »Völegény és ara között« című fejezetben –, hogy én, éppen én vagyok az a boldog halandó, aki Irmuskám (az Irmuskám át volt húzva és fölibe írva: Lilikém...) kis kacsóit magaménak vallhatom.”

“Puskázott! – fogta oldalát a tiszteletlen derüléstől Tutajosunk. – István bácsi puskázott...”

S ezzel a belső hahotázó rázkódással vetette hanyatt magát a karosszékben.

A büntetés gyors volt és alapos. Tutajosnak a szeme fennakadt a fájdalomtól, és úgy érezte, bőre a hátán foszlányokba szakadt.

– Jaj – suttogta –, jaj! – vonaglott csendesen, hogy Nancsi néni meg ne halija, és a családi levelezőt keserű megvetéssel toltta helyére, nem gondolva arra, hogy az ő egész léte talán éppen így kezdődött, s hogy eljön az idő, amikor ő is ugyanezt érzi, amit a könyvbe zárt Elemér, mert csak a forma változik, a lényeg nem.

Vacsoránál azonban – bőre tiltakozása ellenére – többször leskelődve nézett István bácsira, aztán titokban rámosolygott tányérjára. Rémes és megmagyarázhatatlan, hogy István bácsi is... ez a komoly, sőt néha komor óriás, kihúzta Irmuskát, és fölibe írta Lilikét, ámbár – meg kell hagyni – később kihúzta Lili nénit is, mégpedig véglegesen.

Ez a vacsora azonban ebben a pillanatban még rendkívül távolinak látszott, ezért Tutajosunk – megnyugodva, hogy bőre nem mállott le hátáról – további kutatásba fogott, mert a könyvek alatti polcokon a legcsodálatosabb összevisszaságban kínálták magukat lerakott holmik, amelyekről nem lehetett tudni, miért kerültek az elmúlt idők feledékenységébe ebbe a temetőjébe.

Volt ott új bugylibicska és használt erszény, gyermekostor és szivarszipka, zenélődoboz és szájkosár, fél sarkantyú és szentkép, sőt egy kis egérfogó is, amit egészen könnyen fel lehetett állítani, és amely ujjának legkisebb érintésére lecsapódott. Gyula ezzel játszott egy darabig, amíg kissé ott nem felejtette a mutatóujját, és a kis csapda alaposan rá nem koppintott. Gyula

sértődötten dobta vissza a furfangos szerszámot, és szeme újra a könyvekre tévedt, amelyekben nincs ilyen ravasz rúgó, de aztán gyorsan behajtott a szekrényajtót, mert Nancsi néni jött a lilimolajjal.

– Ugye, csodaszor ez? Most újra bekenlek. Gyógyul! Szépen gyógyul, már nem olyan vörös a bőröd...

– Talán már ki is mehetnék?

– Estefelé; megmondtam, hogy estefelé...

– Unatkozom, Nancsi néni, hol találnék könyveket?

– Itt a szekrényben. Van itt minden, válogathatsz... Igen, ne is tagadjuk, a ravasz Tutajosnak éppen ez kellett.

Szabad kutatási jog. Most aztán szabad a vásár. Alaposan átkutatja az egész zsidóvásárt, a dohányzacskótól a kapszlis pisztolyig és a borotvapamacsától a bajuszkötőig. Most már szélesre tárta a szekrény szárnyait, hogy több világosság érje a “kutatási anyagot”, amikor szeme megakadt egy könyvön.

“Lovassy... – olvasta – Lovassy.”

“Matula! Matula mondta ezt a nevet, hogy kérjem el ezt a könyvet! Itt van, nem is kell elkérni” – és kinyitotta a majdnem új könyvet, mert István bácsit a jelek szerint nem érdekelte a szürkegényi, a lóról, marháról, birkáról meg – úgy látszik – mindent tudott, ami ebben a könyvben található.

“Magyarország gerinces állatai” – olvasta Gyula, és óvatosan leereszkedve a székbe, kinyitotta a könyvet. Tutajosunk úgy gondolta, hogy belenéz egy kicsit, aztán félreteszi, és átböngészi a szekrény csalogató tartalmát, de nem így lett.

Gyula belenézett itt, belenézett ott. Itt a zerge, ott a fülesbagoly, amott a ponty.

Tutajos elnyújtózott – amennyire érzékeny bőre engedte, és úgy érezte magát, mint a gazdaember, akinek lovai marhái otthon éheznek, s váratlanul egy csodálatos rétre bukkant, amit le lehet kaszálni, s a szénát haza lehet hordani.

És Gyula elkezdett kaszálni, elkezdett gyűjteni kíváncsi szelleme ismeretlen, éhes gyermekeinek.

“Magyarország gerinces állatai” – olvasta, és most megtudta, hogy a kutyától a süllőig, a harcsától a lóig megvan itt minden, közbül a madarakkal; megtudta, hogy melyek tulajdonképpen a gerinces állatok.

A szekrény tárva-nyitva maradt, és a mellőzött öreg óra kilőtt töltényhüvely, sarkantyú és ködös fénykép szemrehányóan néztek a magáról is megfélemedezett ifjúra.

– És velünk mi lesz? – kérdezték, de Gyula nem válaszolt, mert még a tulajdon nevét is elfeledte, és ha valaki megkérdezte volna, hogy hívják, talán azt mondta volna: Gyurgyalag, vagy azt, hogy: Canis lupus, mert – csodálatos – még a latin nevek is érdekelték. Azt már tudta, hogy a latin nevek a tudomány nemzetközi nyelvét jelentik, mert a japán tudós csak így értheti meg az izlandit és a svéd a fokföldit, ha összegyűlnek, hogy valamilyen tudományos kérdést eldöntsenek. Mert ha a magyar tudós azt mondaná, hogy veréb, a komoly professzorok úgy néznének rá, mint – köztünk szólva – borjú az új kapura, de ha azt mondja, hogy Passer domesticus, azonnal tudják, hogy hányat ütött az óra.

Tutajosunk egyszerűen elmerült abban a tengerben, amire már régen vágyott. Lelkesen üdvözölt egy-egy régi ismerőst, és óvatosan ismerkedett olyanokkal, amelyekről hallott ugyan, azonban még nem találkoztak. De még a régi ismerősökről is kiderült, hogy alig ismerte őket, és rosszat gondolt róluk, mert valaki, valahol azt mondta:

“Kártékony, le kell lőni!”

“Ki volt ez a szamár? – nézett Gyulára szemrehányóan egy kék vércse. – Én például úgyszólván teljesen rovarokkal élek, rokonom, a vörös vércse pedig egérrel és pocokkal. Az előfordulhat, hogy valami beteg verebet is elkapunk, de ez általános parancs, mert a beteget el kell pusztítani. Szinte utálok a húskosztot...”

“Bocsánat – mondta Gyula –, de az ölyvek bezzeg... a kis nyulakat...”

“Bezzeg, vagy nem bezzeg – méltatlankodott egy természetes ölyvanya –, mi már régen védettek vagyunk, és az új törvény ötszáz forinttal is megbüntetheti azt, aki hozzánk nyúl.”

“Ezt a városban nem tudják – válaszolt gondolatban Gyula –, ott hallottam...”

“Az nem lenne baj – vijjogott az ölyv –, de a mezőn se tudják. A villamoskalauz nem jár puskával (ámbar úgy hallottam – egy vándorsólyom mondta, aki az újpesti víztoronyban lakott –, szóval úgy hallottam, hogy a villamoskalauzok is szívesen kérnének fegyvert a vad utasok kiirtására...), de a vadászok puskával járnak, és ők sem tudják, nem is ismernek bennünket. Boldogult első férjem is ennek lett az áldozata. Éppen egy ürget evett a telefonpózna csúcsán – a boldogult nagyon szerette a fiatal ürgehúst –, amikor egy ilyen puskás dúvad elkezdett oldalazni feléje. Szegény boldogult nyugodtan falatozott a törvényre gondolva, s ez lett a veszte. »Sas! – ordított a csirkefogó. Sas! – üvöltött, amikor a kedves lefordult a pózna tetejéről. – Sas« – mondták még tízen, mert a vadászok közül egy sem ismerte az ölyvet, pedig szegény uram egész életében az embereknek dolgozott, volt olyan nap, hogy húsz egérkét is bevágott. Igen jó étvágya volt a kedvesnek...”

Tutajos – gondolatban – bocsánatot kért az ölyvektől, és Hálásan gondolt Matulára, hogy ezt a könyvet ajánlotta, ámbar az igazság az, hogy Matula a jeles művet nem is látta.

– Kaptam egy könyvet – mondta annak idején István bácsi –, régi tanárom írta, Lovassy Sándor. Inkább magának való...

– Tudom én, amit tudni köll – mondta Matula –, ismertem én is a tanár urat, járt ki ide a berekbe. Engem is kérdezgetett, hát mit tanuljak tüié.

Gyula ezeket az előzményeket nem tudta, mert Matula nem is mondta. Az öreg egy betűvel nem mondott többet, mint amire okvetlen szükség volt, és amit mondott, nagyon elég volt, hogy a fiú hálás legyen.

Közben – szinte egy pillanat alatt – dél lett.

– Gyere, fiam, ebédelni – szólt be Nancsi néni, mire Gyula értelmetlenül nézett az öregasszonyra.

– Mi?

Nancsi néni a fiú homlokára tette a kezét.

– Nincs lázad, gyere ebédelni, ha nincs is étvágyad. Tutajosunk akkor ébredt rá, hogy rettenetesen éhes, és hogy valóban dél van. Kiballagott hát a konyhába, ámbar gondolatai között sasok röpködtek, és menyétek surrantak. Ezt Nancsi néni nem tudta, de megnyugodva látta, hogy Gyula étvágya is teljesen kielégítő.

– Most aztán aludj egy kicsit.

– Áá – tiltakozott a fiú –, nagyon jó könyvet találtam.

– Szerelmes? – érdeklődött Nancsi néni, abban a hitben, hogy a jó könyv kizárólag szerelmes lehet.

Gyula elmosolyodott, mert a családi levelezőből kihúzott Irmuska és a nagynénik koszorújából kihúzott Lili néni jutottak eszébe, valamint István bácsi, aki valamikor szintén elbolyongott a szerelem csalóka ingoványán...

– Nem szerelmes, Nancsi néni. Tudományos... – és kissé nagyképűen ment vissza Lovassyhoz.

Később azonban úgy érezte, hogy nemcsak a szerelemnek, de a tudománynak is van határa.

Talán négy óra körül járt az idő, amikor Tutajosunkra rálöttek. Igaz, csak álmában löttek rá, és szerencsére a lövés nem talált. A lövés csattanását a könyv lezuhanása okozta, mert Gyula egy órákor elaludt, s amikor elugrott a lövés elől, a Lovassy-féle mű nagyot puffant a földön.

Tutajosunk harci lázban ébredt fel, és nehezen igazodott el a szóba bútorai között, hiszen egy pillanattal előbb még ott állt a várfalon, természetesen Tüskevár falán, és nagy

nyílvevesszőt eresztett a lent ordítózó törökök közé. Sajnos, nem tudhatja, hogy a nyíl talált-e, mert az egyik bokorból rálóttek, s erre – felébredt.

Gyula abba a korba álmolta vissza magát, amikor még használatos volt az íj, de már szólt a puská is, a marakodó emberiség nagyobb gyönyörűségére és sokkal nagyobb nyomorúságára. Ezt a nyomorúságot már tudták akkor is, és azt hitték akkor is, a sebeket csak újabb sebekkel, s a puskákat csak újabb puskákkal lehet megszüntetni.

Az álom egyébként olyan világos volt, hogy még most is érzi kezében a húr elpendülését és a nyílvevessző szisszenő elsurranását.

A szomszéd bátyán vitéz Pondoray hadnagy úr hadakozott, akit azonban senki sem mert volna “Bütyök”-nek titulálni, mert a hadnagy öles kardot forgatott, és araszos bajuszszárnyakat viselt orra alatt.

Gyula úgy érezte, hogy a harc a török visszavonulásával végződhetett, mert csak kisebb rajtaütésről volt szó, amely azonban nem sikerült. A lápi végvár madarai, a varjak, hollók előre jelezték az ellenséget, s a török martalócok megfelelő fogadtatásban részesültek.

De a környék más volt, mint ma. Víz, víz mindenütt, itt-ott kis nádszigetekkel, óriás nyárfákkal, és Gyula a harc hevében is megjegyezte a gerendák közé szorított agyagfalak omladozó állapotát. Kő csak alul volt, ahol a bástyák vízbe értek, és torony – amit egy tisztességes vártól várni lehetett volna – nem volt sehhol.

A kis erősséget azonban élő és száraz, bozótos túskefal övezte, amelyen csak egy-egy keskeny rés látszott, azt is hamar el lehetett tömni. Ezt a túskefalat pedig sem megmászni, sem megúszni nem lehetett. A kanizsai és sümegi törökök kisebb martalóc csapatai többször megkísérelték kifüstölni ezt a kellemetlen darázs-fészket, de csak keserű tapasztalatokat szereztek, és pár ügybuzgó ozmán vitéz hagyta ott a fogát, természetesen fejével együtt, hiszen a hollókat is kellett valamivel táplálni.

Tutajosunk elmerengett az álmon, és nagyon sajnálta, hogy felébredt, mert egészen otthonosan érezte magát a kurta szárú csizmában, de most már tudta, hogy a váracskának nem is lehetett más neve, csak Túskevár.

“Ámbár – álmódzott tovább vitézünk – ha valaki egy viharos éjszakán petróleummal meglocsolná ezt a bozótfalat, megsülne az egész társaság, mint égő kazalban az egerek...”

Petróleum...? Észnél légy, Gyula Lajos, hol volt akkor még petróleum? Az idők és a föld méhében volt, hiszen a vár istállószerű termében szurokfáklyák világítottak vagy egy-egy gyertya, ámbár sokszor csak a tűz, amelyen nyárson forgatták a méteres harcsát vagy a kótyagos török által megvetett malacot.”

Gyula mindezekre emlékezett, s az emlékek olyan frissek voltak, hogy a sült malacra gondolva, még az illatát is érezte. Nem lehet tehát azon csodálkozni, hogy Tutajosunk szájában összefutott a nyál, mert a harc mozgalmasságában pokolian megéhezett.

Nem is vette észre, hogy megmozdulása most már nem olyan kínos, háta nem olyan érzékeny, s amikor lehajolt a könyvért, nem akart a bőr a vállán elszakadni.

– Bekenjelek, Gyula? – fogadta Nancsi néni, aki vagy etetni, vagy gyógykezelnéni akart.

– Majd később, Nancsi néni...

– Vagy talán ennél valamit?

– Egy falatot...

Nancsi néni úgy ment az éléskamra felé, mintha tűz ütött volna ki a köcsögök között, amit sürgősen el kell oltani.

– Már el is készítettem egy kis tejfölös túrót. Friss kenyér is van.

A “kis tejfölös túró” lavornagyságú edényben érkezett.

– Sok lesz, Nancsi néni... Az öregasszony csak legyintett.

– Ez majd csak a végéri derül ki.

Ki is derült, mert akár a tejfölös túró volt olyan felséges, akár a harcban éhezett meg annyira Gyula, de a kitűnő étel elfogyott, s ha ezek után Gyula nehezebben hajlott meg, annak oka nem az égett bőr, hanem kizárólag a tömött gyomor volt.

- Most már kimehetsz, de előbb bekenlek. Holnapra kutyabajod.
- Matula bácsi jön hajnalban.
- Tudom, majd a hátizsákban lesz minden.
- Nancsi néni, Matula bácsit is megkínálhatom? Mert tegnap megkínáltam...
- Hát persze.
- ... aztán azt mondta, hogy olyan rántott csirkét csak a Nancsi néni tud...
- Vén lóköttő! Sokszor evett már az én főztömből. “Amúgy” rendes ember, ügyes, mindenhez ért, az bizonyos...

Gyula ezek után könnyű szívvel ment a kertbe, mert nem szerette, ha az öreg Matulát valaki szidja, viszont megtalálta a fogantyút, amivel Nancsi néni ellenségeskedésének gőzét ki lehet eresztetni.

A kert most is csendes volt, mint a fáradt nyári délután. Az almafáknál leesett egy-egy férges alma, és most csak a sárgarigó flótázott, akiről csak ma tudta meg, hogy egyáltalán nem rigó, még csak rokonságban sincs velük. A málinkófélékhez tartozik, s a neve: aranymálinkó.

Gyula régebben úgy értesült, hogy ez a ragyogó madár azt fütyüli, hogy: “Huncut a bíró... huncut a bíró!” Most azonban úgy érezte, hogy a sárga fuvolás nem mond ilyen becsmérlő dolgokat a bírói karra. Igaz, egyszerű volt ez a kis dal és mindig ugyanaz, de nélküle talán süket és szomorú lenne a nyári délután, és talán nem is érne meg a szeder a fán, ha ez a dal nem simogatná.

Igen, amíg fent van a délutánra hajlott nap, nem is illene, hogy más madár szóljon, mint ahogy az alkony dalosa a feketerigó, a hűvös estéé pedig a fülemüle. Amikor pedig a sötétség nehéz szárnya alatt talán télről álmodik a kert, és kígyó kúszik a gyalogúton, szállhat-e más, mint a nagy szemű bagoly, akinek nem kell világosság, hogy felkapja a könnyelmű egeret?

Gyula elgondolkozik ezen, és valami rendkívüli egyszerűséget, törvényszerűséget lát – vagy inkább érez – a dolgok rendjében, ami már annyira természetes, hogy nem is törvény. A rigó mást és máskor nem is mondhat, mint amit mond, és egy madár sem, egyetlen élőlény sem mondhat mást, mint amit érez, csak – igen –, csak az ember.

Tutajosunk a tutajra gondol, és most először nem helyesli túlságosan a tutaj körül kialakult mesét.

– Pedig szép lett “volna” – gondolja, ámbár nem akart többet foglalkozni vele, hiszen a valóság is olyan szép. Csak közel kell hajolni hozzá, szétbontani és megnézni... hiszen nem tud még semmit. Csupa izgalmas titok minden, ha a földre néz, ahol hangyák cipelik tojásaikat, vagy az égre néz, ahol látszik már a hold gödrös fél arca.

Hogyan lesz a hangyatojás, és mi van a holdon? Miért zöld a mogyoróbokor levele, és miért nem lesz magas fa, mint a tölgy? És miért él a tölgy két-háromszáz évig és a paradicsom csak egy nyáron? Miért marad itt a feketerigó, és miért megy el Dél-Afrikába a málinkó? Miért, miért, miért?

Gyula szívesen és sokat olvasott, de eddig nem ütötték meg ezek a kérdések, és elsiklott a szavak felett, amikor azt olvasta valahol, hogy: embrió, pete, gáz, turbina, atom, sugárzás és elektromotor. A szöveg ugyan adott valami homályos képet, de ha megkérdezték volna, hogy mi tulajdonképpen az “atmoszféra”, és mit jelent az, hogy “anno dacumál”, talán azt mondta volna, hogy:

– ... izé... az olyan... szóval, hogy is mondjam... szóval izé... – és ezzel a nyögés mag is akadt volna.

Ez a délután azonban elgondolkoztató volt, és a magány kérdései rajzottak a levegőben.

“Utána kell néznem – gondolta. – István bácsinak van lexikonja.”

Ránézett olajos karjára.

“Miért olajjal kellett a bőröm bekenni, és miért nem vízzel?”

És miért elmosódik el az ember ebéd után, és ki volt ez a Lovassy? Tanár – mondta István bácsi; tanár úr – mondta Matula, mert az öreg rétjáró az emberek távollétében éppen úgy beszélt róluk, mintha ott lettek volna. Matula olyan közel volt a természethez, hogy csak egy nyelve volt, akár a varjaknak: a valóság nyelve.

“És mi az álom? – tűnődött a fiú, és kezére nézett, jobb kezére, amivel meghúzta az íjat, és még most is érzi a húr vágását ujjain. – Az álom is valóság. vagy mi?”

Kinyújtott kezét is jól megnézte, és megakadt a szeme gyászkeretes körmein. “Milyen piszkosak” – gondolta, de nem gondolt a körömkefére, és – sajnos – nem gondolt arra, hogy ez is valóság!

– Gyula! – kiáltott a ház felől Nancsi néni. – Gyula! Tutajosunk kedvetlenül kiáltott vissza, és a ribizlibokrok egy-egy levelét letépvé ment a ház felé. “Nancsi néninek mindig van valami kiabálni való ja...” Ezt a rosszálló gondolatot azonban hamarosan visszaszívta.

– A földművesszövetkezetből hozták ezeket a gumicsizmákat. Próbáld fel, ha nem jó, kicserélik. István bátyád küldte...

Matula! – gondolta Gyula, csak az öreg szólhatott nagybátyjának az elázott szandálról és az összekaszabolt – elég vékony – lábszárakról.

– Jók! Köszönöm, Nancsi néni, egészen jók.

– Ne nekem köszönd, fiam, bátyád vette, de hogy Matula keze van a dologban, arra megesküszöm; bár igaza volt, hiszen olyan a lábad, mintha macskák karmolázták volna össze. Persze, nem szólt róla egy szót sem, mi?

– Nem.

– Hát látod, ilyen. Ide is bejön néha, aztán csak ül, mint egy süketnéma. Csak néz és pipál, de nem szól, aztán, ha kell valami: meghozza. De akkor sem beszél sokat. “Itt a hal – mondja –, de ne vakarjátok, hanem nyúzzátok. Zsír nem kell alája.” Engem tanít főzni. Engem! Egyszer meg márnát hozott. “Az ikráját dobjátok el, mert mérges.” Nekem mondja... Nekem! De aztán mást nem is mond.

Aha! – gondolta Gyula, lábujjait mozgatva a csizmában. – Úgy látszik, Matula is belegyalogolt Nancsi néni konyhai császárságába. A különbség csak az, hogy Matula nem törődik vele, mit mond aztán az öregasszony. Nancsi néni néha szidja, és Matula mosolyog. Esetleg megnézi, hogy a pipaszár jól szelel-e.

– Nincs egy darab vékony drót a kamrában? Nem szelei ez a szár...

És az öregasszony elmegy drótot keresni. De az is előfordul, hogy dicséri az öreget Matula gyékényszatyrot hoz be.

– Láttam, a másik már rongyos.

– Jaj, de sok eszed van, már szólni akartam. Ilyen formás szatyrot senki sem csinál.

– Olyan, amilyen.

Gyula mindezt elgondolta, és úgy érezte, hogy az öregemberre hallgatni kell, bár pillanatnyilag az új csizmák erősen elfoglalták. Kellemes volt bennük a járás, s minden lépésnél férfiasán dohogtak!

– Majd megírom apámnak, hogy fizesse meg István bácsinak – mondta, amikor este megköszönte a csizmákat.

– Felesleges! Te két hónapig az én fiam vagy, de ha netán ezt nem akarod...

– Dehogynem!

– Vagy haza vágyakoznál...

– Dehogy, dehogy! – rémüldözött Tutajos. – Csak úgy gondoltam, mégis...

– Szóval állapotunk meg abban, hogy három apa áll szolgálatodra: egy valóságos apa, egy pótapa és egy nevelőapa. Igazán meg lehetsz elégedve. Nevelőapád érted jön hajnalban?

– Azt mondta.

– Jó. A bőrödre vigyázz, és ne vetkőzz neki, mert most nagyon fájdalmas lenne. Ha a hazajárást hosszadalmasnak találod, azt sem bánom, ha akár hetenként jössz haza. Ha olyan nagyon akarsz a nádi életet, hát akarjad!

– Megezik a szúnyogok – szóit közbe Nancsi néni.

– Az az ő dolguk.

– Gyula meg véresre vakarja magát.

– Az meg a Gyula dolga. Matulát hetven éve eszik, mégis egészben van.

– Van szúnyogolajom – mondta Tutajos tele boldog kalandvággyal, és most határozottan feleslegesnek tartotta az öregasszony beleszólását.

– Takarót vigyetek elegendőt meg egy felsőkabátot is. Éjjel hűvös lehet, és esőre is kell gondolni.

– És enivalót? – kérdezte Nancsi néni harciasán.

– Nancsi néni majd ad Matulának, ami főzéshez kell. Szalonnát, zsírt, miegyebet... sót, paprikát. Fogjanak halat, nem kell Matulát féltetni, aztán, ha unod, hazajössz...

– Dehogy unom! Nem is mertem volna kérni. István bácsi, a Lovassy-könyvet elvihetem?

– Minden könyvet, amit a házban találsz. Gyula elnevette magát.

– Mit nevezsz?

– Sok lenne – vágta ki ijedten magát Gyula Lajos, mert a családi levelező jelent meg előtte, az "Imádott Nagysád" és az áthúzott Irmuska –, elég nekem az az egy könyv.

– Jó. Tanárom volt az öreg, nagyon szerettem: sokat csavargott itt a nádiban, de erről Matula többet tud mondani, ha akar. Nem feküdnénk le? Pálinkát is vigyetek, ha valahol hideg eső megverne benneteket, meg sebre is jó.

Gyula ezen az éjszakán nyugtalanul aludt, minden órában felriadt, és összevissza álmodott fűt-fát, tücsköt és bogarat. A bőre is sajgott még. és többször mintha Matula kopogott volna az ablakon, pedig csak a macska vadászott a padláson. Mikor azután valóban zörgött az öreg, Gyula olyan mélyen aludt, hogy kétszer is meg kellett verni a zsalugátért.

– Hej, zabba mennek a lovak!

– Mi? – ijedt fel barátunk, de aztán hamar összeszedte ébredő gondolatait.

– Megyek, Matula bácsi.

A konyhában egy hátizsák hevert a padlón, és éppen csak hogy nem ordított a belső feszüléstől.

– Jó szíve van ennek a Nancsinak – mutatott Matula a hátizsákra –, majd én viszem, mert a maga hátáról lenyúzná a bőrt.

Nancsi néni ekkor jött ki a kamrából, kezében két üveg dunsztos.

– Ezt a kis befőttet még... Gyula szereti.

– Ha szereti, hozza is el. A zsákban nincs hely.

– De a pálinkának volt hely...?

– Az orvosság, de ettől csak a hasa fájdul meg az embernek. Szóval, ha Gyula elhozza, hát elhozza. Ámbár elég lesz neki a két pokróc is.

– Majd legközelebb, Nancsi néni...

Az öregasszony mérgesen nézett Matulára, akit azonban ez nem zavart.

– Mehetünk – mondta –, isten áldjon, Nancsi, az a rántott csibe múltkor nagyon finom volt.

Mire Gyula elköszönt, a nagy hátizsák már kint ballagott az udvaron, bár még a verebek sem kezdték meg a reggeli értekezletüket.

A kert hűvös volt és csendes, mintha az éjszakai titkokat őrizné, a patak suttogva szaladt, mintha még reggel előtt oda akarna érkezni valahova, de a gyalogút a kertek alatt most már ismerősként hívogatta Gyulát és az új csizmákat.

– Nem nehéz, Matula bácsi?

- Dehonnem... talán vinni akarja?
- Ha tudnám.
- Hát akkor?

Gyula megint érezte, hogy a kérdés felesleges udvariasság volt. Vagy talán azt várta, hogy Matula is udvarias lesz, és azt mondja: “Áá... dehogyan nehéz, mint a pehely...”

És akkor csalódott volna az öregben, a “nevelőapában”, mert a vak is látja, hogy a hátizsák nehéz. De akkor miért kérdezte? Miért?

“Szamár vagy!” – mondta Gyula Lajosnak, és megjegyezte, hogy a felesleges beszéd a céltalan udvariasság valóban felesleges. Nem szólt hát többet, mert érezte, hogy a nehéz hátizsák alatt senkinek sem lenne kedve diskurálni, csak azért, hogy mondjon valamit.

De most már ismerősek lettek a hajnali illatok is, és ha a fiú becsukta volna szemét, akkor is tudta volna, hogy most kukorica mellett mennek, most kender mellett, s itt le van kaszálva a lucerna.

A nagy szilfára ismerősként nézett fel, csak éppen hogy nem köszöntötte. A vén fa barázdás kérgére titkos jeleket írt az idő, és Gyula szerette volna megkérdezni az öreget: hány éves lehet a fa, és miért áll ilyen egyedül, de nem szólt semmit, a nagy hátizsák meg csak ment előtte egyenletesen.

Túl a gáton, széles, de csendes diskurálással kezdte a napot sok ezer madár, amelyből azonban kihallatszott egy-egy gém recsegő trombitálása, szárcsák sikkantása és a vöcsök kurjantása, a parti fűzfa száraz ágánál pedig egy szürkevarjú károgott valamelyik távoli atyafinak, de a válaszokat hallani már nem lehetett.

A nagy sásos rét hajnali lélegzése, nehéz posványszaga most már ismerős volt, és az éles sáslevelek tehetetlenül nyaldosták a csizma síkos szárát. Az összeszabdalt lábszárak védett biztonságban lötyögtek a csizmaszárban, és Tutajosunk szinte kereste a tocsogókat, ahol tegnapelőtt a szandálok nyúlásra áztak.

A nagy locsogásra Matula hátrafordult:

- Jó a csizma, ugye?
- Nagyon, Matula bácsi, köszönöm, hogy szólt!
- Nem azért mondtam, de ide ez való. Na, menjünk, a fene ezt a zsákot, már szeretnék megválni tőle.

Amikor felkapaszkodtak a gátra, a túlsó parton megint felrobajlott a madarak orkánja, de Matula oda sem nézett, csak jóval később állt meg megint:

- Látja?
- Mi az, Matula bácsi?
- Pocok. Pézsmapocok.

A folyó egyik partjáról a másikra egy zömök állat úszott keresztül, és eltűnt a túlsó part sásos szegélyében.

- Harap?
- Ha megfognak, minden patkány harap.
- Mit eszik?
- Amit akar. Mindent. Bogarat, rákot, csigát, de répát, kukoricát is. A búzát nagyon szereti, ahol búzavetés van a parton, csak azt pusztítja, de a bőre szép. A messzelátót elhozta?
- Jaj, Matula bácsi, elfelejtettem...
- Pedig mondtam, ugye? Az ember nem is gondolja, hogy néha a levegőnek beszél...

Gyula szégyenkezve hallgatott, mert nem akarta mondani, hogy ez Kengyellel is előfordult, pedig annak káros következményei lehettek. Kengyel is a levegőnek beszélt, aminek aztán az lett a következménye, hogy: “... folytassa, Ladó...”

Tutajosunk megborzongott, és magában szidta ezt a szórakozottságot. Matula azonban már lefordult a gátról, neki a rekettyebokros sűrűnek, és Gyula úgy érezte, a kunyhót őrző égerfák karja kitárul, mintha meg akarnák ölelni, aki hazaérkezett.

A kunyhó maga volt a lomha jóság, sötét odúja a nádszagú otthon, és Csikas az ház népe, aki lelkesedve örül a vendégeknek.

– Eressze el a kutyát, hadd ugrálja ki magát... – tette le Matula a hátizsákot – meg aztán nem is felejt el, hogy ki vette le nyakáról a láncot.

A kutya Gyula közeledésére kissé tartózkodó lett, de farka hevesen rezgeti, amíg a fiú kicsatolta a láncot. Aztán háromszor körülrohanta a kunyhót, majd végül lefeküdt Matula elé.

– Milyen kajla vagy – fedtte az öreg –, hát mikor jön már meg az eszed?

Tutajos úgy érezte, hogy ez neki is szól egy kicsit.

– Fiatalkor még, Matula bácsi...

– Attól még helyin lehet az esze. Megizzasztott ez a Nancsi, úgy megrakta a hátizsákot, de most már, ami benne van, az itt van. Fűjtatunk egy kicsit, aztán rendet csinálunk.

Leült az öreg ember, és leült Gyula is. Csikas hasra feküdt a kormos tűzhely mellett, aztán egy darabig csak a madarak távoli zajongása hallatszott. Most lett a hajnalból reggel, a harmatból pára, a világosságból ragyogás s a szürke magasság felett kék az ég.

– Olyan jó itt, Matula bácsi.

Az öreg nem szólt. Rágyújtott, és nézte a pipa ellibbenő, lenge füstjét.

– Jó – mondta később –, aki szereti. Én többnyire itt vagyok, aztán ha télen hazamegyek a lányomhoz, a házba, fulladok is néha, pipa se ízlik, és tavasz felé már csak ténfergek, mint a beteg kutya. Aztán kigyüvök, megigazgatom a kunyhót, ha nagyon megnyomta a hó, és már nem is megyek haza.

Amíg beszélt, Csikas egyre közelebb kúszott gazdájához, végül már ott volt feje Matula keze mellett. Az öreg ránézett, aztán megsimogatta.

– Csak olyan kajla ne lennél – nézett a kiskutyára –, meg se kötnék, mert tudnám, hogy nem hagyod a kunyhót őrizetlenül. De hát így nem bízom benned... Ja! – nézett Gyulára – a messzelátó ott van a hátizsákban, nézzen oda a nagy fára, lehet, még ott van a nagy sas.

Gyula előkotorta a gukkert, szeméhez igazította, de a fa üres volt.

– Nem látok semmit, üres a fa.

Ez azonban nem volt egészen igaz. Gyula még szemén tartotta az üveget, és gondolatai között Matulát kezdte látni: “Amíg ilyen kajla vagy... nem bízom benned...”

– Első az ágy – verte ki Matula a pipát –, először rendbe tesszük a kunyhót. Szénát kell hozni.

Két hosszú rudat húzott ki a kunyhó mellől.

– Van egy petrence, tavaly megázott, de a kocsi is megsüllyedt volna. Felét behozzuk, elég lesz. Olyan ágy lesz belőle...

A petrence elég messze volt, és Gyula megjegyezte a tájat, a bokrok formáját, egy-egy fát. Lassan kialakult benne valami önkéntelen tájékozódás. A fű itt méteres volt s alul még erősen hirtalmas.

Matula lelökte a petrence tetejét, és a két rudat átszúrta a kis kazalon.

– Elbírja?

– Hogyne – állt a rudak közé Gyula.

– Csak lassan, le ne dőljön.

– Juj! – ugrott Tutajos, mint egy szöcske. – Matula bácsi, egy nagy kígyó!

– Ne fogja meg, fene a kígyóját, büdös lesz a keze.

– Én?... és Gyula nem akarta mondani, hogy nincs az a pénz, hogy a hideg bujkál a gerincén, még ha csak ránéz is.

– A kunyhóban is mindig van egy-kettő, na fogja meg. Tutajos riadtan nézett, amerre a kígyó elcsúszott.

– Emelje.

A fele petrencét szépen felemelték, de Gyula nem lelkesedett az ügyes szénahordásért.

“A kunyhóban – gondolta – egy-kettő? Te jó isten...”

– Amikor én bal lábbal lépek, maga a jobbal lépjen, akkor nem billeg a széna, mert ha ledül, nehezen rakjuk fel.

“... még rám jön – váltott lépést a fiú Matula rendelkezése szerint, de az esze most igazán másutt járt –, amikor alszom, a nyakamra tekerődzik...” – erre a gondolatra majdnem kiejtette kezéből a petrencerudat.

– Nehéz? – szól elől a feddő hang, mert a rakomány megbillent. – Akkor pihenhetünk.

– Nem, Matula bácsi, csak megbotlottam.

Matula erre nem szólt, Gyula pedig arra gondolt: miért mondta, hogy nem nehéz, amikor nehéz? Micsoda szamárság ez? A valóság az, hogy igenis nehéz! És úgy látszik, itt a réten csak a valóság a járható út. Nehéz? Úgy érzi, hogy a válla szakad le, és karjai olyan hosszúra nyúltak, mint Bütyöké.

“Nem nehéz?... Te ökör!” – mondta Gyula Lajosnak, és fogai összecsikordultak, szeme pedig úgy kidülledt, mint a fenti szarvasmarhának, csak nem olyan békésen. Gyula e pillanatban még a kígyót is elfeledte.

– Pihenjünk? – kérdezte elől az égi hang.

– Igen! – helyeselt élénken Gyula, de amint megszabadult a tehertől, gondolatai között újra megjelent a kígyó.

– A kunyhóban is vannak kígyók?

– Szeretik. Jó hely az nekik... ámbár Csikasz néha el-elkap egyet.

Gyula szeretete Csikasz iránt nőttön-nőtt.

– Csak olyan bűdösek ne lennének – folytatta Matula –, ha az ember megfogja, olyan förtelmes, bűdös levet ereszt...

– Nem csíp?

– Csíp a ménküt. Az ember megfogja a nyakát, akkor csak bólogat meg tekergőzik. Mivel csípjen?

– Úgy értettem – borzongott Tutajos –, hogy nem harap?

– Hát harapni akar, de nemigen tud... na, fogja meg, lassan. A lépésre vigyázzon.

Gyula gondolataiban tovább tekergett a kígyó... szóval akar harapni... és ha akar, mért ne tudna? Matula csak vigasztalni akarja őt? Borzalom...

Gyula most már nem nézte a tájat, és nem érdekelte a messzeség ezüstös leheletében szálló madársereg. Hiába úsztak felette könnyű kis pufók felhők, Gyula a földet nézte, és arra a néma csúszásra gondolt, amivel a kígyó eltűnt a füvek erdejében. Az a gyors, hideg rémület...

Amikor letették a szénát a kunyhó előtt, Tutajos melegen nézett Csikaszra és hidegen a kunyhóra, amelynek hívogató öble egyszerre kígyótanyává változott.

– De a kígyók inkább csak éjjel járnak, ugye, Matula bácsi?

– Eszi azt a fene éjjel-nappal... – eredj innen, Csikasz, mert a lábadra lépek – ha van nálam bot, többnyire agyonverem őket, mert nagy halpusztítók, meg a kis madarakat is abajgatják. Amúgy nem bántanak senkit... nem érdemes ennyit beszélni róluk. Hordjuk a szénát.

“Nem bánt senkit” – gondolta Gyula. – És a vipera? – tette hozzá hangosan.

– Olyan itt nincs, A hátizsákból majd kirakodok, megtöltjük szénával, az lesz a vánkos. Megemlegeti, tudom... Matula tehát megvetette az ágyat, s az egyik pokróccal letakarta.

– Próbálja ki.

Gyula végigfeküdt a szénaágyon.

– Nagyszerű, Matula bácsi.

– Mondtam, ugye? A többi megcsinálom magam, maga meg fogjon ebédre valamit. Kukacot talál a partban, szöcske van elég a fűben, de kenyérgombóccal is megpróbálhatja. Én addig összebarkácsolok egy polcot, amire kirakodunk. Aztán ne kapkodjon, ha valami tehetősebb hal akad horogra. Fárassza! Csikaszt elviheti, nem árt, ha összeszoknak.

Tutajosunk ezek után elfelejtette a kígyókat, mert úgy érezte, Matula egy kicsit szárnyra eresztette.

– Gyere, Csikasz!

Csikasz erősen csóválta a farkát, de nem ment.

– Eredj! – intett Matula, és Csikasz most már vidáman ugrott neki a csapásnak, vissza-visszanézve, hogy új emberbarátja követi-e. Ebben nem is volt hiba, mert Gyula ugyancsak szedegette új csizmáit, hogy minél hamarabb kint legyenek a derékig érő fűből, a majdnem kopasz gáton.

“Ott legalább meglátom...” – gondolta, és mondanunk sem kell, hogy a kígyók nemzetségére gondolt.

Közben még botot is vágott, mert Matula is agyonveri, ha van nála bot.

A zsilipnél aztán letáborozott. Fogott néhány szöcskét, gilisztát, és amikor bevetette a horgot, egyszerre megszűnt a kígyókérdés.

“Fejbe vágom, hogy arról kódul” – gondolta futólag és harciasán, mit sem törődve azzal, hogy a koldulás a kígyók társadalmában nincs bevezetve, mert ott igazán szó szerint veszik, hogy aki nem dolgozik, az nem is eszik.

A folyó olyan csendes volt, hogy mozgását csak az utazó nádtörmelék mutatta. A végtelen nádas felett egy pillanatra nem szűnt meg a madarak mozgása. A szürkegém, kanalasakat, bakcsót már ismerte, de a legtöbbet nem, és a könyvre gondolt De hol az úszó? Elakadt valamiben, s az lehúzta?

Óvatosan emelte ki a horgot.

– Nini! – kiáltott, mire Csikasz is odajött, és megugatta az ollós jövevényt. A rák véletlenül akadt meg a horgon, és Tú táj őszünk hosszan bátorította magát, míg hozzá mert nyúlni, aztán messze elhajította a fűbe, mert megölni nem akarta.

“Majd estére visszatál...” – nyugtatta meg magát, és újra bevetette a horgot.

Most újra nyugalmas percek következtek. Az égen csapott hasú felhők jöttek-mentek, s a madarak zajongását lassan már meg se hallotta. Pedig állandóan szólt a nádírigó, s a szikvízen csárogó, károgó, hápogó madárság egy pillanatig sem maradt csendben. Ha mégis hirtelen csend lett, Gyula felemelte a fejét, mert tudta már, hogy ez veszélyt jelent, s a madársereg figyel. Meg is látta az imbolygó rétihéját, barnakányát vagy más ragadozót, amint átlebegett a víz felett, olyan hanyag nemtörődömséggel, mintha csak egészségügyi sétarepülésről lenne szó.

De látta azt is, hogy ez a könnyed szárnyalás mint változik villámgyors suhanássá, utána mint robban fel a sík víz, s mint szidják, hajszolják a gyilkos vendéget a békés vízimadarak. Hajszolják, de el nem érik, hiszen a ragadozóknak főleg a repülés a kenyerük. Egy villanás, már felettük volt, és olyan nyugodtan körözött fel a felhők fölé, mintha játék lenne az egész.

– Hopp! – mondta Gyula, és keményen megmarkolta a horognyelet, amire nem volt szükség, mert a kis kárász kiemeléséhez nem kellett erő. Szép, aranyos hal a kárász, jóízű is – ha nem pocsolyában fogják –, de ritkaság a kilós. Ez, amit most csúsztat a haltartóba, talán negyedkiló.

Tutajosunk elégedett, s ez sokszor több, mint a boldogság. És nyugodt, bár az izgalmas feszültség alig csökkent.

Az úszó simán repül a helyére – most kenyérgombóccal csalizva –, és Gyula érzi, hogy ez a mozdulat már Matula mozdulata. És ez az érzés nagy elégedettséget ültetett a fiú gondolatai közé. Most már igazan nem kapkodott, hanem egy. még kisebb kárászt is szépen kivezetett a parthoz, és – bár erre nem volt szükség – a nyeles szákkal emelte ki, gyakorlatképpen.

Ilyen kicsinyekből – gondolta Tutajos – sokat kell fogni, hogy ebéd legyen belőlük.

Ezek után egy természetes gilisztát húzott a horogra. A giliszta erősen tiltakozott szabadon maradt részével, de ezt nem is lehetett tőle rossz néven venni. Ezt a kaszálást, úgy látszik, a víz alatt is folytatta, mert csakhamar erősen megrándult az úszó, és úgy maradt félig a víz alatt.

– Hát most bevágjak, vagy ne vágjak? – suttogta a fiú, és Csikasza nézett, de Csikasza csak a farkát csóválta, nem adhatott tanácsot.

Az úszó azonban elindult, és Gyula most már nem tévovázott. A bevágásra berregni kezdett az orsó.

– Hohó! – óvatosan megállította a halat, ami nagy zenebonát csapott a víz alatt. Most visszafelé rohant – Gyula feltekerte a felesleges zsinórt –, aztán újra másik irányba, s a fiú engedte, de már fékezett. Ez a játék (ami csak Gyulának volt játék) végtelen örömmel töltötte el, mert most már igazán érezte, hogy kezében van a bot, és kezében van a hal is. A hal már fáradt.

– Most levegőt adok neki – magyarázta Csikasznak a dolgot, ahogy a valóságos horgászoktól hallotta –, s akkor már úgy megy a szákba, mint a bárány.

De a hal más véleményen volt, mert nekirugaszkodott még párszor, amíg fel lehetett húzni a levegőre. Ez pedig annyit jelent a halnak, mint amikor a levegőben élő embert a víz alá nyomják. Fuldoklik, és elveszíti az eszméletét.

Tutajosunk kerek szemmel álmélkodott.

A hal hosszú volt, és szája, mint a kacsáé.

Csuka! Hej! De milyen szép csuka! Csak Matula bácsi látta volna, és Kengyel látta volna... és Piri mama és a mama, apám és Bütyök... és az egész osztály.

– Na, gyere, báránykám – és kiemelte a halat a partra, miközben Csikasza halkán morgott, és távolabb húzódott a csapkodó vízitigristől.

A hal azonban még a szák hálójában sem viselkedett báránként, és Gyula hamarosan visszaemlékezett Matula tanácsára: “Aztán ne kapkodjon...”

Azt már hiába mondta volna az öreg, hogy a csuka se kapkodjon, mert neki ez a szokása.

– Azanyád! – üvöltött a fiú, de a csukát nem hatotta meg a mamájára való hivatkozás, hanem a bekapott mutatóujját konokul tartotta szájában.

– Huhuuu! – kotorászott Gyula kés után, hogy az elvetemült tigris száját kinyissa, de a fene tudja, melyik zsebébe tette, így a kígyóknak szánt bot végét feszítette a csuka fogai közé, amire engedett. Gyula rázogatta az erősen vérző ujját.

– Ilyen hülye is csak én vagyok!

Csikasz változatlanul helyeselt farkával, ámbár ez lehetett részvétnyilvánítás is.

És a horog még mindig bent volt a hal szájában, de most már ki lehetett piszkálni, mert a csuka a botot harapta kitartóan.

Tutajos nagyot sóhajtott, amikor végre a haltartó hálóban volt a hal, bár a két kárász nem nagyon örült a veszedelmes társaságnak. Ijedten csapkodtak, de a csuka nem törődött velük, mert a küzdelem erősen megviselte, és egyelőre nem gondolt étkezésre.

Gyula visszadobta a haltartó hálót a vízbe. A háló súlya és a csuka daliás termete erősen csökkentette fájdalmait. Igen, a csuka csúnyán tud harapni, fogai, mint a hajlott tűk, és különösen két hatalmas “ebfoga” veszedelmes. Tutajosunk ezt most megtanulta. Kiszopta a sebeket, és – lássuk, miből élünk – visszadobta a horgot oda a túlsó partra, ahol egy kis nádsziget mellett – úgy látszik – a legnagyobb volt a haljárás.

És elgondolkodott – íme, a vizeknek is megvannak a maguk ragadozói. Itt is otthonosak a fogak és körmök, mint a karmok s a horgas, tépő csőr a levegőben. Itt is csak az erős, csak az éber marad meg, életrevalóságát átadva az utódoknak. A többi elpusztul, a többi nem más, mint élelem. A héja, karvaly, sólyom tévedhetetlenül azt a madarat vágja ki a csapatból, amelyik legrosszabbul repül, amelyik leggyengébb, amelyik legkevésbé tud vigyázni magára.

A róka a legbámészabb nyulat fogja meg, a farkas az elkódorgott bárányt s a harcsa, csuka, süllő – s a vizek többi ragadozói – azokat a halakat, amelyeknek valamelyik érzékszerve rosszabbul működik, mint a többié. És ez a szelektáló válogatás könyörtelenül igazságos saját fajukkal, sőt saját gyermekeikkel szemben is, mert azokat éppen úgy elkapják, mint az idegeneket. Sőt, a hatalmas csukaasszony, párzás idején felébredve a szerelem

bódulatából, úgy bekapja a kisebb termetű férjet – ha nem vigyáz magára –, hogy annak csak a derék hitves gyomrában van ideje gondolkodni az élet és szerelem változékonyságáról.

Hála Lovassynak, Gyula már értesült ezekről a dolgokról, és tudja, hogy a hasznos és káros megállapításokkal vigyázni kell, és hogy a ragadozók sokszor bizony nagyon hasznosak, viszont a békés halak lehetnek haszontalanok, sokszor károsak is.

A süllő például ragadozó. Csak húst eszik és csak élőt. Elsősorban küsz, ezt az értéktelen, békés kis halat, és így lesz az értéktelen küszhúsból nagyon értékes süllőhús. Majdnem ugyanezt teszi a csuka is, ámbár ez már nem válogat. Elkapja a békát, kis vadrécét, vízipatkányt és – ha veszélyben van – Tutajosunk ujját is.

A természet bölcs, de könyörtelen. Ami van, annak kell is lennie, és az egyensúly megbontása csak rövid ideig lehetséges.

Ez nem volt másként soha, és nem is lesz másként soha. Ha elszaporodik a pocok meg az egér, megjelennek a vércsék és ölyvek és sáskajárás idején a pásztormadarak. Az ember néha belenyúl a természet rendjébe a saját hasznára, de ez is csak akkor lesz tartós, ha a változtatásban a természet feltételeit elfogadja, és a számára hasznos túlszaporított állatok természetes életfeltételeit biztosítja.

Az úszó (Matula tutajnak mondja) mozdulatlanul áll, és Gyula gondolatai közé alig talál utat az a kedves kis szerény pityegés, ami jobbról jön a part mellől, ahol három kis madár ül a vízen és most megrettenve nézik az embert, aki szintén észreveszi őket.

– Hát ti? – mosolyog Tutajos, és azonnal szívébe fogadja a három kis fekete jövevényt.

– Pii... piitty – szabad erre menni?

– Nektek mindent szabad – érzi Gyula –, ámbár nem tudom, kik vagytok.

– Három kis árva szárcsa – mondta otthon Matula. – Az anyjukat elfogta valami, és most csak vannak szegénykék. Itt bogarásznak a folyón, de most már tudnak magukra vigyázni. Embertől nem is nagyon félnek.

A kis szárcsák előbb még megtanakodták, hogy menjenek, vagy ne menjenek, aztán áteveztek a túlsó partra, és ott úsztak el Gyula előtt.

A fiú meg se moccan.

– Pii – piitty – mondták a kis madarak –, mi nem zavarunk senkit, csak itt evezgetünk... – és mint kis fekete gályák, mentek tovább, de szemük állandóan Gyulán volt.

Tutajosunk egészen elérzékenyedett a három fekete madárka láttán, pedig nem csináltak semmit, csak éppen hogy voltak, fiatal, árva szépségükben, és a fiúnak sem volt semmi más vágya, csak megsimogatni őket. Sajnos, a kis szárcsák ezt nem kívánták, és lassan elvonultak lefelé a folyón. Néha visszánéztek, mintha a fiú formáját akarták volna megjegyezni, ám az is lehet, hogy csak csodálkoztak az emberen, aki a saját ujját szopogatja. Közben lekapkodták a nádton, hínáron napkúrázó bogarakat, fiatal hajtásokat, apró csigákat, de a parttól messze sose mentek, mert veszély esetén ott volt a sásos, nádas menedék.

“Milyen okosak” – akarta gondolni Gyula, de erre már nem maradt ideje, mert zrrr... zrrr... – vadul kerepelni kezdett az orsó, és ifjú barátunk bevágott. Beakasztotta a horgot abba az ismeretlen lénybe, amely vitte a zsinórt, és Gyula teljes erejével se tudta megállítani, de még a sebességét sem csökkenteni. A horognyél már karikára görbült; Gyula elfeledte a csukát, elfeledett mindent a fellángolt izgalomban, és kézzel is elkapta a zsinórt, de el is engedte azonnal, mert a kezét elvágta volna. “Mi ez – gondolta a fiú –, tengeraltjáró?”

A zsinór fogyott, egyre fogyott, és hiába volt minden rángatás. Hiába volt újabb és újabb erőlködés, a hal tempója nem változott. Hatvan-hetven méterre vágatott a folyó közepén, az orsó vészesen berregett, a zsinór félelmetesen fogyott és Gyula megdöbbenve látta, hogy a tengelyen már alig van pár méter. Aztán... egy csattanó rándítás, ami majdnem kiszakította kezéből a botot, s a zsinór látható része eltűnt a folyó hátán.

Tutajosunk inkább lerogyott, mint leült a partra. Nézte a vizet, aztán az eget, aztán az árván maradt orsót és nyelet, és sóhajtott. Sóhajtott, de nem szólt, mert az elmúlt percek izgalmi még idegeiben örvénylettek, és minden épkézláb gondolatot elnyeltek.

Végül is arra tért magához, hogy Csikasz megnyalta vérző ujját.

– Nyalhatod már, Csikasz... eredj a fenébe – tette aztán hozzá, és erősen megmosta a kezét.

– Ezt hát megcsináltuk, Csikasz – nézett újra a kis kutyára –, hogy mondjuk ezt el a gazdának?

Csikasz tanácstalanul billegette farkát, jelezve, hogy a horgászatban nem járatos, s amikor látta, hogy Gyula kiemeli a haltartót, és összeszedi a cókókot, olyan vidáman állt eléje a gyalogúton, mintha győzedelmes hadakozásból tértek volna vissza.

Matula éppen végzett a polccal. Hunyorogva nézte, hogy egyenesen áll-e a tartó drótokon, és ugyanígy nézett végig a bevonuló Gyuláékon.

Szeme először a haltartón állt meg egy pillanatra, aztán a fiú véres kezén, aztán az üres horognyélen. Megvakarta ősz fejét, mintha gondolatait gereblyézte volna össze, aztán csak egy szót mondott:

– Elvitte?

– El – szomorkodott Tutajosunk –, el! Száz méter zsinórral, úszóval, horoggal, mindenestül... Matula bácsi – kiáltott –, nem lehetett megállítani!

– Elhiszem. A parton kellett volna utána menni és fārasztani... ámbár kivenni akkor se tudta volna. Nem baj!

– Nem baj?!

– Nem hát. Száz méter zsinórt nem lehet csak úgy lenyelni, és a harcsa nem ment ki a világból. Látja ezt a pócot? Ez lesz a maga hele. Rakja ki a holmiját, mert nem szeretem, ha olyan a gunyhó, mint egy kirakodóvásár. A halakat tegye hūsre, de előbb verje űkét kupán, hogy ne kínlódjanak. Különben várjon, így kell, ide nézzen!

Matula nagy kést húzott ki a nádtetőből, és a halakat a kés fokával keményen tarkón vágta.

– A csukát meg így kell megfogni, látja?

– Igen.

Két ujjal fogta meg a kopoltyúk mögött a csukát, s az egyetlen űtés után az sem mozdult.

– A szájába meg ne nyúljon máskor.

– Véletlenül...

– Hát véletlenül se. Egyik komámát nyomorékra harapta a csuka, igaz, tíz kilón felül volt. Két ujjá megbénult. Most elmegyek csónakért, aztán, ha kiáltok, jőjjön. A kutya itt marad.

– Az én csukám hány kilós lehet, Matula bácsi?

– Semennyi... de nyolcvan deka megvan. Itt maradsz, Csikasz – intette le a jelentkező kutyát –, csak űtban lennél a ladikban.

Csikasz reménykedve nézett öreg gazdája után, aztán bánatosan lefeküdt az árnyékban, Gyula pedig elképzelte, mekkora fogai lehetnek egy tízkilós csukának.

“Rémes! – gondolta. – De a nyolcvan dekával Matula bácsi alighanem téved. Lehet ez másfél kiló is, ha nem kettő... ha nem...” – és ekkor elpirult a fiú, szinte megdöbbsent.

“... Maga javíthatatlan álmódzó, Ladó... megbízhatatlan abban is, amit tud... – mondta belül egy hang – nos?”

“Igenis, tanár űr, Matulának van igaza.”

“Na, látja! Maga akar ezzel az öreg emberrel vitatkozni? Maga?”

“Nem, tanár űr.”

“Ne álmódozzon, Ladó, a valóság is lehet olyan szép – sőt szebb! –, mint a hazug ábránd...”

“Igen, tanár űr...”

Ekkor lágy madárfütty térítette Tutajost magához. Egy aranymálkó ismételten megállapította, hogy “huncut a bíró”, de ezt most Gyula egészen pontosan úgy értette, hogy: “huncut a Ladó”.

“Huncut az öregapád!” – mondta Gyula kicsit megbántva. – Nyolcvan deka, hát nyolcvan deka. Ki fogott még az osztályban nyolcvan dekás csukát? Senki! Még Kengyel sem!

Ezen aztán szépen megnyugodott, és rendesen elrakodott a polcon, jól megjegyezve, hova teszi az evőeszközt, a tányért, zseblámpát, könyvet.

Csikasz közben többször bejött a kunyhóba, és egy-két faroklegyintéssel helyeselte az ifjú tevékenységét, de mivel semmi parancsot nem kapott, újra kifeküdt az árnyékba, és látszólag azonnal elaludt. A füle azonban álmában is nyitva volt, mert egyszer csak felugrott. A folyó felől kiáltás szállt a kis tisztásra.

– Gyula... Gyulaaaa... a nyelet is hozza! Többször nem kiáltott az öreg.

– Itt maradsz! – intett a fiú szigorúan a kiskutyának, és Csikasz azonnal összeomlott, mintha azt mondta volna:

– Hát már te is parancsolsz? Sajnos, ez ellen nem tehetek semmit... maradok.

Gyula elindult, de lassan ment, mert elgondolkodott azon, hogy “nevelőapja” most szólította először nevéen. Miért? Eddig csak azt mondta, hogy “maga”, és ez olyan furcsa volt és idegen, mintha valaki önmagában nincs otthon. Egy kicsit idegennek érezte magát a nádasban, a kunyhóban, a vízparton, és most olyan érzése volt, mintha egy kicsit hazaérkezett volna, és a kiáltásban mintha a táj szólalt volna meg, befogadva a vezérek ivadékát.

Matula egy öreg csónakban ült, s ez a csónak mintha ugyanaz lett volna, amit a számtanórán álmódzva a Velencei-tavon látott.

A csónakban egy száraz, hosszú, ágas végű pózna, aminek a végére rozsdás vasdarab volt kötve.

– Mi az, Matula bácsi?

– Fentő.

– Fentő? De minek az a vasdarab?

– Hogy a víz alatt maradjon. Nem látott még ilyet?

– Nem.

– Ezzel gereblyézünk a fenéken, amíg csak a zsinórba. meg nem akad. Száz méter zsinór elég hozzá, hogy valahol megtaláljuk. A víz nem széles. A harcsa – mert majdnem biztos, hogy az volt – eddig elfeküdt valami gödörben, talán elő tudjuk ráncigálni. Hoztam vágóhorgot is.

Gyula csak most látta meg a pad alatt azt a fanyelű hegyes vaskampót, amire Matula mutatott. Aztán megkérdezte:

– Fölfelé ment?

– Fölfelé – intett Gyula végig a folyón –, ott a kanyarban még láttam, hogy vágta a zsinór a vizet.

– A farára üljön a ladiknak, könnyebben megy.

S az ormótlan, rozoga alkotmány szinte surranva indult, pedig Matulának csak égy evezője volt, és egyik oldalon evezett; a csónak mégis nyílegyenesen ment a középén. Gyula nem tudta elképzelni, hogy erre a bizonytalan harcsavadászatra miért kellett elhozni a horognyelet. Ezzel akarja fejbe verni az öreg a halat?

Egyelőre élvezte a csónak siklását.

A kanyaron túl aztán megálltak néha, és Matula átkutatta a fentővel a feneket egyik parttól a másikig.

– Jól megszaladt... – fene tudja, hol állt meg. Csak a zsinór vége a kezünkben legyen! Tud evezni?

– Megpróbálhatom...

– Szóval nem tud... de majd megtanul Itt van ez a fentő, próbálkozzék vele.

Gyula kézbe vette a hosszú póznát, húzta a fenéken, bekotorva a parti nád közé is, időnként kiemelve az ágakra akadt hínárral együtt, s ilyenkor úgy guberálták, mint Bütök a bizonyítványt.

– Mondtam, ugye, hogy jól megszaladt? Följebb kell keresni – ezzel Matula meghúzta az evezőt, s csak pár perc múlva álltak meg újra. – Ámbár az is lehet, hogy rátekerde valamire a zsinórt, és leszakította magát – folytatta az öreg –, mindegy, száz méter zsinórt nem nyel el a föld. Na, piszkálja!

Tutajosunk izzadt és piszkált. A kampós ágat gondosan húzta meg a fenéken és emelte ki, amíg csak Matula meg nem szólalt:

– Várjon! Hova tette a szemit?

A fentő egyik ágán a hínár között mocskosán és alig láthatóan ott volt a zsinór.

– Meg ne húzzál Majd lassan hajtok visszafelé, megkeressük a végit. Csak nyugodtan, csak nyugodtan, mert megugrik.

Gyula óvatosan szedte fel a zsinórt, amíg egyszer csak vége szakadt. Matula megállította a csónakot.

– Adja a nyelet. Most rákötöm az orsóra, aztán elindulok, maga meg ráteker az orsóra, amennyit csak lehet – és Matula úgy indult, mint a lehelet, mint az a lehelet, ami Gyulában az izgalomtól ebben a pillanatban fenn volt akadva.

Az orsó olyan halkán kerepelt, mintha tudta volna, hogy most csendben kell lennie, Tutajosunkat pedig hideg és meleg verejték verte ki váltakozva. Minden pillanatban várta, hogy az a démoni erő mikor rándul meg újra a víz alatt; és mi lesz akkor?

– Matula bácsi, most már nehezebben megy.

– Lassan, csak lassan; hány mester lehet az orsón?

– Fele már rajta van.

– Jó, majd kicsit gyorsabban megyek.

Az orsó berregett, más nem történt, legfeljebb annyi, hogy Gyula szíve úgy ugrándozott vékony bordái alatt, mint egy megrémült cinege. A zsinórból ekkor már háromnegyed rész az orsó dobján volt, Matula pedig lefékezett.

– Adja ide!

Tutajosunk boldogan szabadult meg a nyéltől, amely – talán – összekötetésben volt azzal a vadállattal, ami ereje után cápa is lehetett volna, esetleg krokodil. Szerencsére ilyen szörnyetegek nem teremnek a Zalában.

A csónak állt, és Matula megfeszítette a zsinórt. Jól meghúzta, csak úgy hajlott a bot.

– Vagy elakadt a zsinór valahol, mert rátekeredett nádra, zsombékra... mit tudom én, vagy elfeküdt a hal, és nem akar mozdulni. Vegye kezébe a lapátot, és ha megugrana, nyomjon egyet a vízben, hogy mozgásba legyünk. Vigyázzon!

Matula egészen feszesre húzta a zsinórt, aztán erősen rácsapott a horognyélre, hogy a váratlan rezgés megijessze a halat, ha ugyan a horog még a szájában van.

Ott volt! Nagyon is ott, mert az orsóba mintha villám költözött volna.

– Nyomja, erősen, gyorsan... jobban!

Az orsó szinte sistergett, aztán egyszerre csak leállt.

– Próbálkozik a kutya! Vagy lefeküdt megint, vagy... nem mondom?!... visszafelé megy – és Matula gyorsan tekerte vissza a zsinórt, de jól eltartotta a bot végét, hogy a zsinór meg ne akadjon a csónakban, mert a zsákmány – ami még nem is volt zsákmány – a csónak alatt rohant el.

– Úgy húz, mint egy ló – mondta az öreg elismerően, mert újra megfeszült a zsinór, s a csónakot is abba az irányba fordította.

– Evezzen! Nem baj, hogyan...

Gyula lélekszakadva evezett, de úgy érezte, hogy a ladik súlyának egy részét a hal húzza.

– Csak evezzen, ne törődjön semmivel! Fárad már... érzem.

Igen, az orsó már nem forgott olyan gyorsan, és Matula néha meg is állította a halat, de csak egy-egy pillanatra.

– Most csak lassan... most már nem fordul meg.

A hal tétován ide-oda húzott, Matula pedig megpróbálta emelni, de erre csak erős rándítás volt a válasz.

– Táncolsz te még bagóért – ígérte az öreg a láthatatlan halnak, de az vagy nem akart táncolni, vagy nem szerette a bagót, nem akart feljönni.

– Csak egyszer lássam meg a f éjit! Enged már... Matula szaggatott, erős húzásokkal emelte a halat feljebb, feljebb...

– Adja ide a vágóhorgot.

És Gyula majdnem elkiáltotta magát, amikor a harcsa széles feje felbukkant végre. Ijesztő nagy szája volt, és bajsza ide-oda lengett a vízben.

– Van tizenöt kiló... de inkább több – suttozta az öreg. – Meg ne mozduljon, mert leszakítja magát.

Matula most már bal kézbe vette a horognyelet, másikba a vágóhorgot, csendesen lehajolt, és beakasztva a túhegyes kampót a kopoltyú alatt, egyetlen erős húzással csónakba rántotta a halat.

A harcsa még most is más véleményen volt; iszonyú zenebonát csapott a ladik fenekén, közben olyat csapott álmélkodó és boldog Tutajosunk térdére, hogy az ijedtében majdnem belefordult a vízbe.

– Ne egyen a fene – korholta Matula jókedvűen a zsákmányt – most már úgyis mindegy – aztán vastag zsinórt fűzött át a hal kopoltyúján.

– Most már elmondhatjuk, hogy a mienk. Pihenhetünk egy kicsit.

És összemosolygott a két ember. A nyurga diák Pestről s az öreg csósz a nádak és vizek országából. És ebben a pillanatban elsüllyedt a múlt, a nagy korkülönbség, a megjárta utak, az iskola és rokonság, bizonyítvány és ajándék szivar, csak az ősi táj maradt meg s a zsákmányszerző, egyformái, érző két ember.

A csuka most már alig volt fontos, és valóban leszállt nyolcvandekás mivoltára, és Gyula arra gondolt, hogy a harcsakalandhoz igazán kár volna egy szót is hozzátenni. Ennek a betyár Kengyelnek megint igaza volt: “A valóság is lehet olyan szép – sőt szebb! –, mint a hazug ábránd.”

Matula derűsen törülgette verejtékes homlokát.

– Hanem a nyél igazán megérte az árát – mondta –, néha már attól félttem: eltörik. Nagy erő van az ilyen halban, amíg vízben van. Adja ide az evezőt. A csónakot most már itt hagyjuk a gunyhó előtt a vízen, a harcsát meg kikötöm, aztán délután beviszem az irodára.

S amikor megálltak, Gyula aggódva nézte, hogy a harcsa kopoltyúján és száján átfűzött vastag zsinórt Matula megbogozza, hozzáköti a ladik vaskarikájához, aztán a nagy halat csendesen visszaereszti a vízbe.

– Így! Ezzel meg is lennék. Látta tegnap, hogy raktam tüzet?

– Láttam, Matula bácsi.

– Akkor menjen, szedjen fát, ott a balta, és rakja meg a tüzet. Én kinn maradok, fogok még pár keszeget, mert ami hal van, nem elég. A harcsa meg sok lenne nekünk.

Gyula vidáman ugrott ki a partra, és – igen! – örült, hogy nem neki kell horgászni. Elég volt mára, mert a mainál többet már nem adhat a Zala. Vágyott valami másra, vágyott látni a kunyhót, Csikaszt, tüzet rakni, egyedül lenni és újra átélni a csodálatos eseményeket.

– A gyufa a polcon van, és náddal gyújtson alá. Van a gunyhó mögött.

– Sietek, Matula bácsi.

– Nem kell sietni. Sokat ne tegyen rá, mert akkor újra fáért kell mennie, csak éppen hogy égjen. Mit tudom én, mennyi idő alatt fogom meg a pár halat. A baltával vigyázzon, nagyon éles.

Gyula most már úgy ment a rejtett gyalogúton, mintha otthon a szobájában ment volna. A rekettéágak ismerősként simogatták meg összekaszabolt térdét, a lesben ülő szitakötők alig rebbentek fel, és Csikas várta a kunyhó előtt vég nélküli farkcsóválással.

– Harcsát fogtunk, Csikasz...

Aztán kézbe vette a baltát, és a tegnapi irányba ment száraz fáért.

“Kígyó! – jutott eszébe, és megborzongott, de harag csapott fel benne. – Kígyó? Hát itt a balta, úgy levágom a fejét...” – de a kígyók máshol tartózkodtak, és nem is szerették volna, ha Ladó Gyula Lajos levágja a fejüket. Tutajosunk tehát megszerezte a tüzelőt, és tüzet rakott, ahogy Matulától látta. A fiú önkéntelenül is megfigyelte az öreget, és most öröme tellett a tűzrakásban. Alul a nádcsóva, rá vékony ágak, aztán – mint a háztető – vastagabbak. Alá a gyufa, aztán félreállt, és úgy nézte a kibuggyanó fehér füstöt, mint a szépség lenge csodáját, az ebéd ígértét. Ősi megelégedettség pihent el a szívében, aztán arra gondolt: mi lenne, ha nem lenne tűz, hiszen tűz nélkül szinte semmije sem maradna az embernek. Gyula kezdte megérteni a tűzimádókat.

A füst később elsűrült, de a kiugró lángocskák alig látszottak az erős napsütésben.

Mi a füst – nézte Gyula a tüzet –, és mi a láng? És – végeredményben – mi a tűz?

Gyula természetesen tanulta, mi az égés, mi a hő, az égni képes gázok szerepe, de ez itt most más volt és titokzatosan szép.

Füst lesz belőle és hamu – gondolta – és meleg, égő és elreppenő gázok és gőzök, de külön megmarad minden, és ha össze lehetne rakni, megint fa lenne... De nem lehet összerakni soha többé. Más lesz belőle, része valaminek, ami él. A meleg felreppen a felhők alá, a füst szétfoszlik mint gáz és korom, a hamut a földbe viszi az eső, és az anyagból újra növények lesznek, melyeket esetleg megesznek az állatok, vagy elkorhadnak, ami megint csak égés, és kezdődik minden élűről. Kezdődik? – tűnődött a fiú –, hol kezdődik?

– Huncut a Ladó! – fuvolázta egy aranymálinkó az égerfán, de Gyula már ezért sem haragudott. Felnézett az aranysárga madárra, és arra gondolt, hogy a ragyogó tollak, a szárnyalás és fészek is elégnék az élet láthatatlan lángjában. Hova lesz a mozgás? Mi lesz a fuvolázó hangok energiájából?

Tutajos rakta a tüzet.

“Etetem...” – gondolta, és tűnődő gondolatai egyszerre szétrebbentek, mert gyomra kordulása azt mondta, ideje volna már inkább őt etetni.

Gyula olyan éhes lett, hogy vágyakozva nézett a gyalogút bejárásához, ahol Matulának jönni kellene, de odaállt melléje Csikas is, és a kis kutya is odanézett, mintha azt mondja volna:

– Én is förtelmes éhes vagyok.

Matulára azonban még jócskán kellett várni, amíg a halakkal megérkezett.

– Nemigen akartak kötélnek állni, ötöt fogtam. Hozza ki a deszkát. Most aztán nekilátunk! Elő a bicskát! Ezt is meg kell tanulnia, de ne nyomja meg a halat, mert elfakad az epéje, aztán keserű lesz a húsa is.

Tutajos Matula kezét nézte és – utánozta.

– Hozza ki a serpenyőt, mama sütjük a halat, ezért irdalom be. Látja, hogyan?

– Látom!

Matula sűrűn bevagdosta kétoldalt a halak húsát.

– Most aztán nem marad más túske benne, csak a gerince.

És Gyula ezek után már nem gondolkodott, hogy mi a hő, és mi a füst; mi az égés, és mi a gáz, sőt azon sem, hogy mi a szag, ami ebben az állapotban kizárólag illatnak, volt nevezhető, mert a sült hal olyan gáznemű anyagokat felhozott, hogy Tutajosunk gyomra szemérmetlenül korgott.

– Éhes? – kérdezte Matula a korgásra utalva. – Mindjárt kész.

Ezután már alig beszéltek. Matula utolsó szava az volt:

– Én kézzel szoktam enni... – és Gyula is kézbe fogta a halat a tányér felett. Aztán ettek és ettek. A beirdalt hús úgy vált le a gerincről, mint az érett barack a magtól, és a kézben csak a fej maradt meg a gerinc.

– Ide vele! – döfkölte Csikaszz orrával Gyula oldalát –, egy kis húst is lehet rajta hagyni.

Negyedóra múlva a halakból nem volt egy szálla sem.

– Ízlett?

– Matula bácsi, ilyen jót még nem ettem.

– Elhiszem. Ahogy nekimentünk, még a harcsából se sok maradt volna. De az ilyen sült halból ehet, amennyi csak belefér. Ebből lehet sokat enni, ettől nem lett rosszul még senki. Most pedig világraszóló alvás következik. Lehet, mire felébred, én már nem leszek itt, de alkonyaira megjövök. A vízre ne menjen, mert evezni nem tud. Ha elmegy valamerre, úgy nézzen körül, hogy vissza is találjon, de messze ne menjen. Estefelé horgászhat is, de a halakat hagyja a vízben holnapra. Én még elszívok egy pipa dohányt. Ne adjak egy szivart? – Nem, nem!

Gyula elnyúlt a szénaágyon. A délelőtti fáradozások, az izmok szokatlan munkája ólomként folyt szét egész testében, de ez nem volt kellemetlen.

“Talán el sem alszom” – gondolta, és abban a percben már aludt is.

Matula pöfékelt, és nézte a füstöt, amint kisurrant fent, a kunyhó ereszenél. Aztán ránézett Gyulára, és elmosolyodott.

“Nevelődik a gyerek – gondolta –, mert jól alszik, és jó étvágya van.”

Aztán ő is letette a pipát, és lehunyta a szemét.

Tutajosunk ezen a délutánon nem álmodott semmit. Nyurga teste szinte elfolyt a süppedő szénán, és nem ébredt fel arra sem, hogy egy konok légy az orrát választotta kilátónak. Ott pödörgette első lábait, majd szívóját tisztogatta, s általában igen otthonosan viselkedett. Szerencsére nem a szűrőlegyek vérszomjas felekezetébe tartozott, csak egy szerény, de szemtelen konyhalégy volt, aki unatkozott, és amikor meglátta Csikaszt a kunyhó előtt, azonnal kirepült a kis kutyát bosszantani. Így Gyulánk egyedül maradt álomtalan álmaival. Feküdt, mint a tuskó, és mit sem tudott róla, hogy gyomra most pótolja a délelőtt elhasznált erőket, és a csukahúsból Gyula-hús lesz, sőt izom, ideg, vér és csont, amire nagy szüksége is volt. Gyula most nem kérdett magától semmit, nem volt kíváncsi semmire, simán és mélyen lélegzett, a levegő benzinjével, az oxigénnel égetve a testből a vérbe kerülő salakot, a széndioxidot.

Csak a holtak alusznak ilyen mélyen – ámbár ők is égnek a föld szűkre szabott laboratóriumában –, de őket már nem kelti fel sem az aranymálinkó, sem Csikaszz, aki megunta az egyedüllétet, és hideg orrával megdöfkölte Gyula lelógó kezét.

– Én már kialudtam magam – jelezte ez a figyelmeztetés –, elmehetnénk valamerre...

Csikaszz önző volt, ez kétségtelen, de nem kívánta Gyula vérét, míg egy szúnyoghajadon igenis kívánta. Első pillanatra úgy látszott, hogy a szárnyas leányzó kizárólag lábakból áll, de később kiderült, hogy hasa is van, azaz potroha, mert ez a finom tartály pirosodni kezdett. A hajadon ugyanis Tutajosunk állába döfte szipkáját, s az átlátszó tartályba vér érkezett, mely az előbb még Gyula tulajdona volt. A fiú egy önkéntelen mozdulattal elkente állán a szorgalmas hölgyet, és kinyitotta a szemét.

Kinyitotta a szemét, s első pillanatban úgy érezte magát, mint aki alagútban ébred, mert most esett ki a vonatból.

A kunyhóban már homály volt, s az alagút – azaz a kunyhó – bejárása előtt sütött a nap. Gyula ismételten megvakarta állat, de már karja mozdulatára úgy érezte, hogy végtagjait csak fájdalmas drótszálla fűzik testéhez, és ezek a végtagok önmagukban is fájnak. Igen, Gyula vezéri teste nem szokta meg a napi nyolc-tíz kilométeres sétát, izgalmas horgászatot, evezést, favágást, általában azt az általános használatot, amit ez a nomád élet parancsolt. Egyszóval alapos, bár csak kezdődő izomláza volt.

De hol van Matula? Csikasz erre nem tudott válaszolni, de Gyula agya lassan működni és emlékezni kezdett.

“Bevitte a halat, és én fel sem ébredtem... El fogok késni” – rebbant meg, mert az elalvás eddigi életében az iskolából való elkésést jelentette, de aztán elmosolyodott. Felette nádtető, alatta jó szagú széna, előtte a kunyhó szája, mint egy óriás messzelátó, és túl rajta az egek kék szoknyáját borítja a világra a nyár.

Puha nyugalom és délutáni béke ereszkedett Gyulára és a teljes pihenés erősítő fürdője. Olyan távol volt minden lárma, minden zakatoló rohanás, minden – számtanóra, hogy a fiú egynek érezte magát a végtelen náderdő lélegzetével, s még fájdalmasan növekvő izmait is elfeledte.

Csikasz ismét jelentkezett. Hatalmasat nyújtózkodott, és megállt az ágy mellett, miközben farka ismeretlen jeleket írt a levegőbe.

– Mit csináljunk, Csikasz?

A kis kutya merően kinézett a kunyhóból, jelezve az irányt, ahol tágasabb a világ, de lehet, hogy azt a madarat nézte, amely elszurrant a rekettyebokrok felett, tüneményesen villant, mintha elkapott volna valamit, aztán – reptében – lábait a csőréhez emelte. Ezzel el is tűnt a látókörből.

Mi lehet ez?

Csendesen elővette könyvét, és elővette István bácsi erős messzelátóját is.

A madár nem volt nagy, és sötét színt mutatott, de fordulásban alul sárgás volt. Később leszállt egy szemben levő fűzfa száraz ágára, s a gukkerben pontosan látni lehetett szinte fekete fejét és a pofáján fehér alapon egy fekete sávot.

– Ne mozogj, Csikasz!

Aztán még két ugyanolyan madár szállt a száraz ágra, s az egyik evett valamit. Felül palaszürkék, hasuk sárga, fekete foltokkal, szárnyuk – mint a fecskéé – túlér a farkukon.

Csak sólymok lehetnek – gondolta Gyula –, de mire vadásznak? Úgy látszik, egész család...

Fellapozta a sólymokat, és átfutva valamennyit, érezte, hogy nem tévedett, amikor azt mondja:

– Kába! Kabasólyom! “Vércse nagyságú, a nyugvó szárnyak hegye a fark végét túléri... fehér mezőben feltűnő, fekete bajuszszáv. Lábai sárgák... – mondja a könyv. – Leggyorsabb ragadozó madarunk. Begye rendszerint a levegőben fogott rovarokkal van tömve... Aratás után fiaival vadászik, robogó vonattal együtt nyilall, s a felijesztett madarak egyenesen karmaiba rohannak...”

Itt azonban nincs robogó vonat – gondolja Tutajos –, tehát – jól odairányította a messzelátót – szitakötőket kapdosnak. Mivel azonban szitakötő van elég, és amellet káros rovar, mert lárvája vízben él, kopolyúval lélegzik, és nagy halpusztító, a görbe szárnyú sólymok ebben a pillanatban hasznos foglalkozást űznek.

– Most már mehetünk, Csikasz – tápázkodott fel Gyula, és alig állt a lábán. Combjaiban mintha feszes huzalok akartak volna mindenáron elszakadni, hátán a felégés nyomai húzódnak, markában egy hatalmas hólyag a lapáttól...

– Ha jaj – sóhajtott –, ezt meg kell szokni!

Nyakába akasztotta a messzelátót, felszedve a horogfelszerelést, és útnak egyengette rogyadozó lábait.

Az előbb azt hitte, hogy a kabacsalád világgá megy, ha kibújjik a kunyhóból, azonban a sólymok rá se hederítettek, csak kissé kikerülték. És most láthatta Tutajos, hogy miért írta a könyv, hogy “leggyorsabb madarunk”. Hiszen a szitakötő is tud repülni, de amit a kábák műveltek, szinte több volt, mint repülés. Egy-egy villanás után már karmaik közt volt a nagy rovar, és röptében ették is.

Csodálatosak voltak és – most már ismerősök.

Ballagtak Csikasszal a Zala felé. A bokrok, amelyek a szűk úton megsimogatták arcát – rekettyebokrok voltak.

“Olyan fűzfafajta – legyintett Matula, amikor megkérdezte, miféle bokor –, nem sokat ér. Kosarat nem lehet csinálni belőle, mert törik, fának nem női meg, hát csak van, de nyári tüzelőnek jó.”

Mindegy. Ismerős volt.

És ismerős volt a víz is, amint lassan mozgott a Balaton felé, és ismerős a táj is. Valahol nagyon messze a somogyi dombok kékes púpjai látszottak, s egy távoli vonatfütyt alig lehetett meghallani a nádírigó kerepelésétől.

Meleg volt, azért lerakta szerszámain, és elindult felfelé a parton. Az öreg csónak ott búslakodott a vízen, s az ülésdeszkán egy kecskebéka pislogott.

– Szemtelen vagy, hallod-e! – mondta Gyula derűsen, mert nem haragudott a düledt szemű dalnokra, és enyhe kísértést érzett egy kis csónakázásra, de megszólalt belül a figyelmeztetés:

“A vízre ne menjen, mert evezni még nem tud...” Matula tanácsait jó megfogadni – gondolta Gyula, és eszébe jutottak a szandálok, melyek jók lehetnek valami fürdőhelyen, a strand homokján vagy a sétány kavicsos útjain, de itt – semmire sem jók. Ide gumicsizma kell, amiben be lehet menni a sás közé, vízbe, sárba, mindenbe.

Csikasz azonban nem tudott még a csónakázási tilalomról, és egyetlen ugrással repült a rozzant teknőbe, ami már sok volt a béka idegeinek. Meg sem várta, hogy Csikasz megérkezzék, már elrúgta magát a deszkáról, és egy tökéletes fejessel érkezett a vízbe.

– Gyere, Csikasz, gyalog megyünk.

– Úgy is jó – ugrott a partra a kis kutya, és Gyula elé penderülve, játékosan szaladt előtte, de vissza-visszanézett, hogy új barátja nem jelez-e valamit.

Ekkor Gyula elmosolyodott, és a fáradt délután egyszerre tele lett kedves, puha örömmel, mert a túlsó part mellett megjelentek a kis szárcsák. Csikasz is odanézett, aztán Gyulára, és megcsóválta a farkát, mintha azt mondta volna:

– Ismerősök...

– Piity... piity – szólalt meg az egyik kis fekete madár –, mink csak itt szedegetünk.

– Szervusztok, gyerekek – kedélyeskedett Tutajos, de meg is dermedt abban a pillanatban, mert sötét árny suhant el mellette, s a kis szárcsák vad csobbanással buktak víz alá. A víz felett pedig egy barnakánya vágódott felfelé. A kánya – mintha a fiú ott se lett volna – került egyet a felzavart víz felett, és rá sem hederített az öklét rázó fiúra. A vadászat nem sikerült, ez bizonyos, tehát egy újabb kör után elszállt a nádas felett.

– Disznó! – mondta Gyula. – Megállj csali! – és mondott még egyet-mást, amit Piri mama határozottan közönségesnek minősített volna.

Csikasz azonban nem izgult, csak annyit jelzett, hogy:

– Elhibázta, de ez előfordul.

A kis szárcsák csak később bukkantak fel, de jó húsz méterrel odébb.

– Piity – néztek körül –, elment? – és nyugodtan kapkodták tovább a sáslevelekről a bogarakat – Mindennap megpróbálkozik velünk...

Gyula ezen elgondolkodott, és úgy vélte, a kis szárcsák idegei tökéletesek. Az ő életük állandó veszélyben van, és állandóan nem lehet idegeskedni, állandóan nem lehet félni, mert akkor éhen pusztulnának. De a résenállás folytonos. Az idegek hálója, az érzékek antennája állandóan ki van feszítve, ez azonban életükhöz úgy hozzátartozik, mint a táplálkozás, a repülés vagy az úszás.

Ilyen lehetett az őseMBER, amikor beugrott védő barlangjába a kardfogú tigris elől. Amint belül volt, leomlott róla a rémület, és talán nevetett is.

“Nem sikerült neki – vigyorgott –, de majdnem bekapott...”

– Mehetünk, Csikas, ez már aligha jön vissza, de nem is őrizhetjük a kis madarakat. Majd vigyáznak magukra.

Most már közeledtek a sík vízhez, mert a láрма erősödött, de sokkal kisebb volt, mint reggelenként. A madárság szertekóborolt, s a levegőben állandó volt a mozgás. Egyeseket már repülésükről megismert Gyula, de a legtöbbjét nem. De így volt nemcsak a madarakkal, hanem a füvekkel és fákkal is, nem is beszélve a repülő és mászkáló rovarokról.

Általában azonban otthonosabban érezte magát a fiú, s az izomláz is mintha megnyugodott volna. A táj most már ismerős volt. Messziről, látszott a nagy szilfa a rétség szélén. Tüskevár dombja a nádasban, háta mögött a folyókanyar, és világosan érezte, hol van a kunyhó. Nem látta, de érezte, és egyenes vonalat tudott volna húzni az öreg csónak és a kunyhó között, és az volt az érzése, hogy egy háromszög egyik szögletén áll, melynek másik két pontja a szilfa és a kunyhó.

Tutajos önkéntelenül is tájékozódott, bár nem vetett számot azzal, hogy ezt cselekszi. Az ösztönök és idegek öröklött mélységéből nyúltak ki tapogató szálak, az alkalmazkodás akaratlan idomulása a környezethez, amelyben élni vágyott. Meg-megállt, és árnyékára nézett, amelyre eddig nem volt mint időjelzőre szüksége, de most azt gondolta: öt óra lehet Az idő múlását, egyébként – a hatalmas ebéd ellenére – gyomra is jelezte.

Természetesen Tutajosnak volt órája, de Matula tanácsai otthon hagyta.

“Először is – mondta Matula – mit számít az, hogy hányat mutat az óra? Amennyi van: annyi van. Másodszor: nekiüti valaminek, víz mehet bele... szóval: nincs rá szükség, de elhozhatja, ha akarja.”

Így az óra otthon maradt, de nem is hiányzott. Itt nem kell lesni, hogy mikor csengetnek, és a felkelés perceit sem kell odázgatni. Eddig észre sem vette, hogy három-négy órával előbb kelt, mint odahaza, de el is aludt ebéd után azonnal, holott otthon ez alig fordult élő.

– Brrr... (Tutajosunk majd leült az ijedtségtől) – berregett fel egy ragyogó fácánkakas Csikas előtt, s a kutya izgatottan szaladgált a kakas meleg nyomán.

– Itt volt – szuszogta –, itt volt!

– Csikas, tunikán billentelek, ha ijesztgetsz – mérgeződött Gyula, de Csikas ártatlanul nézett ifjú barátjára.

– Szép madár, ugye – verdesett a kurta fark –, jó lenne megkóstolni... – és még egyszer belebújt a fűbe.

– Gyerünk, Csikas!

Amikor kiértek a nagy sík víz partjára, a madarak fel sem rebbentek. Igaz, elég messze voltak tőlük, és tizedannyian sem, mint hajnalban, de most az ijedelemnek jelét sem mutatták.

Miért? – kérdezte Gyula önmagától, de csak később gondolt arra, hogy a vízen, nádban és nádszéli éjszakázó madárság egész éjjel a sötétséget lesi tehetetlen szorongásban és jórészt kiszolgáltatva a vak árnyak veszedelmeinek. A madárnak szaglása nincs, hallásának sokszor nem veszi hasznát, és csodálatos szeme – kivéve a baglyokat – sötétben nem sokat ér. Alvásuk tehát szaggatott és zavart, mert hol itt hallatszik kínos vergődés, hol ott sikolt fel valami, mert elindultak az éjszakai vadászok, és enni akarnak.

A vízen a vidra, a nádasban a róka, a görény, a menyét, a hermelin, és ha kevés az egér, s elfogyott a cserebogár, egy-egy nagyobb bagoly is lenyúl a kint alvók közé.

Ez a feszültség eltart hajnalig, amíg újra látható nem lesz a világ, s akkor az első gyanús mozdulásra szétszakad a dermedés, s a szárnyak íja fellöki az életet a levegőbe.

De most poshadt, nyugalmas délután van; egy ember és egy kutya megy a parton, s a trécselő madárság nem törődik velük. Az ember ugyan megáll, de a távolság megnyugtató, így a gémek tovább nevelik a fiatalságot, a kanalasok szürcsölik a vizet, a récék bukdácsolnak, s a csérek rekedt vijjogással csapnak le, és vágódnak fel valamely vigyázatlan kis hallal csőrükben.

“Hogyhogy a hal nem veszi észre a madarat?” – kérdi Gyula magában, és még nem tudja, hogy a hal felfelé nem lát, mint ahogy az ember sem látna, ha a fejét nem fordítaná felfelé. Ehhez a fordításhoz azonban nyak szükséges, ami a halnak nincs. A hal tehát nem láthat felfelé, s egyébként is rövidlátó. Mire észrevenné a veszedelmet, ami felülről jön, mint a zuhanó kő, akkor már késő.

Gyula nem veszi le szeméről a messzelátót, s hálásan gondol az optikusra, aki a lencsét csiszolta. A mozdulatlan vízen mozdulatlan cölöp áll, s azon egy mozdulatlan fekete madár.

Mint egy zöldesfekete bronzszobor – gondolta a fiú –, hídnak kicsi, récének nagy, mi lehet ez? Hohó, hát az a másik hol volt eddig?

A cölöp mellett ugyanolyan madár bukkant fel, jókora hallal a szájában. A cölöpön ülő mintha csak erre várt volna, fejest ugrott a vízbe, és eltűnt, a másik pedig felreppent helyére. Jól látszott csőrében a vergődő hal s a fényes tolláról lepergő víz. A madár elhelyezkedett, aztán csekély erőlködés után elnyelte a tenyéryi halat.

“Azannya! – álmélkodott Tutajos. – Ez aztán elnyelte! De mi lehet? És a hal még mozgott... vajon a begyében tovább mozog?” Ezt azonban már nem lehetett megfigyelni, mert a szobor mellén semmi mozdulás nem látszott. De nem is látszhatott, mert a fogazott csőr megroppantotta a hal fejét, és ha mégis élt volna (néhány hal megtisztítva, kibelevve is mozog még), olyan erős gyomorsavba került, ahol semmiféle fickándozásnak helye nem lehetett.

– Nézi a katonát?

Gyula majdnem kiejtette kezéből a gukkert. Ez a haszontalan Csikasz eltűnt mellőle, és csak messze a háta mögött ugrálta körül gazdáját.

– Nagyon ügyes madár.

– Katona? – tért magához a fiú, és remélte, hogy az öreg nem vette észre megrettenését.

– Kárókatona; kormoránnak is mondják. Úszik, mint a hal, bukik, mint a vidra, de jól röpül is. Pokolbélű fajzat, de bántani nem szabad, mert az egész országban már csak itt vannak, meg még egy-két helyen. Hazulról meg csókoltatják; nem akarták elhinni, hogy maga fogta meg a halat...

– Hát nem is én fogtam.

– Maga fogta meg! Ez az igazság, de én emeltem ki, az meg a másik igazság, de ezt már nem kérdezték. Nancsi küldött rétest, paprikát, húst, kenyeret, miegymást, meg egy levelet is hoztam.

– Hol van, Matula bácsi?

– Valahol a hátizsákban – és Matula egyáltalán nem mozdult, hogy a levelet előkeresse. Gyula pedig nem akarta elárulni, hogy lángol benne a kíváncsiság.

– Gondolom, nem sürgős.

– Neem... – rebegette Gyula, de amint kimondta, már meg is átkozta magát. Címeres ökör... udvarias ökör vagy, Tutajos, most aztán esz a penész estig. Megint előbb járt a nyelved, mint az eszed!

– Azt mondták, valami Béla írta.

– Bütyök! – kiáltott Gyula.

– Bütyköt nem mondtak.

– De akkor nagyon sürgős, Matula bácsi. A mamája beteg, arról van szó... “

– Hát akkor gyere, levél – engedte le az öreg a hátizsákot –, itt is van.

Kedves Gyula!

– és Tutajos ránevetett az ismerős, kissé kacskaringós betűkre.

Tudatlak, hogy azt sem tudom, hol a fejem, olyan örömben vagyok. Mamát a doktor beutalta fürdőre, nem kerül semmibe, még össze is szidta, hogy mért nem szólt eddig. Aztán képzeld! Száz forint jött nekem, hátul a feladó helyén írva: “Gyere, Bütyök, Tutajos barátod megették a szúnyogok, és meg is sült, egyébként jól érzi magát” – aláírás: István bácsi; hát mit szólsz hozzá? Mama mos és vasal most már magunknak, és nem haragszik Géza bácsira se, azt mondja, olyan szép ember, mint apám volt. Találkoztam Kengyellel, megint azzal a szép lánnyal volt, ízt mondta: “Mit szólsz hozzá, Bütyök, jövő héten megesküszünk ezzel a hölgygel” – hát mit szóljak, a hölgy meg olyan szépen nevetett, hogy ki van zárva, hogy számtantanár. Mához egy hétre érkezünk azzal a vonattal, amivel Te is mentél, Mama továbbmegy a fürdőre a lábaival, de én kiszállok, és várjál. Szombaton. Szüleid csókolnak és Piri mama és én is, és a mama is, István bácsi kezét csókolom, és köszönöm a százast, majd megadom. Ölel hű barátod

Bütyök

U. L Találkoztam Dubovánszkyval, mindennap három példát kell csinálni neki, mire az öreg Dub megjön. Képzeld...

Gyulának egyszerre tele lett a szíve Bütyökkel, Kengyellel s a levélnek minden betűjével. Újra kezdte olvasni.

– Na, sürgős?

– Nem... nem olyan nagyon... persze...

– Hát akkor menjünk; Csikasz, ne szaglald a hátizsákot, mert orron ütlek.

– Bütyök jön, Matula bácsi.

– Az a Béla? Szóval az a neve, hogy Bütyök Béla?

– Nem, Pondoray Béla, de mi csak Bütyöknek hívjuk. Mindenkinek van ilyen neve az osztályban...

– A magáé mi?

– Tutajos... – vallotta be Gyula, és már meg is bánta, mert az öreg szemében valami kaján nevetés bujkált.

– Tutajos? Hát annak elég hitvány, de – komolyodott el az öreg – majd teszünk róla, hogy összeszedje magát. Menjünk. Eredj előre, Csikasz, mindig láb alatt vagy.

Most hátulról sütött a késő délutáni nap, és Gyula az egész tájat másnak látta, mert zsebében volt Bütyök levele. Gondolatban már építette a találkozást az állomáson, és ha elmondja Bütyöknek a harcsát...

– Milyen nehéz volt a hal, Matula bácsi?

– Nancsi mérte meg, majdnem tizenhat... na, megvagytok még?

Ez a kérdés a három kis szárcsának szólt, mert jöttek szépen sorban, és fényes kis szemük bizalmasan csillogott.

– Egy nagy, sötét madár rájuk vágott, de lebuktak előle – mondta Gyula.

– Barnakánya. A farka olyan villás volt?

– Az.

– Barnakánya. Itt csavarog minden délután, de inkább a halakat abajgatja. Nagy betyár, néha még kilós halat is kiemel. Aztán néha rajtaveszít, ha nagyobb a szeme, mint a szája.

– Hogyan?

– Úgy, hogy nagyobb halra is levág, mint amekkorát ki tud emelni, aztán a hal lehúzza a víz alá.

– Aztán mi lesz?

– Semmi. Megdöglik?

– A hal?

– Fenét. A kánya. Megfullad. A halászok fogtak egy húszkilós pontyot, aztán a hátába bele volt már növe egy pár láb, csüdig.

– És a többi?

– Lemállott róla a vízben, mert, ha belevágta a karmát, nehezen tudja kihúzni, olyan görcsösen markolja.

– Piity – piity – szóltak közbe a kis szárcsák.

– Most már menjetek aludni, mindjárt lemegy a nap – mondta Matula.

– Puskája nincs, Matula bácsi?

– Dehogy nincs, csak nem hordom mindig. Otthun van, beolajozva. Talán a kányát akarná meglőni?

– Jó lenne... – reménykedett Gyula, mert milyen szép lenne azt mondani Bütyöknek: "... aztán fogtam egy tizenhat kilós harcsát, és lőttem egy barnakányát..." Matula azonban nem foglalkozott tovább a puskával.

Megállt a csónak mellett, és egy kis tanakodás után azt mondta:

– Úszni tud?

– Tudok.

– Hát akkor én most beviszem a hátizsákot, és kihozom a horgot, maga meg evezzen le a csonka fűzfáig, és kösse ki a csónakot, mert ott a helye. Majd megnézem, hogyan indul.

Tutajosunk egy kis lámpalázzal vette kezébe a lapátot. Matula pedig ellökte a csónakot.

– A hátsó deszkára üljön.

Gyula leült a hátsó deszkára, a csónak eleje kissé felemelkedett, és Tutajosunk – lesz ami lesz! – erélyes mozdulattal belevágott a vízbe.

Matula nézte, Gyula pirult, a csónak pedig kedélyesen forogni kezdett.

– Nem ringlispíl ez, hallja.

– Mindjárt, Matula bácsi.

Gyula most a másik oldalon vágta bele az evezőt, mire a csónak éppen csak hogy a fejét nem rázta meg, mint egy jókedvű csikó, ugrott egyet, és visszafelé kezdett forogni.

– Én két evezővel szoktam...

– Kettővel? Iszen eggyel sem bír...

Gyula nem értette a dolgot, hiszen akkor is ő evezett, amikor a harcsát fogták, de elfelejtette, hogy akkor a harcsa húzta a zsinórt, és az tartotta egyenesben a csónakot.

– Nem értem – dühöngött Tutajos –, nem értem...

– Azt látom. Adja ide a lapátot. Ide nézzen: először lapjával, aztán, ha meghúzta, fordítsa élire az evezőt. A lapjával húz, az élivel meg kormányoz.

– Igen... adja ide, Matula bácsi!

Tutajosunk utánozta az öreget, s a csónak most már elindult, de a haladása olyan volt, mintha hol az egyik partba lett volna szerelmes, hol a másikba.

– Nem is olyan rossz – lelkesítette az öreg a partról –, de meg kell tanulnia rendesen evezni, mert ez csak kanalazás. Gyere, Csikas, mert elszédülsz, ha sokáig nézed...

Gyula még a hátán érezte Matula bíráló szemét, pedig az öreg már a gyalogúton ballagott a kunyhó felé.

– A mennykő csapjon ebbe a ladikba! – átkozódott Tutajos; szerencsére ebben az időben semmiféle villám nem állt rendelkezésére a könnyelmű ifjúnak, hiszen ő is benne ült a csónakban. Az a bizonyos csonka fűz pedig éppen olyan messze volt, mint amilyen közelinek látszott. Gyula izzadt, keményen markolta a lapátnyelet, és a csónak tétovázása a két part között mintha enyhült volna, de olyan lassan mászott, mint egy álmos poloska, ha szabad az öreg csónakra ilyen hasonlatot alkalmazni.

– Kvááák – recsegett egy gém, váratlanul a nádas mellől felszárnyalva, és Gyula ijedtében majd kiejtette kezéből a lapátot.

– Fene a pipaszár lábada! – mérgelődött Tutajos, mire a gém újból recsegett valamit, és mondanivalóját hatméteres köpéssel toldotta meg. A gém emésztése teljesen rendben volt, meg is ijedt, így hátrafelé köpött, Tutajosunk nagy derűtségére.

Az evezés ettől kezdve mintha jobban ment volna, de azért a csonka fűzfát örömmel üdvözölte.

– Most már tudom, hogy kell, holnap majd gyakorolom.

Kikötötte a csónakot, és visszafelé úgy érezte: ő mégiscsak szárazföldi lény, mert gyalog hamarosan Matula mellett volt, aki csak intett, hogy ne mozogjon, hanem üljön le. Aztán át akarta adni a horognyelet.

– Csak horgásszon, Matula bácsi, fáj a tenyerem.

– Jó. Majd elmúlik. Olyan szép kapásom volt, de elszettem. Na, most! Megvan! Szakot! De milyen könnyen jön, alighanem dévér... Az: dévérkeszeg.

– De mekkora – ámuldozott Gyula a nagy keszegre –, mint egy palacsinta! – aztán kiszakolta a halat, és beletette a haltartó hálóba. Ezek a mozdulatok most már megszokottak voltak. A halat úgy fogta meg, ahogy kellett, a kopoltyúnál, és simán csúsztotta a hálóba.

Ekkor már mélyen a nádasra ült a nap, és piros arcába bele lehetett nézni. A folyó árnyékban úszott, és a gémekek hazafelé szárnyaltak. A szúnyogok azonban most kezdtek rajzani, és Gyula rövidesen tarthatatlannak ítélte a helyzetet.

– Bemegyek, és bekenem magam, mert megesznek.

– Okosan. Aztán nem bánom, ha elmegy fáért, addig én megfogom, amit lehet.

Gyula ezt a munkamegosztást természetesnek találta, és az is volt. Elővette a baltát, és felszólította Csikaszt, hogy jöjjön fáért, ha akar.

Mivel azonban a kunyhó környéke is füstölt a szúnyogtól, alaposan bekente magát.

– Gyere, Csikaszt!

A nagy rétség lapályán az alkony párái lengtek. A madarak egyenként hallgattak el, csak egy fácánkakas ijedezett kitartóan. Talán róka ijesztette meg, talán valami testes héja vadászott azon a tájon, a sarkantyús lovag mindenképpen ijedezik. Azt mondja: kakatt... kakatt... – s ebben minden benne van. Egyszerű nyelv a fácánnyelv, csak megérteni bajos.

A magas fű alja már harmatos, de erre jó ez a gumicsizma. Valahányszor Gyula a csizmákra néz, először István bácsi, azután Matula jut eszébe. Vagy megfordítva, de mindig gondol arra, hogy Matulára hallgatni kell. vagy ahogy ő mondja: “Jó a öreg a háznál” – jelezve, hogy a meggondolt bölcs tapasztalatok az öregeknél vannak.

Gyulának ma messzebb kell menni tüzelőért, mert az ismerős fáról levagdosta már a száraz ágakat. Csikaszt egy darabig ugrált előtte a töretlen fűben, aztán háta mögé állt a fiúnak.

– Miért nem mégy előre?

Csikaszt azonban kedélyesen magyarázta farkával, hogy így kényelmesebb, és nem is tudja Gyula célját. Egyébként pedig jobban szereti a kitaposott gyalogutat.

A szúnyogűző olaj határozottan riasztotta a szúnyogok egy részét, de a megmaradt rész még mindig elegendő volt a dühös csapkodáshoz. Ezek a halálmegvető amazonok dalolva törtek át a citromolaj búvkörén, és a legfurfangosabb helyekre szúrták szívókaikat.

– Hogy a nyavalya jöjjön rátok! – átkozódott Tutajosunk, de ennek nem sok foganatja volt. Mit kezdetett a nyavalya kétszázmilliárd szúnyoggal? És mit kezdetett az a két kis denevér, ami a fiú feje felett csapongott, ámbár azok is inkább a kiadósabb falatokat fogdosták. Az előbb valami szarvasbogár zúgott át a réten, és az egyik denevér (Matula bőregérnek mondja) úgy elkapta, szinte koppant.

Ezek aztán tudnak repülni! – bölintett elismerően Gyula, és megállt, hogy megnézzék a bőregerek vadászatát, ami azonban gyilkos veszedelemmé fajult egy pillanat alatt. Egy kabasólyom jelent meg a tisztás felett. A denevérek csapongva menekültek, de a fecskeszárnyú sólyom már kiválasztotta az egyiket, és mire a fiú felfoghatta volna ennek a

magasrendű vadászatnak tüneményes fordulatait, a denevér már a kaba karmaiban csüngött, mint egy élettelen kis szürke rongydarab.

– Szédületes! – álmélkodott Gyula. – Láttad, Csikas? De gyerünk, kutya, mert még bennünket is felkap valami... jobban be kellett volna kenőzködni – vakarta meg térdét, és megállt a kinézett fűzfa alatt.

Jó vastag ágat baltázott le, s amíg ezt hazahúzta, nem is nagyon bántották a szúnyogok.

Az esti párák egyre hozták az alkony árnyait, s a növekvő csendben megszorodtak azok a hangok és zörejek, amelyeket nappal nem lehetett hallani.

A fellobbanó tűz azonban kis udvart rakott a tisztáson, és fészkeiből egyre küldte a világosság szárnyaló gyermekeit. Sötétedett a táj, és Gyula úgy érezte, hogy sötétség nélkül semmi jelentősége nem lenne a világosságnak.

A tűz körül egyszerre otthon lett, s ebbe az otthonba gyalogolt bele Matula, mint amikor a családfő hazaérkezik.

– Jó kis tűz – bölintott –, de dobjon rá valami zódet, többet ér, mint a szúnyogolaj. Egy-két marok fű is megteszi.

Gyula tépett fűvet, s amikor rádobta a tűzre, egyszerre vastag, sárgásfehér füstöt öklendezett a sístergő parázs.

– Ez kell nekik! – mondta az öreg, és kiborította a hálóból a halakat. – Na, ugye, nem csípik már?

– Nem – lehelte a fiú, mert a füsttől alig volt lélegzete, és könnyei csorogtak –, csak a szemem esik ki, és egy kicsit megfulladok.

– Segítse a halakat tisztogatni, itt lent nincs füst. Gyula odaült az öreg mellé, ahol valóban nem volt füst, mert felemelkedett, összekeveredett a kora esti köddel, és megkeserítette a környékbéli szúnyogság életét.

– Ugye? – mosolygott Matula. – Aztán ne úgy fogja azt a halat, mint a lapátnyelet... Ez a célzás a lapátnyélre nem esett jól Tutajosnak.

– Majd holnap gyakorlom...

– ... de a tüzet igazán rendesen rakta meg – enyhítette a légkört az öreg –, aztán, ahogyan nézem, két hét múlva úgy megy már az a csónak, akár a vidra. A bográcsot fel tudná állítani?

Gyula örömmel csattintotta be bicskáját, és ment a bográcsért, mert feltört markával sehogy sem tudta fogni a síkos halat, aztán rendesen kikészített mindent, ahogy az öregtől látta. Sót, paprikát, tányérokat, kenyeret, evőeszközt – mindent.

– Látja, Gyula – pislogott Matula elismerően –, ilyen voltam én is legényke koromban. Amit tudtam, azt már nem kellett nekem parancsolni, mert szerettem tenni.

Tutajos egyszerre elfelejtette a lapátra való célzást, és a dicséret a szívét simogatta meg. És Matula most szólította másodszer keresztnevéen a gyereket... amitől még otthonosabb lett a tűz környéke.

– Most már csak pihengessen, hamarosan eszünk, Besötétedett.

Az ég lassan kivirágzóit, a fák feketén nyúltak a levegőbe, a lángok játékosan nyaldosták a bográcsot, és Matula árnyéka sem volt hangosabb, mint az öregember hangtalan mozgása.

A tűz világosságának udvara nem volt nagy, és Gyula gondolatai nem tudtak ebből a körből kiszabadulni. Elindultak ugyan a? elmúlt év eseményei és emberei felé, de a világosság határán elhanyaglottak, vagy visszakerengtek a tűzhöz, Matulához, a nagy harcsához, feltört kezéhez – önmagához.

Aztán szinte mindenről megfeledkezett, csak a tüzet nézte. a lángok lengő lobogását a tűz sokféle színét, a kék, vörös, sárgásfehér, kormospiros villanásokat, a zsarátnokok összeomlását, s a hamu születését. Most nem gondolt a tűz és az égés fizikájára, a tankönyv mondataira és a szavakra, amelyek tudományos kalickába zárták ezt az élő csodát, amelyei csak nehezen tudott megzavarni a halászlé csalogató illata. Talán az őseember nézte ilyen kérdően a tüzet, és talán a kihülő Föld utolsó embere nézi majd ilyen kérdően a tüzet.

amely ellobban, és utána a vak semmi sötétségében nem lesz majd senki, aki megkérdezze, hogy mi hát a tűz tulajdonképpen.

Gyula tűnődő gondolataiban benne rezgett az egész elmúlt nap, az egész év s fiatal életének minden elvillanó emléke. De ezek a gondolatok nem tudtak szigetté érni, mozdulatlan, megfogható talajjá, csak tengernek maradtak, amelynek “apró hullámai eltűnnek a látóhatár végtelenségében.

A tűz pattant néha, mintha valami elégedetlen szikrát lőtt volna ki sötét számkivetésbe, s az öregember szeme is elkísérte a kis csillagot rövid útjára. Mert Matula is úgy nézte a tüzet, mint Gyula, s az öreg szemében is úgy lángolt a tűz, mint a fiú szemének tükre. De ő sem gondolt tulajdonképpen semmire, mert a tűz megemésztett mindent, még a gondolatokat is.

De aztán megszólalt egy kis bagoly.

– Kuu-vikk! Kuu-vikk – mondta csodálkozva, mert ő is tisztelte a világosság hatalmát, ám talán nem szerette. Megleste az embert és tüzet, de közel nem ment hozzá, mert neki nem adott semmit sem a tűz, sem a világosság.

A bagoly a sötétség madara, és annak a balga hitnek a vámszedője, hogy sötétben nem lehet látni, tehát szabad a vásár. Ezt hiszik a pockok, az egérkék s a többi kis rágszálók mind, nem is beszélve az éjszakai lepkékről és rovarokról. A bagoly természetesen nem világosítja fel őket a tévedésről, mert ő lát is, és hall is, és ebből él.

– Mi az, Matula bácsi?

– Kis bagoly, mondja is a nevét, hallja? Azt mondja, hogy: Kuvik.

– Kicsi?

– Mint egy kurta rigó, merthogy farka alig van. Kiabál a szamár, ahelyett, hogy vadászna, de minden este megkiabálja a tüzet. Lehet, hogy nem szereti... na, tartsa a tényérját.

Tutajosunk csak most zökkent vissza önmaga valóságába, és ez a valóság irgalmatlan éhségről panaszkodott. Gyula odahaza néha csak Piri mama rimánkodására evett, de itt minden alkalommal úgy érezte, hogy gyomra szinte harmonikázva könyörög valami falatért, legyen az kenyérhéj vagy akármilyen. Ezek után pedig megmerítette kanálát az élvezetek habjaiban, melyek ugyan csípősnek bizonyultak, de áldóan melegnek, mint a tűz, és a száj mondhatott, amit akart. A torok és a levezető utak krákoghattak tetszésük szerint, t. realis gyomor lelkendezve ölelte magába a lével vegyesen érkező húsdarabokat.

Csend volt egyébként, csak a kanál koccant néha a bádogtányéron, és Csikaszk tuszkolt tapintatosan, mert szerinte az öreg gazda túlméretezte a paprikaadagot.

Csikaszk helyes érzéssel kettőjük között hasalt, később azonban egy nagyobb hallejjel a kunyhó mögé szaladt.

Matula csak a fejével intett arrafelé:

– Eldugja holnapra...

– Nem lesz szagos, ebben a melegben?

– Megbűdösödik, persze, de azt nem bánja. Adjak még?

– Csak a húsból, Matula bácsi, ha van...

– Van hát, csak egyék, mert olyan vékony a nyaka, hogy gémnek is elmehetne.

Gyula nem haragudott meg vékony nyaka lebecsülésén, és elnyelt még két vastag szelet halhúst, akkora kenyérrel, amit otthon két nap alatt sem evett meg.

Utána még rétest ettek Nancsi néni küldeményéből, aztán almát. Aztán Matula kellő zörgéssel, de percek alatt elmosogatott, Gyula szótlánul törölgött, és az ágyra gondolt, bár az előbb elhatározta, hogy Bütyök levelét még egyszer elolvassa.

Matula letakarta a kondért.

– Úgy vélem, eltehetjük magunkat holnapra.

És mivel Tutajos is “úgy vélte”, rövid idő múlva csak a széna zizegett néha, és kint, a kunyhó előtt a hamvasodó parázs derengett, aztán elfulladt az is, mintha a vacsoratűz is álomra csukta volna szemét.

A kunyhóban az öreg csósz pipája parázslóit, de a füstjét látni már nem lehetett.

De nem is nézte senki.

Tutajos a kígyókra gondolt, mert mintha a nádfalban mocorgott volna valami, de ez a gondolat felületes volt és átmeneti. Ebben a pillanatban óriáskígyók verekedhetnének leopárdokkal a kunyhóban és a kunyhón kívül. Tutajos arra sem ébredne fel, és nincs is az az ágyúdörgés, ami a fáradt, de igen jóllakott, valóságos nyolcadikost fel tudná emelni az egészséges álom élettelen mélységéből.

A határtalan nádas éjszakájából ekkor kelt fel a hold.

Csikasz nem szerette a holdat, ezért hátrament a kunyhó mögé, ahonnan nem kellett ránéznie. Mert ha a kutya nem ment árnyékba, úgy érezte, hogy a testes bolygó szinte megharapja. Nem tudta levenni róla szemét, s egyidejűleg idegei is felborzolódtak. A kis kutya ilyenkor vagy vonított, vagy ugatott, vagy ugatott is, és vonított is, megfelelő szünetekkel. De – órák hosszat.

Nem is volt semmi baj, ha Matula nem aludt a nádi tanyán, de ha ott volt, nem szerette ezt a hangoskodást, és kiszólt:

– Hallgass!

Csikasz elhallgatott, és pár perc múlva újra kezdte.

– Elhallgass Csikasz, mert baj lesz!

Ez a hang már komoly volt és fenyegető, de a holdsugárzás ellenállhatatlanul kényszerítette további ugatásra.

– Csikasz, hozzád vágok valamit... Hát ne nézd, ha félsz tőle.

De Csikasz nem tudta megmagyarázni, hogy ez más, mint a félelem, mint ahogy a tenger hullámai sem tudnák megmagyarázni látszólag oktan rohanásukat az ár és az apály kikényszerített útjain.

És tovább ugatott.

– Gyere ide!

Ez volt az a hang, amit a kutya végképpen nem szeretett.

Ez volt az a hang, ami több volt, mint fenyegetés, és Csikasz megadóan ment Matula keze ügyébe. Először is kapott egy hatalmas pofont, azután pedig nyakára került a lánc, amit a kis kutya nappal is utált.

– Ha egy szusszanást hallok, négybe váglak!

Nem lehet tudni, hogy Matula miért ragaszkodott a négyes számhoz, de ez már Csikaszt nem is érdekelte. Bánatosan hajtotta okos fejét két első lábára, és látatlanban is tovább utálta a holdat; a büntetést azonban nem feledte el. Ezután, ha elkezdte gyalázni az érthetetlen égi vándort, elég volt megrázni a láncot:

– Csikasz! – és a kutya rohant a kunyhó mögé, ahol nem érezte idegein azt az ugatásra kényszerítő birizgálást. Később már erre sem volt szükség, mert ha a telihold idegesítette, sürgősen árnyékba vonult, és megvárta, amíg olyan magasra emelkedik, ahova már csak erőszakolva lehetett volna felnézni. A kis kutya – úgy látszik – szemén át kapta a titokzatos sugarakat, amíg a hold szuszogva kapaszkodott az ég alján, de ha már magasan volt, kikerült Csikasz látóköréből.

De most még alacsonyan volt, ezért a kunyhó mögött foglalta el magát. Ez a foglalkozás pedig mi lett volna más, mint – evés? Előkaparta hát a halfejeket, és gondosan megette a tartalékot. Aztán lefeküdt, fülelődött, és becsukta a szemét.

A kunyhóból nyugodt lélegzés hallatszott, a berek mélyén egy bagoly szólt, a rekettyés éjszakájában valami ijedt madár pityegett – talán álmában –, és messze a sík vizekről a vízimadarak aggódó, figyelmeztető kiáltásai. Ezek mind megszokott hangok voltak, melyek átestek az éberség rostáján, Csikasz tehát nyugodtan alhatott.

A hold lassan mászott felfelé, és aligha törődött vele, hogy az alvó földi világnak általános nyugtalanságot okozott. Különös fénye nem a megszokott világosság volt, mert az ezüstös

derengés csak szép, de nem jó. Nem volt elég világos, és nem volt elég sötét. Ilyenkor óvatosabbak az éjszakai ragadozók, mert árnyék kíséri őket, és óvatosabbak a békés kintalvók, mert jobban lehet őket látni. Holdvilágos éjszakák után nappal pihen a vad a legsűrűbb sűrűségekben, ha ugyan a szúnyogok és egyéb vérszívók engedik pihenni.

Matulát például nem engedik. Egy-két szúnyog addig hegedül az öreg füle körül, amíg óvatosan felkel, összekotorja a paraszat, és vastag ágakat tesz rá. Aztán ugyanolyan csendesen lefekszik, és pipára gyújt, így aztán nagyjából megtisztul a kunyhó belseje és környéke is.

Vastag füst szárnyal a kunyhóban, amitől a szúnyogok azonnal távoznak, de füst születik a parázs felett is. A vastag ágak nem lobbannak lángra, de füstöt sóhajtának, s ez a füst megül a tisztáson, mert olyan mozdulatlan a levegő, hogy a legfinomabb pehelytoll is lassan, merőlegesen szállna le a földre.

A holdat egy-két kis felhő kíséri, mintha nem tudnának elszakadni a szépségtől, amit az éji vándortól kaptak, és láthatólag jól érzik magukat a dermesztő magasságban. De hűsül lent is a levegő. A folyó ködöt álmodik, a nádas hideg párát lehel, s a nappali élet nehéz, bomló párolgását elnyomja a növények édes, kesernyés, tiszta illata.

Tutajos akkorát lélegzik a betóduló üde levegőből, hogy sóhajnak is beillik, és egyáltalán nem gondol arra, hogy egy ilyen mély sóhaj nemcsak a tüdőnek jó – ami csak átmeneti szerve a vér felfrissítésének –, de kiégeti a vérből a salakot, melyet jórészt a néhai dévérkeszeg termel Tutajosunk gyomrában.

Nem, Gyula nem gondol most a testére, nem gondol semmire, nem is álmodik, mert egész lénye az alvás kellemesen élettelen állapotába van vastagon beágyazva.

Hajnal felé azonban már sűrűbben változtat helyet, sőt könnyelműen nyújtózkodni is próbál, de ez ellen a növekvő és izomlázás test olyan erősen tiltakozik, hogy majdnem felébred. De öntudatáig még ez sem ér el.

A hold ekkor már a nyugati égen ballag, ezért Csikasz a kunyhó előtt, a tűz mellett foglalt helyet, és most már ő is valóban alszik, befejezésül az éjszakának.

A csalitokat most már vastagon átszötte az éji köd, de a ködlepedők felett végiglebeg hamuszín kámzsájában az ébredés puha szolgálja, a szürkület.

– Káár – káár – mondta ekkor egy trombitahangú varjú az égerfán, de azt nem lehetett tudni, hogy mi a “kár” tulajdonképpen. Talán hogy a tűzrakás mellett nem maradt semmi ennivaló, s még azt a semmit is Csikasz őrzi?

Nem, a szürkevarjút csak egy másik varjú értette volna meg pontosan, de mást az sem mondhatott volna, mint hogy: káár... így ezzel a kérdéssel nem is érdemes foglalkozni.

Gyula azonban felébredt rá, de a legszorosabb barátság sem mondhatná, hogy Tutajosunk valami különösebb értelmességgel nézett volna a derengő világosságba. Valljuk meg, hogy első pillanatban azt sem tudta, hol van, vagy hogy került ebbe a nyirkos hajnalba, amely felett egy agg varjú szolgáltatja az ébresztőt.

Lehunyta tehát szemét, amíg gondolatai nyikorogva elindultak, tétován tapogatva az este elszakadt szálak végeit.

Amikor aztán újra kinyitotta szemét, és elhelyezkedett végre a valóságban, nem értette hirtelen, hogy mi van kezével, lábával, vállával, hátával, sőt ezen testrészek egyes részleteivel is.

– Sssszzshh... jó reggelt, Matula bácsi!

– Hajnal van még – mondta Matula, aki ragaszkodott a pontos megállapításokhoz –, amúgy egészségére szolgáljon az éjszakai nyugodalom. Úgy látom, nehezen mozog.

– Mintha mozsárban törtek volna össze.

– Az a jó! Most aztán: hegyibe...

– Mi?

– Rádógozni. Ha most elhagyja magát, előlről kezdődik az egész.

Tutajos bánatosan nézett elkínzott tenyerébe, s még az ujjait sem merte kinyújtani. A tenyerében két lapos, fehér hólyag helyezkedett el, de egyébként is fel volt törve, karcolva, szűrva és vágva.

– Nehéz lesz, Matula bácsi.

– Persze – mondta az öreg –, persze – aztán nem is szólt már az ügyről. Nehéz lesz, hát nehéz lesz.

– Most eszünk valamit, valami jót, amilyent még nem evett.

Gyula ködös gondolatai szétrebbentek a képzelet tekervényes útjain, s olyasmire gondolt, hogy Matula már megjött a horgászatból, bibictojás rántottát tálal, vagy Nancsi néni küldött valamit.

– Rakjak tüzet?

– Dehogy. Hideget eszünk.

Akkor mégis Nancsi néni – gondolta Gyula, és leült.

– Nem fürdik meg? Addig én elkészülnék.

Gyula meghökkent, és elfelejtette fájdalmait. Ez alkalommal be kell vallanunk, hogy Tutajos ezt a nomád életmódot imitt-amott megfürödve bár, de mindenféle nagyobb mosakodási kényszer nélkül képzelte. Pláne így hajnalban. A derengő világosságban ónos harmat alatt roskadozott minden fűszál, a folyó felől hűvös szellő érkezett, és megnyúzott teste a vízbe merülést elképzelhetetlennek tartotta.

– Nem hoztam fürdőnadrágot sem... Nancsi néni is elfelejtette.

– Kár, ámbár én nem arra gondoltam, hogy a fürdőnadrágot kellene megfürösztetni. De ha fél a víztől... Vagy a békák előtt szemérmeskedik...

– Dehogy... aztán meg is fázhatnak.

– Volt itt egy tudományos kutató – piszkálta Matula a tüzet feleslegesen –, az ilyenkor a csónakról fejt a vízbe, aztán azt mondta, úgy érzi magát, hogy fel tudná dönteni a világot. Egészen langyos ilyenkor a víz. De hát nem akarásnak nyögés a vége...

Tutajosunk mérgesen rángatta fel csizmáit, és csúnya dolgokat kívánt az edzett kutatónak. Odahaza Piri mama vajszíve csak amolyan macskamosdást engedélyezett... itt meg... hogy fejest...

Imbolyogva talpra állt, de menekülő gondolatait Matula nem engedte szóhoz jutni.

– Tűrülközöt vigyen...

Gyulánk tehát ott állt kackiás csizmákban ugyan, de alsónadrágban és még kiálló bordái is reszkettek. Matula leplezetlen fitymálással nézett végig a fiú túlnőtt, nyurga alakján.

– Hát nem törné össze a mázsát, annyi bizonyos... ámbár fürdő után nagy étvágya van az embernek. Mire megfordul, készen leszek a reggelivel. Sietni nem kell.

Gyula hóna alá csapta a törülközőt, és elindult a folyó felé.

“Az egész osztály röhögne – dühöngött magában –, anyám összecsapná a kezét, Piri mama rohamot kapna, apám az asztalra ütne... de ha elmondom...”

És elképzelte magát, tízpercben az udvaron, a megszokott baráti körben.

“... kérlek szépen, hajnalban leszaladtam a folyóra, a csónakról fejest, pár percet úszkáltam... utána a házat tudtam volna feldönteni.”

Ez olyan tetszetős gondolat volt, hogy megállt kiélvezni, és szinte látta Dubovánszky nagy birkaszemét... De megfélekedett arról, hogy szúnyogok is vannak a világon.

– Hüüü, azanyátok! – lódult meg Gyula, otthagya jeles barátait a szúnyogokkal együtt, akik azonban ujjongva követték a hajnali lakomát.

Igen, Gyulának volt egy olyan gondolata is, hogy Matula – végeredményben – nem lát a partig, ámbár az öreg mosolygott volna ezen a csecsemőgondolkodáson. Matula tudta, hogy szúnyogok is vannak a világon, tudta, hogy a reketyebokrokról felzavart dalnokok megeszik a jámbor ifjút, ha nem megy a vízbe, és Matula amit tudott, azt jól tudta.

Tutajos sürgősen lerúgta a csizmákat, kibújít egyetlen ruhadarabjából, és ha nem is fejessel, de enyhe idegenkedéssel beleereszkedett a vízbe.

– Blutty! – mondta a folyó, és összezapott a meggondolatlan ifjú feje felett.

“Micsoda ökor vagyok – emelkedett ki Gyula a habokból –, megmondta az öreg, hogy a víz egyszerre mély” – és sértődötten úszott át a túlsó partra.

De a víz igazán meleg volt, s Gyula úgy érezte, hogy összetört testét bársonyos kezelésbe vette a folyó. És ha már bent volt, úszott kicsit lefelé, kicsit felfelé, aztán felmászott a csónakba, óvatosan leszárította magát, s úgy érezte, ha nem is házat dönteni, de valamit tennie kell. Hazáig rohant tehát, törülközővel csapkodva a lesben álló szúnyogok felé.

– Na, milyen volt? – érdeklődött Matula.

– Mit eszünk, Matula bácsi?

– Kocsonyát. Amit a bográcsban hagyunk, megkocsonyásodik reggelre, és pirított kenyérral... – Matula csak széles mozdulattal jelezte, hogy ez körülbelül a teteje a szakácskönyvekben található ínycsikégeknek.

A pirított kenyérnek enyhe füstszaga volt, de a hús! A zsíros kocsonya!! A meleg kenyéren olvadó lé!!! Ettek hangtalanul.

– Van még, Matula bácsi?

Matulának jólesett ez a ki nem mondott dicséret.

– Hát mit mondtam?

– Matula bácsi... erről nem is lehet beszélni! Nancsi néni elbúj ha tik Piri mamával együtt.

– Szó köztünk maradjon... – emelte fel az öreg bütykös ujját, jelezve, hogy ez olyan titok, mint a fehérség érzékenysége a főzési tudomány körül. Azután pálinkát öntött magának és Gyulának is, de a fiúét vízzel keverte.

– Ez való a tetejibe.

– Neem... – rebegte Gyula – nem szoktam.

– Csak igya meg. Erre a zsíros kocsonyára nem szabad tiszta vizet inni.

Gyula rossz emlékü irtózása csak addig tartott, amíg a folyadék leérkezett, és a kocsonya felett elhelyezkedett, utána ismét a bográcsba pislogott.

– Szabad még?

– Azér' van.

– Nem rontom el a gyomrom?

– Halhússal még senki sem rontotta el a gyomrát.

Gyula evett, ivott és észre sem vette, hogy hosszabb árnyékot vetnek már a fák, mert a messze nádas felett égő tündökléssel akkor emelkedett fel a nap.

Matula a tarisznyába csomagolt.

– A messzilátót akassza a nyakába, a szúnyogolajat meg zsebre. Bemegyünk a nádba, kicsit körülnézünk. A kutyát nem kötöm meg, most már talán tudja, hogy nem szabad elcsavarogni. Itt maradsz! – reccsent a készülődő Csikasza. – Itt maradsz, mert kétfelé váglak...

Csikaszt már a kétfelé vágás is megrémítette. Múltkor négyfelé, ma kétfelé nehéz a szegény kutya sorsa. Mikor azonban a kondér egész maradékát megkapta, már csak félszemmel nézett a távozók után.

– Átmenyünk – intett Matula a csónak felé –, a nagy víz mellett van egy kis gunyhó, abból nézdelődhetünk.

A túlsó part olyan volt, mint az innenső, de kevésbe járt, s a gyalogutat inkább csak lábbal lehetett kitapogatni. A feldüböngő madársereg most már nem ijesztette meg Gyulát, inkább ismerősöket keresett köztük.

Egy helyen lekanyarodtak a töltésről. A nádasban keskeny ér húzódott befelé, s a fűzfához csónak volt kikötve. Matula nem nyúlt az evezőhöz, hanem hosszú rudat emelt fel.

– Ezzel jobban megy. Szűk a hely, és kicsi a víz is. És csáklázva indultak a kanyargó vízen.

– Jó lesz, ha bekeni magát.

Gyula szót fogadott, de közben érezte, hogy a folytonos kanyargás közt is egy irányba mennek. Látni azonban csak pár lépésre lehetett. Árnyékban volt még minden, s a víz olyan sekély, hogy a csónak néha sárban csúszott. A szúnyogok azonban kedvetlenül szálltak vissza leshelyükre, megállapítva, hogy az ilyen rossz szagú ember egyszerűen élvezhetetlen. Gyula alaposan bekente magát, így maradéktalanul élvezhette a reggeli csónakázást.

Itt-ott kis madarak bujkáltak a nád közt, de nem repültek fel, és egy helyen gyönyörű, húsos levelű virágok voltak a vízen.

– Vízitők – intett Matula a csodálatos virágok felé. Ezt az elnevezést Tutajosunk szentségtörésnek érezte.

– Ez a gyönyörű virág?

– Vannak, akik tündérrózsának mondják, de a levele olyan, mint a töknek. Meg a szára is.

Gyula nem tudott válaszolni.

– Kráá... rákáká – trombitáit felettük egy gém, és ijedten rúgta el magát a nagy fűzfáról.

– Nehézség a pipaszár lábadba! – kívánta Matula. – Azt hiszed, megijedünk?

Később vadrécék rebtentek fel a nádból.

– Innét már vigyázva kell menni, hamarosan kiszállunk.

– Itt?

– Hát hol? Szedheti is már a cókmókot. Csak csendesen. A csónak mellett mintha út látszott volna, de ezen az “úton” is átcsillogott a víz.

– Mindig a nyomomban, de ne álljon meg sehol, mert ez nem sétatér.

És Gyula már előre elhitte, hogy a nádi út valóban nem sétatér. Hát még később! Ingatag gyaloglás volt ez nagyon. Néhol bokáig, néhol térdig süppedve, bujkálva, mégis gyorsan haladtak.

– Ne csörtessen, az áldóját, máris figyelnek...

Gyula azt sem tudta, hol vannak, és azt sem, hogy kik vagy mik figyelnek. A zajongás azonban elhallgatott, és Matula majdnem úgy kúszott be valami sűrűségbe, amiről kiderült, hogy egy leskunyhó.

Gyula szuszogva mászott bagószagú nevelőapja mellé.

– Talán nem vettek észre, ne mozogjon.

A fiú megdermedt, de szeme szokta már a homályt.

Matula elővette bicskáját, és a befelé nőtt nádleveleket kezdte sorjában levagdosni, de maga a nádszál ettől meg sem mozdult.

– Van már két hete, hogy erre jártam, aztán a nád mindjárt elfoglalja, ami az övé. Még a likakat megtisztogatom, aztán vigyázva bújjon ide előre.

A kunyhó aljában vastagon volt a száraz sáslevél.

– Ez nem vizes, Matula bácsi...

– Nem hát. Cölöpön van az egész. Deszka az alja, de nem lehet látni, mert a nád benötte.

Kint pedig újra elkezdődött a sokhangú lárma.

Gyula óvatosan odacsúszott az öreg mellé, s amikor kileskelődött egy pillanatra, elakadt a lélegzete. Előtte volt az egész tó és kicsit alatta is, mert a kunyhó magasabban volt a víznél. És előtte volt a csodálatos madárvilág kora reggeli jövése-menése, egész, látszólag gondtalan élete.

És milyen közel!

– Jaj, Matula bácsi... – lehelte Tutajos, és csak a kezével mutatta, hogy nincs szava arra, amit lát.

Mindjárt a nyílás előtt egy szürkegém álldogált, mereven, mint a katona a díszőrségen, bár a gém nem őrzött senkit, és nem parádézott senkinek. Rideg sárga szeme a vízen volt, és pár

perc múlva a hosszú csőr levágott a vízbe, de olyan tüneményes gyorsasággal, hogy Gyula már csak a halat látta. ezüstös csillanását, csapkodó farkát s a gém fejének következő mozdulatát, amivel a halat egyenesbe irányította. Aztán két nyelés, és a gém újra megmerevedett, mintha semmi nem érdekelné a világon.

– Halat fogott a szürke – szólt hátra, de Matula nem válaszolt, mert a tarisznyát rendezte, és hogy a gém halat fog, ez olyan természetes, amire kár a szó.

De Gyula nem is várt választ, hiszen a vízen mozgó ezernyi madár, a napfelkelte ragyogása, a mozdulatlan, mégis suttogó nádas, a hangok ezerféle színe, a vadrecék sziszegő szárnyalása, egy-egy madár felbukkanása, ahol az előbb még nem volt semmi, egy rétihéja puha szárnyalása, csérek rekedt kiáltása, szárcsák versenyfutása a vízen... úgy szétkapkodták gondolatait, hogy az öreg válasza már úgymint elkésett volna.

– Jajjaj... szsz, Matula bácsi, mi ez? Viszi a fiait... Jaaj... – Gyula nyögött a gyönyörűségtől, Matula pedig kileskelődött egy másik nyíláson.

– Vöcsök, búbos vöcsök. Ha a gyerekek elfáradtak, felkapaszkodnak az anyjukra.

Gyula úgy érezte, hogy ezt a látványt sem lefényképezni, sem lefesteni, de még elmondani sem lehetne. Az élet öntudatlan szépsége volt ebben a lágy mozgásban, az anya óvatos úszásában s az öt kis pelyhes gombóc szeme csillogásában, amint ültek az anyai páholyban, aki kirándulni vitte az apróságokat a nyár s az idő ezen végtelen reggelén. Az egyik kicsi még ásított is, s ez olyan kedvesen derűs volt, hogy Gyula bekapta maszatos ujjait, ne nevéssen. Aztán...

– ... brrrsssplutty... – eltűnt a látomás, s az előbbi héja majdnem lekapott egy kis utast a vöcsök hátáról, de csak a vizet súrolta, mert addigra a család eltűnt a víz alatt.

– Dögölj meg! – csapott Gyula a térdére. – Nem fulladnak meg a kicsinyek?

– Ne féljen. Eddig már összeszedte őket az öreg. Nem árt nekik egy kis oskolázás.

– Matula bácsi, mért nem hozunk puskát?

– Meglütte volna a héját?

– Talán meg...

– Talán!... Egy lövéstől világgá megy minden. Aztán ha meg is lőné, ki kellene érte mászni, összegázolni a gunyhó elejét, és kellene két hét, amíg ide bátorkodnának. Nem éri meg.

– Igaz, igaz, de hát mégis, hátha nem vigyázott volna az anyjuk.

– Vigyázzon! Azért anya, az a dolga...

– ... aztán a héja mégis megfogott volna csak egyet is.

– Ha tudja, fogja meg. Annak meg az a dolga. Gyula ebbe nehezen nyugodott bele.

– Az a vöcsök mégis ártatlan.

– Hát embert nem eszik, de ha a halak beszélni tudnának, alighanem mást mondanának... az ivadékhalat tucatszámra szedi össze.

Ekkor nagy zenebona támadt a víz felett. Két szürkevarjú vészes károgással üldözött egy nagyobb madarat, amely látszólag nem törődött a szürkékkel.

– Víz valamit – mondta Gyula izgatottan, s olyan érzése volt, mintha az éles karmok a saját horpaszába mélyedtek volna.

– Kánya. Alighanem szárcsát. A fiú ijedten nézett az öregre.

– Csak nem a mi kis szárcsáinkból?

– Fene tudja, hol fogta, nagy a nádas, szárcsa meg van elég...

Gyulában megint valami ellenkezés támadt. Ki is mondta:

– Mégiscsak kellene az a puska.

– Lehet. Talán ki is hozom, aztán – talán – meg is lőjük a kányát. Három-négy fia van annak is, aztán éhen döglenek. Sipáculnak egy darabig – talán két-három napig éjjelnappal, amíg elhallgatnak...

Gyula ezen nagyon elgondolkodott, Matula pedig megfontoltan nekikészülődött, hogy rágyújtson.

– Tudja – tömte a pipát –, jobb, ha mi nem szólunk bele ezeknek a dolgába. Mikor én gyerek voltam, százszor ennyi volt itt a madár, de lehet, hogy ezerszer. Persze kánya is, meg sas is, és meg se látszott, amit azok megfogtak. Biztos, hogy a hitványát szedték össze. De aztán idegyűttek a madárfogók az Állatkertből, összeszedtek mindent, még a kócsagokat is, akkor aztán megfogyatkozott a madárnép. A kényes madarak nem is jöttek vissza. Több kárt tettek az állatkertiek egy nyáron, mint a kányák meg a többiek húsz év alatt. Akkor még a hercegé volt a berek.

– És engedte?

– Nem törődött vele, talán nem is tudta. Az inspektor Pesten lakott, az se sokat értett hozzá. Az idevalók hiába jajgattak, mink meg nem szólhattunk, mert hamarosan kívül rakták a bocskorunkat. így volt, bizony.

– A fene egye meg – mondta Tutajos mély meggyőződéssel –, de most már nem jöhetnek?

– Ide? Egy lélek sem... hacsak nincs írása. Az orvhalászokat a motorcsónakos rendőrök szedték össze, az összevissza kószálókat meg mink. És a bíróság most nem három napra csukja be, aki törvényt vét. Aztán – lássa – visszajöttek a kócsagok is, a többiek is, amint rend lett a berekben.

Gyula ezen is elgondolkozott, de aztán szemét megint csak odavonzotta a nyílás, amely tüneményes mozinak bizonyult, a valóság szereplőivel a végtelenség vásznán, eredeti, színes felvételekkel. Mert soha nem az történt, amit várni lehetett, és soha nem lehetett tudni, melyik szereplő lép fel a színpadra, mikor lesz belőle főszereplő, mikor tűnik el, vagy mikor ölik meg, nemcsak az önkéntelen szerep szerint, hanem valóságban és végérvényesen.

És ez a szerep nem volt játék, ez a szerep az élet komoly valósága volt. Itt nem voltak fakardok, művilágítás és papírkorona; itt nem uralkodott senki, s az egész színjátékot valami láthatatlan rend igazgatta, a tojástól az elmúlásig.

Mindenki magának élt és magáért, mégis összetartozott az egész, az idő, a táj, a mozgás s a természet milliószerű egységében.

Tutajosunk is valami ilyesmit gondolt vagy akart gondolni, de ezeket a gondolatokat mindig megzavarta valami.

Most például egy másik szürkegém ballagott a nyílás elé, és Gyula majdnem hangosan nevetett, mert ez a csupa láb, csupa nyak madár olyan esetlen volt, olyan tanácstalan, olyan végtelenül csipás kamasz, amilyen csak egy gémfióka lehet, aki megunta a fészket, a testvéreket, és felfedező útra indult. És most csak állt, vartyogott valamit, és a nagy vízzel nem tudott mit kezdeni. Aztán elindult a másik szürkegém felé, imbolyogva és panaszosán krákgva.

– Alighanem az anyja – suttogott Matula –, majd meglátjuk.

– Éhes vagyok! – recsegett a kamasz. – Éheees...

A másik gém merev volt, mint egy karó. Szemében a felismerésnek, a gyengédségnek semmi nyoma, s ha olvasni lehetett volna benne, talán azt mondja:

– Ki engedte meg, hogy elhagyd a fészket?

– Éhes vagyok, éheees... – nyújtogatta nyakát az ifjú felfedező, és a recsegéshez még a szárnyával is verte a taktust. Az anyamadár hirtelen odafordult, mire a kölyök kítátotta a száját. A két csőr összeölelkezett.

– Mit csinálnak?

– Eteti... hát nem látja?

Az imént fogott hal a jelek szerint helyet cserélt, mert látni lehetett, amint az öreg nyakában feljön valami gombóc, azt átrázza a fia szájába, aztán a gombóc a fiú nyakában elindul lefelé.

– Huh, de gusztustalan – köpött Gyula önkéntelenül. Matula megrántotta a vállát.

– Hát tányérjuk nincs, mit csináljanak? Aztán, ha a kis géznek jó, akkor jó.

És a kis géznek – úgy látszik – nagyon jó volt, mert alig emelte ki anyja a csőrét, már újra krárogott.

– Még... méééég...

Az anya erre sietve elindult a nádas felé.

– Méég... méééég... – loholt utána a fiú, de az öreg rá sem hederített. A nádasból is újabb követelődés recsegett, és a begyében levő maradékot már a többi gyermeknek tartogatta.

– Meg is veri, ha nagyon ugrál – intett utánuk Matula, de a továbbiakat már látni nem lehetett, és csak percek múlva hallgattak el a fiókák. Rövid idő múlva már újra kint állt az anya, és leste a halat.

– Kezdheti előlről – mondta Matula, aztán felkapta a fejét, mert olyan hang hallatszott a levegőből, mintha gőz sistergett volna, utána valami sziszegéssel.

– Most... most nézzen ki... gyorsan!

A sustorgás majdnem zúgássá erősödött. Gyula két kis gömböt látott elvillanni a lyuk felett, nyomukban egy szürkessárga, fecskeszárnyú madárral. Aztán csattant a víz, a gömbök eltűntek, az üldöző pedig lefékezve, könnyed ívben lendült újra magasba.

– Kerecsensólyom. Jól nézze meg! De a csörgőrécékkel csak akkor boldogul, ha meglepi őket. Röpülni azok is tudnak. Hiszen látta.

A sólyom a víz felett körözött, ahol a kis récék eltűntek.

– Elmehetsz, ahol a part szakad – mosolygott Matula a sólyom felé –, azokból már nem eszel.

A sólyom meg is fogadta Matula tanácsát, elment, s amerre ment, a levegőben levők sürgősen leszálltak a vízre, és csend lett általában. Gyula megizzadt az izgalomban és az aggodásban a kis récékért, de aztán megnyugodott, mert egyszer csak felbukkant két kis fej, aztán óvatosan kiemelkedtek a barnás, pettyes, csillogó tollú apróságok.

– Azt hittem, agyonütötték magukat.

– Ezek? Olyan mellhúsuk van, mint a vas... de azért enni is finomak.

– A gém meg sem ijedt.

– Azt nem lehet tudni, de ilyenkor inkább az nem ijed meg, amelyik a földön vagy vízen van. A sólyom csak a levegőben parancsol, a földön agyonütné magát. De a levegőben agyonrúgja, vágja, amelyikre szemet vetett, aztán leszáll rá, amikor leesett. Bizony még a nagy szürkelúdnak is kitöri a nyakát.

A sólyom ekkor már messze járt, a víz megnyugodott, s mintha a madarak mozgása is lustult volna, mert tikkasztó melegét feleslegesen pazarolta a nyár. Az öreg gém meggondoltan árnyékba vonult, ahova a kunyhóból látni nem lehetett; csak a récék bukdácsoltak fáradhatatlanul, és egy kanalas gém szürcsölte a vizet, de ő is a nád árnyékában. Az árnyék azonban mindenütt fogyott egyre-egyre, s a kunyhóban is főni kezdett a levegő. Matula kiverte a pipáját.

– Mára talán elég is volt?

– Gyula pihegett, és megtörülte verejtékes homlokát.

– Máskor is kijövünk?

– Persze, de ilyenkor elhúzódik minden, s aligha lát már újat. A hajnal jó a leskelődésre meg az alkonyat, de ilyenkor már csak akkor mozognak, ha muszáj. Csendesen húzódjunk kifelé.

A csónak körül is forrón szikrázott a víz, s Matula az égre nézett.

– Idő készül, nem érzi?

– Nem érzek semmit.

– Nem érzi, milyen fülledten tűz a nap?

– De azt érzem.

– Na, hát ez azt jelenti, hogy két-három órán belül itt az idő. Ahogy nézem, nagy csihi-puhi készül, csak jég ne legyen. Majd ha kiérünk, jobban körülnézünk.

Gyuláról folyt a veríték, pedig Matula tolt a csónakot, és amikor felmászta a töltésre, szuszogtak a forró, párás levegőben. Az öreg inge a hátára volt tapadva.

– Na, még most se érzi?

– De érzem, Matula bácsi, de csak most tudom, hogy ez mit jelent. Mintha valami ülne a mellemen... izzadok, és ez a meleg más meleg, mint ami tegnap ilyenkor volt.

– Jól mondja! De nézzen csak fel: nincs színe az égnek, és akármiben lefogadok, hogy Csikasz már a parton vár bennünket. Nagyon fél a dörgéstől, pedig amúgy nem fél semmitől. A kutya sokkal hamarabb megérzi.

Ballagtak az ájult melegben. Tú táj ős megint külön-külön érezte szétzilált csontjait, feltört marka is jobban fáj, és amit reggel már alig érzett: sajogni kezdett gyógyuló felégése is.

– Ilyenkor olyan buszma az ember gyereke – mondta Matula –, mintha fejbe verték volna. Még a pipa se köll... ami pedig nem jelent jót... Oda nézzen!

A túlsó parton Csikasz ugrándozott, halkán vinnyogva.

– Gyertek már, gyertek, mert a bőrömből bújok ki.

– Nem mondtam? Máskor megintettem volna, hogy otthagyja a gunyhót, de ilyenkor nem szólok neki, mert nem lenne igazság.

Amikor átcsónakáztak a túlsó partra, Csikasz azonnal Matula mellé állt, előbb azonban egy-két vakkantással elmondta, hogy baljós sejtelmek vannak a légköri viszonyokat illetőleg.

– Jól van, no – legyintette meg Matula a szorongó őrszemet –, mink is tudjuk. Eredj előre.

S Csikasz azonnal az élre állt, de vissza-visszafordult, mintha állandóan ellenőrizte volna: jönnek-e ezek a parancsoló személyek.

Gyula úgy érezte, mintha a kunyhó környéke, s az egész táj más lett volna, mint máskor. Nyomasztó kedvetlenség ült a levegőben. A bokrok és fák mintha összehúzódtak volna, a füvek meg se rezzentek, mintha mindenre valami száraz pára ült volna.

A levegőben nem lehetett egy madarat sem látni, csak a böngyök zümmögtek és szúrtak kegyetlenül.

– Együnk? – kérdezte Matula.

– Nem kívánok semmit – vallotta be Gyula –, semmi étvágyam.

– Ez így van ilyenkor, legokosabb ledőlni, ámbár aludni sem tud az ember. Úgy érzem, hamarabb itt lesz, mint gondoltam. Hallja?

– Hallok valamit, de eddig azt hittem, repülőgép.

– Nézze a kutyát.

Csikasz mereven ült, de két füle felállt délnyugatnak fordítva, mint két kis lehallgatógagyló.

De kint ekkor már apró szellőkések érkeztek, amelyek aztán elhaltak, és újra figyelőre feszült minden.

– Hallja?

Ekkor már világosan megmordult messze valahol az ég, olyan messze, mintha a föld hörögne, és – egészen halkán, mégis félelmetesen. – megzendült a végtelen nádas.

A tűzhely hamuját kis forgószél kavarta fel, egy-egy levelet szárnyára vett a feltámadt szél, és minden fűszál megdőlt a szél egyenletes nyomásától.

– Csak jeget ne hozzon – sóhajtott Matula –, a zab még lábon áll, a búza fele keresztben... a kukorica gyenge...

Gyula hallgatott, s a feszültséget figyelte önmagában s kint a levegőben.

– Nagy idő készül – mondta Matula –, de nem lesz hosszú. Ami ilyen hirtelen jön, nem tud megállni.

Az égerfák is susogni kezdtek, s az ég úgy elszürkült, mintha porrá vált köd úszott volna a nap alatt. A nádas legmélyebb hangján zúgott már, és az a távoli rettentő feszültség egyre közeledett.

– Kinézek – mondta Gyula.

– Hát nézzen.

Amikor a fiú elment a kunyhó takarásából, a szél majdnem fellökte. És ez a szél nem hullámozott, és nem vett lélegzetet. Egyenletesen rohant, mint a zuhatag vize, amely előtt nincs akadály. A nádas egészen lefeküdt, a fák keservesen sóhajtottak, s egy nagy reccsenés azt mondta, hogy valahol egy vastag ág törött le. Gyula alig tudta nyitva tartani a szemét, mert mindenféle törmelék repült a levegőben, de amit látott, ijesztően szép volt.

A délnyugati ég már fekete volt, mintha sötét hegyek nőttek volna a látóhatár mögötti mélységekből, és a völgyek hamvas szakadékaiban úgy jártak a villámok, mint a takács vetélője. A felhőhegyek csipkés taraja sárgásfehér volt, mint az ázott szalma vastag füstje, amely mögött eltűnt a táj és az ég. A szél most már ordított. Egész ágak, nádszálak, levelek utaztak vad száguldással a levegőben, s úgy lehetett érezni, hogy az a rémséges, mozgó fal a következő percben rádől a világra. De legfélelmetesebb volt ebben a pokoli színjátékban a kísérezene, az a szívszorogató, gurgulázó hörgés, az az állandó morajlás, a szörnyű feszültség szikrázó fenyegetése, hogy még egy pillanat, és szétrobban az egész világ.

A fiú megbűvölve, reszketve állt ebben az ítéletidőben. Borzongott, de nem félt, reszketett, de nem fázott, és észre sem vette, hogy nagy esőcseppek kopognak körülötte; eltűnt már a nap, a felhőhegyek már elrohantak felette, s amikor már úgy érezte, hogy az a fojtott végtelen erő az ő mellkasát is szétveti, egy rettenetes, recsegő, az egész eget széthasító lobbanásban feloldódott minden.

Tutajosunk félig vakon, de erősen igyekezett a kunyhóba, mert az istennyila mintha végigrepesztette volna az égi óceán fenekét: locsogva dőlt a földre az eső.

Matula megtömté pipáját, Csikasz kényelmesen végignyúlt Gyula ágya mellett. A fiú is eldőlt a szénán, és nézték a kunyhón kívül esőtől füstölgő világot. Nézték, és nem szóltak, de minden mozdulatukban a megkönnyebbülés, a felszabadult lélegzés volt érezhető.

Messze látni most nem lehetett, de nem is akartak messze látni, mert idegeikben a látóhatár már szélesedett, és szívükben álmosodó nyugalom csordogált. Gyula azt még látta, hogy az öreg leteszi maga mellé a pipáját, aztán csak az eső sustorgása hallatszott a kunyhó tetején és elhalóan az egész, nagy rétségen.

Később már az se...

Alom nem járt akkor azon a tájon, és Gyula a fáradt öntudatlanságban talán a semmit, a táguló ürességet álmodta, ami csak érzés, de nem gondolat. Ha valaki bevilágított volna a kunyhóba (mert odabent mindig árnyék volt), csak azt látta volna, hogy a három lény lélegzése egyre mélyebb, s az arcok egyre kisimultabbak. Ez persze nem vonatkozik Csikaszra, akinek arcvonásait sűrű szőrzet díszítette, de orra alvás közben nyugodtan szívta az esőszagot, s azt mély szusszanásokkal helyeselte. Közben – amíg az emberek aludtak – háromszor is kiment a bejárathoz, aztán visszament a helyére, s abban a pillanatban lehunyta a szemét. Amikor azonban negyedszer ellenőrizte az időjárást, és megfordult, most már Matulához ment, mert megérezte, hogy az öreg parancsnok nézi. Csikasz odabújt Matula keze mellé.

– Esik még – szuszogott Matula markába –, de nem sokáig.

– Te csak mindig mászkálsz... te kutya. Gyula erre ébredt fel.

– Elaludtam.

– Én is – mondta Matula –, meg ez a kutya is, de ilyenkor a legjobb az alvás. Hanem az éjjel elkel majd a takaró...

– Hideg lesz?

– Meghúsul az éjszaka ettől a sok víztől, párától. Gyula maga elé nézett, s egyik tankönyve jutott eszébe.

Még a betűket is látta: ... a párolgás hőelvonással jár...” A levegő már most is hűvös volt, de az eső lankadt, s a rohanó vihar már messze keleten nyargalt, alig hallatszott ide a dörgése.

– Ilyenkor jár legjobban a hal, de ki a fenének van kedve ilyenkor halászni? – tűnődött Matula. – Aztán a ménkű is szereti a vizet. A vasat jobban szereti, az igaz, de a vízbe is odavág néha, meg némelyik fába. A nyárfát nagyon szereti, a tölgyet, szilfát meg fűzfát is – ilyenek alá soha ne álljon. ha már muszáj az eső elől valahova elhúzódni. Vadgesztenye meg bükkfa alá már odaállhat, de legjobb az égerfa. A gunyhót is azért raktam ide. Villámvágta éger nincs az egész berekben, de nyárfa annál több. Ha meg olyan helyen szorítja meg az idő, ahol elbújni nem lehet, aztán nagyon csapkod a ménkű, legjobb hasra feküdni. Azt a kis ázást jobban elbírja az ember, ámbár néha a ménkűt is kibírja.

– Hogyan?

– Úgy, hogy van ilyen is. A komámat is megcsapta egyszerre a sógorral együtt, aztán megmaradtak mégis.

– Hogyan?

– Az úgy volt – éppen szénát hordtak –, hogy a fürgeteg beszorította őket a házba, mert alighogy lerakodtak, leszakadt az idő. Azt mondja a koma: “Hallod-e, Jancsi, most megnyírhatnál, úgysem tudunk mást tenni, a hajam meg már akkora, hogy be lehetne fogni.” Kiültek aztán a pitvarba, mert a szoba sötét volt. Fele fejivel már meg is volt, amikor odavágott.

– Hova?

– Az ollóba – fene a gusztusát! Jancsi eldobta az ollót, és akkorát ordított, mint egy oroszlán, a sógor meg csak lefordult a székről, de egészen megkékült.

– És nem halt meg?

– Mondom, hogy megmaradt. Egy hétig még dadogott egy kicsit, meg olyan füstösforma volt, de amúgy nem lett semmi baja. Azóta a sógor nagyon tisztóli a ménkűt, és ha megdörren az ég, otthagya kapát, kaszát, aztán csak hazafelé. Azóta borbélyhoz jár, de oda is csak szép időben... Hát így volt, azonban úgy látom, szakadozik az ég, világosodik. Estére jó idő lesz.

Az eső ekkor már kimerültén párázott. Szürke függönyét elvitte keletre, és Gyulának olyan jó érzése volt, mintha egy kisebb vizsgán esett volna át. A könnyűség érzése volt ez és – igen – az éhségé. Ezt persze nem mondta meg, csak kerülő úton közelített a cél felé.

– Most nem tudunk tüzet rakni....

– Éhes?

Matula egyetlen szóval átvágta Tutajosunk gondolatainak fondorlatos kanyargóit, és a fiú ismét megállapította, hogy Matula nem méltányolja a finomkodás kitérőit, és nem engedi magát ezeken a felesleges csapásokon vezetni.

– Szóval éhes, de mi a fenének Ádámnál, Évánál kezdeni? Már mondani is akartam, hogy rakja meg a tüzet, csak vártam, amíg az idő kicsöpögi magát. Fa van, száraz nádat meg talál itt bent is.

Nyugaton megszakadt az ég, és a szétesett felhők közül csodálatos ragyogást nyilazott a berekre a narancsszínű nap, a keleti eget pedig átívelte egy széles, csillogó szivárvány.

– Most már megrakhatja a tüzet, a szivárvány a végét jelenti az esőnek, csak több nádat tegyen alája, mert a fa vizes.

A szél most már teljesen elállt, mintha az eső szétverte volna a légi hullámokat, így a nádból és vizes roszéból születő vastag füst egyenesen nyúlott felfelé. Ez a füst még gőzzel volt vegyes, de aztán pattogni kezdett a fa, kilobbantak a lángok, s egyszerre véget vetettek a gőzös, nyöszörgő nyavalygásnak.

– Most rakja körül vastaggal, csúcsosan, s ha az leégett, tojást sütünk szalonnával és zöldpaprikával. Nancsinak sok esze van, hogy a tojásra is gondolt.

– Nem fogunk halat?

– Nem bánom, nézze meg, milyen a víz... ha nem sajnálja a bőrét...

Tutajosunk tehát megnézte, milyen a víz, de nem látta meg Matula kaján pillantását, amikor elindult.

A rövid fűvű kis tisztás után egyszerre övig ért a fű, és teljes vízkészletével rádőlt a gyalogúira.

Jó, ezt még Gyula “megúsza”. A víz belefolyt a csizmákba, a nadrágon át combjait erősen hűsítvén. A magas fű után jött a háromméteres sűrű rekettye, amely a legkisebb érintésre záppal könnyített magán, oly mértékben, hogy Tutajosunknak nagy kedve lett volna visszafordulni.

– Huh... hühü – hajladozott a fiú, de mire kiért, ázott pacalnak érezte magát, aki ezek után semmiféle vízre nem kíváncsi. De a tapintatlan nevelőapa azt mondta: nézze meg, milyen a víz, hát megnézte, milyen a víz.

A víz ronda volt, mint egy felháborodott gyomor, és majdnem olyan sárga, mint egy epeömlés. Tutajos undorral nézte a vizet, és ha nem fázott volna olyan kegyetlenül, Matulát azzal “büntette” volna meg, hogy megvárakoztatja, hadd aggódjon, hol van olyan sokáig.

A megtorló gondolatok azonban lagymatagok voltak a valóság és a józan ész parancsaival szemben. Ezek ugyanis azt mondták, hogy Matula egyáltalán nem aggódik, mert nem aggodalmaskodó természetű, ezenkívül jó lesz sietni és levetkőzni, mert máris a fogát veri össze, úgy reszket... persze, előbb még újra meg kell fürdeni az összehajlott bokrok szövevényes hűsén.

– Juhéé – verte át magát a rekettye esőzónáján, és még mondott egyet-mást, amit nem jegyez fel Tutajosunk nyári életrajza...

– Na, milyen? – nézett rá az öreg.

– Moslák! – legyintett a fiú elkeseredve. – Mért nem mondta, Matula bácsi, hogy...

– Minek mondtam volna, azt esetleg elfelejti, de ezt nem felejt el. Vetközzék le, és álljon ide a tűz mellé, meglátja, milyen jót tesz...

Tutajosunk duzzogva vetközött, de a jó meleg megbékítette.

“Te voltál, Tutajos, az ökor – gorombáskodott magával –, most legalább megtanultad!”

Matula közben kirakta a fiú ruháit a tűz mellé száradni.

– Erről se feledkezzünk meg – mondta kissé szemrehányóan –, mert nem én veszem fel holnap.

A ruhák versenyt gözölögtek Tutajossal, aki rézbőrűként állt a lemenő nap fényében, ám bár ez a bőr vedlett volt az égés folytán, hogy aki ránézett, kedvet kapott vakaródnál. De hát itt legfeljebb Matula nézhetett volna rá, Matula azonban nem volt kíváncsi Tutajosunk daliásnak egyáltalán nem mondható természetére. Matula a tűzre nézett elgondolkodva.

– Hanem – és hármat szívott a pipán, mintha ezalatt még egyszer meggondolná, amit mond –, hanem azt meg kell hagyni, Gyula, tüzet már tud rakni...

Tutajosunk kissé elpirult a dicsérettől, s foszlott bőrzete alatt végigbizsergett valami simogatás, ami nagyon hasonlított ahhoz az érzéshez, amikor Kengyel azt mondta:

“Látod, Ladó, ezt nevezem én feleletnek! Csak azt szeretném tudni, máskor hol az eszed.”

– ... – mert – folytatta Matula – tüzet rakni nem tud mindenki. A tűzrakást nem lehet csak úgy összehányani, de egymásra rakni sem, hogy ne legyen lélegzete. A tüzet meg kell építeni, mint a házat... szóval így, ahogy ez van! A gatyáját miért nem veti le?

Gyula enyhén megrándult, aztán idegenkedve végignézett ösztövérvé mivoltán.

– Megszárad így is...

– Okosabb, ha leveti...

Ezek után Tutajos nem tehetett mást, mint szemérmeskedve uyan, de kibújt a nevezetes ruhadarabból, és a lehető legkisebb méretűre összehúzáván magát, ott állt, mint Ádám. aki azonban valószínűleg daliásabb lehetett. A túlzott szeméremérzet azonban lassan lefoszlott

róla. Amint végignézett magán, alig ismert saját testére, melyet a nap, a sásvágások, karcolások és terjedelmes kék foltok térképeztek összevissza. A bőr, amit hozott, alaposan meg volt szabdalva, és tejfehérsége eltűnt, mint márciusban a hó, amikor kibújnak alóla barna szántások.

– Kezd színe lenni – bólintott az öreg, és szemében olyan természetes mérlegelés volt, mintha egy csikót nézett volna a vásáron, egy fát az erdőn vagy egy csónakot a vízen.

És Gyula, aki még Piri mama előtt sem vetkőzött le soha, most ezt természetesnek érezte, és mélyet lélegzett, mint aki átugrott egy árkon vagy kiérkezett valami ködös alagútból. A tűz sütött, és a lángoknak már fénye volt, amikor felvette a megszáradt ruhákat. Úgy érezte: a puhára száradt ruhákkal valami élő meleg veszi körül, valami biztonságos erő, valami bátor nyíltság, valami más, mint ami eddig volt.

– Gergely bácsi – kezdte akadozva –, senki előtt nem szoktam levetkőzni.

Matula mereven nézte a tüzet, s hosszú ideig nem válaszolt. Ez a gyerek, ez az idegen, kapkodó, puha lélek, most szólította így először, és nem is tudta, Matula is csak érezte, hogy a fiú valóban levetkőzött.

– Jobban szeretem, ha azt mondja, hogy Gergő... – mondta Matula kis idő múlva – mert errefelé úgy mondják. Aztán – intett, mint aki végzett a gondolatok finomabb részével – most már kihozhatja a serpenyőt meg a szalonnát is, én addig felszeletem a paprikát. Belevágjam az érit is?

– Ahogy szokta, Gergő bácsi.

Aztán már alig szóltak, mintha arra vártak volna, hogy a szavak és gondolatok elrendezkedjenek, és leülepedjenek végleges helyükön. A kések szisszenve vágták a paprikát, hagymát, szalonnát, s amikor az öreg a parázs fölé tette a serpenyőt, olyan illat kezdett terjengeni, hogy Gyula nyelt egyet, Csikas pedig áhítattal nézte a serpenyőt, mintha valami kinyilatkoztatást várna.

Azt már észre sem vették, hogy este lett.

A tűz udvart rakott a tisztáson, és árnyékukat táncoltatta a sötétség határán.

Mire végeztek a vacsorával, leszállt a köd, vagy felszállt a köd – ezen kár lenne vitatkozni –, de olyan vastagon, mintha kenderkócból szőtték volna. A fákról és bokrokról csepegett a víz, s majdnem olyan suhogás szárnyalt az estében, mintha csendes eső mosná a ködöt és sötétséget.

– Hajnalban bemegyek – mondta Matula, amikor lefeküdtek –, hátha van valami parancs; aludjon, ameddig akar, de ha köd lesz még – ámbár ilyenkor hamar felszáll –, messze ne menjen, mert hamar elbolondul benne az ember.

– Megpróbálok horgászni...

– Azt akartam mondani én is, de maradjon mindig a parton. A kutyát itt hagyom.

Ezután már csak a fáradó gondolatok nézték a tűz apró villanásait, és egy bagoly szidta a ködöt, mert nem járt sem bogár, sem egér, és ha járt volna is, meglátni nem lehetett.

Az éjszaka egész hajnalig susogóan csendes volt. Éjfél után egy kis szél mozdult, ami lerázta az esőcseppeket, és ettől kinyújtózkodtak a fák és bokrok; henteregni kezdett a köd, gomolyogni lomhán és tanácstalanul, csak a tűzrakás felett kavarodott meg, mert a hamu alatt élő parázs volt még, ami ellökte magától a nyirkos párákat.

Nagyon sötét nem volt, mert valahol ott úszott a hold, és fénye szétterült, mire átverte magát a ködön.

A folyó csobbant néha, ami lehetett játékos hal is, lehetett pézsmapatkány is, de lehetett vidra is. Senki nem tartotta számon ezeket a csobbanásokat, amelyek önmagukba hulltak vissza, és begyógyultak, mint a folyó háta.

Amikor Matula felkelt, még majdnem éjszaka volt. Csendesen felöltözködött, hátára vette a hátizsákot, kiment a kunyhó elé, és beleszaglálódott a levegőbe.

“Okula nem kell még ugyan – gondolta –, de valamikor azért ilyenkor többet láttam.”

Állt egy kicsit, szoktatta a szemét a sötétséghez, aztán lekotorta a hamut a parázsról, és vastag ágdarabokkal jól megrakta a tüzet.

“Ha felébred, majd örül neki” – gondolta, és Csikaszt egyetlen intéssel visszaparancsolta, aztán ráállt a gyalogúira, és elnyelte a köd.

A kutya csak a fülével nézett utána.

A szél elállt. Lerázta már füvekről, fákról az esőcseppeket, a ködöt hengergetni talán meguntta – se színe, se hangja, hát mit kezdjen vele? –, és elfeküdt valahol a berek mélyén, ahol még a lenge nádbugák is csapzottak voltak, mint az ázott csirketoll.

Csak a tűz kezdett magára találni.

A parázs belemart a fába, s a vizes fa keservesen zümmögni kezdett, mint a légy a pók hálójában, aztán elhallgatott, mintha belenyugodott volna az átváltozás fájdalmas, de megnyugtató valóságába.

A tűz aztán kinyitotta szemét, mintha azt mondta volna: lássuk, mivé leszünk – és lánggra lobbant.

– Nini! – dalolt a lángocska – nini: repülünk; csak még azt szeretném tudni: én most a tűzhöz vagy a fához tartozom tulajdonképpen?

Erre azonban nem válaszolt senki, mert nem volt senki, aki válaszolhatott volna, de talán nem is tudott volna válaszolni senki.

A lángocska tapogatni kezdte a többi fadarabokat, és megerősödve úgy érezte, hogy ő mégiscsak tűz, mert ő az erősebb. Felcsapott tehát diadalmasan, s a fában ette önmagát.

A köd ijedten kavargóit körülötte, a nagy nádas felett pedig átsuhant a derengés árnyékmadara, aki sohasem tudja eldönteni, hogy ő az éjszaka vagy a nappal gyermeke-e.

Tutajosunkat mindezen változások azonban a legkisebb mértékben sem érdekelték. Valahol nagyon mélyen ugyan érezte a tűz sugárzó melegét, de ez olyan mélyen volt, hogy még egy fia-álmot sem tudott elindítani. Nyújtózkodott egyet, és másik oldalára fordult. Ennyi volt az egész.

Odakünt azonban világosodott, s a köd emelkedni kezdett, aztán újra leszállt, mintha el akart volna bújni. A bokrok közé, a földbe, akárhova.

Keleten mérgesen és vörösén ekkor kelt fel a nap.

Megállt egy kicsit, mintha a felháborító látványon elgondolkozott volna, és ellapult egy kicsit, szinte ugrásra készen.

– Majd csinállok én itt nagytakarítást!

És amit egy ilyen komoly égitest elhatároz, arra mérget lehet venni. Mire Gyula végre megtért az árnyékvilágba, és kinyitotta szemét, a ködnek már csak apró pókhálói bujkáltak a rekettyebokrok között. A tűz pattogva égett, és az ég alján fehér lobogással emelkedett a világosság tüzes kereke.

Matula ágya üres, és Csikas az farkát csóválja.

Gyula nézi a kutyát.

– Szervusz, Csikas, hogy aludtál?

A kiskutya erre odaül az ágya mellé, aztán megrázza magát. Gyula erre végleg felébredt, mert Csikas már ellenőrző utat tett a fűben, és szőre csupa víz – volt, mert immáron szétszórta a levegőben.

Tutajosunk dühösen felült, és törülgette arcát és kezét.

– Takarodj! – kiáltotta, mire Csikas kikullogott a kunyhóból, és a tűz mellől szemrehányóan nézett vissza.

– Hát már a vizet sem szabad lerázni?

– Majd ha megszáradtál, visszajöhetsz – enyhült meg Gyula, mert ez a reggel olyan volt, amelyben minden harag nyomtalanul elpárolgott, mint a köd.

Csodálatosan ragyogó reggel volt ez; tisztára mosott és messzelátó. A párák elégték, amint kibújtak a földből, szólt a málinkó, egy kakukk úgy kiabált, hogy ez már nevetésnek is beillett, időnként megszólalt egy fácánkakas, jelezve, hogy az éjszaka nem történt semmi baja, s a levegőben olyan forgalom volt, hogy éppen csak a rendőr hiányzott a közlekedés szabályozására.

Gémekek jöttek-mentek, héják és kányák imbolyogtak a nádas felett, egy-egy kárókatona is jött sűrű szárnyalással, és a vadrécék sziszegő röpte egy percre sem állt meg a levegőben.

Gyula csak feküdt a széna- és nádszagú magányban, és a derűs, telt, holnapatlan nyár szétáradt szívében. Úgy érezte, hogy ami kívül van, az belül is szól, repül, él, holnap is nap lesz, ugyanilyen nap, ami nem hozhat megoldhatatlan feladatot. A nap süt, a tűz ég, a folyó lomhán kúszik, s az időnek semmi jelentősége nincs.

És szombaton megérkezik Bütyök – gondolta, s ez olyan szép gondolat volt, hogy beszólította Csikaszt, és megsimogatta.

– Máskor odakint rázd le a vizet.

“Szóval megérkezik Bütyök, és most már valóságban megláthatja... megláthat mindent Reggel elszaladunk a vízre...”

“Nem fürdik meg? – szólalt meg egy hang belülről, és Gyula magán érezte az öreg Gergő tekintetét. – Törülközőt vigyen.”

Jobb ezen túl lenni – tápáskodott ifjú barátunk, s úgy érezte, hogy Matulát még csak be lehetett volna csapni, de Gergő bácsit... nem, ez nem lehetséges.

És Tutajos – igenis – leszaladt a vízre, egyetlen ruhadarabot hordozva, azt is a kezében, egy kis méretű törülközőt.

Csikaszt egy-egy vidám vakkantással loholt utána.

A vízparton azonban lohadt egy kicsit a becsületes lelkesedés, mert a folyó még nem tisztult egészen le, s a csónakon megint ott ült a nagy kecskebéka.

– A fene egyen meg! – hessegette Gyula a békát, aki azonban nehezen vált meg a napsütötte trónusától, és csak Csikaszt közbelépésére fejtelt a vízbe.

A kutya azonban csak addig tartózkodott a csónakon, amíg a békát elzavarta és megugatta, aztán ugyanolyan lendülettel visszaugrott a partra.

– Jól megmondtam neki – csóválta a farkát –, de enni nem szeretem.

– Huuh – ereszkedett Gyula a vízbe, de még fogta a csónakot –, gyere fürdeni, Csikaszt, igazán nem hideg...

A kis kutya nevét hallva újra beugrott a csónakba, és izgatottan figyelte a fiút, aki átúszott a túlsó partra.

– Gyere, Csikaszt!

– Hau-hau – ugatott Csikaszt –, gyere már ki, nem tudok utánad menni. Nem szeretem a vizet. Hau-hau – és topogott a csónak orrán. – Gyere, gyere – biztatta Tutajost, aki jött is már, de alattomos szándékkal, amire a kutya igazán nem számíthatott, mert amikor a fiú a csónak mellé ért, berántotta Csikaszt a vízbe.

Csikaszt azonnal elmerült, s amikor prüszkölve kiúszott a partra, megrázta magát, hogy a vízpor szerteröppent a napsugárban, de ezután már nem ment a csónakba.

– Ravasz vagy! Ravasz vagy – ugatta –, de többet nem csapsz be!

Ezek után Gyula is kiszállt, s a himbálódzó csónakon törülgette magát, önkéntelenül mélyeket lélegzett, s kezdte már érezni, miért mondta az a kutató, hogy fel tudná dönteni a világot. Foszlott bőre alatt új vér lüktetett, és más íze volt még a levegőnek is. A nap már melegen sütött, meleg volt a csónakdeszka is, és Gyula talán elaludt volna, ha gyomra nem figyelmezteti az idő múlására.

“Szalonnát sütök nyárson” – gondolta, s összefutott a nyál a szájában. Teste forrón száraz volt már, de az égést nem érezte.

Szalonnát, zöldpaprikával... – csapta vállára a törülközőt, de ebben a pillanatban egy nagy hál dobta fel magát a vízben, és Tutajos gondolatai azonnal továbbszaladtak – és utána megfogom ezt a halat!”

– Gyere, Csikasz!

A tűzön éppen megfelelő parázs volt. Gyula nyársat faragott, kenyeret vágott, s a szalonna kicsorduló levét a kenyérre csepegtette.

– Várj, Csikasz, a sorodra – intette a türelmetlen ebet, s csak akkor adott neki, amikor a tetemes szalonnát három zöldpaprikával bekebelezte. Csikasz meg volt elégedve az új gazdával, mert Gyula valóságos szalonnát adott neki, és nemcsak a bőrét.

– Nincs több! – mondta aztán erélyesen, mert Csikasz étvágya betölthetetlen volt. – Nincs! Mehetünk horgászni.

Ma sokkal kövérebb és hosszabb gilisztákat talált, mint előbb, s horgát oda dobta, ahol a nagy hal felcsapott. De hosszú ideig meg sem moccant az úszó, pedig Gyula idegei erélyes húzásra voltak beállítva.

“Óvatos az ilyen nagy hal – gondolta –, de rajtam nem fog ki; így mondta Matula is” – és egy még nagyobb csalit tett a horogra.

Semmi.

Később mintha valami piszkálta volna a horgot, de az úszó mozgása olyan lagymatag volt, hogy nem vágott be. Majd húzod te még jobban is...

Húzza is! Gyula megvárta, amíg az úszó eltűnt, s akkor nyugodta bevágott.

Semmi!

Akadtságan a horog, de a súly – a hal – lemaradt róla.

“Elsiettem – sziszegett Gyula –, a kukacot meg levette, Ravasz, vén potyka lehet, de rajtam nem fog ki...”

Felcsalozta újra a horgot, és újra oda dobta, ahol az előbb volt.

Alig érhetett le a horog, alig helyezkedett el az úszó, már kezdődött az az óvatos babrálás.

– Edd, edd csak!

Az úszó lassan húzódott lefelé, meg-megállt, aztán egészen, lehúzta valami.

Most!

És Tutajos értelmetlenül nézett az üres horogra. “Megint becsapott!” – gondolta, és most már egészen kicsi gilisztával csalizott, hogy az “illetőnek” szájába kelljen vennie, és ne húzhassa le a horogról.

– Ezt vedd be! – fenyegetőzött Gyula, és egyre jobban megfeszültek idegei, hogy eltalálja a kellő pillanatot.

Hiába, hiába, hiába!

Múlott a délelőtt, fogyott a csali, nőtt a meleg, és két ártatlan keszegen kívül nem fogott semmit. Mekkora szája lehet, hogy így le tudja szopni...

Nagyon várta már Matulát, hogy adjon valami tanácsot, de amikor feltűnt az öreg szikár alakja, majdnem megfélekedett a titokzatos halról, mert Matula hátán ott ágaskodott a puska. Matula egyébként is egészen megfiatalodott, mert ragyogóra volt “beretválva”, és hófehér ing övezte inas nyakát.

– Gergő bácsi... hát nem felejtette el?

– Nem hát! István bátyja adott patront is eleget, de még levelet is írt. Van már ebédrevaló?

– Nem fogtam semmit; állandó kapás és semmi. Két kis keszeget fogtam, de mérgemben visszadobtam őket. Nézze meg maga, Gergő bácsi. Birizgálás, húzás, aztán semmi.

A horog berepült a szokott helyre, és egy kis mozdulatlanság után kezdődött a játék újra.

– Látja, Gergő bácsi?

– Rák – mosolygott Matula –, mindjárt itt kellett volna hagyni ezt a helet.

– Biztos?

– Van rácsám a gunyhónád között, mindjárt kihozom, csak lepakolók, de ne vesződjön itt. Itt nem fog halat.

– Jól van – szedelőzködött Gyula –, megyek odébb. De azt már igazán restellte megkérdezni, hogy mi az a “rácsa”. És Matula éppen eltűnt a bokrok között, amikor eszébe jutott a levél is.

“Szégyen-gyalázat! – gondolta Tutajos. – István bácsi ír, és még csak el sem kérem a levelet.”

Kedvetlenül ment arra a helyre, ahol először voltak, de ott sem igen mozgott a hal, és csak később fogott egy félkiló körüli dévérkeszeget.

Gyula örült a hálnak, de később úgy gondolta, hogy inkább ponty lett volna. Erre elmosolyodott.

“Tutajos – mondta magában –, kezdesz elszemtelenedni!”

Matula ekkor a parton volt már újra, de Gyula úgy gondolta, hogy majd hívja, ha szükség lesz rá. Matula tett-vett egy darabig, sőt szakjával a parton is kotorászott, amíg végre odaért a kiáltás:

– Gyűjjön! A cókókot is hozza.

– A halat is?

– Hagyja a vízben!

– Ez az egész mesterség – mutatott egy kis kör alakú hálóra, ami alig volt fél méter átmérőjű, vastag drótkávéval. Olyan volt, mint egy ritka lepkeháló, csak a zsákja volt egészen sekély, alig mélyebb, mint egy mély tányér.

– Hogyan lehet ezzel?...

– Mindjárt meglátja. Hoztam kosarat is, mert szétmászkalnának.

A rácsa három szál méteres madzagon lógott – mint a mérleg serpenyője –, s ahol találtak, egy újabb, körülbelül méteres zsinoban folytatódott. Ez pedig egy emberhosszú botra volt kötve.

Gyula nem talált az egészben semmi érdekeset, legfeljebb azt a szétvagdosott békát, ami a háló fenekén éktelenkedett. Ezt a szerencsétlent az előbb fogta Matula a szákkal.

– Ez a béka a csali?

– Az. A rák a húst szereti. Persze jobb, ha bűdös, de ez is megteszi. Legjobb a két-három napos máj. Annak aztán van szaga... szétterül a vízben, mint a felhő.

Ezzel Matula vízbe eresztette a rácsát, közel a parthoz.

– Most aztán pipálhatunk pár percig; evett már rákot?

– Nem – vallotta be Tutajos, és nem is érzett valami nagy kedvet a rákevéshez.

– Pedig az még csak a finom étel, kár, hogy a mi rákunk nem nagyobb. Azt mondják, a tengerben nyolckilósak is vannak; azon aztán van mit harapni. Hanem a kosárba tépjen egy kis füvet, azon jobban megmaradnak.

Gyula egy kis kétkedéssel nézte a vizet, ahol a vastag madzag belelógott. Majd bolond lesz a rák abban a kis hálóban megmaradni!

– Nem megy ki belőle, Gergő bácsi?

– Nem hagyják ott a húst, meg aztán a madzag először a kávéat emeli fel.

– Hát több is belemegy?

– Majd meglátja, de még ráérünk; kell egy kis idő nekik, amíg a víz széthordja a vér szagot.

Matula felemelte a fejét, és elnézett a nádas felett.

– Hallja?

– Mit?

– A varjak nagyon hangoskodnak, meg a vércsék is. Vegye elő a messzilátót.

– Mit néztek, Gergő bácsi?

– Azt a nagy fát – mutatott a túlsó part felé Matula –, aminek a teteje száraz, meg jobb oldalán is van egy vastag száraz ág. Arra nézzen.

Gyula megkereste a nagy fát, igazgatta a gukkert, s amikor egészen élesre állította, tisztán látta, hogy a nagy fa körül csak úgy örvény lenek a szürkevarjak, szarkák és vörösvércsék. Három varjú a fa csúcsán ült, és felváltva károgtak.

– Mondom, hogy a jobb oldali ágat nézze végig. Gyula majdnem kiejtette a messzelátót kezéből, az ág közepe táján akkora madár ült.

– Jaaaj... mekkora! – sóhajtotta.

– Rétság. Ilyenkor nem szokott itt lenni, de talán szárogatja magát.

Gyula szeme odaragadt az üveghez.

– Óriási! Fehér a farka, mint a hó, majdnem egy méter magas. Mekkora csőre van! És hogy eltűri azokat a többieket...

– Nem törődik velük! Ha megunja őket, lelöki közülük a maradékot, akkor aztán azon veszekednek. De ilyenkor még aligha eszik.

– Nem, nem eszik, csak ül.

A sas valóban csak ült, fenséges nyugalomban, mintha egyedül lett volna a világon. A varjak károgozva, a vércsék visítva csapkodtak körülötte, de a nagy madár, mintha kőből lett volna, egyáltalán nem vett tudomást a zajongó gyülekezetről. Később ásított. A hatalmas, viaszsárga csőr szétnyílt és összecukódott. A lárma elhallgatott, s csak akkor csapott fel újra, amikor rádobta magát a levegőre. A hatalmas szárnyak szétnyíltak.

– Rettenetes nagy – kísérte Tutajos –, elrepült.

– Szélesebb két méternél: most lemegy a Drávára; itt még nem láttam vadászni. Bár lehet, hogy itt is vadászik, ki lát bele a berekbe?

Gyula ölébe ejtette a messzelátót. mert a sast felszívta a messzeség.

– Szeretném közelről látni!

– Közelebről lehetne, de nagyon közel menni nem lehet. Se víz, se föld. Csónak nem járja, meglábalni nem lehet az öreg fa környékét, elsüllyedne az ember. Tudja az ilyen madár, hol nem lehet hozzáférni. De most már lássuk rákékát.

Matula gyorsan felhúzta a rácsát.

– Hűű! – álmélkodott a fiú, mert a kis hálóban nyüzsögtek a rákok.

– Dobálja ükét a kosárba! – tartotta Matula Gyula elé a hálót.

– Én – ijedezett Tutajos –, één?

– Hát ki a ménkű? Én a nyelet fogom... Csak az ollójukhoz ne nyúljon. A hátuknál kell megfogni, nem eszik meg, ne féljen. Mi esszük meg ükét.

Gyula keze reszketett, de megtanulta, hogy Matulára hallgatni kell. Az elsőt úgy fogta meg, mint a tüzes vasat, és ijedten dobta a kosárba, mert a rák pattintott egyet a farkával.

– Ne féljen, csak játszik a farkával.

Fene egye meg az ilyen játékot – gondolta a megrémült Tutajos, de aztán csökkenő izgalommal dobálta az ollós népet a füves kosárba.

– Ezektil nem lehetett itt horgászni, de majd teszünk róla – fenyegetődött az öreg, és visszaeresztette a rácsát.

– Lesz még itt?

– Lesz, de ennyi már nem.

Lett is, ámbár egyre kevesebb, végül csak egy lapult a megfogyatkozott húson, de az akkora volt, mint egy bocskor.

– Ez volt a királ – mondta Matula –, de ha egyszer lejár az idő, hát a királoknak is lejár. Milyen hal van a haltartójában?

– Egy dévér, de szép nagy.

– Ott hagyjuk, ahol van, majd délután fogunk hozzá, ha lesz kedvünk. Reggelizett?

– Szalonnát.

– Okosan. Engem is jóltartott ez a Nancsi. Még teát is adott, meg rumot. A rum jó volt, de azért nem árt, ha korán ebédelünk. Lesz rák, meg amit küldtek.

A következő húzásban már üres volt a háló.

– Akár mehetünk is. Gondolom, a levélre is kíváncsi, meg a puskát is megmutatom. Ritka jó puska, az már igaz.

Csikasz körültáncolta az érkezőket, és megugatta a rákokat, mert Gyula megmutatta neki.

– Látod, Csikasz?

A kutya kissé meghökkent, amikor belenézett a nyüzsgő kosárba, aztán hátrahúzódott, morgott, végül ugatott.

– Hau-hau – mondta –, ezeket nem szeretem...

– A levél a hátizsák zsebében van – mondta Matula.

A levél valami irkalap volt, István bácsi dőcögő, nagy betűivel:

Gratulálok, öcsém, a harcsához, igazán nem hittem volna, hogy ilyen rátermett vagy. Múltkor nem értem rá írni, de most megírom. Nancsi néni nagyon akarja, hogy pár napra hazagyere, de én azt mondom, maradj, ameddig jólesik. Van magadhoz való eszed, hát használd. Ha péntekig nem jössz meg, akkor szombaton hajnalban négykor légy a hídnál, az úton, és kapaszkodj fel a kocsira. Bütyök barátodat hozd ide, mert Nancsi néni kiátkoz benneteket, ha nem eszitek meg az ünnepi ebédjét. Ebéd után mehettek világgá! Szervusz!

István bátyád

Gyula rámosolygott a levélre, és a polcra tette Bütyök levele mellé.

– Hol van az a híd, Gergő bácsi?

– Itt lejjebb a Zalán; nincs messzi, másfél óra alatt odaér az ember, ha jól kilép.

– Másfél óra, ha jól kilép... – nézett maga elé a fiú, s arra gondolt, hogy mi hát a “messzi” Matulának?

– István bácsi azt írja, hogy négyre legyünk ott.

– Rólam is ír?

– Nem... de hogy talállok én egyedül oda?

– Könnyen. Megy a parton, amíg a hídhöz ér. Másfelé nem is lehet menni, mert egyik oldalon a folyó, másik oldalon a berek. Csak a gáton. Kettőkor elindul, aztán odaballag. Elhallgass, Csikasz, mert kupán váglak. Ne nézd ükét, ha nem tetszenek.

Csikasz ugyanis még mindig a rákokat ugatta. Kettőkor elindul... – révedezett Tutajos – kettőkor! És aztán csak úgy “odaballag”... Talán még holdvilág sem lesz... – és újra megnézte a levelet. Semmi kétség, István bácsi világosan beszél és ír. “Hajnalban négykor légy a hídnál.” Igen: légy a hídnál – nem rossz...

– Sötét lesz még akkor, Gergő bácsi.

– Sötét hát, de háromkor már világosodik. Hanem a fánk fogytán van. Hozhatna...

Tutajos kivette a baltát a szelemen alól, és ment fáért. Alig várta, hogy megfelelő ágat találva, belevágja mérgét a fába, mert haragudott az egész világra, mindenre és mindenkire, még Bütyökről is megfélemedezett. Egyszóval: Ladó Gyula Lajos – félt, de ezt semmiképpen nem akarta bevallani. Ettől pedig fogcsikorgatóan dühös lett, mert tudta, hogy nem kéri meg az öreget, hogy kísérelje el, elmegy a hídhöz egyedül, ha apró ördögök csónakáznak a vízen, és leszakad az egész csillagos ég, akkor is.

Kinézett egy vastag, száraz ágat a fűzfán.

– “Kettőkor elindul” azanyád! – és lecsapott a balta – “aztán odaballag” – puff a balta, csak úgy repült a forgács, de aztán megállt, mert szeme megakadt valamin. Megakadt és megborzongott. Egy alacsony odúból szokatlanul vastag kígyó kúszott ki, és ugyancsak igyekezett lefelé.

A fiú elvesztette a fejét. Valami ősi, torz rikkantást hallott, mintha nem is ő kiáltott volna, aztán vágta, vágta; minden félelmét, irtózását és undorát kiadta. A terjedelmes hulló darabokban volt már, amikor Tutajosunk magához tért.

– Hát ez meg mi?

A kígyódarabok félig tollas kis madárfiakat szültek.

Gyula nem vagdalkozott már, hanem azon gondolkodott, hogy hányjon, vagy ne hányjon. Aztán úgy határozott, hogy kár lenne a szalonnáért, tehát legyűrte gyomra emelkedését, és megolvasta a kis cinegéket, amelyek életükben hatan voltak, de mind a hatot elnyelte ez a féreg.

Tutajosunk erősen verejtékezett, aztán másik fához ment. Körüljárta, hogy nincs-e rajta odú, újabb kígyóval, mert úgy érezte, az igazságszolgáltatásból elég volt... Levágott egy jókora ágat, pihent kicsit, és hazahúzta, de a hidat, az éjszakai utat, a sötétséget s a félelmet teljesen elfeledte.

– Hallja-e – nézett rá Matula –, de pápista színe van...

– Gergő bácsi, egy olyan vastag kígyó volt az odúban... szétvágtam... tele volt kis cinegével...

– Éhen – bólintott az öreg –, minek szétvágni, elég, ha fejbe csapja. Ettől fordult fel a gyomra. De mindjárt meggyógyulunk.

Matula pálinkát kevert vízzel.

– Húzza le!

És Gyula lehúzta, s kicsit később úgy érezte, mintha a kígyó jelentékenyen zsugorodna, s az egész úgy egyszerűbb lenne. Amikor pedig István bácsi levelére nyomatékot tett, hogy el ne vigye a szél, egészen természetesnek találta, hogy kettőkor kel, négyre a hídnál lesz. “Odaballag”... Sötét lesz, hát sötét lesz, nem lehet kívánni, hogy éjfél után kettőkor süssön a nap.

– Mit segítek, Gergő bácsi?

– Semmit. Mindjárt forr a víz – a zöldségféle megpuhult már benne –, aztán ebédelünk. Vegye elő a táblát, rakja ki, amit Nancsi küldött.

Ez a tábla valamikor mérnöki asztal volt a gátcsinálás idején, de eltört a lába, itt hagyták Matulának. Azóta különféle szerepeket töltött be. Általában asztal volt, ámbár nem volt lába. Aztán gyúródeszka lett, de Matula a dohányt is ezen vágta, a szalonnát is, a halat ezen bontotta, a gombát ezen szárította, s általában táblának nevezte, mint ahogy az is volt. Ha aztán a tábla a sokféle használatnak megfelelően különféle színű és szagú kezdett lenni, homokkal megsúrolta a vízparton, és napon megszáritotta. Jelen állapotában sötétbarna színű volt.

Gyula kirakta Nancsi néni küldeményét, s a látvány nemcsak szemét, de gyomrát is meglelégedéssel töltötte el.

– Nem kell ide rák, Gergő bácsi.

– Majd meglátja.

És Gyula meglátta. Amikor lobogni kezdett a víz a bográcsban, Matula kedélyesen beleszórta a rákokat, ami nekik egyáltalán nem volt kedélyes, hiszen még éltek, ámbár nem sokáig. Amikor a rákok pirosra főttek, Matula tálalt.

– Így kell enni – bontotta fel éppen a “királ” ollóit, s a húst Gyula tányérjára tette –, és ne nézzen úgy rá, mint az éretlen vadkörtére, előbb kóstolja meg.

Gyula nem rajongott a rákért, és nem is kívánta, amíg meg nem kóstolta, de amikor a vajpuha, omlós első falatot lenyelte...

– Gergő bácsi, ez nagyon jó!

Mondtam, ugye? Majd megetetjük azt a Bélát is.

– Bütyököt?

– Azt. A Bélát.

- Mi csak Bütyöknek hívjuk.
- Tudom, de nekem nem az.
- Nagyon jó gyerek, meglátja, Gergő bácsi.

– Elhiszem, de... – és Matula csak egy mozdulattal jelezte, hogy a bereknek is megvan a maga tartózkodó illemszabálya. Itt nincs erőltetett komázás se le, se fel. Itt nem esnek egymás nyakába az emberek még temetésen sem, nem gázolják át a barátkozás érzékeny bozótját az első napon, nem közelednek egymáshoz hangos csörtetéssel, nem rohanlak le senkit, de nem is lehet őket lerohanni. Itt mindennek, minden valóságnak neve van, értelme, jelentősége és ideje; itt nem becéznek, és nem rövidítenek le semmit, és ha valaki a szilfából szűcsit, a szárcsából szárcsikát és a kunyhóból kuncsit csinálna, Matula jól megnézné és – sajnálná.

- Szögény... hogyan beszél...

És Tutajos ki nem mondott tétova gondolatainak legmélyén megérezte, hogy ha egy reggel Matula azzal keltené, hogy:

– Gyuszkó, ébredjen, mert felkelt a napcsi... – hát ijedten nézne rá, hogy megbolondult-e, s közben kicsit utálkozna is. De nem, ez nem is lehetséges!

– Tudja, Gergő bácsi, Bütyök mellettem ül az iskolában, nagyon erős gyerek, mégsem verekszik soha, és mindenki szereti.

– Meg is érdemli – bölintott Matula –, majd fogunk rákot is meg halat is, aztán jól tartjuk. Megcsinálom az ágyát is, mire meggyűnnek...

- Köszönöm, Gergő bácsi. Megesszük Nancsi néni ebédjét, aztán jövünk.

Közben a rákok fogytak, fogyogattak. Kellemes volt az ínynek, kellemes a gyomornak, de Tutajosunk hamar felfedezte, hogy ezzel jóllakni nem lehet. Talán a tengeri rák kilós ollójával igen, de ezzel nem, még akkor sem, ha a királyukat eszi meg az ember, a kis ollójú köznéről nem is beszélve. A kondér azonban hamarosan kiürült, s ezután áttérhettek Nancsi néni táplálóból küldeményére.

Matula most sem nyúlt hozzá, amíg Gyula nem kínálta.

- Vegyen, Gergő bácsi, egy kosztot vagyunk.
- Az már igaz...

Úgy látszott, hogy Csikas is ezen a véleményen volt, mert amíg a rákmaradékokat immel-ámmal rágogatta, a csirkecsontot mohón kapta szájba, és hol Matula, hol Gyula mellé ült, aszerint, hol volt hamarabb várható az adomány. Egyszer csak felnézett a fára, amely árnyékát a kunyhó felett tartotta. Felnézett és morgott.

– Takarodj – mondta ez a morgás, mire Matula is oda nézett. A fa kihajló ágán egy szarka ült. Szeme csillogott, és most, hogy felfedezték, csörögni kezdett.

- Cse-cserr-tetete – mindenütt adnak valamit – cserecsere... mindenütt van maradék.

- Pusztulj innét – morgott a kutya –, nem adunk!

- Le kellene löni – és Gyula vágyakozva nézett a puska felé.

– Ezt aligha. Ismeri a puskát; öreg szarka... látja, milyen fényeskék a tolla? A fiataloké csak feketés, aztán pállott még a szájuk.

- Ismeri a puskát? – kétkedett Gyula. – Nem lehet az, Gergő bácsi...

- Nem? Ide nézzen!

Felkelt az öreg, lassú, nyugodt mozdulatokkal, és bement a kunyhóba. A szarka elhallgatott és figyelt, Matula pedig kijött üres kézzel, rá sem nézve a madárra, aki híres tolvaj, még a tolvajok között is.

- Csetecsetecserr – forgolódott a szarka –, ha elmentek, majd körülnézek egy kicsit.

Matula megállt a tűz mellett, álldogált egy kicsit, és újra bement a kunyhóba, de kijövet már kezében volt a puska.

- Cserr! – kiáltott a szarka, és ijedten vágódott a levegőbe. Gyula álmélkodva nézett utána.

- Gergő bácsi, nem hittem volna!

– Mondom, hogy öreg szarka volt, ha idei lett volna, talán megvár. Lútt már ilyen nagy puskával?

– Ilyennel még nem, de flóberttel sokat.

– Az nem puska – legyintett fitymálva az öreg –, ez az igazi. Jó puska, finom puska, de egyszerre csak az egyik kokast szabad felhúzni, mert ha mind a kettőt felhúzza, elsül mind a kettő.

– És szétrobban?

– Mért robbanna? Olyan puska ez, hogy kibírja, csak akkor rúg mint a veszedelöm. Majd kipróbáljuk.

Ezek után rátértek a valódi, Nancsi néni-féle rétesre, de Tutajos szeme többször a fához támasztott puskára tévedt. Ilyen nagy puska már eleget volt a kezében, és tudott vele bánni, ha még nem is lőtt vele, de erre a viharvert öreg jószágra bizonyos tartózkodással nézett.

– Ősszel egyszer nyolc libát lúttam vele egy patronnal.

– Röptiben?

– Fenét. A vízen. Hajnalban lecsúsztam a lesőgunyhóba, ahol voltunk. Kinézek a likon, hát ott a tömérdek liba a vízen, de valamit észrevehettek, mert elcsendesedtek, aztán kinyújtotta mind a nyakát, mert erősen gyanakodtak. Én meg – mutatta Matula, mintha kezében lenne a fegyver – durr! közibe, ahol legsűrűbb volt a nyak. Nyolcat szedtem össze, de még ment is el egypár, ami kapott, így volt.

Gyula tisztelettel nézett a puskára, de amikor Matula elrakta az ebédmaradékot, és kitett egy újságlapot negyven lépésre, szorongó érzései támadtak.

– Na, itt a puska, a közepibe célozzon! Tutajosunk rémulten vette kézbe a nehéz fegyvert.

– Jól szorítsa a vállához...

– ... dab-dab-dab – mondta Gyula váratlanul felzaklatott szíve – ... dabdab – dabdab... durr!

Tutajos majdnem hanyatt esett, de túl volt az első lövésen, és most már nem tartotta olyan rettenetesnek az egészet.

– Vérzik az orra – mondta csak úgy melleleg az öreg –, ne az orrával célozzon. Amúgy rendesen tartotta! Egészen rendesen.

Gyula kirohant a papírért.

– Nézze meg, Gergő bácsi!

Matula nézte a papírt s a sörét vágta apró lyukakat.

– Mondom, hogy jól tartotta. Patron van elég, majd megbarátkozik vele – ezzel a puskát visszavitte a kunyhóba.

– Nem árt, ha lepihenünk egy kicsit.

– A fülem még most is cseng – mondta Gyula. Matula a pipájával volt elfoglalva, és csak később bólintott.

– Eleinte megesik... de attól még lehet aludni.

A nap ekkor már az ég tetején lángolt, s a felhőtlen ragyogásban nehéz volt elképzelni, hogy tegnap ilyenkor fullasztó, vihar előtti csend feküdt a tájon, és később hideg eső seperte végig a berket.

Most is meleg volt, de ez a meleg könnyű volt, és az árnyék hűsén érezni lehetett a különbséget a napsütés és a széljárta kunyhó homálya között. Tegnap ilyenkor fáradtan állt meg minden mozgás a vízen, a nád közt és a levegőben is, de ma talán csak a szúnyogok aludtak, mert a madárvilág állandóan mozgott, és az öreg fák kérgén hangyakaravánok jöttek-mentek titokzatos céllal és fáradhatatlanul.

A fészkek egy része már üres, más fészkekben másodszor vannak tojások, de a sarlós fecskék útra készülődnek. Későn jönnek – néha csak májusban –, s ilyenkor már fiaikkal

végeztetik az előírt gyakorlatokat, mert az ő naptárukban lejárt a nyár. Itt a nádasban nem fészkelnek, és amikor éles szii-pii kiáltásuk lehull a kunyhóhoz, Matula kinyitja a szemét.

Ezek már mennek – gondolja, de eszébe jut, hogy ezek a fecskék – amelyek tulajdonképpen nem is fecskék, nem tartoznak a fecskékhez, mert külön családjuk van – nagyon ritkán szállnak le, és még a kabasólyomnak is nagyon össze kell magát szedni, ha boldogulni akar velük. Sokkal jobban repülnek, mint az igazi fecskék, és csak ritkán kapaszkodnak meg sziklarepedésben, toronypárkányban, de nappal le nem ülnek soha.

Igen – gondolja az öreg –, itt mindig aratás után jelennek meg, s ez egyet jelent az év fordulásával. Amikor búgni kezdenek a cséplők, már csak egy-két pár nyilall fekete szigonyként a levegőben, s amikor az ekék őszi alá fordítják a földet, ezen a tájon nincs már belőlük egy darab sem.

Nem szereti a hideget – rakosgatja Matula a gondolatokat –, de hát ki szereti?

– Pii-piii – hallatszik élesebben, és Matula tudja, hogy valamelyik kis sarlós bajban van. – Pii-pii – szól újra a figyelmeztető kiáltás, de ez már nem olyan vészes, és Matula tudja, hogy a kis vándor kivágta magát.

Egy karvaly volt a riadalom oka, de a karvaly elfelejtette, hogy most nem valami ostoba kis cinkefőikáról van szó, és miután kétszer nagyot markolt a – levegőből, unottan hagyta ott az elérhetetlen madárkákat, és lecsapott a bokros, füves térség fölé, ahol éppen három szürkevarjú foglalkozott Tutajos felszabdalt kígyójával. A szürkevarjú komisz egyéniség, aki mindig hajlamos a verekedésre, de ha étkezésében zavarják, egyenesen dührohamot kap.

– Káár... utána! – rúgták fel magukat a levegőbe, s a karvaly utálattal evezett egyre magasabbra, mert ilyen károgó kíséret mellett nem lehet vadászni. A szürkék óbégatása mindenkit figyelmeztet a veszedelemre, s az apró madarak pontosan tudják, mi a teendő. Be a bokorba!

A karvaly tehát – elátkozva a találkozást a szürkéekkel és zsebre rakva az összes gyalázkodást, ami a varjak szótárában található – gyorsan nyilall valamely távoli falu felé, ahol könnyelmű, de kövér verébfiókák nyüzsögnek, és repülésük egyszerűen nevetséges. Azokkal szórakozni, az igen, de a sarlós fecskék... utálat még rágondolni is, hogy micsoda mutatványokat végeznek.

– Piii-piii – hallatszik újra közömbösen, ami talán annyit jelent, hogy: elment, de azért vigyázzatok...

Matula is újra lehunyja a szemét, és számolgatja: hányszor látta a fecskék érkezését, és arra gondol: mennyi lehet még vissza?

Annyi-amennyi... – legyinti el ezt a felesleges kérdést, s amikor újra kinyitja szemét, hosszas pislogás után úgy véli: négy óra lehet, mert a kunyhó kontyának árnyékmutatója elérte már a tűzrakást. Aztán ránéz Gyulára, és gondolkodik, hogy hagyja-e még aludni, vagy szóljon neki.

Matula azonban egy közbeeső megoldást választ, mert jobb, ha “magától” ébred fel a gyerek. Hangosan becsattintja a pipakupakot, mire Gyula szeme kinyílik, és nem tudja, hol van.

– Felébredt? – kérdi Matula ártatlanul.

– Fel – mondja Gyula, de nem tudja, mitől ébredt fel.

– Akkor kialudta magát...

És Gyulának nincs ideje latolgatni, hogy kialudta-e magát, különben is, mintha valóban kialudta volna magát.

– Én is jót aludtam – folytatja Matula –, ami egy rendes embernek elég is.

És Tutajos rendes embernek érzi magát... Kissé törődött még, de a forgók, csontok, izmok mintha jobban elhelyezkedtek volna... és a felégés is megszűnt, mert a bőrfoszlányok alatt vadonatúj bőr erősödik, és ez már nap alatt született.

De azért fekszenek még egy kicsit, szótlantul, Tutajosnak most nincs semmi terve, csak nézi a nádtetőt, a pókhálós szelemeneket, a polcokat, s a csendben hallja a mocorgást a nádfal között, ami lehet egér, lehet darázs, de lehet kígyó is...

Lehet – gondolja a fiú, s ezzel végzett is velük. Pár napja még riadozott – főleg a kígyótól, és most ez már másként van.

Nem, azt nem lehet mondani, hogy nem utálkozott volna, ha most egy kígyó csak úgy előkarikázik, de miért jönne elő? Nem bolond agyonveretni magát. Tutajos nem latolgatja magában ezt a változást, de öntudatlanul élvez a nyugalmat, mintha idegei megvastagodtak volna, és lassabban, de világosabban közvetítenék a nádi jelenségeket.

Nem érzi már külön a nád, széna, tűzrakás, mocsár és réti virágok szagát, hanem együtt az egészset, és nem gondol arra, hogy ha most otthoni szobájában találná magát, annak lenne különös, szokatlan, talán idegen szaga.

– Ne menjünk le a hídig? Megismerné arra is a világot.

– Menjünk, Gergő bácsi! Jobb, ha látom világosan, merre megyek majd sötétben.

– Úgy gondoltam én is.

– A puskát visszük?

– Vihetjük!

Gyula erre úgy érezte, hogy teljesen kialudta magát, csak akkor hökkent meg egy kicsit, amikor a folyóparton Matula azt mondta:

– Lecsónakáztatunk... tudom, hogy evezni akar... elvisszük a kutyát is, hadd örüljön.

– Persze – mondta Tutajos –, persze...

– Gyere – intett Matula a kutyának, amikor már bent voltak a csónakban –, gyere!

Csikasz izgatottan topogott a parton.

– Mi a fene van veled – mérgelődött az öreg –, máskor kibújtál a bőrdöböl! Majd feldöntött néha – magyarázta Matula –, most meg mintha félne...

– Reggel fürdésnél berántottam a vízbe – vallotta be Gyula –, gondoltam, nem árt a bolháknak.

– Az igaz, de vagy hívni kell, vagy előre parancsolni. Megijeszteni kár... ide gyere! – csattant fel, és Csikasz az öreg mellé ugrott, lehetőleg távol Gyulától.

– Nem bántlak, Csikasz – ígérte Tutajos –, sajnálom... De Csikasz tartózkodóan billegette farkát:

– Jó, jó, de én inkább itt maradok... – és kiállt a csónak orrára, mintha a vizet figyelné.

Matula bedobta a láncot a fenékre, elrúgta a csónakot, és leült Csikasz mellé.

– Na, lássuk!

Tutajos később beismerte, hogy ez az evezés gyenge látványosság lehetett. Erőteljesen evezett ugyan – ezt meg kell hagyni –, de a csónak rendkívül idegesen viselkedett, mondhatnánk zabolátlantul. Nem, azt nem lehetett mondani, hogy rakoncátlankodott vagy pláne forgott volna, mint első alkalommal, de úgy viselkedett, mint egy éhes szamár, amely hol erre, hol arra zötyög a kordéval, mert az út két oldalán csodálatos csemegék vannak.

Matula ült, mint egy bálvány, és pipált, mint egy török főúr, akit a Márvány-tenger sima vizén csónakáztat a rabszolgája.

A rabszolga erősen verejtékezett, és dühösen nézte Csikaszt, aki fülét hegyezve állt a csónak orrán, mint egy kormányos, és csak néha fordult vissza farkcsóválva Matulához, mintha azt kérdezte volna, hogy mit szól ehhez a tekervényes evezéshez.

De Matula nem szólt semmit. Gyula pedig fogcsikorgatva kanalizott.

Majd megmondja, ha elfáradt – gondolta a nevelőapa, de Gyula szégyellt szólani. Ha azonban valami madár rebbent fel a parton, megkérdezte, hogy mi volt, s amíg Matula magyarázott, addig pihent.

Később más kérdéseket is tett fel, s addig – pihent.

A verejték már a füle mellett folyt le.

- Jól bírja! – dicsérte Matula. – Azt hittem, hamarabb kiáll...
- Hát... ami azt illeti...
- Átvegyem?
- Még húzom egy kicsit.
- Jó!

“Jaj – mondta magában Gyula –, jaj, Tutajos, te udvariaskodó ökör, mért kellett ezt mondani? Miért nem mondtad meg becsületesen: »Gergő bácsi, elfáradtam.« Nem, nem, te agyalágyult, te még húzod egy kicsit... Hát húzd!”

És Gyula kanalazott, mint egy kisegítő szakácsnő, s amikor már csak a vizet paskolta, Matula kegyesen zsebre vágta a pipát.

- Cseréljünk!
- Csikasz azonnal követte volna gazdáját, de az ráfordult:
- Ott maradsz!

– Nem bántalak, Csikasz – lehelte Gyula, és lerogyott a kis kutya mellé, és nézte Matula kezében azt az egy szál, ormótlan lapátot. Milyen könnyűnek látszott, amint hangtalanul belesimult a vízbe, s a csónak mégis meglódult, mintha vágányra került volna.

Sosem fogok én így evezni, Gergő bácsi!

– Egy hét múlva már tud evezni, három hét múlva nevet az egészen. Idő kell, persze, amíg rááll az ember keze. Nem tört fel a marka?

- Kicsit...
- Jól markolja meg a nyelet, akkor nem törik fel. Ha meg csúszkál, köpjön a markába.

A csónak szinte surrant a vízen, és Gyulának hirtelen Piri mama jutott eszébe, aki mindenütt bacilusokat sejtett, és kezét napjában ötvenszer megmosatta. Belül kicsit mosolygott, és markába nézett, ahova köpni kell.

– Töltsd meg a puskát; ott a száraz fűzfán varjak ülnek, kellene egy a rácsába. Mire Béla gyün, jó szagos lesz. Csak ne kapkodjon... és ha odaérünk, nyugodtan, lassan emelje a puskát. Addigra lelassítok...

Gyula szíve egyszerre a torkában kezdett serénykedni. Ez már igazi vadászat volt.

– Talán megvárnak – susogta Matula –, úgy látom, fiatalok, ezek még nem tanulták ki a csíziót... Nyugodtan. Emelheti!

A csónak alig mozgott. Gyula szinte öntudatlanul nézett végig a puska csövén, és nyelt közben, mert úgy gondolta, szíve kiugrik a torkán, de azért – amikor úgy érezte, hogy: most! – behunyta szemét. Durr! – aztán csak azt látta, két varjú is kalimpál lefelé.

– Mint a tök! Gyula! Iszen maga tud löni... Tutajosunk mintha nyakig merült volna a dicséret simogató olajába.

– Ippen azt akartam mondani, hogy kettő olyan közel ül egymáshoz... aztán már potyognak is...

- Véletlen – motyogta a fiú –, igazán véletlen, Gergő bácsi.
- Ha nincsenek lik iránt, hiába a véletlen. Üres a puska? Jó. Akkor menjen, szedje fel őket. Kinyomta a csónakot a partra, és Gyula kissé rezgő inakkal kimászott, és hozta a varjakat. Ha ezt az osztály látta volna! Kengyel!... – és kissé összeszedte magát, mert Matula még azt hiszi, összerogyik a boldogságtól.

– Ezekért nem kár – dobta az öreg a varjakat az ülés alá –, nagy fészekpusztítók, meg van is belőlük több, mint kellene.

– Ne evezzek, Gergő bácsi? – lelkesedett Gyula Lajos, mert úgy érezte, ha kell, vállaira veszi Matulát, csónakostul...

Matula felnevetett, és így nevetni a fiú most látta és hallotta először.

– A fenét! De azért inkább én... – és már elindult a csónak, de Matula még mindig nevetett. Hosszúra nyúlt árnyékuk ringva úszott velük, hánykolódva az apró hullámokban, és mintha még az árnyék is nevetett volna.

– Ott a híd – állt meg Matula az evezésben –, de nem megyünk közelebb, mert minek mennénk. Most már látta végig a partot. Van rajta valami gyalogútféle, a lábával is megtalálja.

Gyula hallgatott, és nem is gondolt az útra, amit majd a lábával kell megtalálnia. Lesz, ahogy lesz... de az a lövés igazán szép volt.

Matula hazafelé fordította a csónak orrát. Most jobbról kapták a leszálló nap ferde sugarait, de ez a fény már narancsszínű volt, ami arannyá tört a folyó zöldes vizében. És a madarak most mind hátulról jöttek, a Balaton felől, mert véget ért a nap, s az éjszakázó helyet még napvilágnál kell alaposan szemügyre venni.

Mióta azonban erre jártak, már új madarak leskelődtek a vízparton: bakcsók és gémek, amelyek szívesen vadásznak alkonyattal is – bogárra, halra, békára –, s most ijedten dobták magukat a levegőbe, recsegve szidták a csónakot, pedig Matula úgy evezett, mintha a lapát is, a víz is bársony lett volna.

Gyula önkéntelenül is figyelte ezeket a simogató mozdulatokat.

– Talán megpróbálhatnám megint, Gergő bácsi?

– Majd feleúton átadom.

Csikasz most már megbarátkozott Gyula közelségével, és csak akkor nézett rá idegenkedve, amikor Tutajos megsimogatta.

Csikasz megállította farkát a szüntelen és gyönyörteljes telegrafálásban.

– Nem bántalak, Csikasz, igazán csak vicc volt...

– Jó, jó – jelzett vissza a kutya –, elég buta vicc volt, csak úgy belerántani – de gerincén a barátság meleg hullámai szaladtak végig.

Még nem voltak a feleúton, araikor az árva kis szárcsák jöttek szemben, de csak ketten. A legkisebb hiányzott.

– Lii... liii...

Matula azonnal átevezett a túlsó part mellé, és leheletcsendesén mozgatta a lapátot.

– Hát tik?

– Liii... liii – bókkoltak a kis madárcsák –, már csak ketten vagyunk. Szabad lefelé menni?

– Most már tudom, mit vitt az a bűdös kánya. Tutajosban gyilkos harag hullámozott.

– Meglesem, ha addig élek is!

– Hát nem ártana elpusztítani, mert igazán csak kárt tesz, ámbár mit csináljon? A kis szárcsa is jobban vigyázhatott volna magára. Na itt a felül.

Csikasz hevesen üdvözölte gazdáját, Tutajos pedig kézbe vette a lapátot, s mivel a nyél síkos volt, egy kis gondolkodás után szerényen a markába köpött.

(Ha ezt Kengyel látta volna!...)

De az evezőnyél nem csúszkált tovább, s a csónak is lényegesen egyenesebben siklott, mint jövet, pedig most a lassú folyással szembe mentek.

– Pedzi már – bólított Matula –, csak ne sajnálja a markát, és ne kapkodjon.

Gyula tehát nem sajnálta a markát, és nem kapkodott.

– Nem sietünk, nem késünk el semmiről. Csak nyugodtan és csendesén. Ha fáradt, pihenjen.

Most sokkal könnyebben ment a csónak, és amikor a kezdetleges izmok ernyedten és elkeseredetten tiltakoztak a további gyötrelem ellen, Tutajos maga mellé fektette az evezőt.

– Kicsit pihenek...

– Okosan. Nem hajt a török bennünket.

Meg kell mondani a dolgokat úgy, ahogy vannak – gondolta a fiú –, s akkor nincs kapkodás, és rendben van minden. Ha elfáradtam, hát elfáradtam – ez a valóság, s a valóság mindig igazság is. Ki szólhatna ellene? Persze hogy “nem hajt a török”, s a fiú arra gondolt, hogy ez a szólásmondás majd fél évezredes, amikor ezen az áldott, békés tájon, igenis, hajtotta a török a szegény magyar népet, rabszíjon, mint a jármos állatot, s akkor is ugyanaz a

nap nézte a kínlódást, ugyanígy bukott le a messzeségek tengerébe, és nem jött utána csak sötétség, holnaplatan, csüggedt borulat az égen s a szívekben.

Kezébe vette az evezőt.

– Mikor nézzük meg Tüskevárt, Gergő bácsi? Arról jutott eszembe, hogy azt mondta: nem hajt a török.

– Majd valamelyik nap. Holnap nagytakarítást csinálunk, mert a vendég, az vendég... – gondolkodott kicsit az öreg: – Magának azért nem csináltam semmit, mert maga nem vendég. Érti, ugye?

– Nagyon, Gergő bácsi, ámbár eleinte nem éreztem úgy, mint most, hogy itthon vagyok.

– A jót is szokni kell – bólintott Matula –, mert hiába a libacomb, ha nem harap bele az ember. A dévért majd megnézzük a haltartóban, él-e még, mert az ilyen keszegféle hamar elpusztul a hálóban. Ha nem él, mindjárt felpucolom, aztán fogjon még hozzá, amit tud.

A dévér persze hogy nem élt.

Matula berántotta a haltartó hálót a csónakba, s a halat ott a deszkán gyorsan megtisztította.

– Ne felejtse el, hogy az élő hálnak élete, döglött hálnak meg halála a víz. Különösen ilyen melegben. Ha a hal elpusztult, azonnal ki kell venni a vízből, megtisztogatni, kibelezni, szárazra törülni, valami ruhába betakarni és hűvösre tenni, de legalábbis árnyékba. Sokkal tovább jó a húsa, mintha vízben hagyta volna. Ott kötünk ki, ahol a rákok voltak, megnézzük, maradt-e még.

A csónak döccenve orrolt a partnak, és Tutajosunk fáradtan, sajgó tenyérrel, kiégett izmokkal, de nagy meglepéssel tette le a lapátot.

– A puskát egy patronnal itt hagyom, mert látom, tud vele bánni, és valaki megtanította, hogy a puska nem löcs, és úgy kell mindig kézbe venni, mintha töltve volna, és száz ember állna körülötte.

– Ezt mondta István bácsi is...

– Gondoltam. Tudja mit, Gyula: két patronat hagyok...

Matula ezt úgy mondta, mintha magas kitüntetést akasztott volna Tutajos mellére, és Tutajos úgy is érezte ezt. Ha ezt az osztály látná!!

“... a puska állandóan mellettem feküdt a paron – mondta Bolhának gondolatban –, mert akármi jöhetett. Lőszer mindig volt elegendő... különösen egy nagy barnakányára fáj a fogam...”

És ekkor...

– Juj! – sóhajtott Tutajosunk – jujujuj... – a megálmodott, testes ragadozó ott vitorlázott az orra előtt; nyilván a kis szárcsákat kereste.

Matula már elment, a puska a földön, mellette a két patron, és Gyula megbűvölve nézett a villás farkú szép ragadozó után. Csak nézett, és “tisztesség ne essék”, mérgesen beleköpött a vízbe.

“Látod Tutajos, milyen marha vagy! Álmodozol, hogy így fáj a fogad, meg úgy fáj a fogad a kányára, hát most fájhat a fogad!”

“... különösen egy barnakányára fáj a fogam, és – nézd, Bolha, bevallom – már előre elgondoltam, hogy mit fogok neked mondani, és – elhülyéskedtem. Ott ment el előttem a kánya öt lépésre, akkora volt, mint egy tehén, a puska a földön, és én csak bámultam, mert gondolatban veled beszélgettem. Ez az igazság, Bolha...”

Ezek után Gyula beledobta a horgot – esik, ahova esik –, megtöltötte a puskát, és várta a kányát, hátha visszajön. A horgot meg csinálja, amit akar.

A puskát ölbe vette, mert úgy érezte, a kányának, ha erre ment, ezen az úton kell visszafelé is jönnie. A horognyelet kikötötte a csónakkaróhoz – nehogy berántsa valami cápa –, és olyan követelőően nézett végig a folyón, mint a türelmetlen utas a síneken, a délutáni gyorsvonat elé.

Ez a feszült várakozás azonban lanyhult, mert nem történt semmi. A kánya ki tudja, merre járt, az úszó pedig olyan unottan dőlt a vízre, mint egy nyugdíjas pénzügyőr a liget padjának korlátjára.

A napot már csalt a nádbugák tartották a szemhatáron, s amikor két csörgőréce zúgott el Gyula felett, s a fiú úgy nézett utánuk, mint a vegyes vonat utasa az előkelő gyorsvonat után, amely csak elfüstöl a kis állomás hétköznapi peronja előtt, így a csörgők is, és Gyula nem is gondolt lövésre. Ezeket? Meglőni?

Aztán jött három szürkevarjú mérsékelt gyorsasággal, nem is magasan. Ezeket már megcélozta... de nem! Tutaj ásnak a kányára fáj a foga... és a kánya – ez már valóság – jött is. Hogy Gyula babonázta meg, vagy ez volt a délutáni vadászterülete – nem lehet tudni. Mindenesetre jött... jött, és Gyula reszketni kezdett.

– Nyugalom – suttozta –, nyugalom...

A kánya jött, mintha Gyula egyáltalán nem érdekelné; gondosan vizsgálta a vizet s a partokat, a fiú kezében pedig emelkedett a puska szinte magától.

Én emelem? – dadogták Tutajos gondolatai. – Én emelem? Egy kicsit eléje célozni... eléje...

S ekkor, igen, ebben a döbbenetes pillanatban, az orsó:

– Krrrr-rrr – mint egy megőrült vekker, és Gyula ijedtében elsütötte a puskát!

A puska rövid véleményt mondott az irányításról, és dühében rúgott. Rúgott, mint egy telivér mén, és Tutajos félig süketen tette le a szigorú szerszámot.

A kánya elegáns lendülettel tűnt el a túloldali nádban, s nem törődött vele, hogy Tutajosunk miként akarja bűnnek ereszteni fejét. Igen ám! De az orsó: – Krr – prrr...

Gyula előbb kioldotta a megkötött nyelet, aztán dühösen bevágott, és nem mondta, de gondolta:

“Te vagy az oka, kutya! Hohó! Nana...”

A hal erősen védekezett, és Gyulánk magához térve, okosan “sétáltatta” a halat. Sokáig sétáltatta, mert a hal egyre más véleményen volt, de végül is felhúzta, hogy “levegőt adjon neki.”

– Azanyád! – méltatlankodott Gyula Lajos. – Gondolhattam volna. – Olyan kiló körüli vadponty volt, szinte fekete, és még a szákból is majdnem kivetette magát.

Szuszogva emelte ki a partra, amikor Csikasz vágatott a küzdőterre, nyomában Matulával.

Az öreg szó nélkül vette ki a halat a szákból és dobta a tartóhálóba, aztán figyelmesen megnézte Tutajost.

– Megint az orrával célzott?

– Gergő bácsi!

Matula leguggolt a parton, és egy fűszálat pödörgetett, amíg a fiú elmondta az eseményeket.

– Egy nadrággal csak egy nyeregben lehet ülni – állt fel az öreg –, vagy puska, vagy horog... de a lecke tiszta haszon. Hanem a jobb arcára valami vizes rongyot teszünk az éjszakára, mert úgy megdagad, hogy az a Béla nem ismeri meg. Nem fáj?

– Nem, nem érzem, de hol harangoznak?

– A fejében, Gyula, éppen ott... de – úgy vélem, mára kiladikáztuk, kilövöldöztük! magunkat, remélem, az étvágy megmaradt. Majd én viszek mindent, maga csak a vizes zsebkendőjét nyomja a képére, de most rögtön, azonnal!

Egyszóval ez a délután csupa nyereség volt. Mindkét tenyerében két vízhólyag, izmaiban tüzes drótok, arcán szépen kékülő daganat és csodálatos étvágy! Ki akarhat ennél többet egyetlen délután beszerezni, nem is beszélve az ünnepi harangjátékról, amelyet csak ő hallott egyedül, igaz – távolodóban.

Amikor aztán Gyula az ötödik darab halat is elnyelte, Matula nem átallotta megszólalni:

– Úgy látom, megmarad, Gyula.

– Mért ne maradnék meg, Gergő bácsi, hát panaszkodtam egy szóval is?

– Becsületére legyen mondva: egy szóval sem! De nem is illett volna, mert aki felül a lóra, számoljon vele, hogy le is esik. Nem igaz?

– Dehonnem – mondta Tutajos, és észre sem vette, hogy a “gy” betűt vagy a vízen hagyta, vagy a parton felejtette, ámbár az is lehetséges, hogy a puska rúgta ki a helyesírási szótárból, és Gyula sokkal fáradtabb volt, semhogy keresgélte volna.

De ekkor már a vacsoratűz lángjai ijesztgették a sötétséget. A berek mélyén lidérccláng örködött, talán rablott kincs felett, amelyet sok száz éve nyelt el a lép, a rablóval együtt, aki buzgón és törökül imádta Allahot, de ennek dacára sem látta meg többé a Topkaput és Isztambult, hacsak örök álmában nem. A nádas talán erről susogott, s talán ilyen álmoktól borzongtak a fák, ha nem is fűjt a szél, de Gyula erről már nem tudott. Gyula mélyen aludt, azt azonban még így is biztosan tudta, hogy két feje van, de egyikkel sem tud mit kezdeni, mert a jó, hűvös borogatás mindig azon a másikon van, amelyik nem fáj.

A valóság azonban az volt, hogy Tutajosunk egyetlen, jobbról erősen megkelt fővel rendelkezett, míg a borogatás a szénán volt, és szépen fehérlett, mert rásütött a hold.

A továbbiakban történhetett, ami akart; Gyula későn ébredt – lehetett már hat óra –, és úgy érezte, hogy fizikai mivolta szálnalmas és fájdalmas szétszórtságban éppen csak – létezik. Tutajosunk már beletörődött volna abba is, hogy “mindene fáj”, de Gyulának ezenkívül minden testrésze külön-külön is fáj. Sőt! A testrészek egyes helyei önállósították magukat, és önzően követelték, hogy velük külön foglalkozzék “az ember gyereke” – ahogyan Matula mondaná.

Matula természetesen – sehol.

Odahaza ezt mellőzésnek érezte volna, de itt valósággal örült neki, hogy egyedül lehet.

Odahaza a nap Piri mamával kezdődött, és vele is végződött. Piri mama reggel odaült az ágya szélére, megkérdezte, hogy aludt, de meg se várta a választ, mert sürgősen el kellett mondania saját álmát. Piri mama jeles álmodó volt, és álmai valamilyen formában mindig beteljesültek.

“Azt álmodtam, hogy jelesre feleltél. Kengyel nagyon megdicsért, és külön gratulált. Ma nyugodtan mehatsz iskolába.” Gyulánk valóban nyugodtan ment iskolába, mert aznap nem is volt számtan. De felelni valóban felelt – igaz, csak három nap múlva –, mert Piri mama ezt pontosan megálmodta. A jelessel ugyan volt egy kis baj, és a külön gratuláció is elmaradt, de nem is lehet kívánni, hogy egy álom minden részletében teljesüljön.

És este ismét odaült Gyula mellé, aki ugyan félig aludt már, de Piri mama szerint megköveteli, hogy a nap eseményeiről beszámoljon.

“Na, most már mindent elmondtam, aludj jól...”

– Kézit csókolom, Piri mama – suttozta Tutajos, aki erre ébredt fel, hiszen már öt perce aludt...

Matula azonban – úgy látszik – nem álmodott, vagy nem akarta álmait elmondani, hajnalonként pedig úgy eltűnt, mint a tegnapi füst, és Gyulának nem is jutott eszébe firtatni, hogy mit csinált, mit látott, és mit hallott.

Majd elmondja, ha akarja – gondolta ilyenkor, és Matula el is mondta, ha érdemes volt elmondania. De amit elmondott, az tiszta búza volt, semmi polyva, és semmi ocsú.

És ha Tutajos egyedül járt erre-arra, Matula sose faggatta, hogy hol járt, és mit csinált.

Majd elmondja, ha akarja – gondolta, és ha a fiú beszámolt, azt olyan rövidre szabta, hogy rövidebb már nem lehetett. Egy-két közbevetett kérdéssel átvágta a dagályos elbeszélés kanyarodásait, s a fiú megérezte, hogy a holtágakra valóban semmi szükség nincs. Matula egyenesen nekiment a fának, amit ki akart vágni, és nem kerülgette az erdőt. Tutajos eltévedt báránynak volt Matula mellett, hiszen az ő szemével kezdett látni, s az ő fülével hallani, mégis úgy érezte, hogy ennyire önálló nem volt soha. És Gyula öntudatlanul is ízlelgette ennek az önállóságnak néha éretlen gyümölcseit.

“...eszed van, használd! – mondta István bácsi és – ... ha bevered a fejed, hát a magadét vered be...”

S ez szó szerint így is volt!

Itt nem lehetett javítani és egyik felelettel jóvátenni a másikat. Itt mindig vizsga volt, és a jelölt vagy átment, vagy nem. Pótvizsga azonban annyi akadt, amennyi kellett, viszont ugyanazon tárgyból többször is meg lehetett bukni.

Nem, Tutajos semmi mellőzöttséget nem érzett, hogy Matula szó nélkül elment, sőt kellemesebb volt, hogy egyedül lehetett a tegnapi sérülések leltározásánál.

Jobb markában felszakadt a vízhólyag, de ezt csak akkor látta meg, amikor kezét felemelte, hogy arcát megtapogassa. Dagadt-e vajon? Mert tükör nem akadt a berekben. Piri mama mindenesetre elsírja magát, ha meglátja Gyula arcát, a jobb felőli részleget, mely kissé kiment a formájából, és kellemes színe volt, mint a félig érett szilvának. De ez nem fáj, és ez a lényeg. Karjait azonban annál jobban érezte, és combjaiban az izmokat mintha elszakadni készülő zsinegek tartották volna.

– Szszzshh – mondta Gyula a testrészek szemléje közben, és úgy érezte, hogy ha feláll, a tartóoszlopok menthetetlenül összedőlnek alatta. Ez azonban könnyelmű lebecslése volt a vékony, de kitartó comboknak.

“Jobb, ha nem is fürdök” – gondolta, de amikor Matula megérkezett, ez az elhatározás füstbe ment elképzelés maradt csupán.

– A fürdésel várjon még egy kicsit – mondta, mintha Gyula mindenáron azonnal fürdeni akart volna –, mindenféle szemét megy a vízben. Valami disznó beleszórta az avas szénát... hogy szállna rá a nyári harmat, ami a fákat repegeti.

Gyula némi tűnődés után úgy gondolta, hogy Matula alighanem a mennykőre célzott, s ebben igaza is volt.

– Nem is árt, ha hever még egy keveset, mert – gondolom – “nem szokta a cigány a szántást”, és így reggel, első mozgásra kicsit rozogán érzi magát. Fáért én megyek mama...

Gyula hálásan gondolt erre az ajánlatra, de a nap éppen besütött a kunyhóba, s amint körülnézett, úgy érezte, hogy a nagytakarítás szükséges és sürgős.

Holnap itt van Bütyök!

Azonnal felkelt, kicsit imbolygóit, kicsit sziszegett, aztán vállára dobta a törülközőt. Ne lássa Matula ezt a rogyadozó kivonulást.

A vízben úszott még egy-két elmaradt, penészes szénacsomó, de penész ide, széna oda, legyünk túl rajta, Tutajosunk beengedte törődött testét a vízbe.

– Jujuúj... – és úszni kezdett eltörni készülő végtagjaival.

– Jaj – mondta minden karcsapásnál –, jaj!

De a víz jót tett, nagyon jót tett, A mozgás hamarosan könnyebben ment, s a felcsapódó hullámok arcát is kellemesen simogatták.

“Jól kiszívatom magam...”

És Tutajos valóban jól kiszívatta magát. Amikor kikapaszzkodott a csónakra, érezte még ugyan a fájást, de csak úgy, mintha az érzéstelenítő hatni kezdene. Tudta, hogy fáj, de nem érezte annyira. Kicsit még süttette magát a reggeli nappal, de amikor a kunyhó irányában füst kezdett felfelé kanyarodni, gyomra szemérmetlenül megkordult.

Matula éppen kihozta a nevezetes táblát, amikor a fiú visszaérkezett.

– Ezt is megsikáljuk – nézegette az öreg a volt asztalt –, de első a reggeli. Jó volt a víz?

– Jó – mondta Gyula. Nyújtózkodott, és nem gondolt arra, hogy egy héttel ezelőtt erre a kérdésre még azt mondta volna, hogy:

– Gergő bácsi, amikor felébredtem... – és itt ötperces előadás következett volna az ébredésről, a fájdalokról, azután a hősieles fürdésről újabb három perc és végül: – de most úgy érzem: újjászülettem!

És most csak ennyi:

- Jó! És éhes vagyok, Gergő bácsi; mostanában mindig éhes vagyok.
- Hallom...

Tutajos erre kissé elpirult, mert gyomra olyant kordult, mint a távoli mennydörgés. Ez az elpirulás azonban nem volt tökéletes, mert Tutajosnak csak egyik arcát öntötte el a leányos pír. A jobb arcefele szigorú maradt, dagadt és kék.

Amikor a tűzrakás megrokkant kicsit, s a kék lángok már a parázson libegtek, Matula kenyeret szelt és pirítani kezdte.

- Megnyúlósodott a kenyerünk; nem vette észre?

– Nem.

– Azért pirítom meg előbb. Majd a hátizsákot vigye be, és mondja meg Nancsinak, hogy jobban süsse ki a kenyeret, aztán inkább két kicsit küldjön, mint egy nagyot.

- Nanci néni megharagszik.

– Meg hát, de inkább ő haragudjon fél óráig, mint mi együk a pimpós kenyeret egy hétig. Na, itt a pirítós, erre csorgassa a szalonnáját. Itt a só is meg a zöldpaprika.

Ezek után hosszú ideig nem szóltak egy szót sem.

Ették. Csak a pirított kenyér őrlése hallatszott a fogak között. Tutajos úgy érezte, hogy az előbbi korgás elolvadt, és gyomra teltsége lusta jóindulattal hanyatlott a jóllakottság ölelő karjaiba.

Matula éppen a bicskáját csattintotta be, utána felkapta a fejét.

- A...

– Szürkevarjak – állt fel Gyula, és kihozta a messzelátót –, még messze vannak, de valamit hajtanak...

– Húzódjunk a kunyhó mellé – tanácsolta Matula, mert egy-egy szürkevarjút már látni lehetett, amint felcsapódott a távoli fák közt.

- Oda nézzen!

A ritka, nagy nyárfák közül ekkor szárnyalt ki a rétisas. Ha megtartja az irányt, közel megy el a kunyhó mellett. Tutajosék lapultak, mint a zsendelytetű.

- Jaj! mekkora... és visz valami állatot... kis kutyát!

– Aligha – suttogta Matula –, nem megy ez a faluba...

- Róka! Kis róka! – lelkendezett Gyula.

– Az, már látom. Rühesek a rókák az idén, betegek...

Az óriás madár ekkor már alig volt ötven lépésre. A varjak iszonyú sivalkodást csaptak, mintha a két embertől kértek volna segítséget:

– Látjátok... hát nem látjátok? Viszi már, kár, kááár, ugye, látjátok? És nem ad, és nem ad nekünk belőle, kár... kááár...

– Rettenetes nagy! – suttogott Gyula, de a gukkert már kézben tartotta. – Nem is gondoltam, hogy ekkora...

- Szép, nagy madár – mondta Matula –, megy a fájához.

– És most mindjárt megeszi.

– Gondolom, nincs jégszekrénye, de most már ettünk, sást is láttunk, jó lesz nekiveselkedni a takarításnak, akárhogy is húzódozunk tőle.

- Hát igen... – indult el Gyula – de az is igaz, hogy Bütyökért szívesen takarítok.

– Úgy van rendjén – bólintott az öreg –, ne felejtsenek el majd két pokrócot is hozni a vendégnek. Akkor talán el is kezdhetjük.

Pár perc múlva a kunyhó környéke hasonlított egy kirakodóvásárhoz, melyet martalócok támadtak meg, de a fedél alatt nem volt már semmi.

- Először az ágyakat csináljuk meg. Mehetünk szénáért.

– Gergő bácsi járt erre? – nézett Gyula a friss csapásra.

- Én.

A szénapetrencénél aztán meglátta Tutajos, hogy miért járt arra Matula. A kis petrence alatt két frissen vágott pózna volt átdugva.

– Álljon közibük, aztán emeljük.

Tutajos örült, hogy egyszerre beviszik az összes szénát, de karjai most is élénken tiltakoztak.

– Bírja? – szuszogott elől az öreg.

– Ha nem tart sokáig.

– Letesszük, ha kell, csak szóljon.

De Gyula nem szólt, és a fáradtság elmúlt abban a pillanatban, amint letették a szénát.

Ezután Matula lepókhálózott, és kihajtott pár darazsat is.

– Ippen csak ti hiányoztok – dörmögött.

A darazsak azonban nem nyugodtak bele a kilakoltatásba, mert még párszor visszajöttek.

– Szeretik az ilyen nádtetőt – csapkodott Matula –, de én meg nem szeretem, ha itt eszi a fene ükét. Egymás mellett akarnak aludni?

– Jó lenne.

– Akkor gyühet a széna! Ne sajnálja!

A kunyhó belseje kezdett kialakulni. Az ágyak formát kaptak, és majdnem méter magasak voltak. A polcokon való rakosgatás már csak játék volt, s az egész kunyhót megtöltötte a friss széna meleg illata. A puska a szögön lógott, az esőköpeny és Matula kalapja, tarisznyája hátul.

– Az edényeket meg a táblát majd az árokparton tesszük rendbe.

Csikasz kedvetlenül nézte ezt a nagy mozgalmasságot, és hol itt, hol ott ült le vakaródnai. Matula a kutya karóját is kihozta a kunyhóból, láncostól.

– Itt lesz a heled – és a kunyhó déli oldalán verte le a cöveket. – Elegen vagyunk odabent, ha meg valami zegernye idő gyün, beeresztünk, ne félj.

Csikasz körülszaglászta a cövek környékét, és mivel gazdája semmi megköötözési szándékot nem mutatott, mindjárt oda is feküdt. Csikasz – valószínűleg – sajátjának gondolta a cöveket, amíg a láncot a nyakára nem tették. Attól kezdve azonban a cövek parancsolt a láncsal, s Csikasz ezt nem szerette.

Matula a táblára rakta az edényeket, és – természetesen Csikasz kíséretében – kivitték az egész konyhát a partra.

– Ez az egy, amit nem szeretek tenni, ez a mosogatás. Odébb menjünk, ott homokos a part.

Amikor letették a táblát, Gyula a nyakában lógó messzelátóhoz nyúlt.

– Megnézem a sast, ott van-e a fáján.

Ott volt. Ült fenséges nyugalomban rebbenés nélkül, pedig egy-egy varjúkárogás most is hallatszott.

– Ott van, Gergő bácsi, de a varjakat nem látom, csak hallom.

– Ledobta nekik a maradékot, most egymás közt marakodnak.

– Azt mondta Gergő bácsi, hogy rühesek a rókák az idén; betegek... miért?

– Mondtam, mert találtam döglötten, meg lútem is kettőt. A rüh lekopasztotta róluk a szőrt, és agyonvakarták magukat. Abba döglük bele, hogy nincs nyugsága.

– Csípi?

– Csípi, de nem úgy, mint a bolha. Befurakszik a bőr alá, aztán ott szaporodik ezerszám. Ha birka kapja meg, azt megorvosolja a juhász rühkenőccsel, de szegény rókát nem orvosolja senki. Csak vakaródnai. Szőre kihullik, mert gyökerin él a rüh, bőre kisebesedik, elgennyesedik, a végén csupa gennyes seb az egész állat. Aztán elpusztul. De ha a nyarat ki is húzza, a tál elviszi, iszen alig van bundája.

– A sas nem kapja meg?

– Úgy látszik, nem. ámbár úgy hallottam, a madaraknak is van valami rühe, de én olyant még nem láttam, pedig a madarak egy része megeszik mindenféle dögöt.

– A rétisas is?

– Az is. És a barnakánya is, de a sólymok, véresék, héják csak elevent fognak, meg a baglyok is. A gémekek is megeszik a döglött halat, de még a cinegék is rá járnak, különösen télen. Hanem – hallja – ne a kézzel maszatolja azt a táblát. Törjön száraz nádat, hintse be homokkal, aztán úgy csutakolja.

Gyula megfogadta a tanácsot, és meglepődve látta, hogy a nevezetes tábla mélybarna színe hogy világosodik.

– Hát ez elég koszos volt – mondta végül, de ekkor a tábla már fehéren ragyogott.

– Zsíros volt – igazította ki Matula –, a kosz, az más... az is valami bőrbaj.

– Szóval piszkos volt! – Tutajos elhatározta, hogy ebben aztán nem enged, akárhogy szépíti Matula a dolgot.

De Matula nem szépítette.

– Hát az lehet – egyezett bele csendesen –, de nekem jó volt. Ha maga mindennap megsikálja, én nem bánom...

– Sikálja a nyavalya – rettent meg Tutajos –, nem olyan nagy baj az, ha kicsit zsíros...

Matula mosolyogva súrolt egy lábast, de nem szólt semmit, – A bográcsot nem hoztuk ki, Gergő bácsi.

– Nem is hozzuk. Az úgy jó, ha zsíros. Vízet forralunk benne, aztán kilötyöntjük és kész. Sose árt, ha egy kis íz marad benne. Van olyan csárda, ahol sose fogy ki a bográcsból a pörkölt, de az aztán olyan is... Egyszóval nem koszos, de nem is piszkos, csak egy kicsit zsíros...

Gyula hallgatott, mert nem szeretett és nem is akart mindennap mosogatni. Matulával vigyázni kell – gondolta –, mert mindig tudja, mit miért tesz, vagy miért nem tesz.

Ezek után félrakták a táblára az elmosott edényeket, és visszavitték a kunyhóhoz.

– Hagyjuk csak rajta megszáradni – mondta Matula –, aztán majd én berakodom. Úgy gondoltam: most szépen összegereblyézem a gunyhó környékét, maga meg addig fog valami halat, amit bennehagyunk a tartóban. Aztán megnézzük Tüskevárt. Ha visszajöttünk, még horgászunk, ha nem elég a hal, és eszünk olyan uzsonna-vacsorát. Korán lefekszünk, mert négyre a hídnál a kocsi.

– Sietek, Gergő bácsi...

– Hova?

– Úgy értem: horgászni.

– Máme – máme kapkod!? Csak azt mondja meg, hogy hogyan siet horgászni. Ha kap a hal: kap; ha nincs étvágya: nem kap, ha cigánykereket hány a parton, akkor sem.

– Úgy értettem, Gergő bácsi, hogy amit mondott, igyekszem gyorsan megtenni.

– Azt meg úgyis tudom... minek arról beszélni? A puskát vigye magával. És ha gyünne az a kánya... csak nyugodtan.

De a barnakánya máshol lehetett elfoglalva, mert nem jött. Lehetséges az is, hogy veszélyesnek tartotta ezt a helyet, ahol a szegény kányára rálövöldöznek... és amíg emlékeiből ki nem hullik az a mennykőnagy puffanás, talán nem is jön erre.

A puska a földön feküdt, nyitva, mellette a patron, mert Tú táj ős megtanulta, hogy a megtöltött fegyver mindig veszélyes, és inkább menjen el ezer vad lövés nélkül, mint egyszer akadjon sörét az emberbe. Ha szükség lesz, egy pillanat alatt meg lehet tölteni, de nem fekszik mellette a fegyver, mint egy felhúzott íj, mint egy élesre állított bomba, amelyet csak meg kell rúgni, hogy robbanjon.

Gyula nyugodt akart maradni, és az is maradt, mert minden gyorsabb és ideges mozdulatára megszólalt gondolatai között a nevelőapa:

“Ne kapkodjon!...”

És Tutajos sokszor öntudatlanul is számot vetett magában, hogy a halászat és vadászat fokozott gyönyörűsége, feszült küzdelme, számító taktikázása lényegesen nagyobb öröm volt

a szertelen kapkodás nélkül és – eredményesebb is. Végül – bár idegei pattanásig feszültek – belerögződött a mozdulatok mérséklése pontosan beállítva a szükség mértékére. Nem is vette észre, hogy átalakulása mennyire hasonlított a környezet viselkedéséhez.

A nád pontosan annyira hajolt meg, amennyire kellett, hogy a szél el ne törje, a tojások úgy helyezkedtek el a fészekben, ahogy a nehézkedés törvénye előírta, a fák szinte ráfeküdtek a viharra, hogy a szél átfolyjon leveleik között, és csak a száraz ágak álltak ellen, halott merevséggel, és törtek is össze a természet törvényeinek értelmében.

Gyula talán nem értette még tökéletesen, de érezte Matula figyelmeztetésének természetes igazságát:

“Ne kapkodjon!...”

Ami természetellenes, az itt nem jó, és megbosszulja magát. Elmegy a hal, elsiet a lövést, összegubancolódik a horogzsinór, feltörik a kéz, megég a bőr.

Itt nem siet semmi, ha nem kell, de villámmá változik, ha arra szükség van. Az a kis szárcsa nem tanulta meg jól a leckét, elpusztult, mert el kellett pusztulnia. A természet csak az erőseket és alkalmazkodókat tartja meg: ez az igazság, ami maga az Erő!

De igazság az is, hogy ami eddig szórakozás volt, élvezet és sport, most már lassan munka is lett és kenyérkereset. A hal nemcsak megfogni volt élvezetes, de enni is, és Gyula arra gondolt, hogy az ősember zsákmányolása is, a küzdelmen felül, öntudatlan élvezet volt és öntudatlan sport. Persze, akkor még nem is álmodott az ember orsóról és nylonfonálról, hiszen még a vasat sem ismerte, de csontszigonyával ugyanúgy leste a halat, mint most ő horoggal, és a rénszarvascsordát vagy a vadlóménest belopni, lerohanni, dárdát hajítani, a vadat legyűrni több lehetett minden öttusánál.

Gyula gondolatai szertekalandoztak, de egyik szeme az orsón volt, másik a tájon, és bár ritkán kapott a hal, egyetlenegy sem engedett el. Igaz, csak keszegek voltak, egy ívból valók, tenyérnyiek, de Tutajos megtanulta már, hogy a keszeg nagyon jó ízű hal, némelyik jobb, mint a ponty, ha hozzáértő irdalja és süti. Az irdalókés apróra vágja a halszálkát, amit már nyugodtan meg lehet enni. Ezután a hús simán leválik a gerincről.

Tíz óra elmúlt – nézte a horognyél árnyékát –, közel fél tizenegy is lehet – de ez a gondolat csak annyi volt, mint a vízen át szálló felhő árnyéka.

Megtapogatta arcát, s úgy érezte, a daganat lohadt, és szinte nem is kívánta, hogy valamire lőni kelljen. Mert ha olyan valami jönne, amire lőni lehet és szabad, Tutajosunkat egy görögdinnye nagyságú daganat sem akadályozná meg az izgalmas vadászatban.

Szerencsére nem jön semmi – gondolja, de amint körülnéz, szeme megakad négy madáron, melyek katonás sorban jönnek egyenesen feléje. A madarak messze vannak és magasan, de jönnek...

Gyula egy kis bokor takarásába húzódik, és megtölti a puskát. Az úszó mozdulatlan, a madarak: mintha zsinóron húznák őket. Tutajos szíve erős ütemben dolgozik.

– Libák – suttozja –, libák... magasan vannak.

Ez a magasság azonban mintha egyre csökkenne.

Jól elibük kell célozni – gondolja Gyula –, jól elibük...

A vadlibák most lehetnek a kunyhó felett, mert kissé balra húzódnak, talán meglátták Matulát, aztán Gyula – egy életem, egy halálom, még ha a fejem rúgja is le ez a puska! – jól eléje célzott az elsőnek, ami nagyobb volt a többinél, s elhúzta a ravaszt.

Most semmi rúgást nem érzett Tutajosunk, s amit érzett, arról kár is beszélni, mert gyönyör telj és, dicsőséges érzés volt. A második liba összekapta szárnyait, hangos zúgással jött lefelé, és tompa puffanással esett a gátra.

– Hij – sóhajtott a fiú –, huj... ez szép volt!

És csak szorongatta a puskát, és nézte a helyet, ahova a liba esett. A lövés csattanása már szétporlott a levegőben, s három liba már messze járt, s a környék megnyugodott. Gyula egy

pillantást vetett az úszóra, aztán letette a puskát, és sietve elindult a zsákmány felé. Közben majd f elbukott egy zombékban, mert szeme elől járt, ahol a kívánatos madárnak kell lennie.

Ott is volt!

Hanyatt feküdt, és látszólag nem törődött már semmivel.

Gyula boldogan emelte fel a nagy madarat, és Csikaszt már csak akkor vette észre, amikor az majd a lábáról verte le.

– Hauvau – hu-hu-hau – ugrálta körül a vadászt –, hadd szagolom meg, engedj közelebb, csak azt engedd, hogy megszagoljam!

A bokrok közül pedig kibukkant Matula. Kibukkant és mosolygott, és ezt Gyula olyannak érezte, mint amikor a katonának mellére tűzik a medáliát. Szeme ragyogott, és a keze reszketett, amikor Matulának átnyújtotta a zsákmányt.

Az öreg jobb kezében a libát tartotta, bal kezét pedig a fiú vállára tette.

– Úgy gondolom, Gyula, úgy gondolom: mehet a puskával, ahova akar... – ne ugrálj, Csikasz, mert orron ütlek. A puskával bánni tud, vigyázni tud, lúni tud... István bátyja majd szerezzen engedélyt... Persze, az elsőre célzott?

– Úgyis megmondtam volna – rebtent meg a fiú.

– Tudom. Most legalább tudja, mennyivel kell elibe fogni, de nem tudja, milyen kár lett volna az elsőt lelúni.

– Pedig az volt a legnagyobb.

– Persze. Valami vén gúnár volt, hogy a fogunk tört volna a húsába, ez pedig – emelte meg Matula – szalonnával tűzdelve, olyan lesz, mint az olvasztott vaj. Ez idei liba! A vezető mindig vagy vén gúnár, vagy öreg tojó...

Gyula – amikor hazaérték – a boldogság múltó érzésén át is jól látta, hogy a kunyhó környezete vendégváró tisztaságba öltözött. Az elhullott széna összegereblyézve, hamu összekotorva, edények elrakva. Matula szeme követte a fiú pillantását.

– Erre a nyárra végeztünk is a nagytakarítással. Maguk persze takaríthatnak, ha akarnak...

– Mi?

– Csak úgy mondtam. A libát eldugom hűvösre, egy kis enivalót már tettem a tarisznyába, a hátizsákot hozza. Ide. Csikasz! – és Csikasz kelleetlenül engedelmeskedett a parancsnak, és bánatosan feküdt a cövek mellé, mert a vékony láncot Matula a nyakába akasztotta.

– Nem kötnélek meg – simogatta meg a kutya fejét –, de megennéd a libát, én pedig megvernélek. Hát kell az neked? Na, látod. A halakat pedig eleresztjük, mert holnapig elpusztulnának, és van húsunk elég.

A gáton járt egy kis szél, így a meleg bírható volt. Matula egyenletesen ment, ahogy szokott, és Gyula felvette ezt az ütemet, ami nem volt gyors, de nyelte az utat. Tüskevár közeledett, és a nagy fák zöld halmán már nyílások látszottak s egy-egy vén fa barna dereka.

– Nem lehet ez olyan sűrű...

– Majd meglátja. A szúnyogolajat elhozta?

– El.

Amikor egy vonalba kerültek a dombbal, Matula elfordult a gáttól, neki a nádnak.

– Mindig a nyomomban... és ne álljon meg, mert lemarad a csizma.

A nád itt majd két ember magas volt, de valamelyes csapás mintha látszott volna.

– Régen nem járt erre senki, de minek is járna? Inkább csak a rókák, de azok is jobban szeretik a sima gyalogutakat. Itt a legrosszabb, innét már keményedik.

Ezt Gyula is érezte. A csizmák nem cuppogtak már, s egyszerre csak elfogyott a nád, és zöld fal állt előttük. Matula csekély tájékozódás után belement ebbe a zöld falba.

– Mőgém! Egészen mőgém, mert kiveri szemét az ág. Fülledt meleg volt a bokrok között s az avar rothadásának nehéz szaga.

Amikor a bokrok ritkultak, Matula megállt.

– Szuszogjunk egy kicsit, addig bekenheti magát.

– Hát... Gergő bácsi, igaza volt! Ennyi szúnyog! Szúnyogvárnak is nevezhették volna.

– Akkor talán még nem volt ennyi... több volt a víz, és kevesebb a sár. Akkor itt még Balaton volt.

Gyula vastagon kente magára, az olajat.

– Ne adjak, Gergő bácsi?

– Engem nem bántanak, de meg is szoktam.

Süppedtek az avarban, és magasan felettük, a lombok között megrebbent egy-egy madár, de egyéb nem is hallatszott a süket csendben, csak a szúnyogok elégedetlen hegedülése, akik utálkoztak a szúnyogolajtól.

– Nézze meg ezt a fát! Ha ez beszélni tudna!

A fa koronája nem is látszott, hogy meddig ér, és a törzse másfél méter vastag is lehetett.

Az erő és szépség, az idő maga volt ez a tölgyfa. Gyula megsimogatta kérgét, ami kemény volt, mint a szélmarta gránit.

– Volt itt egy tudós ember, azt mondta, több lehet háromszáz évesnél, és azt mondta, igazuk volt a régieknek, akik szentnek tisztelték az ilyen fát.

És Tutajos úgy érezte: igaza volt annak a tudósnak. A koronában emberderék vastag görcsös ágak nyúltak szét, és rettenetes erejükben mintha az eget tartották volna.

Gyulában különös érzés ködlött, és szótlánul állt az elmúlt évszázadok mellett, amelyeket ez a szent fa őrzött magában. Saját kiforratlan jelentéktelenségét érezte e mellett a tiszta óriás mellett, aki kiáltások és halálsóhajok emlékére emlékezett, aki látta még a várat, rabokat és elmúlt embereket; tivornyákat hallott, vad harci dalt és jajongó gyászéneket, ordítást és suttogást, és elmúlt minden, de ebben az ősfában benne van minden!

– Én is elnézem néha – mondta Matula –, van benne legalább negyven köbméter fa.

– Más is van benne, Matula bácsi – mondta a fiú, mert úgy érezte, mintha az öreg megbántotta volna – de én úgy gondolom, azt nem lehet méterrel megmérni...

Az öreg sokáig hallgatott.

– Tudja, Gyula – mondta szokatlanul szelíden –, én nem mondom, hogy nincs igaza, de a szegény ember azért inkább csak méterrel méri, mert nem a tegnapi gondol az, akinek holnap talán nincs tüzelője.

– Elmúlt már az az idő, Gergő bácsi, megváltozott a világ, és még egyre változik. A legszegényebb gyerekek is nyaralhatnak, és Pondoray néni ingyen fürdőzhet a legdrágább fürdőhelyen.

– Tudom, Gyula, és jól van ez így nagyon, de azért mindig lesz, aki nem néz vissza, talán csak ha kicsit részeg, vagy ha nagyon egyedül van. Na, menjünk, mert vannak itt még fák, amiket érdemes megnézni.

Az avar sejtelmesen susogott lábuk alatt.

– Aztán – állt meg kicsit később Matula – ne gondolja, hogy én fejszét tudnék fogni itt akármelyik fára, mert sokszor elgondolom, hogy olyan ez a domb nekem, mint a temető; az én régi atyámfiái is itt nyugosznak valahol, az egészen biztos. Öreg papunk mondta, hogy a mi nevünk a legrégebb a plébánia irataiban meg a Csajágiaké. Az öreganyám Csajági lány volt... azt mondta az esperes úr – tavaly halt meg, nyugodjék –, hogy abban a kutya török világban, ha baj volt. csak szedte a cókókót a falu, aztán ide hurcolkodott, és ha valaki meghalt, nem is lehetett máshol eltemetni mert víz volt körös-körül.

A bokrok itt már jól megritkultak, és nem is nőttek nagyra, mert az óriás fák alatt mindig árnyék volt. Gyulának a nyaka is belefájdult, amint felnézett a nyárfára, ami alatt megálltak.

– A nyárfa gyorsan nő – nézett fel Matula is –, ez itt unokája sem lehet annak a tölgynek. Puha fa, és nem nagyon hosszú életű. Látja azt a sok odút? Mindben lakik valami: leginkább a csóka, de régen kirepültek már a fiatalok is. Akkor volt itt nagy zshivajgás... hanem... nézze csak!

– Mit?

– Ott a vastag ág töviben.

Az ág tövében, egészen a törzs mellett jókora bagoly ült, és kerekre nyílt szemét rájuk meresztette.

– Nem is fél – nevetett Gyula, és megcélozta a baglyot –, könnyű lenne lelőni.

– Könnyű hát, ha szabad lenne.

– Tudom, Gergő bácsi, tudom, csak megcéloztam.

– Jobb, ha nem célozgat... inkább ismerje meg, hogy ez a fülesbagoly. Erdei fülesbagoly. Nem szabad bántani. Soha nem szabad bántani. Egy baglyot sem szabad bántani.

A bagoly ásított, mintha unta volna a beszélgetést.

– Még ásít is – csodálkozott Gyula –, hát ez igazán nem fél.

– Nemigen lát embert, más ellensége meg alig van. De nézze meg ezt a fát.

– Mogyoró? Ilyen nagyot még nem láttam, de mennyi termés van rajta. Nemsokára érett lesz.

– Hát – legyintett Matula – egyet-kettőt pillant az ember, aztán vége a nyárnak. Erre gyűjjön.

Gyula követte az öreget, de gondolatai között hidegen zörgött a pár szó:... “aztán vége a nyárnak...” A kis dombtető itt egyenes volt, fátlan, majdnem kopasz, s egy helyen meredeken végződött.

– Gyerekkoromban itt még faltörmelék volt. de aztán behordta a szél, és benötte a fű. Fa sem telepedett azóta itt meg...

– Minek van olyan jó szaga? – szimatolt Gyula.

– Kakukkfű – hajolt le az öreg –, ez az... a temető is tele van vele. Szereti a temetőt. Talán azért van itt is...

Matula körülnézett.

– Leülhetünk. Itt jár egy kis szél, eszünk valamit, nézdelődünk. Csak innét lehet kilátni a berekre – leterítette a kenyérruhát, kitette a kenyeret, szalonnát, zöldpaprikát. – Jó még a kés?

– Mint a beretva...

– Hát akkor nyúljon hozzá!

Szótlanul ettek. Előttük a nádas, mögöttük az erdő. A nádas felett messze lehetett látni, de Gyula gondolatait most nem szívtá a ragyogó messzeség. Hátrahallgatózott az erdőbe, orra tele volt az avar, a kakukkfű, a tölgyek összekeveredett illatával, és az erdőt hallgatta. Szél alig mozdult, de a vén fák mégis suttogtak, aztán egy odúgalamb kezdett búgni, csodálatosan lágyan, de a bársonyos hang betöltötte az egész erdőt.

Gyula nem is nézte, mit eszik. A kés magától járt a kezében, és a falatot öntudatlanul emelte szájához. Néha megállt az evésben, s ilyenkor úgy érezte: a bokrok puha árnyékában elmúlt emberek lélegzenek, s a föld, ahol ül, azért meleg, mert előbb ült már rajta valaki. “Itt volt a fal” – mondta Matula, de hol vannak a kőművesek, akik rakták, hol a kéz, amely a habarcsot keverte, hol a gondolat, ami az egészet teremtette? Mi lett belőlük? Milyen erő lett belőlük? Hiszen az energia nem vész el, csak megváltozik.

Fa lett belőlük? Madárszó, virág, tölgyemlék és mogyoró lett belőlük? Szél és pára lett belőlük? Felhő? De mi lett a képzelettel, a gondolattal? Belerakták a falakba, vagy itt kereng, és megérinti az ő képzeletének húrjait?

Mi lett belőlük, mi lett belőlük? Föld, víz, elmállott csontok? Mész és foszfor? De hova lett a fájdalom, az öröm, a sírás, a kín, a mámor, a harag, a békülés, a szeretet? Egymásnak adták ezeket az érzéseket, és magukkal vitték?

Az öreg fák csak suttogtak, a kakukkfű illata lengett, de ezt nem értette meg Ladó Gyula Lajos, nem értette meg Matula Gergely, és nem értette meg senki. Az élő enyészet puha érintése volt ez, az idő kerekének súlytalan fordulása, amely talán felhord valamit az elmúlt napok végtelenségének óceánjából, mint a kocsikerék a homokot.

Nem lehetett tudni semmit; a fák suttogtak, a galamb bűgött, a nap szállt már lefelé, és a maradék szalonna mellé odaült a szótlanság.

Később bejárták a kis domb minden zugát, s amikor hazaindultak, Matula jelet tett a bejárathoz.

– Ha egyedül jön ide vagy a vendéggel, csak itt lehet bejönni, mert máshol leszedi a tüske a nadrágot.

– Itt van a legtöbb szúnyog – csapkodott Gyula, de ez csak olyan megszokott védekezés volt, mert megszokta a szúnyogokat is.

Aztán szótlánul ballagtak hazafelé, és amikor megérkeztek, Matula első dolga volt a viháncoló Csikaszt elengedni.

– Mondom, csak a libától féltettelek, mert te amúgy rendes kutya vagy...

Csikasz meghempergett a fűben s a lánctalan szabadságban, aztán izgatottan követte gazdáját, mintha megértette volna:

– Most megfejttem a libát, jó ha megnézi, hogy kell. Sokan azt mondják, a vadlibának halszaga van, de ez nem igaz. A vadlibának vadlibaszaga van. És ha valaki nem szereti, hát ne kopasszá, hanem fejtse. Húzza le a bőrét azzal a kis zsírral együtt, ami alatta van, és senki a világon nem tudja megkülönböztetni a házilibától.

Matula borotvaéles kése a mellen húzódott végig, aztán széttárta a bőrt, mint a könyvet.

– Látja, milyen könnyen megy? Egy darabban lejön az egész bőr tollastul, mindenestül. Nem próbálná meg?

– Ki is belezem, Gergő bácsi, láttam otthon, hogy csinálják.

– Addig én tüzet rakok. Minden belsőséget adjon a kutyának. Ha lábasban sütnénk, persze, megsütnénk a szívit, máját, zúzáját is, de most nem bajlódunk vele, hadd legyen ennek a mihasznának is vasárnapja.

A “mihaszna” eb ezt nagymértékben helyeselte, de azért úgy indult Matula után, mint aki tudja a kötelességét, Matula azonban leintette.

– Csak maradj, úgyis tudom, a szíved szakadna meg. Matula meghozta a tűzrevalót és egy jókora nyársat is.

Szakértőén megforgatta a szárnyast.

– Jó! Most megtűzdeljük szalonnával...

Csikasz ekkor ásta el a kunyhó mögött a liba nyakát fejestül, mert ebben a pillanatban többet enni nem tudott.

A nap ekkor már ferdén nyilazott át a lombokon, s a levegőben lustán szárnyalt a nagy rétség száraz illata. A tűz körül azonban más illat felhozott, amire előjött Csikas is.

Nézte a nyárson forgoló madarat, szaglászott, s farkát csóválta:

– Hát ez azért egészen más – nyelt egyet –, és kutyabecsületszavamra mondom: mintha még tudnék enni...

A liba pirulván pirult a hosszú nyárson, s amikor színe már megközelítette a cseresznyéét, Matula kést bökött a combjába. A kés könnyedén szaladt a húsba.

– Jó! – mondta. – Ha a comb puha, akkor már a melle is puha. Elő a táblát meg a tányérokat.

Most megint hosszú csend következett, és Gyula azon gondolkozott, mondja-e Matulának, hogy ilyen jót még nem evett.

– Gergő bácsi... – kezdte, de az öreg mosolygott.

- Kár a szóért, látom, mit akar mondani.
- Gergő bácsi, én beteg leszek, annyit ettem.
- Ha ettől beteg lesz, meg is érdemi. De ne féljen. Csomagolunk majd reggelire is, aztán kínálja meg azt a Bélát. Éhes lesz, mert egész éjjel utazott. A kocsin bekapják, van idejük elég.
- Köszönöm, Gergő bácsi!

– Mit?

És Gyula megakadt. Mit is köszön tulajdonképpen? Hiszen itt annyira közös volt minden. Amit egymásnak tettek, maguknak is tették, és nem is tudtak semmit tenni, nem is akartak semmit tenni, ami a másiknak ne vált volna hasznára. De erre nem is gondoltak, mert mindez a természet rendjéhez tartozott, amelyben éltek. – Mindent köszönök, Gergő bácsi!

Ültek még egy kicsit a tűz mellett, aztán mikor a nap ellobbant a nyugati égen, és az alkony hűvös ébredése végiglengett a nádas felett, Matula kiverte pipáját.

– Eleget jöttünk-mentünk, ettünk, azt gondolom, a többit már fekvé is nézhetjük.

De nemigen néztek semmit, inkább hallgattak. A homályban már Tüskevár árnyai jártak, a galambbúgás és a kakukkfű illata. Gyula tenyerén érezte az óriás tölgy kérgének keménységét, és látta a baglyot, amint ásított. Hallotta a láthatatlan szellő susogását, és érezte azt az avarszagot, ami olyan volt, mintha évszázados menték, dohos kripták, bor és bőr szaga keveredett volna össze a fodormenta és. penészes falak szagával.

Gergő bácsi... – akarta mondani, de aztán elfelejtette, hogy mit akart mondani, és úgy érezte, nem is akart semmit sem mondani. Dehogy akart, és nem is szólt, mert derék Tutajosunknak volt ugyan egy-két rossz szokása, de – álmában nem beszélt...

... a következő pillanatban pedig valaki megfogta a karját.

– Gyula – rázta –, Gyula, indulni kell!

– Mi?

– Az, hogy reggel van.

– Lehetetlen.

– Elhiheti pedig. Nézze a Göncölt...

Gyula megnézte a Göncölt; a nevezetes szekér kerekei ide-oda lődörögtek, rúd ja azonban eléggé csáléra állt.

– De hogy reggel van?...

Matula szerint “szép” sötét éjszaka volt, de a vonat jön – könnyű neki, síneken jár, és nem bizonytalan gyalogúton –, jön, mint egy kivilágított hernyó a sötétség alagútjában, maga körül hordva az alagutat is. De belül emberek vannak és – Bütyök!

Erre hirtelen felült.

– A puskát vihetem, Gergő bácsi?

– Viheti. Meg is töltheti, de mielőtt a kocsira ülne. a patront vegye ki.

– Úgyis kivettem volna.

– Sietni nem kell... van ideje elég.

– Sietni – gondolta Gyula, amikor kiéri a folyópartra –, sietni?... – és akkorát botlott, majd a nyelvét harapta el. Megállt kicsit, nézte a vizet s a mélyben fürdő csillagokat.

A fogyó hold fénytelenül és álmosan bujkált a báránnyelők között, s ha megloccsant a víz. vagy valami nesz motoszkált a nádban, a fiú megborzongott. Megállt, hallgatódzott, s a puskát a hóna alá vette.

“Félsz, Tutajos – gondolta –, de mi a fenétől félsz?” “Nem tudom – válaszolt magának –, nem tudom. Ha krokodilok lennének itt vagy leopárd... de vipera lehet.”

“Na és, számár, a gumicsizmát nem harapja át még egy kobra sem...”

– Rákrárááák – recsent meg felette valami szörnyű hang, és szárnyzuhogás hallatszott.

Tutajosunk majdnem leült ijedtében, és a puskát védekezően tartotta maga elé.

“Gém – mondta belül egy hang – gémm, és éppen úgy meg van ijedve, mint te...”

De Gyula állt, és térde reszketett. Nem vigasztalta, hogy a gémm éppen úgy meg van ijedve, ámbár nincs puskája.

“Meddig akarsz itt állni?” – kérdezte magától, s arra gondolt, hogy majd otthon, az osztályban...

“... kérlek szépen – mondja Bolhának vagy Bikának –, amint megyek, öreg puskámmal a hónom alatt... úgy éjfél körül járhatott az idő.”

“Nem féltél?”

“Ugyan kérlek, mitől féltém volna?...”

És ekkor valahol megszólalt egy mély hang:

– Buu-buu... buu-buu A hang messze volt.

Valami elszabadult bivaly – reszketett Tutajos, és gondolatban megesküdt, hogy férfiasán bevallja: bizony, borzongott egy kicsit.

– Buú... búú...

Szerencsére egy helyben bög – indult el óvatosan, de érezte, hogy ingét átizzadta már. Nagyon meleg volt az éjszaka, de most már valamivel jobban látott. A lábai is jobban megéreztek a gyalogút vályúját, és gyorsabban lépett ki, ha arra gondolt, hogy nem ér idejében a hídhöz.

Ha nem mozgóit semmi a nádasban vagy a vízen, egyszerre égis ért a csend, de szinte szétesett, ha locsant a víz, vagy valamitől – de mitől?! – pattant a nád.

Ilyenkor arcára mintha pókháló ereszkedett volna, és egész testén átszaladt a borzongás.

Ettől aztán dühös lett.

“Hitvány legény vagy, Ladó, de legalább azt mondanád meg, mitől félsz. Hitvány vagy, ostoba és – hazudozó...”

Ettől a gorombaságtól Gyula Lajos – a Gyulák ivadéka!

– egyszerre magához tért. Vállára kanyarította a puskát, és – igen – beleköpött a sötétségbe. Észre sem vette, hogy a névtelen félelem ellen milyen jó orvosság a valóságos mérgeződés.

– Buu-buu... hangzott messziről, kissé megrezegtetve a fiú idegeit, de most egészen más hatással.

“Egyen meg a fene, ott ahol vagy, ha idejössz, úgy beléd lövök...” – és a hang irányába nézett, ahonnét azonban nem jött semmi, csak...

“Nini, virrad!” – és akkorát sóhajtott, mint akinek a sötétség egész dombja szakad le a szívről. A csillagok homályosodtak, látszott már a víz lomha mozgása, a gyalogút árka, a nádbugák zászlaja és csizmáinak nedves lépegetése.

De színe nem volt még semminek. A szürkesség azonban elvált már a feketeségtől, a fény az árnytól, az ég a földtől.

– Sáp-sáp-hát-hát – szólalt meg egy vadréce, és hallani lehetett, szárnyaival hogy verdesett.

A keleti égen vörös csík szaladt végig, köd szállt fel a folyóról, és valahol messze egy varjú káromgott.

A csillagok már majdnem eltűntek, a hold vérszegényen sápadt, s a sötétség rongyai ijedten szálltak nyugat felé.

Tutajosunk most már szabályosan lélegzett, szabályosan ment, s ha megállt, szabályosan fázott, mintha még az éjszaka hűvös keze simogatná a hátát.

Aztán feltűnt a híd könnyed íve, de a hídon nyoma sem volt a kocsinak.

Letette a puskát, levetette kabátját, és megmosakodott. Meg is fésülködött, de tükör nem kellett, mert a vízben jól látta kissé még szabálytalan ábrázatát. De Tutajosunkat ez már nem

is nagyon érdekelte, hiszen felkelt a nap, s a világosság bátor villanása szétsugárzott a vizeken.

Aztán meghallotta a kocsizörgést, s elindult a híd felé.

A hídon túl már a Balaton látszott, s amikor Gyulánk nekidőlt a korlátnak, nem is gondolt arra, hogy – dacára szépen elválasztott hajának – ha valami gyengébb idegzetű hajadon jött volna, feltétlenül átkerül a túlsó oldalra. Igen, Tutajosunk kissé útonállónak hatott. Elég magas volt, lesült és felégett, térdei összekaszabolva, és jobb képe még a könnyelmű puskatartás kék nyomait viselte.

Szerencsére a gyengébb idegzetű hajadonok ebben az időben máshol tartózkodtak, így nem rettenhettek meg Tutajos félelmetes egyéniségétől. De Gyula nem is vágyott ilyen babérokra. A berek felől megindultak a madarak, és Gyula ismerősként vette számba őket.

Egy kárókatonát kellene az iskolai szertárnak löni – gondolta. (Ajándékozta: Ladó Gyula Lajos VIII. oszt. tan.) – Meg egy bakcsót is...

A kocsi azonban megérkezett, és Gyula nem folytathatta az elméletbeli adományozást.

– Jó reggelt, Balázs bácsi, ide ülök maga mellé – kapaszkodott fel Gyula az öreg kocsihoz –, mi újság?

– Mi lenne? A búzát, rozstot már elverték, most a zabot cséplik. Egy tehén felfújódott, de a főagronómus úr megszurta, aztán leapadt... Nem veszi fel a gallért? Látom, megizzadt.

A kocsi nekizökkent az útnak, a gallér alatt kellemes meleg volt, és Gyula most már nem beszélt, csak Bütyök járt eszébe s a sok mondanivaló. A jegenyék jöttek-mentek az út mellett, és Gyula szépen elszunnyadt a gallér meleg sátrában. Arra ébredt fel, hogy a sorompónál kettőt, nagyot zökkent a kocsi.

– Elaludtam...

– Az a jó – mondta Balázs –, aludni mindig jó; aztán meg jókor felpillantott, gondolom.

– Muszáj volt, Balázs bácsi, a sötétben nem lehet sietni.

Mögöttük kerepelve ereszkedett le a sorompó.

Az állomáson két-három ember lézengett. Az irodából kihallatszott a morzegép kopogása, és Gyula kissé álmos izgalommal csikorgatta csizmái alatt a kavicsot Vajon elhozza-e Bütyök Géza bácsi fényképét? Géza bácsiét, aki orvos, vadászmeister, és az ifjú maharadzsaák nevelője, ámbár eredetileg fűtő volt.

Gyula gondolatai között valami bizonytalanság kígyózott, s ez nem illett ebbe a gyönyörű reggelbe, de Gyula nem tudott szabadulni tőle, Matulát érezte maga mellett, s az öregember maga volt a világos bizonyosság, maga volt a mellékutak nélküli valóság és természetesség. Nem, Matulát nem lehetett hasonlítani senkihez, mert Matula maga volt a berek könyörtelen, mégis csodálatos valósága.

Gyula elnézett, messze a csillogó síneken, s arra gondolt, hogy a “párhuzamos vonalak a végtelenben találkoznak”. Ezt így tanulta, s ez ködös volt, mint a berek titkai, mint a földbe süppedt várfalak múltja, mint a csillagok fényévei, mint mindaz, amiről Matula nem beszélt, mindaz, amiről az öreg hallgatott. És most jó volt ez a homályos tudat, ami lehetővé tette Géza bácsi valóságosnak elképzelhető háromféle állását, a maharadzsaí autót, a néhai fűtő széleskörű karrierjét. Tutajosunk nézte a sínek felett rengő levegőt, a sínek találkozását “valahol”, és öntudatlanul meg akarta menteni az álmok valóságát is, hiszen – gondolta tétován – minden álomból lehet valóság, s a múlt valóságai lassan elmerülnek az idő és messzeség álomszerű ködében.

Vajon elhozza-e a fényképet Bütyök, és Gergő bácsi tudja-e, hogy mi az a maharadzsa? Mi is? – hökkent meg Tutajos –, mi is a maharadzsa? Hát olyan izé... olyan gróf vagy mi... szóval földbirtokos, csak nagyobb, majdnem fejedelem, de nem egészen...

Gyulánkat végül is a vonat húzta ki a maharadzsái problémából, belefütyülve, belefüstölve és dübörögve a párhuzamosokba, és elgázolva minden gondolatot, amely nem vele foglalkozik.

Az egyik ablakból Pondoray néni integetett:

– Gyuszi! Gyuszikám... megy már Béla.

Tutajos odaszaladt, és majd az álla esett le, mert az ajtóban nem Bütyök jelent meg, hanem egy lord, egy főúri csemete, egy fiatal maharadzsa.

– Bütyök! – ámult Gyula, és ölelésre tárt karja lehanyatlott.

– Szervusz, Gyulám – emelte meg zergetollas vadászkalapját Bütyök, de ő is meghökkent, mert Gyula sem volt közönséges látvány szilvakék jobb képével, végtelenül maszatos ruhájával, ütött-vert térdével, és nyíratlan frizurájával.

– Gyuszikám, vigyázzon Bélára! – kiáltott a néni, mert a vonat nekirugaszkodott a síneknek.

– Jó fürdőzést, Pondoray néni, vigyázok... majd írunk...

Bütyök karján felöltő, mellette szép bőrrönd, lábán vadonat “tiroli” bakancsok, vastag térdharisnya és golfnadrág.

– Bütyök, ez te vagy? – de most már a régi szeretettel rázták egymás kezét, és a vendég szokott szerénységével mosolygott.

– Géza bácsi pénzt küldött.

– Lehetetlen! – csúszott ki Gyula szájából.

– Mért volna lehetetlen? Mindig mondtam...

– Ez igaz! – és Gyula azt gondolta: íme az álmok valósága.

– Hoztál valami rendes ruhát is? Mert ebben nem jöhetsz a berekbe – ott élek, mióta lejöttem... –, de gyere, ezt a kocsin is megbeszélhetjük.

Bütyök megemelte kalapját Balázs bácsinak, és a kackiás fejfödőt szemébe húzta, mert szembe sütött a nap. Elindultak.

– Hogy nézel ki, Tutajos?

– Hogyhogy?

– Mint egy – ne haragudj – betörő... a kezed, az arcod... Te mindig olyan rendes voltál...

– Majd nézd meg magad egy hét múlva! – nevetett Gyula Lajos.

– ... és olyan más vagy! Egészen más... de mintha... és olyan kemény fogása van a kezednek. Milyen a tenyered?

– Feltörte az evező... – És a képed?

– Rosszul fogtam a puskát.

– És a térded?

– Sás meg mindenféle tüske.

– Ez a te puskád?

– Persze... tudod – nyelt egyet Gyula –, én használom. Amúgy... Matuláé. Tegnap lőttem vele egy nyári ludat. Most jut eszembe...

Gyula benyúlt az ülés alá.

– Álljunk meg, Balázs bácsi. Én is éhes vagyok... ez abból a libából való.

Tutajos kirakta a libahúst és a kenyeret.

– Láss hozzá, Béla!

– Itt?

– Hát hol a pokolban, csak nem szállunk le pár harapásért...

Egy darab húst tett kenyérre, és előrenyújtotta.

– Tessék, Balázs bácsi. Tegnap lőttem, Gergő bácsi sütötte, nyárson.

Bütyök ekkor már engedett az előkelőségből, és pár perc múlva csak a zsíros papír emlékeztetett Ladó Gyula Lajos első libájára.

– Köszönöm szépen – nézett hátra az öreg kocsis –, igen jól esett; hanem meg kell hagyni, érti ez a Gergő a libasütést. Mehetünk?

– Menjünk, Balázs bácsi.

A kocsi nekizördült az útnak, és Gyula Bütyök vállára tette kezét.

– Nem is gondolod, Béla, mennyire örülök, hogy itt vagy...

Bütyök egyelőre nem válaszolt, mert nem tudott mit mondani. Puha lelke csordultig volt a tájjal, az elmúlt éjszakával, az utazás izgalmaival, főleg a várakozás beteljesülésével, hogy barátját újra láthatja. Mióta iskolába jártak, mindig egymás mellett ültek, és nem is tudták, hogy mindig készültek erre a nyárra, erre az útra, amelynek valósága eddig álom volt csupán.

– Nagyon köszönöm, Gyula, hogy eljöhettek, és a mama is... küldött neked egy skatulya túrós rétest. Szóval köszönöm és...

– Ne marhaskodj, Bütyök – gorombáskodott szelíden Tutajos, mert szíve tele volt gyengédséggel –, elfelejtettem megírni, hogy gumicsizmát hozzál.

– Hoztam. Tudod, amiben a mama mos... Elhallgatott a két fiú, és az anyára gondoltak, a mosóteknőre, a lúgtól kimart kezekre, elvénuilt lábakra, az udvar sivárságára s arra az árva hársfára, amelynek vándorló árnyékában idegen ingeket tisztított egy fájós lábú öregasszony.

Körülöttük most ébredtek a vizek és a nádasok, most kezdett ragyogni az örök anya, a Nyár, és a fiúk gondolatainak alján hála lobbant a megváltozott idők eljött új nyara felé, amelyben visszeres lábú mosónék nyaralni és gyógyulni utazhattak. Nem volt ez kiformalódott gondolat, de hallgatásuk ezt a gondolatot ringatta, mint az emberi jószág bölcsőjét, amely körül fájdalom van és a vajúdás gyötrelmei, szenny és vér, amik elmúlnak, de a csecsemő él és megmarad.

Érzések voltak csak ezek a kusza gondolatok, de egymást érezték benne, a tájat és az öreg kocsist, az út végtelenségét, a messzeséget s a szabadságot.

– Jó, hogy itt vagy, Bütyök – mondta Tutajos, aztán hosszú ideig nem szóltak, és úgy érezték, hogy Bütyök tulajdonképpen most érkezett meg.

– Ez a Zala hídjá – intett Gyula a híd vasíve felé, amikor dübörögni kezdett alattuk a híd boltozata, de a kocsis megrántotta a gyeplőt, mert éles füttyszó szállt a dübörgés széles morgásába.

– Gergő – mondta a kocsis, és ostorával a vízre mutatott, ahol Matula éppen partra húzta a csónakot.

– Matula bácsi... – álmétkodott Gyula – mit akarhat? Gyere, Bütyök, ne másszon fel az öreg.

– Gergő bácsi, ez itt a barátom, Pondoray Béla. Matula megbökte a kalapját, és kezét nyújtott.

– Isten éltesse! – fogta markába Bütyök kezét. – Már nagyon vártuk; nekem meg eszembe jutott, hogy legyüvök a csomagokért, mert minek cipekedjenek velem.

– Igaza van, Gergő bácsi, jó az öreg a háznál...

– Ha egy csöpp esze sincs, mi? – tette hozzá Matula.

– Azt nem mondtam, de hozom a koffert.

Bütyök egyedül maradt Matulával, aki fejével Gyula után intett.

– Kezd embörösödni – mondta bizalmasan, és Bütyök tág szíve azonnal befogadta az öreget.

– Alig ismertem rá.

– Hanem – nézett végig Matula Bütykön – ez a ruha alighanem meleg lesz.

– Van másik is, Gergő bácsi.

– Akkor jó. Aztán – mérte végig a fiút, aki kicsit zavarban volt –, aztán úgy látom, jól megleszünk mink hárman.

Matula – természetesen – most sem tévedett, de az ifjaknak előbb át kellett esniök egy valódi és ünnepi jellegű Nancsi néni-féle ebéden és István bácsi ugyancsak túlméretezett vállveregetésén.

– Bütyök – dördült meg a doni kozák kórus legmélyebb basszusa –, Bütyök, csak a fejed a régi! – és olyant csapott az ifjú vállára, hogy az enyhén megroskadt. – Remélem, nem ebben a Váci utcai pompában akarsz a berekbe menni?

– István bácsi – pirult el Bütyök, és vállát helyreigazította –, köszönöm a mama nevében is...

– Mi a fészkes fenét?

– Mert én azt tudom... – Mi a fenét tudsz?

– Hogy tetszett írni, meg a százast is...

– Nem írtam. Utálok írni... igaz, Nancsi néni?

– Igaz.

Bütyök elakadt, mint mindig, ha a felelésben megállították.

– Bütyök azt akarja mondani... – fölényeskedett Gyula, hogy barátján segítsen.

– Tutajos – recscent rá nagybátyja –, téged, úgy vélem, nem kérdezett senki! Köszönd meg Bütyöknek, hogy eljött, és örömet szerzett neked.

– Már megköszöntem – sértődött meg Tutajos, de a csodálatos hang tulajdonosa ezt nem vette figyelembe.

– Helyes! Az úgy is illik, ezenfelül pedig, ha még itt valaki megköszön valamit, szavamra: kupán vágom. Mi van az ebéddel?

– Ki van merve a leves.

– Szerencsétlenek! Nancsi néni leveise az asztalon van, és itt összevissza lötyögtök... Vályúhoz!

Így aztán kútba esett Bütyök szépen kigondolt hálaszózata, amire egyébként is rátelepedett a leves nem közönséges illat- és ízfelhője. Evett a két gyerek, hogy az öregasszony szeme könnybe lábadt a gyönyörűségtől.

– Gondolom, szegény Gyulám, miket eszel te odakint...

– Hát bizony, ilyent nem...

– Tutajos – nézett rá nagybátyja, és szeme csillogott –, Tutajos, nem is gondoltam, hogy ilyen aljas vagy...

– Ez az igazság!

– Persze, mert levest egyszer sem ettél, mióta nevelőapád kézbe vett...

Gyula elpirult.

– Azt maga Gergő bácsi is mondja, hogy úgy nem főz senki, mint Nancsi néni.

– Mellébeszél, Tutajos, de nem baj. Úgyesen beszéltél. Látod, Bütyök, barátod egészen elvadult, már nem is füllent...

– Nem is szokott! – mondta Bütyök és Nancsi néni is, mire a vastag gazdász akkorát nevetett, hogy a pár kósza légy fejvesztetten menekült.

– Összeesküvés – ordított –, aljas összeesküvés! Jöhet az a vézna csibe, ami tegnap hullott el baromfivészben.

– Ne hallgasson rá, fiam – simogatta meg Bütyök fejét az öregasszony –, mindig ilyen, azt hiszi, hogy a vendég kevesebbet eszik, és több marad neki, aztán egy szép napon megüti a guta.

– Miii, az “szép nap” lesz? Távozz, boszorkány, az örök tűzre, és lássuk azt a kendermagos csontvázat. Igyatok, gyerekek...

De aztán egyszer csak az ebédnek is vége szakadt, mert kocsi állt meg kint, és István bácsi megtörölte a száját.

– Vigyázzatok egymásra, gyerekek, és hallgassatok Matulára. Itt is, ott is otthon vagytok, jöttök-mentek, amikor akartok. Szervusztok, ha lesz időm, talán megnézek benneteket – ezzel kidöcögött a szobából.

– Mindig ilyen volt – nézett utána az öregasszony –, mióta ismerem, pedig régen ismerem, én pályáztam valamikor, amikor akkora volt, mint egy kukoricacső.

A két fiú is az ajtóra nézett, mintha látnák még István bácsi túlméretezett terjedelmét, de fantáziájuk lusta volt már, és sehogy sem tudták elképzelni a ház urát akkorának mint egy kukoricacső.

Jó délután lett, mire elindultak, az ebéd omladozó emlékeivel. Az öregasszony könyörtelenül lefektette őket ebéd után, bár Gyula duzzogott.

– Úgysem tudunk aludni.

És a következő percben aludtak.

De most már kezdenek felébredni. Rekkenő délutáni meleg van, Bütyök is csizmában lötyög, és napszemüveg alatt izzad, bár levetett mindent, amit le lehetett vetni.

Gyula néha megáll, mert Bütyök az otthoniakról számol be.

– Dubbal is találkoztam – mondja –, el van keseredve. Mindennap két számtanpéldát kell megcsinálnia. S az öreg Dub elviszi valahova ellenőrizni. Képzeld.

– Szegény...

– Janda meg Acélt öli. Minden délután a nyakára megy, mint egy zsandár, azt mondja, az ő becsülete forog kockán, ha Kengyel jövőre előveszi a tanítványt. Pedig ha tudná...

– Mit?

– Kengyel jövőre nem jön vissza... Tutajos megállt.

– Ez nem igaz. Kitől hallottad?

– Kengyeltől.

– Hát beszélj, Bütyök, úgy kell mindent kihúzni belőled.

– Egyszerre nem tudok mindent elmondani... szóval megyek az utcán, s egyszer csak ott vannak. Karonfogva. Gondoltam, beugrom valamelyik kapu alá, mert ugye... úgy össze voltak bújva... nem akartam, hogy meglássanak, de Kengyel már messziről integetett. A nő meg nevetett, tudod, az az Éva... Nagy zavarban voltam. De ők nem. “Szervusz, Bütyök – mondta Kengyel –, hogy vagy, mit tudsz a fiúkról? Emlékszel még erre a hölgyre?” “Igen – mondtam –, a tanár úr menyasszonya.” “Sajnos, már nem – mondta, képzeld, majd elsüllyedtem, nem a menyasszonya, hát akkor... – Sajnos, vége a szép vőlegénységnek – folytatta Kengyel –, most már a feleségem.” A nő meg nevetett, és megcsókolta Kengyelt. Képzeld! Ott előttem...

Most már Tutajos is nevetett, mert elképzelte Bütyköt ott az utcán.

– Mért ne csókolhatta volna meg, ha a felesége?

– Jó, jó, de olyan hirtelen jött, azután azt mondtam: gratulálok, és hogy megmondom a fiúknak is. Képzeld, Kengyel egyetemi adjunktus lett, és az az Éva tényleg számtan-fizika szakos tanárnő. Egy olyan szép lány... azaz asszony. Aztán mindjárt téged kérdezett, mondtam a mamát, meg, hogy lejövök hozzád, ide a berekbe. “Az kell Ladónak – mondta –, add át üdvözetemet. Jó kezekben hagylak benneteket az iskolában is.” “Tetszik ismerni az illetőt?” – kérdeztem. “Hát úgy nagyjából... Kengyel Miklósnénak hívják.” Képzeld, azt hittem, elájulok... egy nő!

– Borzasztó – helyeselt Tutajos is –, gondold el. egy ilyen szép nő előtt hülyének lenni...

– Erre gondoltam én is, de Kengyelné a vállamra tette a kezét: “Nem lesz semmi baj, Bütyök, mondja meg Ladónak meg a többieknek is. Ladó, az a Tutajos, ugye?”

– Rémes – ijedezett Gyula –, ez a nő máris mindent tud! A számtankönyvet el kellett volna hozni...

– Elhoztam – mondta Bütyök –, huj! Mekkora madár!

– Vörösgém – legyintett Tutajos –, majd megismered őket, de ne ácsorogjunk, mert a vacsorát még meg kell fogni.

Erre gondolhatott Matula is, mert már a folyóparton találták, Csikasz társaságában. Csikasz talán elibe szaladt volna Gyulának, de meglátva az idegent, nem mozdult.

– Bütyök, vegyél ki egy szárnyat a csirkehúsból, és tartsd a kezében. Beajánllak Csikasznak.

– Ide gyere, Csikasz.

A kutya Matulára nézett.

– Menj csak, nem hallod?

Csikasz ezek után kelletlenül elindult, de három lépéssel a fiúk előtt megállt. Megállt és morgott:

– Azt a másikat nem ismerem...

– Ide gyere! – csattant rá Gyula, és Matula mosolygott, Csikasz pedig farkát behúzza közeledett.

– Tartsd eléje a húst.

Csikasz rövid pillantást vetett Bütyökre, hosszan nézte a szárnyat. Szeme megenyhült, és közeledett, de kicsit még morgott.

– Hát elvehetem éppen... – és rendkívül óvatosan kivette Bütyök kezéből a szárnyat.

– Lassan simogasd meg.

Csikasz evett, és kötelességszerűen morgott, ami azonban inkább enyhe dorombolás volt, s utána lenyalta Bütyök kezéről a maradék zsíros prézlit.

– Megjöttünk, Gergő bácsi!

– Látom, a kutyámat ügyesen elszédítették. Hát csak pakoljanak le, aztán gyűjjenek, mert kapás alig van. Hárman csak összeszedünk valami vacsoráralót.

– Hoztam rántott csirkét.

– Az eláll. Ma halat ennénk, ha lehetne.

– Jövünk, Gergő bácsi. Gyere, Csikasz!

Bütyök tele volt a rét szagával, a határtalan nádassal és határtalan éggel. Megnézte a kunyhót kívül-belül, és csak mosolygott.

– Ez igen – mondta –, ez igen! – és megnyalta a szája szélét. – És biztos, hogy Gergő bácsi fog halat?

– Nyugodt lehetsz, és mi is fogunk. Majd odaadom az én készségemet, és holnap csinálunk olyant, mint Matuláé.

– Hoztam, Gyula, és kiváltottam magamnak a horgászjegyet is.

– Hogy milyen vagy, te Bütyök, csak hallgatsz; megöl a kíváncsiság.

– Most jut eszembe a túrós rétes is... mama meghagyta, hogy azonnal adjam oda.

– Majd vacsora után. Mutasd már azt a horognyelet. Gyorsan összeszerelték a botot, és Tutajos megsuhogtatta, meghajlította.

– Jobb, mint az enyém.

– Ugrósvai bácsi választotta.

– Meg is látszik. Eredj attól a doboztól, Csikasz, ne légy szemtelen.

– Tutajos, nem adhatnék neki egy darabot?

– Adjál, Bütyök, a barátság kedvéért, de ne feledd el, hogy itt minden közös, és ha kettőt akarsz neki adni, hát kettőt adsz. És ha az enyémből adsz, azt is mindig a magadéból adtad.

Bütyök tehát két darab rétest adott Csikasznak, s ezzel előkelő helyet foglalt el Csikasz szívében. A kis kutya Bütyök combjára hajtotta fejét, és úgy nézett a zömök ifjúra, mintha azt mondta volna:

– Akár a fülemet is meghúzhatod, pedig azt nem szeretem.

Bütyök ezek után magához ölelte a jeles ebet.

– Igazán jó bot – mondta Tutajos –, de most már ne szerelmeskedjétek, mert Gergő bácsi vár, a nevelőapánk.

– Nekem is nevelőapám lesz, mit gondolsz?

– Mondtam, hogy itt minden közös, még az apa is, de szedd már ki, mit hoztál még.

– Ugrósvi bácsi csomagolta, itt van, ami van. Ugrósvi bácsi lakatosmester volt, és Ponorayékkal egy házban lakott. Elnöke volt a “Poszeidon” horgászegyesületnek és alelnöke az “Öreg vidrák” asztaltársaságának, ahol nagyobb halak születtek, mint valaha a Dunában. Ötven éve horgászott, s aki nem volt horgász, az – Ugrósvi bácsi megítélése szerint – erősen csökkent értékű halandó lehetett csak.

– Bütyök – álmélkodott Gyula –, igazán mindent hoztál. Kezet csókolhatsz az öregnek.

– Géza bácsi küldött pénzt.

– A fényképet elhoztad? Micsoda finom orsó! Bütyök, írunk Géza bácsinak.

– Biztos megőrülne neki, de Tutajos, én még nemigen horgásztam orsóval... tudod, nem akarok szégyenkezni.

– Mi az, hogy: “nemigen”? Életedben sem horgásztál igaz?

– Persze – hökkent meg Bütyök, aki Ladó Gyula Lajostól nem szokta meg ezt az erélyes, világos beszédet.

– Figyeld, hogy szerelem fel, mert Matula is csak egyszer mutat meg valamit, és ha nem nézel oda, nyavalyoghatsz magad.

– Na, gyerünk – mondta Gyula pár perc múlva, mire Csikasz azonnal az élre penderedett, két vidámat vakkantott, mert Csikasz sokat volt egyedül, és szerette a társaságot. Csikasz különösen szerette az olyan társaságot, ahol csirkeszárnyat és túrós rétest osztogatnak előkelő jövevények.

– Semmi – nézett fel Matula –, majdnem semmi. Pár keszegecske. Majd ha alkonyodik, tálén megindul a kapás. Próbálja meg szöcskével. Gyula. Béla meg kukaccal, az enyémen kenyérgombóc van.

Bütyök horgát is Gyula dobta be, mire Matula bólintott, de nem szólt semmit, aztán csak a három szórtlan horgász maradt a parton, kissé meghajolva, mint három kárókatona, amikor leselkedik.

A nap a hátuk mögött volt, és árnyékuk észrevétlenül hidat vert a vízen.

És este lett, mint máskor. Matula előbb elment előkészülni a vacsorához.

– Sokáig ne maradjanak, mert fa sincs.

Csend maradt, és nem történt semmi, mint az, hogy Bütyök megfogta, igen, megfogta – Tutajost. Horoggal fogta meg, mire Tutajos feljajdult:

– Ne húzd... ne húzd, Bütyök, a mennykő csapjon a horgodba!

Az eset úgy történt, hogy Bütyök széles lendülettel vágott be, a hal lemaradt, a horogzsinór hátravágódott, mint az ostor, és a horog visszatérőben Gyula karjában akadt meg.

– Jaj, ne haragudj!

Szerencsére a horog nem volt mélyen, s a szakála félig még kívül volt.

– Mondtam már, hogy ne csapkodj a horoggal, mint egy kanászostorral. Bevágsz, aztán ott az orsó.

– Bocsáss meg...

– Hagyd a pokolba a bocsánatkérést – nyomkodta Gyula a sebet –, máskor vigyázz.

– Tudod, az úgy volt...

– Ne magyarázkodj, Bütyök. Úgy volt, hogy megfogtál. Tanultál belőle, és ezzel vége.

Bütyök valósággal elhült.

Ez nem Ladó – gondolta –, vagy legalábbis nem az a Ladó, akit eddig ismert. Kicsit meg is sértődött.

– Vigyázz! – mondta ekkor Gyula. – Viszi a horgodat valami. Röviden vágj be, aztán fékezz.

És Bütyök bevágott, fékezett, és izgalmában reszketett.

– Engedd, majd kifárad...

Közben Bütyök lehiggadt, mert ráízlelt az orsó használatára, mérlegelte a hal erejét, és a végén egy szép csukát vezetett a szákba, amit Gyula tartott a hal alá.

– Gyula, Tutajoskám, gyönyörű volt. Mutasd – és már nyúlt a hal felé.

– Ne! – állította meg barátja. – Nézd a kezem, engem már megharapott egy. Majd én kiviszem a szájából a horgot, így... – figyeled?

– Igen – rebegette Bütyök –, Tutajos, mester vagy! Tutajosunk talán elpirult az őszinte csodálattól, de ezt vihar- és puskavert ábrázatán egyáltalában nem lehetett meglátni.

– Két héttel ezelőtt annyit sem tudtam, mint te... de most szedjük össze magunkat, mert Gergő bácsinak kell a fa, és a halat is segíteni kell megtisztogatni. A csukád jó fél kiló lehet, de ez halászlébe nem jó, mert erős íze van. Majd megsütjük neked, az állkapcsát meg elteheted emlékedbe. Én is eltettem.

– Tutajos, te igazán mindent tudsz... most már a libát is elhiszem...

– Hát eddig nem hitted el? – döbönt meg Gyula.

– Tudod... azt gondoltam, csak úgy mondod... meg a tizenkét kilós harcsát is...

– Csak nem gondoltad, hogy, hogy hazudok?

– Áá, dehogy, csak hogy... éppen hogy... szóval, hogy beszéljünk valamiről...

– Bütyök, amit mondtam, az valóság!

– Most már látom, Tutajos, és érzem is, de minnek is színeztet volna ki, amikor így is szép, és igaz is... a csukát vihetem én?

– Persze. A botod meg add ide, mert én jobban ismerem a járást a rekettye között.

– Mi között?

– Rekettye között, ez az a fűzféle cserje, amibe mindjárt belebújunk.

– Rengeteget tudsz, Gyula. Ismersz mindent, igazán nem hittem volna.

Gyula erre már nem válaszolt, de mit is válaszolt volna? Bütyök dicsérete elomlott benne, és olyan jól esett, hogy minden válasz csak rontott volna rajta.

És amikor megroskadt a tűz, már csak Bütyök volt ébren és talán még Csikas, de a kis kutyát most nem lehetett látni. Fáradt volt a fiú nagyon, de az elmúlt nap rohanó, színes filmje még mindig ott pergett gondolatai között, és nem hagyta aludni.

A tűz már csak parázslóit, az el nem égett fadarabok füstje elveszett a sötétségben, de a parázs felett néha kék lángocskák táncoltak végig, zümmögtek és ellobbantak, mintha kiugrottak volna a fűvek éjszakájába.

Hallgatta a fiú az éjszakát, amely felett mintha lágy selymet húzott volna végig a nagy nádas mély lélegzete, és hallgatta az ismeretlen hangokat, amelyek felszálltak s elenyésztek.

Mi lehetett ez? – akarta kérdezni, de Tutajos feküdt, min egy hasáb fa, és Matulának csak fehér haja látszott.

Bütyök sóhajtott, és mélyen lélegzett, mert – ezt nem szabad elhallgatni – mértéktelenül sokat evett. Matula parádés rózsaszínre sütötte meg a csukát, amit Bütyök egyedül fogyasztott el ünnepi érzések között és három tányér halászlé – után.

Azután felült, nem is tudta, miért. Lehet, hogy a csuka akart elhelyezkedni a halászlé tetején, lehet, hogy az éjszakát akarta nézni, az álomra készülő tüzet, mindenesetre felült és sóhajtott, mert valószínűtlen volt a környezet a tegnapi kis szoba után. Ha ott így felül, azonnal átszólt volna édesanyja: “Miért nem alszol, fiam?”

Ez azonban ritkán fordult elő, mert Bütyök jó alvó volt; de ha mégis előfordult, anyját mindig ébren találta. És csak most gondolt arra, hogy a mama mikor alszik tulajdonképpen. Reggel sokszor azt mondta: “Már az éjjel elgondoltam”, vagy: “Az éjjel úgy osztottam be, kisfiam...” És most a fiú nagy, meleg szeretettel gondolt anyjára, aki beosztotta az ingeket és törülközőket, az ügyvéd urat és Lapickánét, az időt, munkát és pénzt – egyedül csak őérette.

Bütyök szíve kinyílt, és hagyta becsorogni az éjszakát, mert benne volt a mama is, és benne voltak mindazok, akiket szeretett.

Hazagondolt egy pillanatra, a Kopár udvarra, a társtalan öreg hársfára, a néma kis szobára, villamoszörgésre, az italbolt kásás hangú hangszórójára, amely minden ajtónyitásra rosszul lett – és valami zagyvaságot hányt ki az utcára.

És itt ez a suhogó csend! Ez a reszkető némaság! A nagy nádas víz- és mocsárszagú lehelete s a csillagos ég a maga mérhetetlen messzeségében és közelségében, hogy egyik pillanatban elfáradt a szeme az irdatlan magasságban, és a másokban mintha tenyérre vehette volna a csillagokat.

Itt nem volt “kint” és nem volt “bent”. Itt minden kint és bent volt egyszerre, hiszen a kunyhónak csak oldala volt és hátulja, és elől nyitott volt egészen.

– Fijú, fijú-fijú – szólalt meg ekkor egy kis kuvik, és Bütyök eltette ezt a hangot is a többi mellé, hogy majd reggel megkérdezi, mi szól úgy, hogy fii-ju – fii-ju, meg ügyi hogy: máá... máá... máá... – de nagyon keservesen.

A tűz már alig világított, csak valami vörös derengés ködlött az álmosodó hamu felett, és a fiú csendesen lefeküdt.

“Talán a mama is alszik már” – gondolta, aztán óvatosan oldalt fordult, hogy Tutajost meg ne lökje, ámbar a jeles ifjú olyan mélyen aludt, hogy az ítéletnap harsonázás után is még külön meg kellett volna rázni, hogy felébredjen.

Itt általában úgy összefolytak az események, hogy alig lehetett szétválogatni őket Bütyök csak éppen lehunyta a szemét, és kinyitotta. Amikor lehunyta, még sötét éjszaka volt, s amikor kinyitotta, világos, hűvös reggel. Matula ágya üres, és Tutajos néz rá éber szemmel.

– Szervusz, Bütyök, hogy aludtál?

– Jól, régen fenn vagy?

– Nem akartalak zavarni, úgy aludtál, mint a kő.

– Sokáig fenn voltam még, amikor ti már aludtatok. Te Gyula, mi tesz úgy, hogy: fijuu... fijuu?...

– Kuvik. Minden este megjön, nézi a tüzet és rákuvikol.

– Miért?

– Bütyök, ezt én nem tudom. Ezt még Matula sem tudja; azt csak egy másik kuvik tudja. Vagy csodálkozik, vagy haragszik, vagy szereti a tüzet. Lehet, hogy kíváncsi...

– Aztán még valami úgy jajgatott, hogy: máá... máá, máá... – Valami megfogta a nyulat.

– Mi?

– Talán róka, talán vidra. Hosszan jajgatott? – Nem.

– Akkor inkább róka vagy vidra, bár a vidra ritkán fog nyulat. Ha nyest, görény vagy hermelin fogja meg, esetleg valami nagyobb bagoly, az nehezebben gyűri le, hát tovább sír szegény, ha ugyan le nem rázza a támadót.

– Lerázza?

– Úgy értem, hogy a nyuszi rémületében valami sűrű bokrok közé rohan, s az alsó ágak úgy levakarják még a görényt is, hogy bódultán marad a földön. Pláne a baglyot... de hát ez ritkán sikerül.

– Ezeket kellene mind kiirtani.

– Bütyök, ne légy vérszomjas. Ezeknek annyi joguk van élni, mint neked.

– De gondolt el: mit kínlódik az a szegény nyuszi...

– És amikor te rosszul lövöd meg a nyuszt, és törött csonton kínlódik hetekig? És amikor a rákot élve dobják a forró vízbe, és – olvastam valahol – amikor a nagy tengeri halból csak darabokat vágnak ki, hogy a vásárlóknak napokig élve, frissen maradjon? És amikor a rigónak kiszúrják mindkét szemét, hogy vakon füttyülve, a hálóba csalogassa vándorló társait... és amikor a hálóba akadt fecskét úgy ölik meg, hogy a jófogú “vadász” átharapja a fecske fejét?

– Ez nem igaz, Tutajos!

– Ezt én komoly, tudományos könyvben olvastam, és ez valóság, Bütyök, és az is valóság, hogy volt év, amikor a párizsi vásárcsarnokban négyezer pacsirtát adtak el ingyen franciáknak. Persze, nem élőt. Gondolod, hogy a pacsirtáknak is a “fény városa” Párizs?

– Lehetetlen... és kik, akik a fecskék fejét?...

– Olaszok. Muzikális nép. A vidám olasz vadász átharapja a fecskemadár fejét, utána elénekli a Santa Luciát, és megköszöni a Madonnának a holt madárkákat.

Bütyök dühösen vakaródzott.

– Szóval ne akarj mindent kiirtani, Bütyök, inkább gyere fürdeni.

Bütyök meghökkent.

– Hideg van még, Tutajos.

– Azért kell fürdeni. Na, csak gyere!

A vendég feltápászkodott, de azt nem lehetett mondani, hogy lelkesedéssel követte barátját.

Micsoda vadember lett ebből a Ladóból! – gondolta, de nem szólt, mert Bütyök alkalmazkodó, jó fiú volt.

– Házat dönthetsz, olyan erő lesz benned a fürdő után.

– Jól van, Tutajos, ha itt ez a szokás...

Fürdő után azonban Bütyöknek el kellett ismernie, hogy a mosakodásnak ez a kiadós formája csakugyan okos dolog. Házat ugyan nem döntött, mert Bütyök békés természetű fiú volt – és ház egyébként sem volt öt kilométeren belül –, de bemutatott egy remek kézállást, sőt ment is a parton pár lépést – kézen.

– Hol sültél le ilyen szépen, Bütyök?

– Az udvarban. Mamának segítettem teregetni meg egyebet Persze, rövid alsónadrágban.

– Sortban?

– Hát ahogy vesszük. Lapicka kisasszony mindenesetre azt mondta a házmesternek, hogy feljelenti, ha megengedi, hogy férfiak alsónadrágban mászkáljanak. Akkor aztán a mama vett egy valóságos sortot. Ezt, amit elhoztam. Te, Gyula, nem lehetne kicsit csónakázni?

– Tudsz evezni?

– Persze. A Városligeti-tavon is mindig én eveztem.

– Az más, Bütyök...

– Mért lenne más? Csónak – csónak. Lapától az ember és kész.

– Jó.

– Ne félj, Tutajos, ha én meghúzom...

Elkötötték a nehéz csónakot, Gyula ellökte a parttól, és Bütyök belevágott a vízbe. Bütyök nagyon erős fiú volt, és valóban jól meghúzta az evezőt. A csónak nekiugrott a víznek, farát megriszálta, orrát feltartotta, és mintha kajánul azt mondta volna:

– Ejha! Ez volt aztán a lökés!

És csendesen megfordult, mintha hátra akart volna nézni.

Bütyök erre a másik oldalon vágott be a vízbe, mire a csónak simán visszafordult, neki a partnak, mintha legelni akarna.

– Mi a fene van ezzel a csónakkal?

– Cseréljünk helyet, Bütyök, ezt meg kell tanulni.

A csónak ekkor már egészen kitette orrát a partra, újra el kellett lökni és egyenesbe fordítani. Akkor azután Gyula megmerítette a lapátot, és úgy érezte: most, most tökéletesen utánozza Matulát. Az evező meg sem loccsant, s a csónak, az ormótlan alkotmány szinte szaladni kezdett a vízen, mint a vízipók. Bütyök elragadtatásában megnyalta a szája szélét.

– Tutajos! Csodálatos! Ezt elmondom a fiúknak... igazán, igazi tutajos vagy.

Gyula pedig úgy érezte, egyenesen belevez a kelő nap végtelen glóriájába. De ez most mind valóság volt, melyet azonban megelőzött a nevelőapa kemény oktatása, a feltört tenyér, a megkínzott izmok, a tudatlan hetykeség letörése s a szégyenkezés, amikor róla is kiderült,

hogy nem tud evezni. És – csodálatos! – Kengyel jutott eszébe, a számtan, és arra gondolt, hogy bizonyos gyakorlat és fáradozás után talán a számok tengerén is lehetne ilyen simán evezgetni a jelesek dicsőségében...

Bütyök megérezte a pillanat nagyszerűségét, és olyan szeretetteljes elragadtatással ült a deszkán – ahol a béka szokott napkúrázni –, mint egy vőlegény a gondolában.

– Visszafordulunk – mondta Tutajos –, mert Gergő bácsi esetleg keres bennünket.

– Valami kis fekete madarak jönnek – mondta Bütyök, és Gyula a part mellé evezett.

– Szárcsák. Hárman voltak, de egyet elvitt közülük a barna kánya.

A kis madarak áteveztek a túlsó partra, de félelem nélkül bogarásztak.

– Piii-piii – mi csak erre megyünk...

– Ne mozogj, Bütyök.

– Tíz forintot adott a mama, de szavamra odaadnám, ha megsimogatnám őket – suttogta.

– Piii... piii... és nem is félünk, igazán nem... Gyula elindította a csónakot, s a kis szárcsák elmaradtak mögöttük.

– Nem vagyok vérengző, de azt a kányát igazán meglóhetnéd. Biztos, hogy az vitte el?

– Láttuk... – Tutajos gondolkodott, hogy elmondja-e a hibázást – és egyszer már rá is lőttem, de – messze volt...

Ebben a pillanatban loccsant a víz, rosszul fogta az evezőt, mert belül valami megszólalt:

“Tutajos, miért kellett ezt mondanod? Miért? A kánya éppen csak hogy az orrodra nem szállt, de megijedtél az orsóberregéstől, és elrántottad a puskát. Ez az igazság, és ez sokkal érdekesebb, mint az... mint a – mellébeszélés. Ne szépítsd a dolgot, Tutajos, – hazudtál!”

– ... rosszul mondtam – nyelt egyet Gyula –, nem hogy messze volt, de amikor felemeltem a puskát, abban a pillanatban volt erős kapásom, és – elkéstem. Végül a madár is elment, és a hal sem lett meg.

A csónak simán siklott a vízen, aztán kikötöttek. A reggel ekkor már teljes ragyogásában szétterült a berek felett.

A kunyhó előtt égett a tűz, és Matula kenyeret pirított.

– Gergő bácsi – lelkendezett Bütyök –, láttuk a szárcsákat. Ennivalók voltak.

– Sokan nem szeretik, pedig jó húsup van – bólított az öreg –, csak meg kell nyúzni őket.

– Nem úgy értettem – kedvetlenedéit el a fiú –, aranyosak voltak. Kedvesek... inkább sose egyem húst, olyan szép kis állatok.

– Persze, hogy szépek, de a tepsiben más formájuk van, és akkor már nem gondol úgy rájuk az ember.

– Lehet – gondolkodott el Bütyök –, hanem evezni nem tudok.

– Csónakáztak?

– Igen. Ez a Gyula úgy evez, mint egy tengerész. Matula megfordította a piruló kenyeret, és kicsit mintha mosolygott volna.

– Egy hete éppen úgy eveztem, mint te – szólalt meg Gyula. – Gergő bácsitól tanultam. Mit eszünk, Gergő bácsi?

– Látja...

Tutajos bosszankodva ment a tányérokért. Ez megint teljesen felesleges kérdés volt, de aztán a zsíros, kocsonyás halászlémaradék megbékítette. Bütyök is szuszogva táplálkozott.

– Nagyon finom ez az ízé.

– Jó étel, az igaz, nem akar hozzá egy kis csípős zöldpaprikát?

– Dehogynem – mondta Bütyök, és Gyula mosolygott. Tanulja meg Bütyök is, hogy Matulánál mit jelent a csípős. Ő is folyton tanul...

– Mama nekem dolgom van, Gyula, csak délután érek vissza. Azt gondoltam, elcsónakáznak, pücskörésznek a tavon. A gúnyhóból is leskelődhetnek, tudja, ahol voltunk. Ebédre megeszik a rántott csirkét, amit Nancsi küldött. Vigye el a messzilátót is.

– A puskát elvihetem?

Matula nem válaszolt azonnal, azután pedig Bütyökre nézett, aki felemelte kezét, mint egy karmester, és kitátotta száját.

– Háááá... ksszszz...

– Meleg?

– Geher – göhő... báá – csii... ez méreg!

Gyula majd hanyatt dőlt a nevetéstől.

– Ugyan, Bütyök! Gergő bácsi megmondta, hogy csípős.

– E-hez... e-hez – hhh... tűz! Vízet!

Matula mosolyogva kevert egy kis vizes pálinkát.

– Gyöngye a legény. De majd megszokja.

– Még – nyögött Bütyök – kérek... – tette aztán hozzá, mert Bütyök még ebben a forró pillanatban sem feledkezett meg az udvariasságról.

– Szívesen – és egy ujjnyi tiszta pálinkát adott –, egyen rá a zsíros kenyérből.

Bütyök csuklott még kettőt-hármat, aztán megtörölte száját.

– Huh – mondta –, mintha parazsat nyeltem volna!

– Nagyon jófajta paprika – bólintott Matula –, a lányom mindig elteszi a magját...

Hogy a tűz vesse fél a magját – gondolta a lángoló szájú ifjú, de nem szólt, mert Bütyök – amint már mondtuk – udvarias fiú volt.

– Hát Gyula, én nem bánom – folytatta Matula a puskadolgót –, vigye a puskát Múltkor azt mondtam: viheti, hál vigye. De...

– Gergő bácsi!

– Ne mondjon semmit. Ne fordítsa ember felé, még töltetlenül se, és ha viszi, vagy csónakba ülnek, vegye ki belőle a patront.

– Úgy lesz, Gergő bácsi.

– Ezt a mihasznát ne kössék meg, de szigorúan szóljanak rá, hogy itt maradjon a gunyhó körül. Ha a tóban horgásznak, és fognak valamit, a haltartó hálót hozzák át a folyóba, mert a tó vize poshadt, és némelyik hal iszapízú. A folyóban aztán kifürdi az iszap ízét.

– Igen.

A fiúk még üldögéltek a tűz mellett egy darabig. Matula elment, de még visszaszólt, hogy a tűzre most már csak akkor tegyenek, ha mellette is maradnak.

– Szél gyühet, aztán ha leég a gunyhó, én nem rakom újra, maguk meg mehetnek Nancsi köténye alá.

– Vigyázunk, Matula bácsi, de nem lesz ma szél.

– Fene tudja – az öreg körülnézett –, fene tudja, nagyon hallgat az idő, aztán a harkály is igen veszekedett hajnalban.

Az öreget elnyelték a reketyebokrok. Csikasz egy darabig nézett utána, aztán Bütyök mellé hasalt, aki értékes falatokkal szerezte meg Csikasz első osztályú bizalmát.

Bütyök összekotorta a parazsat, égjen el, ami égni való.

– Ha lenne téglánk vagy kövünk, olyan tűzhelyet raknék...

– Itt nem találsz követ, hacsak a Tüskevárban nem, de ahhoz ásni kellene. Matula még emlékszik valami falakra.

Hát ássunk!

– Talán holnap. Szerszámok vannak, de szólni kell Gergő bácsinak.

– Hát szólunk. Képzeld el, mi minden lehet ott a föld alatt!

Egy kis csend lett, mert a fiúk fantáziája elszaladt a gondolatokkal, hogy mi minden lehet a föld alatt... Sisakok és kardok... és természetesen pénz. Szóval: arany...

A kincskereső vágy csendben játszott még velük egy darabig. A tűz leégett már teljesen, de nehezen mozdultak meg, mert olyan szokatlanul lusta volt ez a délelőtt. Még a nádbugák sem mozdultak, csak két ölyv keringett a magasságban, és vijjogott néha.

– Ölyvek – nézett fel Gyula is. – Nagyon hasznos madarak. Lehet, hogy fiatalok, és örülnek, hogy tudnak repülni. De most már szedjük össze magunkat. Ebédet viszünk, aztán maradunk, ameddig akarunk.

A tavon volt egy másik csónak, végigfektetve rajta hosszú rúd. Amikor átrakodnak a folyóról – melyet csak a gát választott el a sík víztől –, Gyula körülnézett. Balról megtalálta a kunyhót, ahonnét Matulával leskelődtek, bár elő kellett venni a messzelátót, úgy be volt növe náddal. Jobbról régi cölöpcsonkok álltak ki a vízből, s egyiken egy kárókatona leskelődött.

– Körüljárjuk a tavat, aztán horgászunk.

– Te vagy a parancsnok, Tutajos, de add ide az evezőt, hadd tanulom meg.

– Ha meghúztad az evezőt, fordítsd élére a lapátot, kicsit támaszd a csónakhoz, és adj neki egy kis feszítést, akkor egyenesben marad. Nem sürgős, ráérünk. Ha egyszer eltaláltad a fogást, meglátod, milyen egyszerű.

Bütyök nehezen találta meg azt a bizonyos fogást, de a csónak egyre kevesebbet rakoncátlankodott.

A tóba itt is, ott is mélyen benyúlt a nád, s amikor kibukkantak egy-egy ilyen nádsarkantyú mögül, mindig felburrant pár száz madár. Bütyök ilyenkor megnyalta a szája, szélét.

– Te, Tutajos, ezt nem hiszi el senki.

– Lehet, de igaz. Nézd, ott repül két kócsag. Itt a gukker. A csónak állt a vízen. Körülöttük minden mozgott, és Bütyök alig tudta levenni szeméről a messzelátót.

– Nem hiszik el, Gyula!

– Bánom is én! Mi látjuk, és ez a fontos. A nád mellett menjünk, Bütyök, hátha látunk valamit.

A nádas közé azonban nem lehetett belátni. Állt, mint a fal, és majd három méter magas volt. Kívül a szikrázó napsütés, s a nádban árnyékos csend. Seholy egy nyílás.

– Gergő bácsi azt mondja, “mindenféle csapások vannak benne”, és ha mondja, az úgy is van, de én nem látok semmit. Sűrű ez, mint a kefe.

– Gyalog kellene megpróbálni – ajánlotta Bütyök.

– Összevág a nád, és nem látsz semmit. El is süllyedhetsz. A tó vize ugyan csak itt-ott nyelne el – többnyire méteres –, de a nádasban mély lehet az iszap. Menjünk, Bütyök.

A csónak elindult, de egyre nehezebben ment, mert vastag hínárszőnyegre kerültek.

– Hagyd, Bütyök, erre való a csáklya.

Tutajos a hosszú rúddal áttolta a csónakot a hínármezőn.

– Most evezhetsz.

– Nem lősz semmit, Tutajos?

– A barnakányát meglőném, de gémet lőjek? Minek? Enni nem jó, kitönni nem tudjuk, csak azért, hogy elpusztítsam?

– Kacsát lőj!

– Csak egyet mutass.

És Bütyök belátta, hogy nem olyan könnyű itt valamit meglőni. A madársereg messze kitért a csónak útjából, és ami repült, toronymagasan szállt a csónak felett.

– Nézd, Tutajos...

A mozdulatlan vízen vastag kígyó úszott a nád felé. Mintha egy sötét pálca hasította volna a vizet; teste szinte merev volt, de feltartott szájában egy kis hal vergődött.

– Lődd meg a disznót!

Gyula megtöltötte a puskát – valljuk be: kapkodott egy kicsit –, közben a kígyó elérte a nád szélét, és Tutajos még mindig nem lőtt, mert a kígyó nem ment tovább.

– Nézd! – suttopta.

A kígyó körültekerődött két szál nádon, és kúszott felfelé. Már fél teste kint volt, amikor megállt – úgy látszik, kényelmesen elhelyezkedett, undorító gyűrűiben tartva a két szál nádat –, aztán nyelni kezdte a vergődő kis halat.

Ezt már Tutajos nem nézhette. A puska mélyen beledörrent a napfényes mozdulatlanságba, a sörétzaj utat vágott a nádban, elkaszálva a kígyót tartó két szálat is, de a fényes, sárgás hasú test ott maradt a nádcsonkon, csak éppen a feje hiányzott.

– Hühű – álmélkodott Bütyök –, ez aztán a puska! Azt hittem, kiesem a csónakból.

Tutajos kivette a patront, és megsimogatta arcát, mert szó, ami szó, Matula puskája rúgott, mint egy ló.

– Nyomd oda a csónakot, megnézzük, mi van benne.

– Nem undorodsz? – kérdezte Bütyök, és beleköpött a vízbe.

– Undorodom, de kíváncsi vagyok.

A kígyóban további két kis hal volt és valami tollas pép.

– Dobd már ki, Gyula, mert felfordul a gyomrom, aztán menjünk innét.

Bütyök tehát továbbvezett, de most már kígyómentes vízen. A lövésre millió darabra tört a tó vize, mert mintha a csattanás minden madarat fellökött volna a levegőbe, és a károgó, sáporogó, füttyögető, méltatlankodó sokaság csak nehezen nyugodott meg. De aztán a bátrabbak már leszálltak, fogyott a madár a levegőből, és lassan elcsendesedett a sokaság, mint amikor valami autókarambol után elviszik a sebesülteket, elhúzzák az autót, s a felzaklatott közönség megy a dolga után.

A csónak csendesen úszott a nádas szegély mellett – Bütyök is szépen tartotta az irányt –, a madarak pedig tovább halászgattak, mert a madárgyomor veszedelmesen gyorsan emészt. De a csónak környékéről elhúzódtak minden, csak a nádirigó szólt a közelben, s egy-egy törpegém vágódott ki a nádas falból, és tűnt el újra a nádas távolabbi homályában.

Meleg volt nagyon.

– Valami árnyékot kellene keresni – nézett körül Bütyök –, vagy legalább kalapot hoztunk volna, de legalább napszemüveget.

– Átmegyünk a túlsó oldalra, ott van még valamelyes árnyék – mondta Gyula –, jól beállunk a nád mellé. Nem vagy fáradt?

– Semmi ez, nem az evezéstől izzadok. Irtó meleg van.

A csónak elfordult, és egyenesen átvágott a vízen, de negyedóra is beletelt, amíg átértek. Tutajos itt megint elővette a csáklyát, és a csónakot félig benyomták a nádfalba.

– Így most aztán jól le vagyunk horgonyozva. És árnyék is van. Éhes vagyok.

Bütyök nem szólt semmit, csak elővette bicskáját, Tutajos pedig megterített a csónakdeszkán, és amikor mindent kirakott, amit Nancsi néni tűzhelye termelt, összenevettek.

– Nem hiszik el, becsületszavamra, nem hiszik el! Bika majd okvetetlenkedik, és Jogász rossz vicceket mond. De Kengyel elhinné!

– Sajnálom Kengyelt – mondta Gyula –, sajnálom, hogy elment tőlünk.

– Tutajos, ezt sem hiszi el senki.

– Együnk, Bütyök! Ha jól belegondolok, hát én magara sem hiszem el.

Aztán már csak a gondolatok jártak a nádas posvány szagú árnyékában. Evett a két fiú, mint két fiatal farkas, percekkel az éhhalál előtt. Csak éppen hogy nem morogtak. Homlokukon patakozott a verejték, és úgy érezték, a napon sem lenne melegebb, úgy megszorult körülöttük a levegő.

Bütyök megette még a kenyérhéjat is, aztán fülelni kezdett. Távoli morgás hallatszott.

– Robbantanak valahol.

– Messze lehet – hallgatódzott Gyula is –, eddig soha nem hallottam. Talán a badacsonyi bazaltbányában. De most már ettünk, ittunk, felszereljük a horgokat.

A robbantás mély moraja megint hallatszott, mintha a föld alól jött volna. Gyula nyugtalanul nézett a vízre, aztán a levegőbe.

- Te Bütyök, nem dörgés ez?
- Ugyan; gyönyörű az idő, csak nagyon meleg.

Tutajos újra kivizsgálódott. Hátra ugyan nem látott, de előttük, fölöttük egyetlen felhő nem látszott, s a vízen egyetlen apró hullám nem mozdult.

- Nem értem, nem értem, de a madarak is elhallgattak, és valami nem tetszik nekem.
- Meleg van – állapította meg Bütyök –, hol a kukacos doboz?
- És ekkor mögöttük félelmetesen felhördült az ég.
- Szereld le a horgot, de gyorsan, mert ha itt szorít bennünket a vihar...
- Hússzor is hazaérünk addig.
- Szereld le az enyémet is, addig kinyomom a csónakot, hogy körülnézzek.

Bütyökre is ráragadt valami Gyula idegességéből, kapkodva szedte szét a nyeleket, a csónak pedig nehézkesen kibillent végre a nád közül.

- Oda nézz!

Hátuk mögött, ahova eddig nem láthattak, majdnem fekete volt az ég alja, feljebb zöldeskék, és ennek a fenyegető torlódásnak a pereme foszlányosan sárga. Nem, ez a dübörgő rémület nem mutatott semmi felhőformát; nem voltak gyűrődései és árcai. Tömör falnak látszott, amely még a villámok cikázását sem eresztette át magán, csak morgott, valahol mélyen, mint a tűzhányó, és pillanatok alatt borította el a fél eget.

- Fogd a csáklyát, Bütyök, majd én evezek.

A csónak szinte megugrott, mintha a rémület az oldalába vágta volna sarkantyúját, és most már nem is a dörgésre figyeltek, ami magasan volt, hanem arra a nehéz zúgásra, ami alatta jött.

A vízen könnyű borzongás szaladt végig, a madarak eltűntek, aztán hosszú hullámok jöttek, de messze, elől már szennyes tajtékot vetett a tó, és egy perc múlva úgy hánykolódott, mintha megmozdult volna alatta a föld.

– Nem érünk ki!... – ordította Gyula, mert ekkor már ordítani kellett, olyan bömbölő ordítással szakadt rájuk a vihar. Sötét lett egyszerre.

- Csak a kunyhót érzük el... szorítsd a nád felé, Bütyök!

A szél úgy játszott a csónakkal, mint egy gyufaskatulyával, s a nyílt víz felé hajtotta. Bütyök egy férfi erejével fogta a csáklyát, és verejtékben úszott, pedig dermesztő hideg lett egyszerre, aztán recsegni kezdett a nád, mintha ezer kasza vágta volna egyszerre, és jeges ostorával rájuk csapott a jég.

– Bütyök – ordított Gyula –, ott a kunyhó, látod? Egy pillanatra Bütyök látott még valami szénaboglyafélét a nádas szélén, de aztán semmit.

– Mit csinálsz? – rémült meg még jobban Tutajos, ha már egyáltalán az eddiginél jobban megrémülni lehetett, mert Bütyök kiugrott a csónakból, és kézzel kezdte húzni a nádszélben elbújt kunyhó felé.

Bütyök csak a kezével intett, hogy nem megy ez másként, és összehúzta magát, mert kegyetlenül vágott a jég. Ugyanígy lehajtotta fejét Gyula is, mert a mogyoró nagyságú jég szemek úgy verték a csónakot, mint a géppuska, de úgy verték a két fiút is.

– Hujuj! – üvöltött Bütyök, és füléhez kapott, mert úgy érezte, átlötte egy ilyen golyó, míg Tutajos csak vonaglott, ha fejen találta egy-egy égi lövedék.

Már erejük határán voltak, amikor végre a nádfalhoz értek. Ez a fal most összekuszált törmelékhez hasonlított. Bütyök odarántotta a csónakot.

- Ugorj ki, mert itt veszünk!

Csodálatos: fájdalmat alig éreztek és a hideget is csak később, de akkor aztán nagyon.

Gyula olyan elgyalázott állapotban volt, hogy inkább kihasalt a csónakból, mint ugrott, és elkapva a láncot, húzta ő is kétségbeesetten.

- Tekerd a láncot a nádra, jaj, Bütyök... Úgy, jó lesz már... gyere, gyere, de gyorsan!

A jég most tombolt legjobban, de a fiúk már nem törődtek semmivel. A nád szúrta, vágta, de addig fúrták magukat, amíg – végre! – beestek a kunyhóba. Beestek félmeztelenül, véresen, sárosán, piszkosán, és bordájuk mellett látszott szívük lüktető hánykolódása. Gyulának nagyobb volt a haja, de Bütyök kopaszra nyíratkozott, és most feje olyan volt, mintha felszántották volna. Csupa göröngy, csupa apró daganat, szivárgó vércsíkokkal.

Tutajosnak egyik szeme bedagadt, véres, füle véres, orrán két vörös búb, és mindkettőjük térde, keze-lába összehasogatva.

– Bütyök, hol az egyik csizmád?

– Elmaradt.

– Legalább tudod, hol?

Bütyök bánatos szemrehányással nézett barátjára, aztán csak legyintett:

– Csakhogy itt vagyunk! Hallod, mi van odakint? Ha nincs ez a kunyhó, szavamra, agyonvert volna bennünket.

És ebben igaza volt Bütyöknek.

A felhők hasa már majdnem a nádat súrolta, de egyetlen villámot nem láttak még, csak az a szörnyű dübörgés szekerezett felettük s a jég vizet, nádat verő harsogása. Tutajos úgy reszketett, mint szélben a nyárfalevél, és fogai összekocogtak.

– Megfagyunk!

– Dőlj a hátamnak, és fond össze a karodat.

– Megmondta Matula, hogy kabátot mindig tegyek a hátizsákba. Te nem fázol?

– Dehogynem.

– Amint hazaérünk, akkora tüzet rakok...

– Ne álmodozz, Tutajos, még itt vagyunk... csak ezt a kunyhót fel ne fordítsa!

Tutajos ijedten nézett körül, de a kunyhót jól tartotta a benőtt, élő nád.

A jég most már esővel vegyült, aztán megszűnt a tördelő pattogás, és szakadt az eső. Szakadt kívül, és csordogált belül, de a vihar magja már messze, túl rajtuk robogott.

– Nem kellene elindulni?

– Várjunk kicsit – mondta Gyula –, nincs még vége.

– Nagyon fázom – törölgette orrát Bütyök –, aztán, ha mozgunk, mégsem fázunk annyira.

– Brrr – rázkódott meg Gyula a kimászásnak még a gondolatától is –, alighanem igazad van.

Bütyök fújta egyet.

– Gyerünk!

Most már fáj a nádhorzsolás, és fáj minden. Még az eső is, ami felgereblyézett bőrüket verte.

A csónak ott volt ugyan, de tele jéggel, félig elmerülve.

– A mennykő csapja meg!

– Hagyd a mennykőt, Bütyök, nem volt elég?

– Hol az a vízmerő kanál, az a...

– Szapuly – valahol a jég alatt Esett az eső, előkerült a szapuly.

– Merd, Tutajos, én majd a kezemmel.

Negyedóra múlva kiemelkedett a csónak, és tíz perc alatt a gáton voltak. Mindenük csupa sár és iszap. Puska, horgok, minden. És szájukat nem tudták összecsucskni a reszketéstől. Bütyök csetlett-botlott az egy csizmában egy darabig, aztán dühösen lerántotta, és belevágta a csónakba.

– Evezz, Tutajos, te jobban fázol!

... és amikor lerogytak ágyukra a kunyhóban, annyira elgyötörtek voltak, hogy még csak nem is sóhajtottak. Tűzrakásról szó sem esett.

- Feküdjünk le – didergett Gyula –, van itt elég pokróc.
- Pizkosak vagyunk.
- Nem bánom, Bütyök, bújj be!

De három pokróc alatt is nehezen melegedtek fel, pedig összebújtak, mint a szegény ember sovány malacai.

Amikor elhelyezkedtek, Csikasz melljük telepedett, és csak akkor vették észre, hogy a kis kutyán sem múlt el nyomtalanul a jég. Csikasz orrán is egy diónyi daganat jelezte az elemek duhajkodását, és néha a combját nyalogatta. Hogy azután a bozontos szőr között mi volt még, azt nem lehetett tudni, és Csikasz erről nem is beszélt.

- Legalább neked több eszed lehetett volna, Csikasz... hol csavarogtál?

Csikasz csak pislogott, mintha azt mondta volna:

– Inkább aludjunk... – mert azt úgysem mondhatta volna el, hogy kisebb vadászatot engedélyezett magának, és egy südő nyulat hajkurászott a nagy fűben. A nyúl végül is valami rejtett útra talált, és faképnél hagyta a kutyát, Csikasz pedig a vadászat izgalmában nem vette észre a jeges veszedelmet.

Az eső ekkor már halkán dobolt a kunyhó tetején, és csak egy-egy szélrohamra erősödött, amikor a csapzott égerfáról rázúdult a kunyhóra a víz.

Ezt azonban viharvert barátaink már nem hallották. Aludtak mélyen, de még álmukban is meg-megborzongtak, mintha újabb jégről és újabb fázásról álmodtak volna.

Matula szokatlanul sietve jött, s amikor megállt a kunyhó előtt, csak Csikasz üdvözölte.

Matula egy pillantással felmérte, amit látott, és összerakta az eseményeket.

“Elkapta őket – gondolta –, de hát nem vették észre? – fejét csóválta és gondolkodott: – Ámbár, ha a nádban voltak, nem is vehették észre.”

Csendesen bement a kunyhóba, s amikor közelebről megnézte az alvókat, elkomolyodott, és öklére eresztette állat.

“Haza kell vinni őket!”

És Matula szó nélkül visszafordult, mert ami látszott a két fiúból, az még többet mondott Arcuk, fejük összeverve, felszaggatva, dagadtán, kék véraláfutásokkal, csupa sár mindenük. Tutajos egyik szemhéja csupa repedés, és az orra...

“Csúnyán elkapta őket, nehézség ebbe a rohadt időbe! Meg is fázhattak. Csak haza, haza! Nancsi majd összeszedi őket...”

Amikor a falu alá ért, már süttött a nap, és amikor letette kalapját a konyhában, fáradtan zökkent a székre.

– István úr?

– Jaj, Gergő, micsoda idő! Oda a termés... mit láttál?

– A te termésed nincs oda, Nancsi, a határ meg csak a szélit kapta. A két gyereknek ágyazz meg, és csinálj nekik forró fürdőt meg teát is.

– Szentséges atyám!

Matula ezek után fogta a kalapját.

– Ha a gazda megérkezik, mondd meg, hogy én küldtem el a kocsit.

– Várjál, Gergő, hát mi van velük?

– Megáztak. A kocsira meg tegyetek elegendő kabátot és takarót is.

– Várj, Gergő...

– Nem várok, Nancsi, mert most alusznak, aztán mire felébrednek, tüzet akarok rakni.

– Ennivalót nem viszel?

– Majd adsz nekik itthon.

Matula a kalapja felé bökött, Nancsi néni gondolatai között pedig kavarogni kezdett a fürdő, a tea, a vacsora, a vetett ágyak, kabátok és egy általános ápolási terv kibontakozó hadjárata.

Egyelőre azonban csak nézett a székre, ahol az előbb még Matula ült.

– Hát lehet ebből valamit kihúzni? Vén számár!

És igazított egyet a széken, amit Matula meg sem mozdított.

A nagy rétség fáradtan, foszlottan gőzölgött a délutáni napsütésben. A jég már elolvadt az utakon, de a nádas zúzott volt, s a füves térségeket mintha lehengerelték volna. A fákon tépett a maradék levél, s a víz egy gémfióka tetemét vitte lefelé.

“Sok madár elpusztulhatott – gondolta Matula –, de a kukorica még talpra áll.”

A konyhó előtt Csikasz várta, de Csikasz is ferdén hordta a fejét.

– Látom, te is kaptál, de úgy kell neked, biztosan tekeregtél.

Matula suttogva szidta Csikaszt, aztán hamarosan fellobbant a tűz, és pattogva küldte lángjait a hűvös levegőbe.

Először Bütyök ült fel ijedten, hogy mi gyulladt meg, aztán Tutajos is mocorogni kezdett, és Matula megnyugodva gondolt arra, hogy nincs tükör a konyhóban.

– Na, mi újság? – kérdezte, és úgy tett, mintha mosolyogna.

– Jaj, Gergő bácsi, majd ott veszünk.

– Hát nem látták?

Tutajos csak legyintett.

– Mire észrevettük, már rajtunk volt. Be voltunk állva a nád közé, és a hátunk mögül jött.

– Gondultam.

– A hideg ráz, ha rágondolok.

– Hát ne gondoljon rá. Hol vannak a ruhák?

– Csak leszórtunk mindent, olyan rendetlenül... a puska is csupa víz...

– Az nem baj. Ilyenkor semmi sem baj. A szükség, az szükség, maga még most is borzong – és az öreg előhúzta a nád közül a pálinkásüveget. Jócskán töltött a pohárba.

– Nem kívánom, Gergő bácsi.

– Hát kérdeztem, hogy kívánja-e? Ez most orvosság! Gyula lenyelte a méregerős pálinkát, és lenyelte Bütyök is. Ezek után kissé bambán és végtelen maszatos törődöttséggel néztek a világba.

– Ha kell még, szóljanak.

– Juj! – tiltakozott Gyula, Matula pedig szárogatni kezdte a ruhákat. – Rémesen nézel ki, Bütyök... – szerencse, hogy nem lát jó mamák.

– Tutajos, ha látnád magad... kár, hogy nincs itt tükör.

– Majd otthun megnézhetik magukat – szólt közbe Matula.

– Addig helyre jövünk...

– Alig hiszem – fordította meg Matula az egyik gőzölgő nadrágot –, merthogy még ma hazamegyünk.

– Gergő bácsi, csak nincs valami baj?

– Semmi! Mi lenne? A jég veleje itt adta ki a mérgét, a falu határa kiheveri. A cséplés leállt, de van ponyva elég, és amikor másodszor visszajöttem, már újra bunogtak a masinák.

– Másodszor? – nézett az örege Gyula.

– Mert amikor először itt voltam, maguk aludtak, és még a takaró alatt is citoráltak, hát bementem újra, mert most maguknak Nancsira van szükségük. Csakis Nancsira. Ő meg örül, hogy tisztába teheti magukat, meg kenegetheti mindenféle kenőcsökkel. Meg etetheti is...

A fiúk hallgattak egy darabig, és Tutajos olyanféle arcot vágott, mint aki megsértődött. Ez a megsértődés azonban felszínes volt, és nem is mutatott semmit, mert a derék Tutajos arca

egy-két napig nem volt alkalmas semmiféle érzelem kifejezésére. De felszínes volt azért is, mert – bár nehezen hagyta itt a kunyhót és az öreg Gergőt – valahogy kívánta Nancsi puha kezét, a meleg ágyat s általában a kőből rakott házat, amin nem fúj keresztül a szél.

– Meddig kell bent lenni, Gergő bácsi?

– Ameddig akarnak...

– Nem is baj – tapogatta Bütyök jégverte kobakját – nem árt, ha kicsit helyreporoznak bennünket.

– Hát porozásról éppen nincs szó... de az lehetséges, hogy István úr szól majd egyet-kettőt... de az nem baj.

– Bütyöknek még a csizmája is bennveszett az iszapban, mert úgy húzta be a csónakot a nádba. Evezni nem lehetett. Az egyik csizmája. A másik megvan.

– Egy csizma: nem csizma – mondta Matula –, de szerencsére nem kell sokat gyalogolni.

– Hát ami azt illeti – szomorodott el Tutajos –, nem is szeretek rágondolni, csupa szúrás, vágás a lábunk... aztán vizes minden...

– A kocsi a hídnál várja magukat, odáig meg csónakon megyünk.

– Gergő bácsi – mondta Tutajos, és szeretne volna megölelni az öreget –, maga mindenre gondol.

– Hát mindenre nem, csak amire köll, de úgy látom, a ruhák megszáradtak. A kocsi eddig már a hídnál van.

A két ifjú ezek után felöltözött, de úgy öltözött fel, mintha a ruhák tüskével lettek volna bélelve.

– Inkább meztelenül mennék – mondta Tutajos, mert testükön csak imitt-amott volt egy-egy kis darab ép hely.

– Nem gondolnám, hogy Nancsi örülne neki...

– Evezhetek, Gergő bácsi? – kérdezte Bütyök, aki töretlenebb állapotban volt.

– Majd evezhet még, most sietünk.

És Bütyök megláthatta, mi az evezés, de így még Gyula sem látta, mert Matula eddig soha nem sietett. Most sietett és a csónak repült a vízen.

A viharvert ifjak dideregtek, és Bütyök akkorát tüszentett, hogy egy gém pipaszár lábait széthányva rebent fel a nád mellől.

– Aha – mondta Matula –, aha! Kezdi már. De Nancsi már csinálja a fürdőt meg a tóját.

Amikor a kocsi bezörgött az udvarra, Nancsi néni ott állt a feljárón, csipőre tett kézzel és szelíd harciassággal. Nancsi néni el volt készülve, hogy a fiúk “megáztak” – ahogy Matula mondta –, és mivel Matula mondta, arra is el volt készülve, hogy a fiúk nagyon megáztak, de erre a látványra nem volt elkészülve.

– Jó napot, Nancsi néni – mondta Gyula rekedten, és mosolyogni igyekezett, de bal szeme csak félig nyílt ki, és orra – két mogyorónyi daganattal – egyáltalán nem vett részt ebben a mosolygásban. Az orr nem azonosította magát semmiféle mosollyal.

“Úgy álltam ott, mint egy kőbálszóval mondta később az öregasszony –, pedig még csak a fejüket láttam...”

– Megjöttünk, Nancsi néni – vidámkodott Bütyök is, hogy enyhítse az ijedséget, de fejét úgy tartotta, mint egy törekeny köcsögöt, és kissé ferden, mint amikor a liba az eget kémleli –, megjöttünk.

– Látom – lehelte Nancsi –, látom, uramatyám... bár ne látnám. Hát szálljatok már le.

Először Bütyök mozdult meg, kidugván a takaró alól meztelen lábát.

Be kell vallanunk, hogy Bütyök kissé elpirult, mert ezek a lábak...

Nancsi néni szeme büvölten nézte Bütyök lábát, és a fiú fokozottan pirult, mert – ráadásul – hüvelykujja görcsöt kapott, és önállósítva magát, felfelé meredt, mint egy kútágas.

– A csizmám odaveszett – igyekezett enyhíteni a dolgot –, de hoztam bakancsot is.
– Szentséges atyám, iszen véres is.
– Kicsit – állt talpra Bütyök. – Segítsek, Tutajoskám? Gyula ingatagon állt fel, mert úgy érezte, hogy teste abban a pillanatban fájdalmas darabokra omlik.
– Nem bánom, Bütyök, csak amíg leszállok...
A kocsi elgörgött, és hőseink bevánszorogtak Nancsi néni után, aki közben körüljárta őket, mint kotlós a csirkéit.
– Hogy az a jóisten... hogy az a tüzes ménkű! Ennek is Matula az oka! – csattant fel végül.
– Miért? – állt meg egyszerre a két ifjú. – Miért?
– Ne ácsorogjatok, szerencsétlenek, mért... mért. Csak! – kiáltott. – Mert nem vigyázott rátok!
– Hiszen...
– Mozogjatok, a fürdő kész, az ágyak megvetve... még hogy van kedvük beszélni!
A fürdőszobában kánikula és vízcsobogás, és két István bácsira méretezett hálóing.
– Szappanozzátok le egymást, itt vannak az ingek, aztán be az ágyba. Majd akkor meglátom, mit kell veletek tenni.
... És fél óra múlva ott állt a két fiú tisztán és szárazon, István bácsi hálóingében, mint két hindu fakír, akik éppen most keltek fel a tüzes szögekkel kivert heverőről.
– Feküdjünk le, Bütyök, mert én eldőlök. Aztán csukd le a szemed, mintha aludnál, mert Nancsi néni másként nem hagy élni bennünket.
Erre a figyelmeztetésre azonban nem volt szükség, mert Bütyök nemcsak a szemét hunyta le, de pár perc múlva már enyhén szuszogott, elmerülve az álom öntudatlan tengerében.

Arról természetesen mit sem tudtak, hogy lassan alkony lett, és később sötét, szemével benézett az ablakon az est. Odakünt csillagtalán, sötét borulás szállt a falura, mert újra felhők jártak az égen. Azt sem tudni, hogy a csata veszített ifjak álmodtak-e valamit, bár Gyula néha nyugtalanul hánykolódott, de Bütyöknek még a szuszogása sem hallatszott.

És arról sem tudtak, hogy Nancsi néni többször bent járt különféle teákkal és tégelyekkel, és csak nehezen fékezte le magában a gyógykezelési szándékokat.

– Nem volt szívem felkelteni őket – mondta István bácsinak, aki egyébként is harapós hangulatban volt, és rövid, de igen erőteljes megjegyzéseket tett a jégverést illetően.

– Hát még ha ezeket látná – intett befelé.

– Mit néztek rajtuk?

De azért vacsora után bement a fiúkhoz, és felkattintotta a villanyt.

– Az árgyéhusát – sziszegett meglepetten, és szeme ide-oda járt Tutajos kék-zöld arca, emeletes orra és Bütyök dagadt, ótvarosnak látszó koponyája között –, ezeket valahol kint kapta a jég!

És közelebb ment Gyulához, aki kitakarózva, félmeztelenül feküdt. Figyelmesen nézte Tutajos összeszabdalt térdét és verejtékes homlokát, aztán nagyon puhán megfogta öccse kezét.

“Ennek a gyereknek láza van. Mire a doktor hazaér, éjfél lesz” – gondolkodott, hiszen ő adott neki kocsit a szomszéd faluba.

“Hát annyira talán nem sürgős” – nyugtatta magát, és csendesen kiment a szobából, de mielőtt leoltotta volna a villanyt, még egyszer visszanézett.

Láza van, és ezt nem az apró sebek okozzák.

– Nancsi néni – mondta odakünt –, Balázs hétre menjen a doktorért.

– Ugye!

– Úgy! Addig hazajövök, mert beszélni akarok veled. Aztán Balázs ne fogjon ki, hanem a ponyvákat vigye ki a gépekhez. Szárogatni kell a zabot. Visszafelé hozza el az

olajoskannákat, de megmondja neki, hogy szalma közé pakoljon, mert ha a kocsi olajos lesz...

– Balázs vigyáz az ilyesmire...

– ... aztán elmegy patkolatni; menet nézzen be a szövetkezetbe, megjött-e a gálic meg a kötőfék. Ha nem jött meg, telefonáljanak érte, ha megjött, hozza a magtárba, de útközben szóljon be a bábához, mert Lakatos Jóska felesége kérte.

– A Vica?

– Az.

– Nincs még annak itt az ideje.

– Nancsi néni, a Vica bábát kért, hát bábát kap. Nem mondták, hogy sürgős, Balázs ráér előbb kivinni a rézgálicot a magtárba, aztán a bábát Vicához.

– Megmondom.

– A gyerekek meg hadd aludjanak...

– Nem is ettek.

– Okosan. Annál jobban alusznak, és annál jobb étvágyuk lesz reggel. Aztán most már feküdjön le maga is. Aludjunk, mert mindjárt reggel lesz.

A ház elcsendesedett. Az öregasszony elgondolkozva nézte még egy kicsit a tégelyeket és a csalhatatlan orvosságok üvegeit, aztán újra sorba rakta őket.

“Majd holnap...” – gondolta, s ezen megnyugodott.

A holnap egyelőre elég távoli volt, de ezt csak Gyula érezte, igaz, csak álmában. Sőt álmaiban, amelyek olyan lengén zavarosak voltak, hogy reggelre elfelejtette őket. Kitakaródzott és betakaródzott, mert hol megsült, hol megfagyott, de erre az öntudatlan mozgásra sem ébredt fel.

Amikor végre felébredt, a szoba már világos volt, és egy kocsi zörgött be az udvarba. Aztán István bácsi hangja hallatszott, de Gyula füle közömbösen eresztette el a hangokat, és nem érzett fájdalmat sem. Mintha állandó és emelgető, puha suttogásban úszott volna. Erre lehunyta a szemét.

Amikor később felnézett, egy idegen állt az ágy mellett és nagybátyja.

Gyula átnézett Bütyökhöz, meggyőződni, hogy ez a hangtalan megjelenés igaz-e, aztán úgy gondolta, hogy igaz, mert a másik ágyból – állig betakarva – barátja nézett vissza.

– Talán felülnél, derék Tutajos? Ez a doktor meg akar vizsgálni. Egyébként jó reggelt kívánok... Tutajos ijedten felült, bár a felülés nehezen sikerült.

– Bocsánatot kérek – jó reggelt kívánok –, olyan nagyon elaludtam...

– Feküdj le nyugodtan, Tutajos, és mondd meg nagybátyádnak, hogy ne kotyogjon bele magasabb műveltségű orvostudorok dolgába. Úgy.

Tutajos bágyadtán mosolygott, és úgy érezte, a doktornak egészen puha a keze és szárazon hűvös, amikor csuklóját átfogta.

– Nem tudatok elbújni a jég elől?

– Nem. A tavon ért bennünket, a nád közt, s mire észrevettük, már ott is volt. Evezni meg egyáltalán nem lehetett, akkora volt a szél.

– Gondoltam – mondta István bácsi. – Persze száraz kabátot nem vittetek?

– István, nem mennél ki? – mondta a doktor.

– Nem! Én vagyok a pótatya!

– Ülj fel, Tutajos – segítette fel Gyulát a doktor –, és máskor, ha pótapa kell, hozzám gyere. Sőhajts!

István bácsi ez idő alatt Bütyökkel sugdolózkodott.

– Minek a doktor, István bácsi?

– Megvizsgál benneteket.

– Engem is?

– Persze, aztán elmegy. Hallom a csizmád elveszett, majd kapsz másikat.

- Mamánál van pénz.
- Akarsz egy nyaklevest? Mondtam, hogy pótapátok vagyok.
- Lefekhetsz, Tutajos – mondta a doktor –, egy-két nap fekszel, aztán mehetek Matula szárnyai alá. Ül fel, Bütyök.
- Bütyök felült, és mosolygott, mert olyan volt ez a doktor, mintha tíz éve mindennap együtt lettek volna. Régen ismerős és nagyon megnyugtató.
- Nincs kalapod?
- Van, de nem hordom – mondta Bütyök büszkén.
- Elég számárság, hogy nem teszitek legalább a hátizsákba.
- Összegyűrődik. Vadonatúj vadászkalap...
- Igen, és most olyan a fejed, hogy utálat ránézni. Mondd, hogy “á”!
- Aaa...
- Á-t szíveskedjél!
- Miután Bütyök csak egy rekedt “aa”-t tudott kilehelni, a doktor elfordult.
- Ez is meg van fázva. Mehetünk, István.
- Amikor az irodában leültek, István ránézett a doktorra.
- Nos?
- A vendégnek semmi baja, de az öcséd befogta. A tüdeje van érdekelve. Nem mondom, hogy nem lesz tüdőgyulladás.
- Ne is mondd, mert megüt a guta.
- Persze hogy megüt, de csak pár év múlva. Ezzel most ne foglalkozunk. Ellenben...
- ... ellenben?
- Lovasfutár penicillinért a patikába, mert az enyém elfogyott.
- Írd a receptet...
- Bütyök később az ablakra nézett, mert egy lovas vágatott végig az udvaron.
- Nem mondták, hogy felkelhetünk-e, mit gondolsz, Gyula?
- Gyula azonban nem gondolt semmit, mert megint olyan félálomféle bódulatba süllyedt. Helyette Nancsi néni jött be terjedelmes tálcával.
- Éhen haltok, szegény gyermekeim.
- Nem szabad felkelni? – kérdezte Bütyök.
- De nem ám!
- Gyula lázasan mosolygott.
- Nem is kívánok felkelni, enni se nagyon.
- Gyomrod is el van rontva, fiam, nem is kapsz, csak tejeskávét és vajjas kenyeret. A doktor rendelte, Bütyök ehetik, amit akar. Van lázad?
- Nem mondta a doktor bácsi, a hőmérőt meg eltette.
- Lám csak! – aggódott az öregasszony, aki nem tudta a valóságot, de érezte, hogy baj van, és elő se mert jönni csodálatos szereivel.
- Hát egyetek, aztán beeresztem ezt a vén betyárt, mert még nem is reggelizett, csak beszaladt a berekből. Azt mondja, hogy nem oka senki se, hogy megfáztatok, nem hát, mert “új kárnak és régi várnak: nincs gazdája”.
- Tutajos alig evett valamit, de Bütyök hatalmasan bereggelizett. Közben nézték az ajtót, és úgy várták Matulát, mintha egy éve látták volna.
- Mondom, begyüvök – kopogott be az öreg –, meg hoztam halat ennek a Nancsinak, azt megeheti a beteg is.
- Bütyök kiugrott az ágyból, és széket penderített Matula alá.
- Nem vagyunk mi betegek, Gergő bácsi.
- Nem is azt mondtam, de megfázhattak, aztán ilyenkor okosabb a doktorra hallgatni.
- Csikaszt nem hozta be?

– Ott hagytam a haszontalant, mert ott a hele. Kitakarítottam mindent; nyeleket, orsót, puskát, gunyhót, és kerestem a másik csizmát is, de bizony nem találtam. Mikor gyűnnek ki? Nem mondta a doktor?

– Hát talán pár nap múlva...

– Nem is baj, mert most csúnya a berek, úgy összevágta a jég, de pár nap alatt helyreigazodik. A patronyok is mind eláztak, de már kaptam újakat. Hát ronda idő volt, az már igaz.

Matula Bütyöknek beszélt, de Gyulát nézte, aki már megint elaludt. Erre csendesen felkelt az öreg, és intett Bütyöknek:

– Hagyjuk aludni – suttogta, és csendesen kiment. Bütyök nem értette ezt a nagy figyelmességet, de a reggeli kellemes hatása alatt nem is ért rá foglalkozni vele.

Elaludt.

Nem volt még dél, amikor Tutajos megkapta az injekciókat, de Tutajost már ez sem nagyon érdekelte. Nagyon elesett Volt, nagyon lázas és majdnem eszméletlen.

– Nem ártana, ha a gyerek kicsit erősebb lenne – mondta a doktor később az irodában –, de azt a szegény Bütyköt ne fektessétek, nincs a világon semmi baja. Hadd kuruzsolja kicsit Nancsi néni. Mellesleg: az öregasszonynak igazán jó kenőcsei vannak, és jó szeme is van kelésekhez, égésekhez miegymás...

– Gyengén van ez a szegény gyerek – aggódott István –, ha a szülei megtudnák...

– Mért tudnák meg? Feltételezem: nem akarod megírni. Még csak egy hisztériás anya hiányzik itt nekem. Két hét múlva az öcséd átadhatod Matulának utókezelésre. A jó öreg nap, a levegő meg a víz befejezi a kúrát. Csak arra vigyázzon, hogy meg ne fázzon.

– Azon a napon, amikor a fiú felkel, egy malacot kapsz, Jóska.

– Én nem gazdálkodom, süsd meg, mit csináljak vele? Azaz ne te süsd meg, hanem Nancsi. Meghívsz, és megesszük a gyerekekkel. Estefelé megint eljövök.

Amikor a doktor elment. István bácsinak eszébe jutott ígérete, hogy beszámol hűgának a fiáról, ezért kellő nekikészülődés után és hatalmas sóhajok közben nekiült a levélnek.

Kedves Ákos és édes Húgom! – írta.

Tudatlak benneteket, hogy fiatokkal – és Bütyökkel is – a legteljesebb mértékben elégedett vagyok. Erősödik a fiú, amint a doktor mondja, mert mindkét fiút megvizsgáltattam (ez igaz, sóhajtott a testes gazdász, és szivarra gyűjtött). A számtannal is foglalkoznak, és fiatok múlt héten fogott egy óriás harcsát, mert itt-ott – természetesen szigorú felügyelet alatt – a folyóhoz is kieresztem őket.

Tegnap nagy jégeső volt nálunk, most nagy a sár, ezért itthon tartottam őket. (Ez is igaz!) Nem árt, ha heverésznek egy kicsit. Most voltam náluk, kézcsókjukat küldik. (Mi a mennykőt írjak még?)

Nancsinak küldjétek majd valamit, kendőt vagy harisnyát, vagy bánomisén mit, eteti a kölyköket, mint egy kotlós.

Csókol benneteket

István

– Na – ragasztotta le a levelét –, megint elaludt ez a bűdös szivar.

Ezután csendesen bement a fiúkhöz. Bütyök mélyen aludt, Gyula nyugtalanul mozgolódott. Szeme félig nyitva, de nem vette észre nagybátyját.

– Nancsi néni – szólta be István a konyhába –, majd nézzen be a gyerekekhez. Bütyök felkelhet, ha akar. A doktor azt mondta: magára bízva, mert a maga kenőcsei meg olajai valóban sokát érnek.

– Azt mondta?

– Nem én találtam ki, elhiheti. Én most a felsőpusztára megyek, onnét... onnét a mennykő tudja. Estére majd itthon leszek.

A nyár azonban – akármilyen nehéz volt ez a két hét – nem állt meg. Mert nehéz volt, főleg az első nyolc nap, elsősorban derék Tutajosunknak, aztán István bácsinak, Bütyöknek, Nancsi néninek és a doktornak is, mert bizony voltak pillanatok, amikor Gyula majdnem eltutajozott azokra az ismeretlen vizekre, ahonnan nem jött még tutaj vissza... de ott volt a doktor, aki ismételtelen leszállította Gyula Lajost erről a bizonytalan járműről. Végül – a kilencedik napon – Tutajosunk nagyot sóhajtott, nagyot aludt, s utána láztalanul nyitotta ki szemét.

Ennél a nevezetes pillanatnál véletlenül jelen volt István bácsi is.

A doktor pedig – a délutáni vizsgálattal végezve – összepakolta holmijait kis táskájába, és olyat fűjt, mint egy győztes birkózó az utolsó menet után.

– Phü – mondta –, nagyon féltettem a – malacot...

A nyár azonban ezt is tudomásul vette, látszólag közömbösen; friss reggeli levegőt hozott a szobába és Gyula tüdejébe. De nem állt meg, és úgy határozott, hogy Tutajosunkat mégis átadja az ősznek, további nyaraknak, általában az élet idejének.

– Bütyök hol van? – nézett körül Gyula.

– Bütyök dolgozik, és nem lopja a napot, mint “egyesekek” – mondta István bácsi, ámbar igen boldogan mondta, mert pótatyai mivoltában annyit aggódott pótgyerekéért, mint három valóságos atya.

Az igazság azonban az, hogy Bütyök valóban dolgozott Miután Nancsi néni csodakenőcsei helyresimították göröngyös kobakját, s a ház körül ténfergett, István bácsi azt mondta neki:

– Nem jössz velem, Béla?

– Szívesen.

Bütyök felkapaszkodott a kocsira, és nemcsak jól érezte magát, de izgalmas érdeklődéssel látta a nagy gazdaság bonyolult és mégis rohanó életét.

– Látod, Bütyök, könnyű a mérnöknek, mert a mérnök valóságos számokkal dolgozik. Könnyű az építésznek, mert amit kitervez, az úgy is van, könnyű a cipésznek, a szabónak, mert adva van az anyag, és az nem változik meg, de nehéz a gazdának, mert jön egy jég, egy fagy, egy felhőszakadás, egy járvány, egy ostoba rendelet, egy rovarinvázió, szárazság és még ezer ismeretlen nyavalya, ami napról napra változtatja a munkát, a beosztást, a földek állapotát, a gépek használatát, a vetés rendjét, az aratás idejét: mindent. Ma kiadok egy rendeletet, és holnap már felborult minden, mert éjjel leszakadt az eső. Jövő héten át akarok adni száz hízott ökröt, beüt egy száj- és körömfájás, leromlik a jószág, kezdek elölről az egészséget... szóval, itt néha úgy látszik, hogy nem is mi gazdálkodunk, hanem az idő és a véletlen, és mégis nekünk kell gazdálkodnunk, és nem az időnek és véletlennek.

– Na, mi az – álltak meg az egyik cséplőgép mellett –, hol az ellenőr?

– Rosszul lett megint – jelentette a gépész –, bent fekszik a bódében, a gyomrával vesződik, én mázsálok.

István bácsi bement a kerek bódéba, s amikor kijött, dühösen vakarta a nyakát.

– Ültessék fel a legközelebbi kocsira, és egyenest a doktorhoz.

– És a mázsa? – kérdezte a gépész. – Mázsáljak én tovább? Úgy értem: amíg lesz valaki.

– Nem lehet! Erre szigorú rendelkezés van.

– Kijöhetne a tanító kisasszony.

– Ki hát, ha itthon lenne...

– Harangozó Laci?
– Felvételi vizsgára készül az egyetemre.
– Hát akkor? – és a gépész széttárta karját, jelezve, hogy kifogyott a tanácsokból, István bácsi pedig levette kalapját, belenézett, mintha ott cséplési ellenőrök tartózkodnának, aztán az égre nézett, végül Bütyökre nézett, és gyilkosan dühös tekintete megszelídült.
– Tudsz-e számolni, Béla?
– Persze – mondta Bütyök, és elpirult, mert Kengyelre gondolt, s ezt a kérdést tapintatlannak érezte.
– És elvállalnád a mázsálást, amíg ez a szegény Lajcsi rendbejön? Persze, rendes fizetésért...
– Nem mázsáltam még – idegenkedett Bütyök.
– Hát ha nem vagy hülye, három perc alatt úgy mázsálsz... de úgy mázsálsz... na gyere!
És ha nem is három perc múlva, de negyedóra alatt Bütyök úgy mázsáit, de úgy mázsáit...
– Csoda talentum vagy, Béla, az ebédedet majd kiküldöm, és az utolsó maghordó kocsival hazajössz.

Bütyök tehát ottmaradt a mázsa mellett, amíg a gépész a kocsihoz kísérte főnökét.
– Vigyázzon a gyerekre, Lehóc bácsi, az öcsémnek a barátja, kitűnő tanuló, színjeles volt végig – és István bácsi csak egy jelentős mozdulattal fejezte be Bütyökről alkotott kitűnő véleményét. Nem kell talán mondanunk, hogy a dicséretben túlméretezett fantázia rejlett s egyben az a tény, hogy a vastag gazdász szívesen adományozta a jeleseket, amelyekkel ő éppen olyan ritkán találkozott annak idején, mint Bütyök a jelenben. – A gépész ne engedje a fiút, nehogy babráljon valamit, aztán meglegyen a baj.
– Természetesen – parolázott a nyurga öreg gépész, és mi sem természetesebb, mint hogy másnap már Bütyök indította és állította meg a gőzgépet, sípolt a megálláskor, mert egy valóságos, első osztályú gyorsvonat! mozdonyvezető árvájának ezt megtiltani egyáltalán nem lehetett.

Ekkor azonban már a nyurga gépész János bácsi megszólításra hallgatott, míg Pondoray “kartárs” közvetlenül Béluskámnak szólítottatott.

Lehóc egyébként elég száraz, hatvan körüli gyermektelen egyén volt, aki szívesen apáskodott egy néhai kolléga árvája felett, pláne amikor észrevette, hogy Bütyök teljesen otthonos a dugattyúk, atmoszférák, tengelyek és fogaskerekek világában.

– Csuda feje van – mondta a gépész a gazdának, aki ájtott a szomszéd majorból –, nemhiába volt színjeles.

Ennek természetesen percek alatt híre ment, s amikor a vízfordó lányka “ellenőr úr”-nak titulálta Bütyököt, a jeles ifjú meleg bizsergést érzett a szíve körül, és másnap hajnalban feltette mérgező zöld gazdászkalapját...

De a nyár még ennek dacára sem állt meg. A traktorok már a tarlókat buktatták, a nyárfás utak felett vércsefiak rikoltoztak, az iringó virágja megfakult, az asztagok helyett szalmakazlak nőttek, és Bütyök egy napon három szál őszirózsát talált ételhordó kosarában, a vízfordó lányka pedig a következő napon egy doboz cukorkát “talált” ugyanazon kosárban.

Bütyök ezek után nyakkendőket kötött, míg Szanyadi Kati felvette piros réklíjét, dacára a beígért anyai pofonoknak.

Ezek – valóságok.

De az is valóság, hogy István bácsi – most először – hibát talált az ifjú számadásában, amitől vastag ráncok képződtek homlokán, jelezve, hogy erősen gondolkodik. Látva azonban Bütyök nyakkendőjét és Katica ünnepi réklíjét, magában azt mondta: nono... – és a hibát szó nélkül kiigazította.

Erről azonban nem tudott más senki, még Tutajos sem, aki lázban és félönkívületben birkózott valami rémmel, mely hol elment, hol meg újra visszajött, aszerint, hogy reggel volt vagy este, erősödött az injekció hatása vagy gyengült. Nancsi néni minden idejét a beteg

mellett töltötte, aki csak a hűvös borogatásokról tudta, hogy ott van, és Bütyök hiányát alig vette észre. A doktor naponként kétszer is megnézte Gyulát, és többször figyelmeztette Nancsi nénit, hogy a malacsültet ropogósán szereti.

– Gyula, te hogyan szereted? Tutajos keserűen mosolygott.

– Ülve... és borogatás nélkül.

– Remek – örvendezett a doktor –, szellemi képességeid meglepően regenerálódnak.

Ezt azonban Gyula már csak hallotta, de nem foglalkozott a gondolattal, mert távoli lett minden és mindenki abban a félájult elesettségben, ami többször elővette.

Amikor azonban azon a kilencedik napon értelmesen, egészségesen és felszabadult boldogsággal kinyitotta szemét, első gondolata barátja volt, aki dolgozik, és nem lopja a napot, mint “egyesekek”... Azt már nem is kérdezte, hogy Bütyök miként jutott felelősségteljes állásához s ahhoz az emelkedetten boldog, de felettébb zűrzavaros lelkiállapothoz, aminek köznyelven az első szerelem a neve. De Tutajos nem is tudhatott részletesebben barátja dolgairól, mert eddig a betegségen kívül nem is érdekelt semmi. Most azonban nagyon hiányzott Bütyök, és este, amikor megérkezett, a betegségtől elgyöngyülten és kissé szentimentálisán azt mondta:

– Te már nem is törődsz velem.

Bütyök azonnal megsértődött, mert a szerelem őt is érzékennyé tette.

– Haza is mehetek, ha ilyeneket mondasz...

– Bütyök!

– Mert ez nagy igazságtalanság! Hogyan törődtem volna veled, amikor beszélni sem tudtál? De a doktor meg is tiltotta.

– Ne haragudj, Bütyök, de olyan gyenge vagyok, és... talán... meg sem gyógyulok...

Tutajos nem beszélt tovább, mert elsírta volna magát. Arca eltorzult, és váratlanul két kövér könnycsepp szaladt szája szegletébe.

– Gyula – rémült meg Bütyök, és szíve egyszerre tele lett barátja szeretetével –, Gyula... igazán... – és nem tudott mást mondani. Odaült a beteg ágyára, kezébe vette kezét. – Ha te nem gyógyulsz meg, én öngyilkos leszek. Ezt már meg is mondtam Katicának...

– Kinek?

Bütyök akkorát sóhajtott, mint amikor a kazánból a gőzt kieresztik.

– A... a menyasszonyomnak.

A vallomás után Pondoray Béla lehajtott fejt, és talán könnyezett is, ha a távoli esküvőre gondolt, de Tutajos ezt nem láthatta, mert egyszerre megfeledkezett saját közeli elmúlásáról.

– Bütyök – kiáltott –, hogy érted ezt.

– Sehogy – suttogta a szerelmes ifjú –, sehogy, Tutajos... én magam sem hittem volna, aztán most itt van.

– Ki az a nő?

– Kérlek, Tutajoskám, ne beszélj úgy róla, hogy “az a nő”. Szanyadi Katalin a neve, és ott dolgozik a gép mellett mint... mint vízhordó. De az ebédemet is ő hordja, és kék szeme van...

Gyula erre már felült, és egyelőre ellentétes érzelmeivel birkózott. A kitörni készülő nevetéssel és a kíváncsisággal. Látva azonban barátja komolyságát, az együttérzés kerekedett felül.

– Hát mondd el.

És Bütyök elmondta. Elég zavarosan mondta el, és Tutajos csak azt nem értette, miért kell ezen szomorkodni.

– Megcsókoltad?

– Hogy képzeled? Azonnal kiábrándulna.

– Hát ha szeret?

– Imád!

– Te jóisten, ezt nem értem.

– Én sem.

Ült a két gyerek a lámpavilágos estében, és nem értették a szerelmet, és nem gondolhattak arra, hogy azt az édesen tövises lelkiállapotot tulajdonképpen senki nem érti. Aki szerelmes, azért, mert szerelmes, aki pedig nem szerelmes, azért, mert nem szerelmes.

De a nyár még ezen emésztő érzések között sem állt meg, pedig késő este lett közben. Késő nyári, csendes, tündöklő este, amikor a tejút már az ősz felé hajolt, a csillagok magányosak lettek, mint a szétszórt pásztortüzek, és az őszi bogár könnyes kis citerája talán ezen az estén pendült meg először, bujdosva a letarolt mezőkön, a susogó kukoricák homályában és a szőlőtőkék mámoros álmai között.

Tutajos másnap már kiült a napra, harmadnap kibotorkált a kertbe, süttette magát a nappal, és úgy érezte, az áldó sugárzás a csontjait simogatja. Tutajos rohamosan erősödött, és ezzel együtt nőttek vágyai Matula és a berek után.

Közben Pondoray néni is hazautazott, és a fiúk – természetesen Nancsi néni csomagjával – ott várták az állomáson. Ez volt Gyula első kimozdulása betegsége óta. A vonat csak pár percig állt, s amikor elment, hosszan néztek utána, mintha a kőszénzagban, a füst távolodó gomolygásában az otthon és az iskola szólt volna.

Ezen kicsit elszomorodtak, és – bár erről nem szólták – kicsit, nagyon kicsit vágyódtak is a társak és az új iskolaév változatossága után. Abban már megállapodtak, hogy Gyula tudományos kutató lesz, és Bütyök mezőgazda, s ezen elhatározásukra István bácsi azonnal áldását adta, bár Bütyök kimutatásaiban a hibák tetemesen szaporodtak. A testes gazdaszabványban azonban megértő lélek lakozott, és dörmögve igazította helyre Bütyök szerelmének kézzelfogható botlásait. A távoli álmok között Szanyadi Katalin – természetesen – már mint Pondoray Béláné szerepelt. Erre a szerepre a kislány erősen készült is, mert a vizet bizonyos felsőbbbséggel osztogatta a szomszédoknak, de esténként elővette könyveit, hogy ő is színjeles legyen, mert a mezőgazdasági technikumot óhajtotta Bütyök tanácsára elvégezni.

A kocsis hazafelé zörgött, a berek felett könnyű pára ült, és a fiúk szótlánul álmodoztak. Amikor a Zala hídján átdübörgött a kocsis, Tutajos megszólalt:

– Most már kijöhetnénk újra.

– Nem hagyhatom a gépet – mondta Bütyök –, István bácsi megharagudna... de pár nap alatt úgymint vége a cséplésnek. Lehet, hogy valami új beosztást ad.

István bácsi azonban nem adott új beosztást.

– Elég volt – mondta –, de jövőre újra szívesen látlak. Te gyakorlatot szerzel, s nekem szükségem van kisegítőre – ezek után némely bankókat olvasott Bütyök markába, s kiadta a rendelkezést arra a bizonyos malacvacsorára.

A doktor még egyszer megvizsgálta Tutajost.

– Mehetsz! – mondta. – Matulával már megbeszéltem, mire kell vigyázni. A vitaminokat szedd, és szeptemberben földhöz vágatod a legerősebb gyereket is az osztályban.

– Nem lehet, doktor bácsi, mert Bütyök a legerősebb. A vacsora azonban kiválóan sikerült, szinte túlságosan kiválóan, de ki tudott volna Nancsi néni művészetének ellenállni? A malac piros volt, ropogós, almát tartott szájában, és olyan illat lengett körülötte, ami maga volt a mértéktelenség csábítása.

A gyerekek bort is kaptak egy kis pohárral, a felnőttek azonban nem tartották kötelezőnek az egy poharat. Ennek az lett a következménye, hogy – amikor a két fiú már ágyban volt – odakint felbödült a doni kozák kórus legmélyebb basszusa, mondván:

Megkérem a lisztes molnárt: Örölje meg a búzámat...

Nem kétséges, hogy nincs a világnak az a lisztes molnárja, aki ennek a dalban előadott kérelemnek ellen tudott volna állni, ennek a hangnak, amiben benne volt a föld és a búzamezők egész szerelme. De a nótának aztán vége lett, mert a doktort elvitték valahova, és nem hallatszott már semmi, csak hol Tutajos nyögött egyet, hol Bütyök, mintha a malac bosszút akart volna állni korai haláláért. Később azonban, úgy látszik, beletörődött a sors

kegyetlenségébe, és csak a függöny lebbent meg, mintha a nyitott felső ablak lélegzett volna, kibocsátva a szoba elhasznált levegőjét és beeresztve a kertek üde, nyárvégi illatát.

És amikor másnap reggel megkoppant az ablak, Gyula úgy nyitotta ki szemét, mintha a betegség, az elmúlt három hét csak rossz álom lett volna.

– Megyünk, Gergő bácsi!

Matula a szokott helyén ült a konyhában, és úgy nézett a két gyerekre, mint a vén sas fiaira, amikor visszakapja őket. Ezenkívül Nancsinak kedvességeket mondott, mire az öregasszony megjegyezte:

– Látod, Gergő, ilyen is tudsz te lenni... nem akarsz teát?

– Mért ne akarnék, ha rumot is adsz hozzá? A doktor annyi orvosságot adott Gyulának – fordult a fiúkhöz –, hogy egy falut el lehetne pusztítani velem, ámbár, úgy látom, összeszedte már magát.

– Semmi bajom, Gergő bácsi. Mit csinál Csikas?

– Hát azt most nem tudhatom, de nem kell már a haszontalant megkötni. Amúgy semmi újság. A sárgarigó elment már, sarlós fecskét se látni, és a gólyák meg a többi fecskék is készülődnek.

– A rétisas?

– Megvan, Tegnap láttam, halat vitt, de iszen majd meglátják.

Sötét volt még, amikor elindultak, és később is világosodott, mint máskor, de a világosság ébredése ezen a napon ismerősként szállt rájuk, s a tavon lármázó madársereg mintha hazatérőket köszöntött volna.

A vén szilfa puhán állt a virradatban, selymesen suttogott a nád, ringva kellette magát az öreg csónak, s az oldalához csapódó hullámok locsogása is olyan volt, mint az ismerős simogatás.

Csikas viháncolva ugatta körül őket, s a mocsár hűvös leheletében boldogság volt.

Matula csendesen mosolygott, és csak kicsit bólintott, amikor Tutajos a szeleméin alól kihúzta a baltát, és Bütyök rendesen elrakta Nancsi néni küldeményét.

Nem beszéltek, mert felesleges volt a szó.

Gyula elment fáért, Bütyök rendbe hozta a polcokat, az öreg pipára gyújtott, és nyársat faragott.

A nap felkelt, és ők hárman újra együtt voltak.

Ebben az időben már nagyon megcsendesedett a nyár. A hajnalok tűnődő ködöt szültek, ami nem oszlott szét a nap első érintésétől; a folyó olyan lassan mozgott, hogy folyását látni sem lehetett, a szél csak ritkán lendült munkára, akkor is röviden végzett, és hamarosan elfeküdt valahol a nádas mélyén, ahol üres volt már minden fészek, és csak a nádbugák nézték az eget a rejtett vizek zöld tükrében.

Meglassúdott minden. A nap sokkal később kelt már fel, hosszabban ácsorgott az ég alján, és meglassúdtak a fiúk is, sőt Matula is pipált még egy verset a szénaágyon, mielőtt Telkeit volna.

Csikas ezalatt bejött és kiment, semmitmondóan billegetve suta farkát, közben le-leült egy pillanatra, és meggyőződés nélkül ásitott.

– Tán nem aludtad ki magad? – kérdezte az öreg, de ez csak olyan kérdés volt, amire nem is kellett válaszolni.

És amikor felkeltek, már mindenki tudta a dolgát, ami most már nem kapkodó ismeretlenség volt, hanem elvégzendő, változatos munka, aminek azonban semmi köze nem volt az előírt és hajszolt robothoz. De el kellett végezni, mert mindenki önmagának és a kis közösségnek tartozott vele. Hogy azután ki mennyi változatosságot és örömet vitt ebbe a munkába, az az ő dolga volt.

Meglassúdtak a fiúk, szűkszavúak lettek, s a máskor hosszú magyarázatot egy vállrándítással vagy kézlegyintéssel intézték el.

Otthon lettek a nádiban, és úgy jártak a berekben, mint a városban, ahol feliratok és jelzőlámpák igazítják az embereket.

A víz színe megmondta a mélységet, az árnyék az időt, a hang a távolságot, s a madárvilág állandó lármája olyan volt, mint otthon az utcai zaj, amelyből kihallatszott egy-egy hirtelen fékező autó csikorgása vagy a rendőr sípja. Ezeket a kiugró hangokat itt a figyelmeztető sivítás helyettesítette, vészes káromlás vagy ijedt feljajdulása a tömegnek, mint amikor elütött valakit a villamos. A különbség csak az volt, hogy itt nem jött a mentőautó, mert az áldozatot elvitte a héja vagy a kánya.

Most már aligha szorította volna meg bármilyen vihar a fiúkat, mert érzékenyek lettek minden változásra. Érzékenyek, de nem idegesek, mert felvették a táj és Matula tempós alkalmazkodását minden változáshoz.

És – amit eddig soha nem tettek – a jövőről beszélgettek, a jövő évről, és tervezgetéseikben a jelen átnyúlt már a jövőbe, ami egy kicsit búcsúzás is volt.

Estéknként a télről beszélgettek, amikor északi vendégmadarak zajonganak a jégen s a meleg források táján, ahol soha nem fagy be a víz; öles hó alatt alszik a berek, a folyó olyan csendesen kúszik a jég alatt, mint a tolvaj, cinkék forgolódnak a nádszálakban, s a hold jeges nézésétől megrepednek a fák.

– Matula bácsi olyankor is kijön?

– Ritkábban.

– Akkor nem lehet itt kint aludni?

– Lehetni lehetne, de tüzelni kellene egész éjjel. Persze, ha valami embercsapást látok befelé: utánajárok. De nemigen kívánczik ide senki. Gyerekkoromban még idetévedt egy-egy farkas is, ha befagyott a Dráva, és a farkas át tudott jönni a horvát hegyekből. Akkor aztán nagy hajkurászás volt a farkas után, ámbár ritkán lett meg.

Ilyenkor a fiúk a tűzbe néztek és a télre gondoltak, amikor a varjúkárogás itt az úr, vadliba szól a dermedt levegőben, és a hó nyitott könyvként árulja az éjszakai vadászok nyomait.

– Nem hordja be a szél a havat a kunyhóba?

– Nemigen, mert körülámogatom nádkévével, amit aztán tavasztól eltüzelgetek. Hanem jó, hogy mondja, Gyula, a nádat ide lehetne készíteni.

– Onnét a zsiliptől?

– Onnét.

– Meghordjuk, Matula bácsi, erre ne legyen gondja. Ezen a napon a fiúk nádat hordtak a zsiliptől, mert Matulának másutt volt dolga.

– Délre itt vagyok, aztán majd meglátom, hány zsákkal telik.

Tutajosék kényelmesen reggeliztek, közben azonban megbeszélték a nádhordás minden lehető furfangját, mert a “hány zsákkal telik” azt jelentette, hogy a nádhordásnak is megvan a maga furfangja.

– Csakis csónakon – mondta Bütyök –, csónakra rakjuk és hazaevezünk.

– Hipp-hopp, csak úgy egyszerűen, mi? – csóválta fejét Tutajos. – Ezen még gondolkozni kell. A nádkéve háromnégy méter hosszú, kétoldalt belelóg a vízbe, és ha pár kévét rá raksz, hogyan evezel?

– Meg kell próbálni!

És megpróbálták, és Tutajosnak lett igaza, ő hordta a kévéket, Bütyök rakodott, de amikor pár kéve ráhasalt a csónakra, embernek már nem maradt hely, csak annyi, ahova Bütyök csodálatos gazdaszkalapját helyezhette, nehogy rakodás közben a vízbe essen. A jeles ifjú általában nem hordott kalapot, de most a kalap mellett egy kis rózsza hervadozott, és Bütyök naponta többször akarta látni ezt a rózsát.

A munka hevében azonban megfeledkeztek a kalapról, és Bütyök akkorát ordított, hogy Tutajos kiejtette kezéből a nádkévet:

– A kalapom! Gyula, a kalapom!

- Ne ordíts, majd kipiszkálom a csáklyával.
- Siess, mert elviszi a víz.
- Viszi a fenét, legfeljebb elmerül.
- Ugye, mondtam!

Tutajos simán és egyetlen mozdulattal partra dobta a nevezetes jószágot.

– Nem mondtál, Bütyök, semmit, és nem is tudom, miért hordod ezt a lucernaszínű holmit.

- Minden gazdász ilyent hord.
- Jó, jó, de itt nem látnak a tehenek, hogy örüljenek ennek a csalamádéutánzatnak.
- Ne sértegezz, Tutajos, és Katica virágja is rajta van.
- Nem láttam, Bütyök... bocsáss meg.

Gyula tiszteletben tartotta Bütyök érzelmeit, de nem is lett volna ajánlatos ezeket az érzelmeket tiszteletlenül megbolygatni, mert Bütyök, a szelíd Bütyök ölni lett volna képes Katica érdekében.

Tutajos ezek után egy fűzfabokorra tette a kalapot, felvette az eldobott kévét, de le is tette azonnal.

– Bütyök, gondoltam valamit. Ez így nem lesz jó, mert soha nem végzünk; evezz fel a kunyhóhoz, én meg lemegyek a szivattyúhoz a másik csónakért. A két csónakot egymás mellé kötjük, és kötszerre felvisszük az egészet. Hozd le a kötelet a kunyhóból, és a partról vontatjuk. Én húzom, te meg a csáklyával kormányozol.

Bütyök gondolkodott egy kicsit.

– Igazad van, Tutajos! Igazán jól kigondoltad. A kalapomat, ugye, nem viszi el senki?

– Bütyök, szavamra mondom, goromba leszek! Itt nem jár a világon senki, és a gémek nem hordanak ilyen ocsmányságot.

– Tévedsz, Gyulám, a kalap mindenkinek tetszett. Gyula erre szó nélkül elindult a szivattyú felé, mert jól tudta, hogy ki az a mindenki. Közben azonban arra gondolt, hogy a szerelem lehet ugyan valami gyönyörű érzés, de a valósághoz semmi köze. És Tutajosunknak kétségtelenül igaza is volt, csak azt nem tudta, hogy ez az érzés még a berek világában is rendhagyó, édes gyötrelem, amelyből fészek lesz és fiókák: az élet legcsodálatosabb valósága.

A csónakokat azonban szakszerűen összekötötték, alaposan megrakták, és Bütyök megenyhülten jelentette ki, hogy:

– Nagy vagy, Tutajos, add ide a kalapom.

Gyula tehát nyelt egyet, odaadta a kalapot, felkantározta a csónakokat; Bütyök kezébe vette a csáklyát, és ellökte a szállítmányt a parttól, míg Gyula ugyanakkor teljes erővel meghúzta a kötelet.

Később kiderült, hogy ez helytelen mozdulat volt, mert Bütyök a nádrakás tetején nem találta még meg egyensúlyát, nem is várta a megrántást, tehát csáklyával a kezében, de hangtalanul a vízbe hanyatlott.

Tutajos csak a nagy csobbanásra fordult meg, de aztán elkapta a csáklyát, és kihúzta barátját.

Bütyök – kivételesen – nagyon mérges volt. Miután kiköpte a feleslegesen lenyelt vizet, és óvatosan leemelte az erősen fejére szorított kalapot, azt mondta:

- Gyula, ez marhaság volt! Ne haragudj, de marhaság.
- De Béla, láthattad, hogy húzom a kötelet...
- Szólnod kellett volna.
- Ne haragudj, Bütyök, azt hittem...
- Nem haragszom, de most várnod kell, míg átöltözöm.
- Meg ne fázz, Béla.
- Sietek.

És Bütyök sietett is, és nem láthatta, hogy Tutajos éppen csak hogy hanyatt nem veti magát a hangtalan nevetéstől. Bütyök sietett, de amikor a kunyhóhoz érkezett, először a kalapot helyezte biztonságba.

– Vigyázz rá, Csikas.

Csikas ez időben éppen erősen unatkozott, tehát felszaglálódott a tűz mellé akasztott kalap felé. Felszaglálódott, s már az első szippantásra megállapította, hogy a kalapnak – kalapszaga van. Csikas tehát elfordult a kalaptól, vakaródzott, sőt ásitott is. Azt már figyelemre se méltatta, amikor Bütyök szájához emelte az ázott kis rózsát.

– Megeszi? – gondolta Csikas, és csodálkozott. Bütyök azonban nem ette meg a kis virágot, hanem megcsókolta, aztán papírba csomagolta, és a szelemen alá dugta.

– Aha – pislogott Csikas –, eldugja, ámbár nekem úgysem kellene.

– Itt maradsz, Csikas!

– Jó, jó – billegette farkát a kis kutya –, most már mindenki parancsol, csak az a baj, hogy mindenki egyformán parancsol. Hát itt maradok.

Mire azonban Matula megérkezett, a nádkupac ott állt a kunyhó mögött, égett a tűz, a törmelék elseperve, és a legnagyobb rendben volt minden.

Dél volt éppen, mert amikor Matula megállt és körülnézett, valahonnét nagyon messziről, nagyon halkán odahallatszott a déli harangszó.

Matula a nádkupacra nézett, a fiúkra, aztán Bütyök száradó ruháira, és elmosolyodott.

– Nincs a berekben senki, aki jobban megcsinálta volna, de minek ehhez megfürödni?

– Gyula megrántotta a kötelet, igaz, én is vigyázhattam volna – mondta Bütyök.

– Szóval vontatták. Gondoltam: valamit csak kitalálnak, hát a legjobbat találták ki. A legeslegjobbat! Ez az igazság! – megtörölte homlokát. – Akár ehetünk is.

Ma nem is gondolt senki friss ebédre, hiszen Nancsi néni küldeményét meg kellett enni. Gyula szó nélkül hozta a táblát, Bütyök a hátizsákot, és amikor megterítették, Matula megszólalt.

– Úgy látszik, úr lettem vénségemre. “Terülj asztalkám” – mondom, aztán én csak hozzáülök, akár egy püspök. Kár, hogy elmennek. Igen jól megvagyunk mink hárman.

A két fiú megállt az evésben, de nem szóltak. A kései nyár meleg ragyogása mögött felállt az ősz, a város, az iskola, a nyüzsgés és hangosság. Nem szóltak, nézték a kezükben a kenyeret, húst, zöldpaprikát, kést, de a nyárra gondoltak, Matulára, a kunyhóra és Csikaszra. A vízre gondoltak, a csónakokra, szálló madarakra, a berek egész megismert világára, amely most már elmenőben volt.

– De hát annál jobb lesz visszajönni... annál jobb! – enyhítette a gondolatokat Matula, látva az elcsendesedett két gyereket. – Otthon meg magukra sem ismernek. Béla amúgy is foghatós legényke volt (Bütyök elpirult), de maga, Gyula – és Matula legyintett –, mint a gyenge fűz vessző; de most már van válla, van dereka, szép nagy marka...

Gyula kezére nézett.

– Igen, pedig beteg is voltam.

– Most már nem kapkod, nem hadonászik, nem kerít nagy feneket minden haszontalanságnak, szóval legény lett a talpán... Bélának meg virág van a kalapja mellett...

Bütyök úgy érezte, hogy egyrészt elsüllyed, másrészt a füle lánkolni kezd. Szólni azonban nem tudott, és a meglepetéstől akkora falatot nyelt, hogy fulladás környékezte.

– ... ami nem is baj, mert rendes kislány az a Kati, hát még ha kivirágzik! Aztán – rokonom is.

A fiúk hallgattak, ettek, és úgy érezték, hogy ez a nyár ugyan elmenőben van, de jön már a másik, benne a berek, Matula és – Kati.

– Az anyja Matula lány – nem azért mondom... Szóval: most szusszantunk egy keveset, aztán én itt hagyom magukat, mert dolgom van, de jó lenne estére egy kis halat enni.

– Meglesz, Gergő bácsi, ha lehet – mondta Gyula, mert Bütyök egyelőre még képtelen volt a szóra. Legszívesebben megölelte volna legfrissebb “rokonát”, de tisztán érezte, hogy ebben a réti világban nem ölelkeznek az emberek. Legfeljebb gondolatban, ám ebben is lehet annyi szeretet, és talán maradandóbb is, mint amelyekhez furcsa mozdulatok vannak kötve.

Amikor felébredtek, Matula ágya már üres volt. Felébredtek, de nem szóltak. Tutajos megnövekedett tenyerét nézegette, majd titokban megtapogatta izmait, Bütyök pedig úgy nézett a levegőbe, mintha látna valakit, és talán látott is, mert régi rossz szokása szerint megnyalta a szája szélét.

– Kivisszük a puskát is – mondta ki Gyula hangosan gondolatát.

– Mi?

– A puskát!

– A puskát?

Tutajos ingerült lett.

– Kérlek, Bütyök, ne légy egészen hülye. Igenis, a puskát, a fegyvert, a kétcsövűt, amit billeget az ember, mire a puska azt mondja: pu-pu, és sörétet lövell magából. Most már érted?

– Értem, de ha gorombáskodsz, haza is mehetek...

– Bütyök – kiáltott Gyula –, Bütyök, ha ezt még egyszer mondod, fenéken lőlek, aztán nem bánom, ha haza is mégy! Beszélek hozzád, rám se bagózol, és utána megsértődsz.

– Másra gondoltam...

– Jó, gondolj másra, de most fogjuk meg a horognyeleket, mert felfaltunk mindent, és vacsorázni is akarunk. Kisülne a szemem, ha az öreget üres kézzel várnánk.

– Gergő bácsit?

– Nem, a tihanyi apátot... Gyerünk!

– Azonnal, egy pillanatot várj, Tutajos, úgy látom, a kalapom megszáradt. A tűz is melegítette, a nap is... – és kellő simogatás után feltette a kalapot.

– Te Gyula, ez mintha most kicsi lenne...

Gyula már menőben volt, de most visszafordult.

– Huhú, Bütyök, mint tökön a gyűszű.

– Ne röhögj, Tutajos. Kicsit összement.

– Kicsit? – fetrengett Gyula. – Kicsit, jóságos isten! De – tette hozzá, látva Bütyök elkeseredését – a kalapos majd kitágítja. Olyan lesz, mint az új.

– És addig?

– Addig nem kopik, nem esik a vízbe, nem koszolod össze. Ha pedig menyasszonyod a kalapodba szerelmes, akkor jobb is, ha megtudod. Gyere, Béla, a legjobb időt mulasztjuk el. Mit akarsz, Csikasz?

A kis kutya felágaskodott, és első lábaival Gyula térdének támaszkodott.

– És én megint itt maradok?

– Gyere, Csikasz, nincs itt mit őrizni, legfeljebb Bütyök kalapját, de most már azt sem érdemes...

– Nem is kell – mondta Bütyök –, kitágítom magam. Megáztatom a vízben, és a fejemen kitágul.

Így azután, amikor Matula megérkezett, kissé meghökkenve látta, hogy Bütyök kalapja a füléig le van húzva, és karimájáról csöpög a víz.

– Csak nem a feje fáj?

– összeugrott a kalapom – magyarázta Bütyök –, most tágítom.

Matula mosolygott.

– Köcsögre kellene húzni, de hát így is jó; nem szorít?

– Nagyon szorít – vallotta be Bütyök –, mintha vasabroncsban lenne a fejem.

– Akkor tágul. Fogtak valamit?

– Keszegeket, de kell még pár darab.

– Hát én megrakom a tüzet. Még egy fél órát maradhatnak.

Matula elballagott a kunyhó felé, természetesen Csikaszk kíséretében, mert a kis kutya minden alkalommal úgy viselkedett, mint aki elfogadja ugyan a fiúk rendelkezéseit, de igazi főhatalomnak csak Matulát tartja.

Egyedül maradt a két fiú, s a hűvösödő alkonyaiban mintha valami idegesség szaladt volna végig a vizeken, mintha már nem egészen tartoznának ide. “Kár, hogy elmennek” – mondta az öreg Gergő, és Gyula szinte látta a vasúti pénztár kis ablaka mögött a fekete, maszatos párnát, a bélyegzőt, amelyben benne van a dátum, és a jegyet, amelyre ezt a dátumot ráütik.

Nem, azt nem lehet mondani, hogy Tutajos vágyott erre a pillanatra, de nem szomorította különösebben, és inkább kíváncsiságot érzett, mintha most más szemmel nézné a? egész világot. A betegség minden nyoma lefoszlott róla, s a fiatal szervezet tüneményes gyorsasággal szedte magára a félnomád élet erejét. Fantáziája még most is elszaladt néha, de Gyula most már nem élt elképzelt gondolataiban, inkább játszott velük, mint az álmokkal, amelyek beteljesülhetnek, de megszületésük pillanatában még nem valóságok. Szerette ezeket a gondolatokat, de uralkodni már nem engedte őket. A régi “Tutajos-kor” lezárult, elúszott az idő bizonytalan vizén, mert előtte folyt a valóság, amelynek története izgalmasabb és szebb minden mesénél.

Ezeket az érzéseket a fiú nem latolgatta, és nem is lettek tudatos gondolatok, de minden mozdulatában benne voltak, és szeméből a dolgok valósága világított. Nem pislogott, ha beszélt, nem húzogatta kabátját, nem nézett félre, nem kapkodta fejét, és ha az mondta: igen, az igen volt, és ha azt mondta: nem, az nem. Egyszerű lett, és a férfias vonalak alapja elrendeződött már álla körül és szája keménységében.

Ladó Gyula Lajos most már talán hasonlított valamelyest az ősi Gyulák ivadékaihoz, akiket a természet faragott férfivá, és az ő ivadékai talán majd hasonlítanak öhozzá, még ha gépek között formálódnak is emberré, hiszen a gép sem más, mint a természeti erők egybefogott szerkezete.

Mindezen gondolatok azonban nagyon mélyen voltak, vastagon burkolva az idő kódéba, és elegendő volt egy varjúkárogás, hogy Gyula ne gondoljon a vonatra, amely ki tudja, hol kanyarog, amíg ide nem talál erre a kis állomásra.

A varjak alvófájukra utaztak családonként, és jól lehetett látni elől az öregeket, hátul a kisebb fiatalokat.

– Corvus cornix – motyogta Gyula –, szürkevarjak. Lovassyt mindenesetre elkérem István bácsitól. Aztán elmegyek a múzeumba is... nem megyünk még, Bütyök?

Bütyök csak a kezével intett, hogy valami van a horgon, s izgalmaiban még a táguló kalapot is letette, azután bevágott, és kevés fárasztás után szákba vezette a halat.

– Süllő! Kukacra jött – van vagy másfél kilós. Gyula leszerelte a horgot, örült a másfél kilós süllőnek, de amikor közelebről megnézte, csak annyit mondott, hogy aligha van annyi...

– Majd meglátod.

– Mit látok meg? Itt nincs mérleg, de Gergő bácsi megmondja neked dekára.

Matula örült is a süllőnek.

– Szép kis süllő – mondta, amikor a fiúk kiöntötték a haltartó hálót a fűre –, megüti a fél kilót, az bizonyos...

Bütyök kissé megbántva tette száradni kalapját, és csak később mondta, hogy ő többnek nézte.

– Az lehet, de attól nem lesz nagyobb, ami nem is baj, mert ennek van a legfinomabb húsa.

Ezen aztán Bütyök is megbékült.

A vacsora valódi, első osztályú, Matula-féle sült hal volt, amely a nyugalom és álmoválás kellemes érzéseit hintette a kis társaságra, beleértve természetesen Csikaszt is, aki még a “táblát” is le akarta nyalni.

– Csikaszz! – szólalt meg az öreg, s a kis kutya azonnal félrevonult, mert Matula hangjában nemcsak megrovás volt, de fenyegetés is. – Úgy látom, nem bírsz magaddal...

Aztán csak ültek a tűz körül, hagyták az estét magukra szállni és gondolataikat a lángokban ellobbanni.

– Eljár az idő – mondta Matula később –, mit Akarnak holnap csinálni?

– Megmutatnám Bélának Tüskevárt. Kár, hogy nincs ásó meg csákány, kiásnánk a régi falat, hátha találunk valamit.

– Alig hiszem – fújta a füstöt az öreg –, de szerszámok, vannak a szivattyúházban. A kulcs itt van.

Gyula úgy érezte, mintha jobban fellobbant volna a tűz.

Megmutatja, hol kellene ásni, Gergő bácsi? – Meg, de aztán nekem dolgom van.

– Jó lenne egy zacskó aranyat találni – ábrándozott Bütyök.

– Hát valami régi pénz talán előkerül, de zacskó és arany alig – mondta Matula, és a gondolatok most már szétszaladtak a lehetőségek csillogó terhével. Elszaladtak, és visszajöttek a föld alól, a kövek közül, a múltból, a homályból, és meglapultak az árnyékban, hogy az álom hívására előjöhessenek. És lehet, hogy elő is jöttek, de a fiúk reggel már néni emlékeztek semmire.

– Mehetünk csónakon is – tűnődött Matula –, először felszedjük a szerszámot, aztán felcsónakázunk. Gyalog sem érünk hamarabb. Ebédrevalót pakoljanak, kabátot vigyenek. Iparkodjunk, mert hasunkra süt a nap.

Ez persze túlzás volt, de Gyula már megszokta, hogy ha a nap fél karimája kibukkan a somogyi dombok felett, az Matulának már reggel, s a hajnal még kissé bizonytalanul, de az éjszakához tartozik.

Bütyök evezett, amire az öreg azt mondta, hogy erő, az van, de az erőt nem a csónak kapja, hanem a víz. De majd belejön Bütyök is. Gyula már majdnem tud... igazán majdnem.

– Adja ide azt a lapátot, Bütyök... – és bocsánatkérően nézett a fiúra – ne haragudjon, de Gyula mindig így mondja, és rájárt a szám. Tudja, Béla, gyerekkoromban nekem is volt csúfnevem, úgy hívtak, hogy “Pipigaba”, mert pösze voltam, és a kicsi kapát pipigabának mondtam. Hát így is szólíthat, ha akar...

Bütyök nem szólt, de megnyalta a szája szélét, és alig vették észre, hogy utaznak, mert Matula evezett, és a csónak úgy ment a vízen, mint a szitakötő a levegőben, csak sokkal egyenesebben.

A nap most már elszakadt a földtől, de még mindig vörösen andalgott a keleti égen, és fényétől piros derengés ült a tüskevári öreg fákra. A csónakot kikötötték, és Matula ment elől, amíg az erdő dombjára nem értek.

– Nézd ezt a tölgyfát, Bütyök!

Az erdő csendes volt, mint egy nagy, üres templom. A lépések susogva csoszantak az avaron, s egy-egy nyíláson vörös-aranyat sugárzott be a nap.

Lassan ballagtak, szótlánul, mert az ébredés tiszta áhítata lengett a levegőben, s a harkály kopácsolása úgy hallatszott, mintha a kóruson facipőben takarítana a harangozó.

– Itt gondoltam – állt meg Matula, ahol múltkor ebédeltek. – Itt volt a fal; adja ide a csákányt, Gyula.

Matula belevágott a földbe, és felszakította a sűrű gyepet, aztán hosszában ásni kezdett. Később koccant az ásó.

– Kő! Megvan!

– Az – bólintott az öreg –, mondtam, hogy itt volt valami falféle...

A kifordított földnek valami furcsa, ódon korhadásszaga volt, s egy óra múlva szürke törmelék jött elő. Matula nem ásott mélyen, csak előre. Mögötte a fiúk lapátoltak, és most már látni lehetett a kőfal vonalát a fekete humuszban.

Matula letette a csákányt.

– Most már látják, ugye? Hát csak turkáljanak. Én úgy két óra körül vetődöm haza, ebédre ne legyen gondjuk, aztán ha aranyat találnak, itt a hátizsák...

– Nem lehetetlen az, Gergő bácsi.

– Vasuk se volt azoknak szegényeknek, nemhogy aranyuk. Iszen azért verekedtek, mert valamelyik mindig elhurcolt innen mindent. Hun a tatár, hun a török, hun a német – nehézség a csontjukba –, ámbár annak is mink voltunk az oka. Hát ássanak, itt a fal mellett – ütött a csákánnyal a földre, s a föld megdobbant, mintha az öregnek adott volna igazat.

Egyedül maradt a két fiú, és meglássúdtak már, mert a lázas sietség hamarosan lelohasztotta a kincskereső lobogást. Egyre hosszabban dőltek az ásónyélre, és jólesett az erdőből kilengő hűvös szellő. De fogyott a fal mellett a föld, és most már látni lehetett a nagyobb köveket s közöttük a téglákat is.

– Akkor is volt már téglá? – kérdezte Bütyök, és Tutajos neheztelve nézett barátjára.

– Már háromezer évvel előbb is, Bütyök. Nem emlékszel, mit mesélt Lajos bácsi, hogy voltak népek, akik cserépre égették írásaikat, amikor a magyarok még Ázsiában kalandoztak?

– Talán hiányoztam – tűnődött a hosszú karú ifjú –, mert igazán nem emlékszem.

– Aludtál, Bütyök. Én láttam Somló várát, láttam Mátyás király várát Visegrádon, fele téglá. Némelyik még olyan, mintha új lenne. Tedd le a csákányt, jó szélesen ellapátoljuk a fal mellől a földet.

Most már lassan, meggondoltan dolgoztak a fiúk. A földel messze dobták, hogy útban ne legyen, és észre sem vették, hogy egyre mélyebben álltak, és a fal egyik oldala szépen kiemelkedett. Mellette egy méter széles és négy-öt méter sima út, mert attól jobbra meredeken húzódott le a domb a mocsár felé, mintha levágták volna.

– Talán ehetnénk is? – állt fel a görnyedésből Tutajos. mire Bütyök letette az ásót.

– Én is megéheztem, pedig könnyű itt ásni – mondta –, látszik, hogy ezt a földet úgy hordták de.

Ekkor már elmúlt az erdő reggeli csendje. Egy-két csóka kiáltott néha, a messze nádas felett ölyvek vijjogtak, s a könnyű szélről susogva megszólaltak néha a vén fák.

Olyan délelőtt volt ez, amire az öregségben is emlékszik majd Pondoray Béla és Ladó Gyula Lajos, de sose tudják sem elmondani, sem leírni, hogy miért is volt olyan különösen szép ez a délelőtt. Nem ragyogott jobban a nap, mint máskor, s az erdő száz évvel ezelőtt is ilyen volt, mint ma. A szél hol feltámadt, hol elállt, a vattás kis felhőhajók jöttek-mentek, egy-egy harkály mintha szöveget vert volna augusztus koporsójába, s a kihányt föld mintha megbontott, öreg sírból lélegzett volna.

Szép volt ez a délelőtt, bár nem volt vidám. Olyan vidám volt, mintha már emléknek született volna, a múltó gondolatok puha földjébe, amelyből időnként majd előjön, és újra kivirágzik.

Ettek a fiúk csendesen, de nem is tudták, hogy esznek, aztán elcsomagoltak szótlanul, és csak ültek, mintha valamit vártak volna. Néha benéztek az erdő árnyékos oszlopai közé, mintha valakinek érkeznie kellene, valami rongyos vitéznek, láncos rabnak, az egész véres múltnak, amely roskadozik a bánattól, és alig szemernyi örömet hordoz lapos tarisznyájában.

A kibontott kövek lélegzettek, a kószáló szellő végignyalta őket, lepergette a földet, s a kövek emlékeztek.

– Gyere, Tutajos, ha már elkezdtek –, majd én vágom, te meg lapátold.

Bütyök vágta, és Tutajos lapátolt. Később megint keményen koppant a csákány.

– Hallod, itt megint fal van?

– Majd meglátjuk, ha letisztítottuk.

– Téglá – mondta később Bütyök –, téglá, de élére állítva.

– Hát egy darab téglá. Odaesett...

– Nem, Gyula, ez habarcsban van.

Szóltanul, de egy kis izgalommal dolgoztak. A téglasorról könnyen le lehetett a földet lapátolni, s ekkor előtűnt domborulata, amely minden lépésre mélyen dobbant.

– Hallod? – állt meg Bütyök. – Ez valami bolthajtás. Talán pince van alatta....

– Lehet, de ne ugrálj rajta. Majd szépen letisztítjuk előbb.

– Tutajoskám, ezen nyugodtan ugrálhatsz. Az öregek tudtak építkezni. Olyan, mint a vas. Ide nézz!

Bütyök két lábbal ugrott fel a levegőbe, hogy a bolthajtás erősségét bebizonyítsa, s amikor leért – megindult alatta a téglák.

– Tutaaa... – ordított, aztán csákányostól, mindenestől eltűnt a lezuhanó téglák között. Odalent még hallatszott valami robogás, a kövek gurulása, aztán csend.

Gyula féhéren meredt a sötét üregre, és úgy érezte, a szíve kiugrik a torkán, s az egész táj meglódul előtte. Szája reszketett, és kiáltani szeretett volna, de egy hang nem jött ki.

– Gyula... Gyulaaa!

– Jaaj, Bütyök... ne mozogj – suttogta Tutajos.

– Mi?

– Ne mozogj, azt mondom, mert rád szakad a többi... nincs semmi bajod?

– Nincs... nagyobb... de hogy megyek innét ki? A fejem is...

– Mi van a fejeddel?

– Vérzik.

– Ugye, mondtam, hogy ne ugrálj?

– Meg az egyik ujjam... talán kitörött vagy mi... Tutajos riadtan hallgatott, mire Bütyök hasonló ijedten kiáltott fel:

– Elmentél?

– Béla, megbolondítasz, hogy mentem volna el, mozdulni sem merek. Még rád szakadok.

– Nem szakadhatsz rám, mert a bolthajtás többi része, úgy látom, erős, meg gyökerek is tartják... földes...

Gyula ezek után reszketve bár, de odakúszott a pince leszakadt nyílásához.

– Hol vagy? – rebegette, mert még hangosan beszélni sem mert.

– Itt a sarokban.

– Nem látlak, Bütyök, elmegyek kötélért... csak ne mozogj... ne mozogj...

– Nem tudsz kihúzni, én meg nem nagyon tudok kapaszkodni.

– Megkeresem Gergő bácsit.

– Jó lesz, de addig mit csinálok én itt?

– Nézz körül, Béla, de vigyázz, rád ne dőljön valami. Kérlek, nagyon vigyázz. Rohanok, Béla, hidd el, rohanok.

Tutajos elkúszott a beszakadt lyuktól, s csak amikor felállt, érezte, hogy az ijedtség mennyire elgyengítette.

– Rohanok, Bütyök – kiáltott vissza, és reszkető lába a harmadik ugrásnál már engedelmessé vált a parancsnak. Rohant a fiú, s a vén fák tűnődve néztek utána. Aztán susogtak, mert láttak ők már ezen a dombon vad futásokat, meneküléseket, üldözéseket, és susogásuk a halálhörgést is éppen olyan nyomtalanul nyelte el, mint Gyula csörtetését a régi avarban.

Gyula nem érzett fáradtságot, pedig már kint futott a parton. A nádton toronyiránt törte át magát, nem kereste a járt csapást, és talán nem is találta volna meg. Minden gondolata Bütyök volt, aki ott ül? most abban a sötét pincében, s őt várja.

De hátha megindul a fal?

Erre a gondolatra Gyula olyan vágtaba csapott, amit sokáig nem lehetett tartani.

Nem, most már nem szakad le semmi – s arra gondolt, hogy a kapkodásnak most sem lehet semmi értelme.

Kibirja vajon az a kötél Bélát? És egyedül fel tudja húzni... és ha nem tudja, mihez köti?

Matula! Itt csak Matula segíthet, senki más. De hol lehet az öreg? A puskát is otthagyta a beomlott fal mellett, most talán lődözni kellene, s az öreg meghallaná, mert azt nem mondta, hogy bemegy a faluba. Nem, azt nem mondta.

Tehát: először a kunyhóból elhozza a kötelet, és leteszi a parton, ahol a gyalogút jön a faluból, elhozza a fejszét is, mert arra szükség lehet... elszalad ezen az úton, mert az öreg másfelé nem mehetett, akármerre ment, és ha így sem találja meg, visszaszalad a puskáért, és addig lődöz, amíg Matula elő nem jön. Ha így sem jönne, be kell menni, István bácsitól segítséget kérni.

Jaj, Bütyök, édes Bütyök, kellett neked ugrálni?

A reketyebokrokon úgy tört át, mint egy úzótt vad. A verejték a hátán csörgött le, és nem törődött vele, hogy az ágak majdnem a szemét verték ki.

Amikor kiért a bokrok közül, Csikas szaladt elébe, vidáman csaholva, de el is hallgatott azonnal, mert a fiú nyomában a félelem s a rettegés repült, s a kis kutya ezt megérezte. Szaladni kezdett a fiú előtt, aki alig állt már a lábán, a füle zúgott, a szíve tovább verte a riadót, pedig ebben a pillanatban eltörték az aggodás szárnyai, mert a szénaágyon Matula ült és szalonnázott.

– Gergő bácsi!

Matula kezében megállt a bicska.

– Hol van Béla?

– Matula bácsi!... a gödörben.

– Rászakadt valami?

– Nem, nem... de bent van... – és Tutajos nem bánta, hogy a könnyek végigperegtek az arcán. Egész ijedtsége, idegeinek feszültsége most szakadt fel.

– Menjünk, Gergő bácsi!

Matula szalonnabőrt tartott kezében, s a bőrön volt még egy kis darab.

– Beszélte vele, amikor beszakadt?

– Persze! Azt mondta... a feje vérzik, és egy ujját kitörte... de kijönni nem tud.

Matula levágta a maradék szalonnát, és zöldpaprikát is vágott hozzá.

– És most ott van abban a sötétségben.

– Az csak kívülről látszik sötétnek – mondta Matula –, ott a kötél, ott a fejsze a szelemen mellett, csapja a hóna alá. Nem lesz semmi baj!

Tutajos csak most tért magához.

“Nem lesz semmi baj!” – most már csak széteső fáradtságot érzett.

“Nem lesz semmi baj!” – Matula mondta, és Gyula összeborzolódtott idegein mintha a bizalom és nyugalom olaja csordogált volna végig.

Dél felé járhatott az idő. Odakünt millió bogár zsongta a nap dicséretét, a tűzhely mellett Csikas feküdt nyelvét lógatva, mert meleg volt nagyon, távolról odahallatszott a madarak egyhangú lármája, és Tutajos úgy érezte: nem is lehet semmi baj! Nem lehet, mert Matula mondta, és csodálatos erőt érzett a szavakban, amit olyan ember mond, aki sose mond mást, mint ami valóság.

Reszkető inakkal kelt fel, karikába rakta a kötelet, hóna alá vágta a fejszét, Matula pedig becsattintotta a bicskáját.

– Ballagjon csak előre, és vigye Csikaszt is, majd utolérem. Hadd mozogjon egy kicsit a kutya is.

Tutajos magához intette Csikaszt, és elindult a part felé. Matula pedig megrakta a tarisznyát mindennel, amire szükség lehetett.

“Az ujjá aligha törhetett ki – gondolt Bütyökre –, legfeljebb kificamodott, azt meg helyrerántjuk. Fene se gondolhatta, hogy ott valami pince van.”

De Tutajos gondolatai is Bütyöknél jártak, ámbár most már lényegesen kevesebb aggodalommal.

“Mit csinálhat szegény?” – kérdezte magától, de erre nem válaszolhatott senki, még Csikas se, aki egyébként se tudhatta, hogy ő most egy mentőexpedíció tagja.

“Hogy várhat bennünket!” – sóhajtott Tutajos, bár ez a feltevés csak feltevés volt.

Amikor Gyula elcsörtetett a nyílástól, Bütyök egy darabig erősen egyedül érezte magát, s arra gondolt, “hogya mi lesz, ha Matula csak este kerül elő. De nem sokáig foglalkozott ezzel a gondolattal, mert szeme megszokta a sötétséget, és Alaposan körülnézve megállapította, hogy nagyobb baj már nemigen lehet. Bal keze ugyan erősen megdagadt, és az egyik ujja kissé félreállt, de ez sem fájt különösebben. Hanem amikor fejéhez nyúlt, azt mondta:

– Jujj!!

Bütyök fején tyúktojáshoz hasonló daganat nőtt, s ez a tojás még vérzett is.

“Kellett nekem ugrálni?”

Nem, erre a kérdésre nem válaszolt senki, s Bütyök ezek után turkálni kezdett a földben, amely nem felülről hullott le, hanem az egyik falrész nyílásán dőlt be valamikor.

“Mi ez a kemény? – nyúlt hátra a jeles ifjú, mert mintha éles kövön ült volna.

Persze, a csákány!

Bütyök kihúzta maga alól a csákányt, de érezte, hogy ezzel sem lehet nagyon handabandázni, mert még rádől valami, akármilyen jól építkeztek is az öregek.

A földet azonban lehetett piszkálni egy kézzel is. és a kezdeti ijedtséget lassan legyűrte a kincskeresés vágya.

A csákány hol itt koppant, hol ott, s a kapirgálás kezdett izgalmas lenni, ámbár a koppanások helyén csak kődarabkák voltak. Kis kő és nagy kő. Egyszer pedig valami cserépedény fűle.

“Még ha egész lett volna – sóhajtott a fiú –, és benne aranyak...”

Közben fel-felnézett a magas égre, és hallgatódzott, de a beverődő napsugáron csak az erdő suttogása szitáit le a mélybe, ahol olyan szag volt, “mint egy kriptában”, gondolta a fiú. Bütyök még nem volt kriptában, és nem is kívánczolt az emberi maradványok e titkos helyére, de úgy érezte, csak ott lehet ilyen szag, s ebben teljesen igaza is volt.

A föld és a sötétség, a gyökerek és a magány kémiaja dolgozott itt pár száz éve, s most, hogy bezúdult a fény és a meleg, a bomlás illatai egyszerre szárnyra keltek. Bütyök ezt úgy fejezte ki: “Büdös van, a fene egye meg!” De találni egyelőre nem talált semmit.

“Csak már ez a Tutajos jönne!”

És turkált tovább, bár keze fájt, és fején az a törött tojás is érzékenykedett.

“Talán doktorhoz is kell mennem... hát kellett nekem ugrálni?”

Bütyök elkeseredetten ült le, aztán elővette tárcáját, és megolvasta pénzét. A tárcában volt egy villamosbérlet is és egy mosócédula.

“A mama halálra ijedne, ha tudná... és szegény most maga viszi haza a ruhákat...” – Bütyök lelkiismeret-furdalást érzett, bár Pest, a mama s a villamosok nagyon távoliak voltak.

Egy mátyásmadár zajongott az erdőben, de kiáltásai is olyan messziről jöttek, mert Bütyök rabnak érezte magát, mint ahogy az is volt.

Ekkor megakadt a szeme a falon.

Valami rozsdás, kör alakú holmi lógott a köveken, de úgy lógott, mintha oda lenne ragadva. Egy nagy vaskarika volt; Bütyök érzései a rabságról tehát helyesek voltak: ez az üreg börtön volt valamikor. Az idő – ez a láthatatlan, puha semmi – azonban megette már a vas egy részét, mert amikor a fiú hozzányúlt, a karika könnyen kijött a falba erősített vasszárral együtt.

“Ez már valami – gondolta Bütyök –, Tutajos majd örül...” – és morzsolgatta a karikát, mert olyan vastagon volt rajta a rozsdá, hogy morzsolni lehetett.

A fal azonban nem mondott már többet, ezért ismét a csákánnyal húzogatta el a földet az egyik sarokból a másikba, most már rendszeresen átnézve minden kanál törmelékét.

így azután előkerült még egy pitykegomb, egy törött csat, egy hegyes, lapos vasdarab, ami lehetett kés vagy karddarab is, és valami nehéz szagú szövetek, ami úgy mállott, mint a föld, de valami ruhadarab lehetett valamikor...

“Talán pokróc – gondolta Bütyök –, a rab takarója...” – ámbár maga a rab nem volt sehol, és Bütyök nem is bánta, hogy nem találkozik több száz éves embermaradványokkal.

“Valószínűleg kiszabadult” – örvendezett a fiú, és nem gondolt arra, hogy itt csak török rab lehetett, mert sorstársnak érezte magát, és úgy vélte: rabnak lenni töröknek és magyarnak egyformán rabság, és egyformán fájdalmas. Bütyök csak az embert érezte a néhai törökben, akire nem sütött be a nap, de oda volt láncolva a falhoz, és semmi kilátása nem volt, hogy jön Tutajos, és jön Matula.

“Pedig már dél lehet” – nézett ki a lyukon, ahol meredeken nyilazott be a nap, és melegétől szinte gőzölgött a sötétség évszázados nyirkossága.

Bütyök keze most már nagyon fáj, de azért húzogatta a csákánnyal földet, és éppen ércesen ütődött újra valami, amikor mintha zörgött volna a külső világ.

– Bütyök – hangzott az égi szózat –, itt vagyunk Matula bácsival. Hogy vagy?

– Fáj a kezem, és találtam egy pitykegombot, egy karddarabot és egy vaskarikát, amihez a rabok voltak kötve... meg valami köcsögnek a fülét is... Hol van Gergő bácsi?

– Létrát csinál neked. Kivág egy kis fát, és meghagyja az ágait. Egyszerűen felsétálsz... addig még keress ott a föld között. Hátha...

Talált is még Bütyök egy buzogányfejet, pár kisebb-nagyobb vasdarabot, de – ezt be kell vellanunk – régészkedő vágya elszállt valahova, és Matula hangjában tellett minden öröme.

– Kösse erre a madzagra a csákányt meg amit talált, először azt húzzuk fel.

Amikor ez megvolt, leeresztették a jobbról-balról ágas fát, amelyen Bütyöknek fel kellett “sétálnia”.

– A kötelet kösse a hóna alá, ha megcsúszna, hogy le ne essen.

Pondoray Béla élete alkonyáig emlékezni fog erre a sétára. Csak jobb kezével kapaszkodhatott, és egyszerre csak egyik lábán állhatott, mert a “létrának” csak hol ezen, hol azon az oldalon volt foga.

– Ne siessen – biztatta Matula –, és ha elfáradt, pihenjen nyugodtan.

Bütyök tehát fél kézzel és egy lábon “pihent” – “nyugodtan”, de Matula tartotta a kötelet...

Aztán felbukkant egy véres fej, tojásnyi daganattal... de akkor már húzták is kifelé.

– A fene ezt a likat – mondta Matula –, oda is veszhetett volna. Erről alighanem hallgatni fogunk...

Bütyök pedig csak feküdt féloldalt, és mosolygott.

– Tutajos, lemehetsz, ha akarsz.

– Nem akar! – mondta az öreg. – Az idén már nem akar. de jövőre is meggondoljuk. Mutassa, Béla, a kezét.

– Éhen... kificamodott a gyűrűsujja. Hát majd meglátjuk. Először is vizes ruhába csavarjuk.

Amikor ez megvolt, vizespoharat vett elő az öreg, és majdnem teleöntötte szilvóriummal.

– Csukja be a szemét, és hajtsa le, de gyorsan. Bütyök szót fogadott, és úgy érezte, hogy a lélegzete elakadt valahol.

– Hhhee... – mondta később – végem van.

Ez azonban nyilván tévedés volt, mert Bütyöknek nemcsak hogy nem lett vége, sőt később oda nyilatkozott, hogy azért végeredményben, ugye... mégiscsak le kellene menni...

Bütyök ekkor már teljesen elfeledte fejét, kezét, mindent, ami kellemetlen volt, s amikor Matula azt mondta: “Na, hadd látom azt a gyűrűsujjat... – gondtalanul adta az öreg kezébe, s oda se nézett. Tutajosra nézett.

– Kérlek szépen, Tutajoskám, a karika a falban volt, és amikor, kérlek szépen, meghúztam... Jaáá... – ordított, de akkorát, hogy a visszhang még játszott egy darabig a férfias hangokkal, és még a harkály is abba hagyta ács munkáját.

– Helyre húztam – magyarázta Matula –, most már csak borogatni kell.

A rossz útra tért újj ekkor már egyenesen állt, de Bütyök elég görbén nézett a világra, sőt egyes fákat is görbének látott, melyek jövet mintha egyenesek lettek volna.

– összepakolhatunk – indítványozta az öreg –, majd én viszem a szerszámokat, Gyula karoljon Bélába. Ilyenkor nehezebben megy az ember.

– Gergő bácsi, Katicának nem szólunk, ugye? – aggódott a sebesült. – Megijedne.

– Nem hát!

– Gyenge szíve van, igen gyenge szíve.

– Persze.

– Hova húzol, Béla?

– Én nem húzlak sehova, Tutajos. Ilyent ne is mondj, mert megharagszom. És ne kapaszkodj belém, mert elmegyek én a magam lábán is.

Tutajos eleresztette pálinkával narkotizált barátját, mire Bütyök olyan mozdulatot tett, mintha a “kállai kettős” tánclépéseit gyakorolta volna.

– Ne lökődj, Tutajos! Ez nem vicc... úgy látszik, a fejem megütötte valami téglával, de nem fáj. Szegény mama, most egyedül viszi a ruhát... disznóság, Tutajos, akármilyen jó barátom is vagy. Disznóság! Katicának nem szólunk, ugye, Matula bácsi? Megszakadna a szíve... szabad?

És Bütyök egy oldallépéssel belekarolt Matulába.

– Gergő bácsi úgymint rokonom... igaz? Jaj, de szomjas vagyok.

– Mindjárt a Zalához érünk – mosolygott Matula –, van abban víz elég... Bütyök szemrehányóan nézett az öregre.

– Abból a másiktól nincs már?

– Egy csepp se!

– Kár! Határozottan kár... de azért a fényképet megmutatom Gergő bácsinak. Ez a Tutajos mindent elfelejt... a nagybátyám fényképe, aki maharadza. Aztán majd Katicával is lefényképeztetjük magunkat.

– Esküvő után – mondta Matula nagyon komolyan, és Tutajos hátramaradt, mert úgy érezte, szétveti a lenyelt nevetés. Ő már ismerte a pálinka hatását, és megborzongott meg a szagától is, de Bütyöknek – úgy látszik – jobb gyomra volt...

Ekkor már a Zala töltésén andalogtak, de lassan haladtak, mert Bütyöknek egyrészt rengeteg mondanivalója volt, másrészt mindenáron csónakázni akart.

– Majd ha hazaértünk.

– Igaza van, Gergő bátyám, mindig igaza van, de ez a Tutajos... “ne szólj szám, nem fáj fejem”... igazán nem fáj a fejem, Gergő bácsi...

– Miért is fájna?

Bütyök erre megállt, és gondolkodni kezdett, hogy miért is fájna az ő feje, de mivel erre semmi magyarázatot nem talált, azt mondta:

– ... és mit szól hozzá, Gergő bácsi, Kengyel né fog tanítani bennünket.

Matula erre nem tudott mit válaszolni, ezért csendesen azt mondta:

– Mindjárt hazaérünk... Bütyök a zsebéhez kapott.

– A villamosjegyet! Van nálad pénz, Tutajoskám? A bérletem ott maradt a börtönben... rettenetes!

De végül mégiscsak hazaértek. Matula újra beborogatta Bütyök kezét és fejét is, és lefektette.

– Kicsit pihen, aztán megyünk csónakázni.

– Én evezek – mondta Bütyök, s a csónak azonnal elindult, sőt erősen hánykolódni kezdett, és a jeles ifjú az éjszaka folyamán többször “kiszállt”...

Azután egyfolytában aludt reggelig, s amikor felébredt, az egész világot mérhetetlenül szennyesnek, undorítósnak, egyben fájdalmasnak találta. Fejében mintha hideg ólom lötyögött volna, és gyomra hajlamosnak mutatkozott újabb mozgalmakra.

Kinézett a nyár végi, harmatos ragyogásba, és utálattal gondolt saját magára.

– Alszol, Tutajos?

– Hogy vagy, Bütyök?

– Mint akit húsdarálón ledaráltak, aztán kidobtak a szemétdombra. Rettenetes...

– Jobb, ha megundorodik a pálínkától, mint ha megszereti – mondta Matula –, és az ujját helyre kellett húzni. Tudom magamról, hogy az nagyon fáj. Lehet, hogy kicsit többet adtam, de most már túl vagyunk rajta, és ez a fő. Mama csak heverésszen. Mindjárt adok új borogatást, ebédre meg olyan halászlévet, hogy a halottak is összevernék a bokájukat tüle.

Gyula felkelt, hideg vizet hozott, Matula elment fáért Csikaszk önkéntes kíséretében, s a borogatás után Bütyök újra elaludt.

– Most már majd helyrejön – suttogta az öreg –, fogjon pár halat, én bemegyek a faluba, de időben itt leszek. Közben nézzen ide a kunyhóhoz, hátha kell valami Bélának. Ha felébredt, tegyen rá friss borogatást.

– Jól van, Matula bácsi.

Az öreg elment, Gyula csendesen összeszedte szerszámait, nyakába kanyarította a puskát, és kiballagott a partra, megszokott helyére.

Hallgatódzó augusztusi reggel volt, amikor a pókhálókön sokáig megmarad a harmat, s a levegőben némán úszik a tűnődés.

Valahonnét nagyon messziről vonat dohogása hallatszott, és Gyula – ma először – hazagondolt. A végtelen nádas ott állt a háta mögött, de túl a berek hulló-, mocsárszagú világán vonat szaladt a város és a szeptember felé.

Bedobta horgait, maga mellé fektette a puskát, nézte a vizet, és szobájára gondolt, szüleire, Piri mamára. Bikára, Bolhára, Lajos bácsira és Jogászra.

Lesz mit mesélni – gondolta egy pillanatra, de aztán úgy érezte: pár szóval el lehet mondani mindent. Hiszen alig történt valami. Apróságok a nyárban... majd elmondja Bütyök, persze, meg kell beszélniük, hogy mit lehet elmondani otthon, és mit nem.

– Piii... piii – jöttek a kis szárcsák –, mi csak itt szedgetünk.

– Szervusztok, gyerekek – bölintott feléjük Gyula, hogy a kis madarak elúsztak előtte, és megvidámodott a szíve. Mélyen érezte, hogy milyen közel jött hozzá ez a külső, szabad világ, amelynek szabadsága azonban könyörtelen törvények közé van szorítva. Most “már nem volt ismeretlen ez a világ, és nem érezte, hogy a berek életét olyan nagy szakadék választaná el az utcák, házak és iskolák életétől. Valami követeli ezt is, azt is, s ennek a követelésnek engedelmeskednek itt is, ott is. Aki nem engedelmeskedik: elpusztul, de legalábbis – lemarad.

Hopp! – a zsinag megrendült, s Gyula a szákba segítette a fickádozó kárászt.

Most máj nem izgult, és nem kapkodott. Matulának kell a hal, tehát meg is kell fogni. Bütyök is éhes lesz addigra. Visszadobta a horgot, és éhséget érzett.

“Egy sóskifli jól esne... milyen régen ettem... köményes sóskifli... – A könyveimet majd beköttem, és megint Bütyök mellé ülök – természetesen. Lajos bácsi ezt megengedi és az osztály természetesnek tartja. Az Osztály!”

Tutajos szinte érezte az osztálynak azt a jellegzetes osztályszagát, ami a ruhákból, fiukból és olajos padlószagból keveredik össze, és szinte hallotta, amint a katedra dobogója megreccsent.

“Acél!”

Ekkor újabb kapása volt, de elkésett.

“Ha elábrándozom az időt, nem lesz halászlé. Észnél légy, Tutajos!”

Lejebb a folyókanyarban egy gém ijedten trombitáit, de a víz is csobogott, s amikor Gyula odanézett, egyszerre letette a horognyelet, és kézbe vette a puskát. A víz felett nagy madár verdesett, és ide-oda tántorgás után kiemelt egy jókora halat.

Gyula a bokor mögé húzódott.

– jaj – suttogetta –, ha erre jönne! Barnakánya...

A madár nehézkesen emelkedett a hallal, távolodóban, de aztán fordult, és úgy látszott, nem megy messze. A reketyebokrok felett repült.

– Feküdj le, Csikasz!

Jött a madár, egyenesen, lassan. “Elibe fogni... elibe fogni... ne izgulj... egy méterrel, nem, fél is elég...”

A lövés kilobbant, a száraz dörrenés végigvágott a nádon, s a kánya, szárnyait összekapva, zuhant a bokrok közé.

– Kár... káár – ijedezett a fák közt egy szürkevarjú, de nem jött elő, Gyula pedig azt az ágat nézte, amelyet a madár estében megütött. Az ág még mozgott.

“Jól van – gondolta Tutajos – jól van!” Kiürítette a puskát, és megkereste a madarat, amely még holtában is karmai között tartotta a halat.

– Mi van, Gyula? – kiáltott Bütyök, aki előjött a lövésre.

– Barnakánya; várj, Bütyök, amíg kimászom ebből a sűrűből. – Ide nézz!

Szép pillanat volt ez nagyon, és Bütyök – rossz szokásához híven – megnyalta a szája szélét.

– Még a hal is a markában van! Tutajos... – és fejfájós, gyomorfájós, kézfájós barátunk csak egy jelentős mozdulattal mutatta, hogy ez már aztán teteje mindennek, ami még a berekben történhetik.

– Akaszd a hűvösre, Béla, aztán fekédj le. Hadd lássa Matula bácsi is.

– Akasztom, de le nem fekszem. Megfürdöm!

– Ne bolondozz... a fájós kezedd!

– Nem akarok úszni, de legalább lemosakodom. Bütyök elment a kányával, Gyula visszaszaladt horgaihoz, ahol már elcsendesedett a lövés körüli izgalom. Egy-két halat még kiemelt a fiú, aztán a visszafelé bogarászó kis szárcsáknak megmondta, hogy a kányától ezek után már nem kell félniük.

– Piii... piii... – bókoltak a kis madarak, és átúsztak a túlsó oldalra, mert feljebb a folyón Bütyök áztatta kezét, locsolta fejét, s általában gyógykezeltte magát. Azután felöltözött, és odaült Tutajos mellé.

– Ronda méreg ez a pálinka, hidd el, Gyula; hogy én milyen beteg voltam...

– Most már jól vagy?

– Jobban, de ha engem még valaki itallal kínál...

– Kengyelne nem fog kínálni, Bütyök, algebrával fog kínálni...

Bütyök elgondolkodott, és egy kis latolgatás után azt mondta, hogy még azt sem bánja.

– Kihozhatnád a táblát, Bütyök s amíg Gergő bácsi megjön, megtisztogatnánk a halakat. Én majd tisztogatom, te meg lesed a horgot, mert egy kézzel úgysem tudsz dolgozni.

Bütyök tehát kihozta a nevezetes táblát, természetesen Csikasz kíséretében, aki jól tudta, hogy ez a lapos holmi mindig evést jelent; és lehetőleg közel helyezkedett hozzá.

– Csikasz, legközelebb a táblára ülsz – korholta Gyula az izgatott ebet –, igazán elszemtelenedtél. Ha itt a gazdád, bezzeg betartod a tisztességes távolságot.

– Ne bántsd, Tutajos, ki tudja, meddig barátkozhatunk vele...

– Hát bizony... és Tutajos várta, hogy valami szomorúság üsse meg a szívét, de ez a szomorúság elmaradt. Az elmúlt hetek lemosták a városi otthonról azt, amiért kikíváncozott belőle. Lemosták a megszokottságot, a szürkeséget, a gázszagot és a lármát. Lemosták Piri mama felesleges kérdéseit, felesleges feleleteit, s ha a terített asztal fehér kultúrája jelent meg

előtte, úgy érezte, jó lesz odaülni, jó lesz szülei között lenni, akik közelebb jöttek hozzá, mint amikor mindennap köztük volt.

Mindezt nehéz lett volna értelmesen elmondani, azért a rét virágos, rövid nyelvéen csak annyit mondott:

- ... azért az a Bikfic is rendes kutya...
- Engem mindig elkísért az ajtótokig.

Ezen aztán elgondolkodtak. A tábla felett megjelentek a legyek. Csikasz mérgesen kapkodott utánuk, és a fiúk nem figyelmeztették a kis kutyát az illendő magaviseletre. Az augusztus végi bágyadt meleg elernyesztette őket, és csak arra figyeltek fel, amikor Csikasz felugrott, és elszaladt a parton.

– Gergő bácsi – mondta Bütyök –, hozza a csónakot. Nem is tudom, miért nem csónakon jöttünk tegnap haza.

Tutajos nem válaszolt, mert feleslegesnek tartotta megmondani, hogy Bütyköt a széles gáton is nehéz volt megtartani, s jó, hogy a fiú erre nem emlékezett. Mi célja lenne visszahozni az elmúlt rosszat?

Matula kikötött, s amikor a fiúkra ránézett, tudta, hogy valami újság van.

– Ne táncolj, Csikasz, nincs farsang. Aggyonisten. Nem lett volna jobb még egy kicsit feküdni?

– Lemosakodtam, Gergő bácsi. Kiáztattam a kezem is majd inkább ebéd után alszom – mondta Bütyök –, kő szőnöm, hogy megorvosolt, Gergő bácsi.

– Látom, hal van elég – mondta kitérőleg Matula – akkor most megrakom a tüzet, aztán maguk is hurcolkodjanak be.

Matula elment Csikasszal, és Gyula ezt akarta. Majd néz nagyot az öreg... kicsit várjunk még.

– Ejnye! – mondta később Matula, mert Csikasz egyenesen az árnyékban lógó nagy madárhoz vezette. gazdáját. – Ejnye – és mosolygott –, ezt hát meglőtték... hanem a halért kár lenne – kifeszítette a kánya markából a halat, és mosolyogva tisztogatta, amikor a fiúk bejöttek.

– Le kellett volna fényképezni – mondta –, ilyent még én sem láttam. Lefényképezni, és Gyula odaállt volna melléje puskával. Annyi azonban bizonyos, hogy kikupálódtak, itt a berekben. Anyátlan csirkék voltak, amikor idejöttek, most meg legények már! Én mondom...

A fiúk nem szóltak erre a dicséretre, de nagyon jólesett, mert Matula szűkmarkú volt az elismerésben. Ha ő azt mondta valamire, hogy jó. hát arra mérget lehetett venni, hogy az jobb a jónál.

Hanem aztán az ebéd.

Matula megadta a módját, aprólékosan és hosszadalmasán, mert látta a két “legény” farkaséhségét, a táguló orrcimpáikat, s hogy úgy keringenek a bogrács körül, mint éjjeli lepkék a lámpa fénykörében. Matula bölcsen tudta, hogy az ízeket nem az étel szüli, hanem az éhség, és a vágyak néha nagyobbak a gyomorban, mint a szívben.

Lassan merte tele a tányérokat, és szimatolva azt mondta:

- Nem vallok veled szégyönt...
- Orvosság! – szuszogott Bütyök, és nem is szólt többet, csak a második tányér után.
- Eddig mintha csupa seb lett volna a gyomrom, most meg mintha meleg hájjal kengetnék... Egy kicsit kaphakad, és véged, olyan erő van bennem.
- Van ölég – mondta Matula, de látszott, hogy jólesett a dicséret.
- Nem árt meg, Bütyök? – aggályoskodott Tutajos.
- Ez? – nézett az öreg Tutajosra. – Eez?
- Tutajoskám, lőni tudsz, de ebbe ne szólj bele. Ezelőtt fél órával beteg féreg voltam, most meg megfogom a nyákod, és véged, olyan erő van bennem.
- A paprika! – vélte Matula.

– Ne szájaskodj, Bütyök, hónom alá váglak mint egy aktatáskát.
– Fiatalság – bolondság – mosolygott Matula –, de jó bolondság. Ki kér még?
A fiúk nem kértek, csak Csikaszk jelentkezett, áhítattal nézve gazdájára, majd a kondérra.
– Téged meg nem kérdeztelek... de azért kapsz. Ne mondd, hogy sajnáljuk. Mi meg
lepihenünk egy keveset.
– Gyere, Tutajos, ezt a felséges ebédet csak fekve lehet elviselni.
Matula csak erre várt. Az öreg úgy gondolta, hogy a jóllakott ifjúság kevésbé hajlamos a szomorúságra, és az álmos ifjúság nem foglalkozik a holnappal.
– Majdnem elfelejtettem: levelet is hoztam.
– Ki írta? – élénkült meg Bütyök.
– István bátyjuk.
Bütyök csalódottan hanyatlott vissza, és be kell vallanunk, hogy a jeles romkutató nem a mamára gondolt... Tutajos pedig kivette Matula tarisznyájából a levelet.
– Hangosan! – rendelkezett Bütyök. – Szeretem István bácsi stílusát.

Kedves Bütyök és Tutajos! – olvasta Gyula.

Úgy látszik, a berekben nincs naptár, mert úgy viselkedtek, mintha ott akarnátok megöregedni. De Pesten van naptár, és szeretve tisztelt Szüléitek látni akarnak benneteket, és az iskola is megkezdődik tíz nap múlva. Búcsúzzatok hát el nevelőapátoktól, gyertek pótapátokhoz (mielőtt végleg kitöritek a nyakatokat), hogy elküldhesselek benneteket valóságos szüléitekhez. Holnap este hat órakor a kocsi a hídon lesz. Tutajozzatok oda összes holmitokkal, és szombaton vonatra raklak benneteket. Egy kis időt még itt is tölthettek, hogy Nancsi néni kivakarjon benneteket, és felvarrja a gombokat a nadrágotokra.

Örültök, mi?

*Szerető bátyátok
István*

A kunyhó előtt Matula tett-vett, de a kunyhóban mély gondolatokba esett a csend.
Vége!
Ami a kunyhóból látszott, egyszerre távoli lett a táj. A vén fák bozontos üstöké, a nádas suhogó lélegzete.
Vége!
Az idő eljárt. Hozott, amit hozhatott, s vitt, amit vihetett.
A borongó messzeség titokzatos és szomorú lett egyszerre, és a magasban szálló madárkiáltások már nem nekik szóltak. A kunyhó már nem az övék volt, Matula más, mint eddig, mert az öreg marad, és ők elmennek.
Vége, vége a nyárnak!
Tutajos összehajtogatta a levelet, és Bütyök kezébe adta.
– Tedd el emlékébe, Bütyök, te szereted a stílusát...
Aztán hanyatt feküdt ő is, és nézte a pókhálós szelemeneket, az arányló nádtetőt s a darazsat, amint helyet keresett, talán télire. Télire, amikor róka surran a havas nádiban, és északi madarak zajonganak a vízen; Pesten akkor járdát sepernek a ház előtt, s az udvarban szállingózó havat Bikfic nézi. Kidugja fejét a korláton, és prüszköl, ha orrára esik a hó.

Amikor felébredtek, már késő délután volt. Az ég befelhősödött, s a nagy nádasra laza pára ült. Felébredtek, de nem mozdultak, és nem is szóltak. Az alvás előtti és utáni gondolatok megkeresték egymást, és Matula pipafüstjén kiszárnyaltak a semmibe.

– Úgy gondoltam: a horognyeleket majd rendbe teszem, és vigyázok rájuk jövő nyárig.

“Jövő nyárig...” – gondolták a fiúk, de a jövő nyár fáradtan messze volt.

– Kicsit beolajozom, nehogy megvetemedjenek, ámbár karácsonykor is lehet csukázni...

– Karácsonykor?

– De akkor ám! Még a jég alul is. Az még csak az igazi... Léket vág az ember, nádkévére ül mellette, aztán lesi a dugót. Éhes olyankor a csuka, mert a kis halak alusznak az iszapban, de a csuka nem alszik. Az nem... Meg aztán rókát is lehet lesni és hajtani is.

– Hajtani?

– Persze. Kemény akkor a berek. Néha nem róka gyün, hanem vadmacska... Lúttak itt akkorát, mint egy tigris... azzal vigyázni kell, amíg végleg ki nem nyújtózkodik, mert hamar csúffá teszi az embert.

A fiúk gondolatai itt hagyták a jelent, a kunyhót, a keserves csomagolást, és Matula szakavatott vezetésével elindultak a tél felé.

– Négy hónap – mondta Gyula –, alig négy hónap.

– Semmi – legyintett Matula –, semmi. A vasútra szánkó megy, és Nancsi elegendő takarót tesz, talán többet, mint kellene.

– Eljössz, Bütyök?

Bütyök megtapogatta fejét (a daganat kellemesen enyhült), és olyanféle mozdulatot tett, mintha ez a kérdés teljesen felesleges, sőt értelmetlen lenne. Ó ne jönne? Óóó?!...

– István bácsi is hívott a nyárra... rendes fizetéssel, rendes gyakornoki munkára.

– Is? – mosolygott Gyula.

– Igen, ő is – és Bütyök harciasán nézett barátjára, aki nem vérezte még fel magát a szerelem tövises berkeiben.

– Szanyadiéknak olyan tisztaszobájuk van, hogy akár a földről lehetne enni – enyhítette Matula a hangulatot –, aztán, ha Bélát szívesen látják, ebbe már nem szólhat bele.

– Nem is akartam, Béla ezt tudja.

– ... senki – folytatta Matula –, a barátság azért csak barátság marad. Ha igazi.

– Igaz – bólogatott Bütyök kissé szabálytalan fejével, és Gyula karjára tette kezét –, Gyula azt nem is úgy értette. Gyula soha engem meg nem bántott... és Piri mama... és István bácsi és... ugye, az apám ugyan mozdonyvezető volt – gyorsvonati –, de az anyám csak egy szegény mosónő...

A kunyhóban fájdalmasan nagy lett a csend, mintha az anyaság néma önfeláldozása lebbent volna meg a nyár végi suttogásban és a szívekben. És ez a szívszorogató, könnytermő csend még csak mélyült, egyre mélyült. Még Matula öreg szívét is megszorította.

Csikasz bejött és kiment.

Végül Gyula felállt, kicsit mintha megroskadt volna, arca eltorzult, aztán rekedten azt mondta:

– ... és... erről... és semmi ilyesmiről, ami elválasztana bennünket... ami nincs is, soha, soha többet nem beszélünk! Soha! – kiáltott, és kiment a kunyhóból.

Kiment, de a szavak elültek, és ott maradtak. Szétterültek, és a fiúkat a legszentebb emberi egységbe fogták, bibliai magasságba emelték, ahol nincs mosónő, és nincs mérnök, csak emberek vannak.

– Nem érzem – tűnődött Gyula –, most nem érzem. Gyula szeme vörös volt, amikor visszajött, mosolyogni próbált, de arca már megkeményedett.

– Soha, Bütyök, ugye?

És Pondoray Béla csak a fejét hajtotta le igenlésül.

Ezen a napon korán alkonyodott. A berek szokatlanul figyelő lett, a madarak lármája csendes, távoli zúgássá enyhült, s amikor besötétedett, valahol elmaradtak a csillagok. A felhők nem úgy jöttek, hanem lettek, mintha a berek fölött születtek volna. A füst tétován keringett a tűz felett, aztán ellapult, s átszötte a rekettyés csalitokat. A lángok villanásai nem ugráltak vidáman és élesen belevágva a sötétségbe, csak puhán szárnyaltak, vörös derengést

küldve a felhők alá és a kunyhó belsejébe is, ahol nem beszélt már senki arról, ami volt, hanem arról, ami lesz.

– Holnap még horgászhatnak, vadászhatnak, vagy amit akarnak, én meg összepakolok – mondta Matula –, ámbár az idő esőre fordult. Nagyon leszáll a füst...

– Nem, mert ez már nem nyári hirtelenkedés, ez már őszi készülődés. Csendben gyün, mert az igazi meleg ideje már lejárt, és ezek már nem nyári viharfelhők. Elázik ezekben még a ménkű is. Hanem – nézett Bütyökre az öreg – azt a fényképet már igazán megmutathatná.

– Elfelejtettem, Gergő bácsi – mentegetődzött Bütyök –, annyiszor mondtam már, és mindig elmaradt – itt van.

Matula hosszasan nézegette a nagybácsit, a fütőből lett doktort, nevelőt és vadász mestert.

– Szép, derék ember – ez a hétköznapi ruhája?

– Azt hiszem...

– Hát – mindenki úgy öltözködik, ahogy akar – nyújtotta vissza a fényképet Matula – ebbe aztán nem lehet beleszólni...

– Van olyan is, hogy elefánton ül, de azt nem hoztam el.

– Kár; azon lehet az igazi.

– Pénzt is küld...

– Küldhet is, ha már elefántja van. Magát nem hívja?

– Dehogynem... dehogynem, de ha én gazdász leszek, mégiscsak itthon szeretnék lenni...

Matulának csak a szeme mosolygott, és azt mondta: “persze hogy persze”, de Gyula merőn nézett a levegőbe. Nézett, de nem szólt, mert Bütyök szokatlanul érzékeny volt ezen a napon.

Hallgattak, de gondolataik formába öltöztek, és a sötétség fekete táblájára ezek a gondolatok egy szót írtak:

Kati!

– Hát ez így van – mondta Matula általánosságban, de nem részletezte, hogy mi az, ami így van, sőt úgy érezte, erről kár is beszélni, mert ez így volt, és így is lesz – amíg szoknya és nadrág lesz a világon, s ezen nem változtat az sem, ha a lányok nadrágot húznak.

Ezek után már csak ültek, és hagyták, hogy este legyen. A köd vastagodott, aztán szitálni kezdett, nyálkás párával lehelve be lomha önmagát.

– Megrakom a tüzet – mondta Tutajos –, mert már egymást se látjuk.

Ebben az estében előbb lett a tűznek szaga, mint színe. A füst úgy kúszott ki a nedves ágak alól, mintha szégyellne a maga szárnytalanságát, és csak akkor kezdett emelkedni, amikor a lángok felfelé hajszolták születésük lenge pelenkáját. A lángok a ködöt is megzavarták, és nagy udvart raktak a pára puha párnájában. A nedves fa sistergett, néha siránkozott, mint a légy a pók hálójában, s amíg a tűzrakás összeomlott, a kunyhó ajtaja előtt elballagott ragyogó emlékeivel a nyár.

– Hát – vakarta meg állat Matula – azért ehetünk is. Bütyök előhúzta a nevezetes táblát, Tutajos megterített.

Matula szalonnát pirított, s amikor a búcsúzás keserűségére rátelepedett a jóllakottság lusta dajkája, Bütyök megemlítette, hogy Indiában nem ismerik a havat, és hogy ott soha nincs tél.

– Nem lehet jó – mondta Matula –, sehogy sem lehet jó, mert ki örülne annak, ha mindig tele lenne a hasa? Ki örülne, ha mindig új ruhája lenne, ha mindig sütné a nap? Nem lehet az jó.

– Azt írta a nagybátyám, hogy ha megjön az eső, akkor meg egy hónapig esik egyfolytában.

– Na, lássa. Ámbár az odaválósiaik – gondolom – megszokták, mert még sohasem voltak jó csikorgó időben egy tisztességes disznóölésen.

– Nem is eszik meg a disznót.

– Egyszázbélű nép – legyintett Matula, elintézve az egész hindu társadalmat –, persze, ha mindig nyár van. s hanem – már annyiszor mondtam István úrnak – ide kellene egy kis

vályogkunyhót rakni. Semmibe sem kerülne, aztán karácsonykor úgy lagnánk itt, mint a grófok.

– Szólok neki, Gergő bácsi – mondta Tutajos –, szólok neki, és szavát veszem, mert másként elfelejti.

– Okosan, mert nekem már húsz éve ígéri, aztán csak tologatja egyik évről a másikra. A gazdaságban van rossz ajtó, felesleges ablak elég, én meg összeverek három ágyfélét. Hármat, és nem többet, mert mink már összetanultunk...

A fiúk erre nem szóltak, de Matula rövid megállapításánál sokkal, nagyon sokkal többet éreztek. “Mink már összetanultunk” – mondta az öreg, de a fiúk e mögött azt is érezték, hogy ők nemcsak tanultak, de tudnak is! Nemcsak néznek, de látnak is, nemcsak hallanak, de értenek is, nemcsak tapintanak, de fognak is, és egész kibontakozó egyéniségük tele van a valóság és a természet szeretetével. Megnőttek, megerősödtek, és most már nemcsak elfogadják, de kívánják is a valóság múlhatatlan, kemény ragyogását.

A valóság ebben a pillanatban a búcsúzás, de valóság a karácsonyi remény is, amiért dolgozni, sőt küzdeni kell, s ennek a valóságnak alapja az akarat.

– Nem is baj, hogy kicsit előbb megyünk haza – mondta Tutajos –, elő kell venni a számtant... meg miegymás...

– Hajaj – sóhajtott Bütyök –, bizony elő! Meghívjuk Jandát, inkább lenyelem a nagyképűségét. Azok az arány párok meg miegymás... szegény Acél, képzeld, egész nyáron “abrikoltta”. Talán nem is bírta ki...

– Bütyök, ne mondd tovább, én lefekszem.

– Akartam is mondani – szólt közbe Matula. A tűzre majd én dobok pár tuskót, fekve is beszélgethetnek, ha akarnak.

A vastag fadarabok elnyomták a lángokat, s a parázs derengése körül a sötétség leskelődött, de a fiúk nem beszéltek már. A gondolatok ellustultak, szárnyukat lassan összecsuhták, felültek a szelemenek poros végére, és hagyták, hogy szemükre rászálljon az álom.

A kunyhó előtt csak a tűz derengett, s a végtelen nádas csendes volt, mint a virradat reménysége.

A köd szemergett egész éjjel. A lassú tűz, a néha kilobbanó lángok haragosan sustorogtak, de a köd óriás volt, s a lángocskák visszaugrottak a tüskök alá, mint ijedt fiókák a fészekbe. A nagy nádas néma volt, a madarak egy része már elment déli tájakra, a folyó nem is látszott, s a magas parton, a vén fák alatt, a csónak öblében és Tüskevár romjai felett az idő múlását nézte a sötétség és a csend. A sötétség aztán megritkult, de a csend még maradt, csak a fákról csepegték a köd kövér gyermekei, vagy leszaladtak a nádszálak derekán, s eltűntek a mocsár fekete vizében.

Hűvös lett, de nem mozdult semmi, csak Csikasz ásított akkorát, hogy majd az állkapcsa ugrott ki, s ebben benne volt egész megvetése az időjárás szivacsos mivolta iránt. Csikasszal azonban nem törődött senki, és rajta kívül nem is érezte ilyen világosan senki, hogy ezen az éjszakán megváltozott minden, és süthet a nap, ragyoghat az ég, ebben az évben nem fogan már virág, és nem terem semmi a nyár áldott méhében. Ami jön, az már az ősz gyermeke vagy vendége, akár virág, akár madár, akár ember.

Ezt érezte Csikasz, és enyhén megrázkódott, mert a köd beleette magát a kis kutya ruházatába, amit nem lehetett levetni, csak megszáritani. Csikasz tehát fázott, és mivel unatkozott is, újból ásított, és most már hangosan csattintotta össze remek fogait, mire Matula úgy ébredt, mintha az előzményeket is tudta volna.

– Ide bújhatsz, ha fázol...

Csikasz erre, feledve minden baját, lehasalt az öreg könyöke mellé.

– ... ámbár elég vizes vagy... Csikasz tárgyilagosan billegette rövid farkát; mintha azt akarta volna mondani, hogy:

- Reggel van.
- Teszek a tűzre – dörzsölte szemét Bütyök, aki kívül feküdt –, jó reggelt, Gergő bácsi.
- Reggelnek reggel, de úgy vélem, majd dél lesz, mire napot látunk.

Matula nem sokat tévedett, mert tíz óra tájban is csak előhentergett valahonnan egy-egy alacsony ködfelhő, megállt a fák koronájában, a csalitok szövevényében, és a felbukkanó nap lagymatagon sepergette a nagy, szürke rongyokat. Végül megemberelte magát, és olyan meleg ragyogást küldött a berekre, hogy emlékezni sem lehetett a hajnali didergésre.

– Ne menjenek még – intette Matula a toporzékoló ifjakat –, nem érdemes. Fél óra alatt felszárad a harmat, most még eláznak, mint az ürge.

A fiúk már összecsomagoltak, reggeliztek, és most türelmetlenül nézik az időt, mert már nem a lusta heteket számolják, a meg gondolt napokat, hanem a rohanó órákat, amelyek olyan kíméletlenül szórják önmagukat az elmúlás végtelen serpenyőjébe, mint örült öngyilkosok a Lánchídfeői a Dunába.

– Minden percért kár...

– Dehogy kár; ha el nem múlna, ami rossz, hogyan gyühetne, ami jó? Amíg megfogják az ebédrevalót, beviszem ezt a madarat, hogy felküldjék Pestre. Majd István úr ír levelet mellé. Nem lehet halogatni, mert megbüdosödik.

– Köszönöm, Matula bácsi.

– Nincs mit, de most már mehetnek is.

Bütyök úgy lendült neki a gyalogúinak, mintha estére Pesten akarna lenni, természetesen az egész berekkel, Maflával és Csikasszal a zsebében, de Tutajos elgondolkodva ballagott utána.

– Hova rohansz, Bütyök?

Bütyök erre meglassúdott, mintha megérezte volna, hogy ebben a napban sincs több, mint ami belefér. És nem is volt. Ez a nap nem tartozott a kiemelkedő napok közé. Horgásztak, mert kellett az ebéd, aztán ide-oda ténferegtek, mert ez mégis a búcsúzás napja volt, de a búcsúzás letörtségét még akarva sem tudtak érezni.

– Télen talán még szebb lehet – nézett körül Tutajos, s Bütyök úgy érezte, hogy ő is ezt akarta mondani. De még hozzátette:

– Aztán – levelezhetünk is...

Tutajos értelmetlenül nézett zömök barátjára, aki kissé félrefordította fejét, és erősen elpirult. Tutajos csak az utolsó pillanatban kapta össze nevetésnek indult ábrázatát, aztán lehajolt, mintha valamit keresne, s amikor legyűrte érzelmeit, csak annyit mondott:

– Persze, amennyit akarsz... de – úgy gondolom – Katica szülei...

– Már megbeszéltem Nancsi nénivel.

– A fenét!

– Kati meg a te címedre ír.

– Bütyök! hadvezérnek születél, de Piri mama felbontja. Piri mama meghalna, ha nem bonthatná fel, és ezt mégsem kívánhatod. Apámék soha nem bontják fel egyetlen levelemet sem, de Piri mama...

– Majd megkérem, hogy ne bontsa fel.

– Lehet, lehet, hogy meg is ígéri.

– Ez elég.

– Bütyök, ez nem elég. Piri mama a gőz fölé tartja a konyhában, elolvassa és visszarágasztja.

– Rémes!

– Így van, hanem az lesz a legjobb, ha Ladó Gyulának címezteted, de Pondoray Béla címén, így a mamád sem bontja fel.

– Igazad van, és a mama nem is tudja ezt a gőzölő eljárást.

– Na, látod. Most pedig vigyük haza a halakat, és tisztítsuk meg őket, mert eljárt az idő, és Gergő bácsi egykettő itt lesz. Majd én ellátom a halakat, te meg eredj fáért.

Bütyök fogta a baltát, és elballagott, Tutajos pedig egyedül maradt a halakkal és – természetesen – Csikasszal, aki ünnepi izgalommal helyezkedett el a tábla mellett.

– Hát elmegyünk, Csikasz – mondta később Gyula –, nem sajnálsz bennünket?

Csikasz szerelmesen nézte a halakat.

– Te csak a gyomrodra gondolsz, te mindig csak a gyomrodra gondolsz. Csikasz ezt nem is tagadta.

– Éhes vagyok – rezgettette suta farkát, és féloldalt nézett nyurga barátjára –, ilyen éhes már nem is tudom, mikor voltam.

A fiú kése gyorsan járt, és gondolatai elugrottak most a kis kutyától, s arra gondolt, amikor az első halat tisztogatta gyámoltalanul és tudatlanul. Arra gondolt, hogy még a kést is másként fogta, nem is beszélve az evezőről, horognyélről, oktalan leégésről, mindenről, amit a tudatlanság szült. Kezében és cselekedeteiben most biztonság volt, erő és feszítő öröm, még többet tudni és tenni. Micsoda boldogság lenne ezzel az érzéssel ülni a padban s a táblára írt számtanpéldára is így nézni, mint erre a halra, erre a kis csukára, s a feladatnak is ilyen biztos kézzel felválni a hasát, pontosan tudva, hogyan kell, és mi van benne.

“Tessék parancsolni, tanár úr...”

Ekkor Gyula kezében megállt a kés... “Jóságos isten! Hiszen nem a »jó« Kengyel uralkodik már, hanem a felesége, azzal a kis serpenyővel a fején. Vajon leteszi, ha bejön az osztályba? Csillik biztosan elröhögi magát... Utána tízpercben Csilliket pofon vágom, ha ezt meg meri tenni.

Tutajos már a gondolatra is kiállt a nő mellett, hogy valami sérelem érheti, és nem gondolt arra, hogy ezelőtt pár hónappal még álmában sem jutott eszébe a félelmetes Bikát nyakon vágni, most azonban ezt is lehetségesnek érezte.

Nem gondolta, de érezte, s ezek az érzések rendszerint megbízhatóbbak, mint a tétova gondolatok.

És Ladó Gyula Lajosnak igaza volt. Ez a nyár sok mindenre megtanította, kiművelte, útba igazította, és hozzáformálta a természetes élet kegyetlen törvényeihez. Amikor a berek először fogadta, idegen test volt a nádas útvesszőiben, tétova bárány a füvetlen pusztaságban; de a nap hozzáégette, a vihar megfürdette, a jégeső meggyalulta, és a nyurga, elpuhult test izmainak állandó munkája fiatal farkast faragott a bárányból. Nem volt tehát semmi lehetetlen Bika megrendszabályozásában, ha megsértené a nőt, aki a “kedves” Kengyel tanár úr felesége.

A hölgy egyébként is veszedelmesen szép – gondolta, s ekkor, igen, Tutajosunk öntudatlan mozdulattal megfogta ádámcsutkáját, mintha nyakkendőjét akarta volna megigazítani.

Gyula előreszaladt gondolatai ekkor szétestek, mert Bütyök szuszogott a tűzhöz, hatalmas ágat húzva maga után.

– Elhoztam az egészet – eresztette a földre terhét –, itt vágom fel, hogy maradjon Gergő bácsinak is.

– Igazad van. Én meg azt gondoltam: megcsinálom a halászlét, kész ebéddel várjuk az öreget.

Bütyök aggodalmasan vakargatta meg a tarkóját.

– Tutajos, elrontod...

– Majd meglátod!

– Akkor már nem lehet segíteni.

– Vágd a fát, Bütyök, megnyalod mind a tíz ujjad... Bütyök erre felemelte hatalmas mancsát, és jól megnézte ujjait, amelyek nem látszottak nyalásra alkalmasnak.

– Le kellene vágni a körmeimet – morogta, és körüljárta az ágat, hogy hol kezdje aprítani.

A nap már jócskán túl volt a delelőn, mire Bütyök készen lett, de ekkor már gyomorkordító és nyálképző, csodálatos illatködök úszkáltak a levegőben.

– A szaga jó – mondta Bütyök –, most már csak Gergő bácsi hiányzik. Teríthetek?

Ekkor pár percre elfeledték, hogy ez az utolsó nap a berekben, és rejtett izgalommal néztek Csikas után, aki elrohant a gyalogúton öreg gazdája elé.

Matula már messziről látta a füstöt, s amikor kibukkant a rekettyék alagútjából, szaglálódott is.

– Aggyonisten – mondta, és a bográcsba nézett. Aztán a gőzbe tartotta kezét, azt is megnézte, és meg is szagolta.

– Nono – mondta –, ebből alighanem lesz valami.

– Merhetek, Gergő bácsi?

– De gyorsan, mert nagyon kívánom.

Tutajos kiosztotta az ételt, de maga nem nyúlt hozzá, mert az öreg kényelmesen kavargatta a levest.

– Bélának levelet is hoztam, ott van a tarisznyában. Bütyök azonnal otthagya a nemes ételt.

– Van ott egy üveg bor is, azt is idehozhatja. Azt mondták, igyuk meg búcsúzóra. Aztán ez a tökmag is csak odapenderedik, hogy: “Gergő bátyám nem vinne el egy levelet az ellenőr úrnak?” Hát ilyen ez a mai világ... de hát azért elhoztam...

Bütyök az öreg mellé állította a borosüveget.

– Elolvasom – mondta a levelet bontogatva –, hátha sürgős...

– Persze hogy sürgős... bólintott Matula, és belemerítette kanalát a lébe, megfújta, és lassan szörcsölte.

– Valódi! – nézett Tutajosra. – Ha én csinálom, sem jobb, elhiheti.

– Igazán?

– Azért mondom, mert úgy is van. Nancsi meg az összes asszonyok elbújhatnak. Ennek már csak akkor lenne jobb íze, ha tél lenne, mert akkor még a meleget is jobban kívánja az ember.

Matula felnézett Bütyökre, aztán elmosolyodott.

– Persze vannak, akik ilyenkor is levelet olvasnak, pedig az a levél – ahogy látom – nem hül el.

Bütyök úgy nézett a levélre, mint a napimádó a felbukkanó sugárzó istenségre.

– Járvány van a faluban – mondta aggodalmasan –, szerencsére mindenkit beoltottak.

– Szerencsére – mondta Matula egy kis kajánsággal, és Gyula összeharapta szájában a kanalat, hogy el ne nevesse magát. Nem, Tutajosunk sehogy sem értette meg Bütyök lelkiállapotát, és nem gondolt arra, hogy van egy ilyesfajta járvány is, ami ellen azonban nem található semmiféle gyógyszer, semmiféle patikában.

Az ebéd utáni alvást azonban most sem hagyták el, bár előzőleg nem gondoltak rá. István bácsi azonban olyan bort küldött – mégpedig pintes üveggel –, ami mást parancsolt. Parancsolt, és ifjaink nem is ellenkeztek, pedig csak egy-egy pohárral ittak.

– Mint az anyatej – csettintett Matula, és a fiúk úgy érezték, hogy az anyatejtől csak aludni lehet.

Az árnyékok óramutatója azonban nem állt meg, és amikor felébredtek, Matula már kihordta a csomagokat a kunyhó elé.

– Eljött az idő – mondta.

Bütyök megtapogatta zsebében a levelet, s ez megnyugtatta, de Gyula kissé kesernyésen gondolt az indulásra, a percre, ami immáron elérkezett.

Matula három poharat tett a nevezetes táblára, és megtöltötte őket:

– Búcsúpohár nélkül ne menjenek el.

És Tutajos úgy érezte, hogy ha összekoccan a három pohár, talán elpattan valami, de az üveg halk csendülése nyomán nem történt semmi, mert az idő végtelen folyását meg nem törheti semmi.

– Köszönünk mindent, Gergő bácsi...

– Én is! – mondta az öreg a pohárba nézve. – Én is köszönök mindent, mert jó volt ez a nyár, hogy így együtt voltunk, és tartsanak meg jó emlékezetükben...

Felhajtotta a poharat:

– ... aztán most már búcsúzásról szó se essék, mert az is elmúlt. Mehetünk!

Mielőtt csónakba szálltak volna, Gyula felkapta az erősen tiltakozó Csikaszt, és magához szorította.

– Szerbusz, Csikasz. Karácsonyra itt leszünk...

Bütyök is megsimogatta a szőrös kis barátot, aki nyüszítve követelte, hogy tegyék már le, mert ki nem állhatja, ha fogdossák.

Matula kézbe vette a lapátot.

– Itt maradsz – intett a kis kutyának, s a csónak simán nekilódult a víznek, az útnak s az időnek.

A szekér nehézkesen dörömbölt végig az úton; István bácsi igáskocsit küldött, hogy minden cókómok felférjen, s a fiúk hallgatagon a szénába ültek.

Matulának intettek még, de aztán elfordult az út, elmaradt a nádas. A réten kint legelt már a jószág, és a kolompszó úgy repkedett a bokrok között, mint a jajgató sirály. A Balaton felett már az alkony szárnyalt, s a nagy víz tükre lassan megvakult, mint az emlékezet.

Az ülésdeszkán idegen kocsis ült, mogorván, sötét egykedvűséggel, mintha ölfát vinne, trágyát vagy gabonát.

– Bácsi – próbálkozott Gyula –, nem mehetnénk kicsit gyorsabban?

– Nem!

Gyula ránézett Bütyökre, Bütyök megrántotta a vállát, és összenevettek.

– Tutajos – suttogta Bütyök –, tömören elutasítottak... Most már könnyebb lett az út. Az emlékek nem húzták vissza a saroglyát, hanem vidáman felkapaszkodtak, mintha azt mondták volna:

“Jövünk, fiúk, mert mi már el nem múlnak soha.”

– Bütyök – szólalt meg Tutajos –, azokat a leveleket úgy kell címezni: “Pondoray Béla címén, Ladó Gyula Lajosnak,” Különben majd megírunk pár borítékot.

– Felesleges, Katinak nagyon szép írása van, most végezte a hatodikat, általános “jó” eredménnyel...

– Szamár vagy! A mamád azonnal megismeri, hogy nő írta...

– Bocsáss meg, Tutajos, azt hiszem, igazad van. De most már beszéljünk másról, mert Nancsi néni eleget tud úgylis. Csak azt nem tudom, ismeri-e azt a gőzölési trükköt. Látod, már néz bennünket.

A kocsi ekkor fordult be az udvarba, és Nancsi néni csípőre tett kézzel állt a feljáró teraszán, mosolyogva, ámbár parancsnoki tartásban.

– Na – mondta, amikor a kocsi megállt –, hát itt vagytok!

– Úgy látszik, Nancsi néni – állt fel Tutajos kissé epésen – mert elgondolta a folytatást.; “itt vagytok, és most a kezembe kerültetek...”

– A fürdőbe befűtöttem... amit levettek, azonnal kimossuk, megvarrjuk, ne mondják otthon, hogy nem törődtem veletek. Gondoltam én mindenre. A pakkokat hagyjátok csak itt kint... hátha tetűt hoztatok. Mi van a fejedben, Béla?

– Jujuj – ugrott félre Bütyök –, ne nyomkodja, Nancsi néni...

– Megorvoslom, ne félj, de előbb a barbély. A vályogvető cigánynak nincs ekkora haja. Mit szólnának otthon?

Nancsi néni a borbélyt következetesen “barbély”-nak titulálta, és hozzátette még, hogy “a körmötöket is levágja, és ha van rossz fogatok, azt is kihúzza...”

– Nincs rossz fogunk – mondta Gyula tiltakozva, és maga után vonszolta Bütyköt a fürdőszobába. Ott csak leroskadtak, és kissé megnyugodva egymásra néztek.

- A szennyest dobjátok ki, ne szappanozzalak le benneteket?
- Majd egymást leszappanozzuk, Nancsi néni.

Ezután már békében maradtak, s alapos fürdő után Bütyök kijelentette, hogy úgy érzi, mintha a bőrét is lefürödtte volna.

- Nézd meg a vizet, Bütyök.

A víz olyan volt, mint a kávéalj.

- Hát ezt fürödtük le. Ereszd ki, mert Nancsi néni elájul.

– Majd a “barbély” felmossa – mondta Bütyök –, de az igazán szép, hogy gondoskodik rólunk. Jó asszony a Nancsi néni, én megszerettem.

– Te mindenkit megszeretsz, Bütyök, de hát – ugye – ez Nancsi néni esetében igazán érthető... akár tudja a gőzölési eljárást, akár nem.

- Tutajos!...

– Jó, jó, azért ne ölj meg, mert a legjobb barátod ölnéd meg. Kapj fel valamit, és gyerünk a konyhába, mert úgy hallom megérkezett a “barbély”.

A vacsora szótlánul kezdődött. István bácsi egy darabig némán evett. Néha ránézett a két gyerekre, és látszólag elégedetten mérlegelte őket. Később gyanakodva szimatolni kezdett.

- Minek van itt olyan becstelen szaga?

– Meg lehet szokni – tiltakozott Nancsi néni. – Béla fejét bekentem liliomolajjal.

– Fene egye meg az ilyen lilomot, inkább csirkebél szaga van.

– Reggelre nyoma sem lesz a daganatnak.

– Lehet, hanem az öreg jól megkopasztott benneteket.

– Nem baj, István bácsi – szólalt meg csendesen Bütyök –, de én szeretném megköszönni...

– Jó! Miután ezzel megvagyunk... Tutajos, kérlek, te se akarj szónokolni, hanem tölts a poharakba. Annyi az egész, hogy jól éreztétek magatokat, és sokkal nagyobb örömet szereztek nekem, mint amennyit én adtam nektek. Kész! Megerősödtetek kívül és belül, hogy otthon nem ismernek meg benneteket, de ezt inkább Matulának köszönhetitek.

– Gergő bácsi: angyal – mondta Bütyök.

– Lehet, de a valóságos angyalok valószínűleg visongva futnának világgá, ha az öreg megjelenne köztük pipájával és kéthetes szakállával.

– Ezzel nem illik tréfálni.

– Nancsi néni, ez nem tréfa. Matula nem angyal, hanem ember, de talpig ember, és ennél többet nem kívánhat senki. Még csak azt akarom mondani, hogy karácsonyra várlak benneteket, és mindig úgy gyertek, mint haza. Ne szólj közbe!

Bütyök... tudom, amit tudok, de az is jól van. Ha megérjük, én is megtáncoltatom Katit a lakodalomban...

– Éhe... izé... – vörösödött el a jeles ifjú nadrágszíjáig – nem erre gondoltam.

– Jobb, ha nem gondolkozol, Bütyök. Még csak azt akarom mondani, hogy a vályogházat karácsonyra felépíttetem. Kezet adtam rá Matulának. Hanem Bütyök tégy valamit a fejedre, mert rosszul leszek attól az odvas bocskorszagtól. Muszáj innom rá.

– Majd megüti a guta – jósolta az öregasszony –, akkor aztán ríhatok.

– Száz évig élünk, Nancsi néni, de ahhoz sokat kell aludnunk. Menjetek csomagolni, mert hajnalban felmerlek benneteket. A gyorsvonat hétkor indul.

Gyuláék még hosszan elbabráltak a csomagolással, és még hosszabban elbeszélgettek, így azután másnap rendkívül korainak érezték az ébresztőt. Lehet, hogy el is aludtak volna, de István bácsi kitárta az ajtót, felgyújtotta a lámpát, és átdübörögve a fiúk szobáján, a mosakodásnak olyan krakogó, szörcsögő, horkoló, csapkodó szimfóniáját játszotta végig, hogy egy modern zeneszerző azonnal lemezre vehette volna, és két üstdob segítségével hangszerelve előadhatta volna mint “saját szerzeményt”.

Viharvert ifjaink azonban nem voltak fogékonyak az ilyen magasabb zenei élvezetek iránt máskor sem, ebben az órában meg éppenséggel nem.

– Hajaj – sóhajtott Tutajos, és olyant nyújtózkodott, hogy az ágy recsegve tiltakozott az ilyen erőszakosság ellen. De csak a megmozdulás volt nehéz, a következő pillanatban már az utazási láz reszkettette meg idegeiket, és átesve Nancsi néni cuppanós csókjain, István bácsi csontlazító ölelésén, a kocsi megrendült, és beszélgetni kezdtek a kerekek.

– Írjatok!!! – ordított akkorát a testes gazdász, hogy a verebek azonnal beszüntették röpgyűlésüket a nyárfán. Tutajos kezével, Bütyök pedig kalapjával integetett, a nevezetes kalappal, amely nem is volt már másra alkalmas. Az ébredő falut hamar átvágták, aztán a küllők csattogása szétesett a reggeli mezőkön. Ez már nem igáskocsi volt, és nem két nomád rétvárót vitt a gyorsvonat elé, hanem két jól öltözött, valóságos nyolcadikost, két nyakkendő, átmenetileg kinyalt ifjút, akiken csak azért nem jajgatott a ruha, mert ez nem szokása. Két hónap nem nagy idő, de ez alatt a két hónap alatt úgy kinőtték ünneplő ruhájukat, hogy a kabát begombolásáról szó sem lehetett, és Tutajos karján a kabátujjak könyök alatt végződtek.

– Gyula – mondta Bütyök –, ez a nadrág összement, nem merek mozdulni benne, mert elreped.

– Hát ne mozogj, Bütyök, különösen a leszállásnál vigyázz. Oda nézz! – mutatott kelet felé.

A Balaton tükre rózsaszínű lángot vetett, mert messze valahol Kenése mögött ekkor bukkant fel a nap. A nagy víz felett megmozdult az elnyúlt köd derengő lepedője, egy varjú károgott valahol, a világosság érintésére fehér sirályok szálltak fel a tündöklés tenyeréről.

A kocsi dübörögve ment a nyár őszbe hajló útján, és már a híd közelében jártak, amikor Tutajos átnézett a másik oldalra, hogy elbúcsúzzon a berektől és a folyótól is.

– Ó! – és felugrott, és felugrott Bütyök is, és talán nem gondoltak arra, hogy ez a kép egész életükön elkíséri őket.

– Gergő bácsi! – ordított Tutajos. – Gergő bácsi! – és nem tudott mást mondani, Bütyök pedig csak kalapját lengette olyan széles mozdulatokkal, mintha le akarna ugrani a kocsiról.

– Írjál... várom!! Írjál... – kiáltotta végre, mert Matula mellett egy kislány állt a csónakban mozdulatlanul, csak kezét emelte fel azzal az ősrégi mozdulattal, amivel először intettek áldást az emberek.

A kocsi azonban dübörögve rohant át a hídon, s amikor eltűnt a látomás, a két fiú lezökkent.

– Ó, Gergő bácsi – mondta később Gyula.

– Katica... – sóhajtotta Bütyök, mire Tutajos azt mondta:

– Most már kezdelek megérteni, mert még én is szerelmes lettem valamibe, csak tudnám, hogy mibe.

Bütyök hallgatott; a kocsi robogása úgy loholt alattuk, mint dörmögő szolgája a kerekeknek, hangja az útnak és takarója a gondolatoknak, melyeket utasemberek gondolnak csak önmaguknak, de soha nem beszélnek róla.

A vonatban kevés utas volt, de ellankadt ifjaink ezt is sokallották. Behúzódtak egy sarokba, és azonmód elaludtak. Amikor Tutajos felébredt, Bütyök már ébren volt, és a Nancsi néni által készített csomagot bontogatta.

– Nem vagy éhes?

– Fáj a fejem.

– Egyél valamit, és elmúlik.

– Hol vagyunk?

– Fehérvár után.

– Na, mutasd!

Bütyök végre feltárta a csomagot, és amikor fél óra múlva kidobta a papírt az ablakon, azt mondta, hogy:

- Nem is látszott, hogy fájt volna a fejed, úgy megettünk egy csirkét mint a pinty...
- Bütyök, a pinty magevő, és nem eszik csirkét, de a fejfájásom valóban elmúlt.

Közben úgy elmentek a Velencei-tó mellett, hogy észre sem vették, pedig Tutajos kíváncsi lett volna, hogy ott van-e az az öreg csónak, ahol megálmodta, s ahol ott is volt. Mindegy, az a csónak ott van, s amíg Tutajos él, ott is lesz. A remény nem törött szárnyú madár, s a valóságot megálmodni szabad, sőt szükséges is.

Amikor a vonat végre megállt a Déli pályaudvaron, Bütyök lerántotta az ablakot.

– Hordár! – kiáltotta. – Hordár, ide kérem – és kezével integetett –, majd kiadom az ablakon.

– Bütyök, megőrültél! Valahogy csak elvittük volna...

– Kerestem – ütött Bütyök a zsebére –, azért keres az ember, hogy más is keressen!

– Tessék addig itt maradni, hozom a tragacsot. Öt csomag – mondta a hordár, és amikor felrakta a csomagokat, Bütyök azt mondta:

– Kérem, rakja egy taxiba... Tutajosnak egyszerűen leesett az álla.

– Béla – és a vonatnak dőlt a nevetéstől –, Béla, te részeges maharadzsza... Béla...

– Ne röhögj, Tutajos. Öt csomaggal nem bírtunk volna, egyébként hátul végigrepedt a nadrágom. Képzeld... – és megfordult, sőt lépett is párat, mire a nadrág minden lépésnél araszos rést mutatott, teljes betekintést adva Bütyök kék csíkos fehérneműjére.

Tutajosnak a könnye potyogott.

– Várjuk meg, amíg elmennek, aztán gyere szorosan mögöttem – intézkedett Bütyök. – Nagyon látszik?

– Ááá – nyögte ki Gyula –, ááá... és szemét törölgetve fedezte Bütyök látványosságát. De amikor a taxi elindult, mégiscsak azt mondta, hogy Bütyök intézkedése mindenképpen helyes volt, még a nadrág varrás menti tragédiája nélkül is.

– Tutajoskám, délután feljövök, ne segítsek a csomagot vinni?

– Dehogy. Várlak.

Ladó Gyula Lajos hátára kanyarította a hátizsákot, két kezébe a bőröndöket, és Bikfic díszkíséretében becsengetett, és belezuhant Piri mama terjedelmes ölelésébe.

– Atyaisten, Gyuluskám, egész férfi lettél... és hogy áll rajtad ez a ruha?

És akkor este, vacsora után, amikor a szülők egyedül maradtak, hosszas hallgatás után Ladó Gyula Ákos azt mondta:

– Szívem, ha nem tudnám, hogy a mi fiunk... a viselkedése után, azt hihetnem, hogy idegen. Ez a gyerek nem az, aki elment Ez a gyerek felnőtt lett! Hanem vegyen neki valami ruhát, mert így nem mehet az utcára. István mégiscsak remek ember...

De Tutajos ebben a pillanatban nem nagybátyjára gondolt elsősorban. Asztalánál ült kis kuckójában, és előtte levél.

Kedves jó Gergő bácsi!

– Gyuszikám – suhant be Piri mama –, hát mesélj!

– Piri mama, amint befejeztem ezt a levelet, mesélek. Negyedóra múlva tessék bejönni.

– Fenét. Titok?

– Minden levél titok, Piri mama, de majd szólok, ha készen leszek.

Piri mama meghökkenve, csendesen tette be az ajtót, és szemét elfutotta a könny.

“Hát ez így van – suttofta, és elzárta a gázt –, ez így van, de lesheted, amíg én átlépek a küszöböd...”

És fél óra múlva már ott ült Gyula ágyán, és Tutajosunk nagy kezét simogatta.

– De most már mesélsz, ugye?

– Szívesen, de előbb Piri mama mondja el, mi történt a nyáron idehaza. Olyan régen mentem el...

– Hát bizony, kisfiam... – és Piri mama szépen elindult az ösvényen, amire a ravasz Tutajos állította, mert kérdezni is szeretett Piri mama, de beszélni sokkal jobban szeretett.

Tutajos kényelmesen elhelyezkedett, a nevelőanya mély lélegzetet vett, és azt mondta:

– Legjobb, ha ott kezdem, amikor elmentetek...

És elkezdte. A duruzsolás lágyan betöltötte a szobát, és Gyula csak egy villamosszerencsétlenséget jegyzett meg az előadásból, a házmesterné foghúzását és a földszinti suszter tizenkét találatát a totón.

– Motorbiciklit vett a szerencsétlen...

– Miért szerencsétlen, Piri mama?

– Na, hallod, minek egy cipésznek motor? Különben is svindli az egész, a cipésznek a keresztlánya árulja ezeket a totócédulákat... és a Bikfic megette Plasinka néni karáját, mert otthagya az alacsony ablakban...

– Nahát! – mondta Tutajos, és nem tett fel több kérdést, mert Piri mama hangja álmosítóan zümmögött, és egyre távolibb lett; és egyre jobban hasonlított ahhoz a csendes mormoláshoz, amit esténként hallottak a kunyhóban, amikor az est határán a messze zsongást odahozta a szél a sík vizekről, ahol álomra készülődött százezer madár.

Ez a zsongás aztán felcsapott egy hét múlva, és vad zúgássá erősödött, amikor Tutajos és Bütyök beléptek az iskola kapuján.

– Hallod, mint a berekben, reggel – mondta Gyula, és nyugodtan ballagtak az osztály felé, ahonnét olyan lárma hallatszott, mintha egy tűzhányó készülne kitörni.

Bütyök lomhán lépkedett Tutajos mellett.

– Gergő bácsi most szalonnázik – mondta.

Erre kicsit megálltak, és elfelejtették az új ruha szokatlanságát is, mert ifjaink mindketten új ruhát viseltek, az évnyitás tiszteletére.

– És Csikas nézi – mondta Gyula, aztán benyitott az osztályba.

A tűzhányó kitört, de egyelőre csak Tímárt vetette ki magából, mert valaki lelökte az első padról, ahol nem tudni, miért tartózkodott.

– Tuta... – ordította estében, aztán elhasalt Bütyök előtt – ki volt ez az aljas?

– Én – mondta Csillik, a Bika –, akarsz még valamit? Na, híresek – állította meg ifjainkat –, azt mondják, griffmadarat löttetek, és láttatok három szál nádat.

– Négyet láttunk, Bika – mondta Tutajos –, de talán engednél a helyünkre.

– Mehettek, de előbb megtapogatlak benneteket, szedtetek-e fel valami kis izmot.

És ekkor Bütyök, a békés és jóságos Bütyök állt az osztály réme elé. Busa, nagy fejét oldalt fordította, és megnyalta a szája szélét.

– Nézd, Bika, nincs kedvem verekedni, mert ez az egy jó ruhám van, de ha Tutajoshoz hozzányúlsz – nem azért mondom –, lapáton visznek ki.

És ekkor a tűzhányó elhallgatott, csak a székek reccsentek meg itt-ott, mint amikor trónok törnek össze.

– Bikának vége, éljen I. Bütyök! – kiáltotta Avas Elemér, a Jogász, és Bika örült, hogy haragját feléje fordíthatta, de Gyula vállára tette a kezét.

– Hagyd, Bika, és ha akarod, tapogass meg, de inkább mondjátok el, mi újság.

Csillik – aki mindenáron verekedni akart – erre végleg elvesztette lába alól a talajt. Tutajos hangjában valami szelíd, erős nyugalom volt, amivel nem lehetett mit kezdeni.

– Hát, kérlek szépen – dadogta –, nőt kapunk Kengyel helyett...

A vihar elült, és most már aránylag csendes megbeszélés kezdődött, de mindenki a helyére ült, mert Wallenberg megnézte az órát:

– Négy perc és harminc másodperc múlva csengetnek.

– Kengyel feleségét – folytatta Bolha a beszámolót.

– És Lajos bácsi nyugdíjba megy.

– Nagy kár, ámbár a nő kedvemre való – szólt közbe Jogász, és megigazította csokor nyakkendőjét, amit csak ő hordott az osztályban.

– Hülye – mondta valaki.

– Ki volt az? – állt fel Avas Elemér, végignézve az osztályon.

– Én – tartotta fel a kezét húsz fiú egyszerre, s a zsidongás újra elindult, de ekkor megszólalt a csengő, és hangja lassan kiemelkedett a zsidongásból. Végül csak a csengő hallatszott, és elnémult minden, mint amikor egy valóságos uralkodó szól a néphez, egy megfoghatatlan hatalom, az idő.

– Jönnek – suttogta valaki, s ezt a suttogást is jól lehetett hallani.

Amikor az ajtó kinyílt, az osztály már állt.

A katedra dobogója nyikorgóit. Kengyel né hona alatt aktatáska, Lajos bácsi sötét ruhában. Kicsit öregebben, mint amikor elbúcsúztak, de vidáman, mint mindig.

– Fiúk, az orvos azt mondta, hogy most már pihennem kell, de azért én nem búcsúzni jöttem. Bármikor jöhetnek hozzám – és jöjjetek is – mert én, akármilyen kelekótyák is vagytok, szeretlek benneteket.

– Mi is Lajos bácsit, mi is, mi is...

– Jó; szóval – nem búcsúzni jöttem, hanem hogy átadjalak benneteket új osztályfőnököknek, aki egyúttal a számtant és fizikát is tanítja. Kengyel tanár úr felesége, és megengedte, hogy egyszerűen Éva nének szólítsátok. Remélem, hálával és tisztelettel viszonzjátok ezt az előlegezett szeretetet...

– Természetesen – szólt Avas Elemér.

Lajos bácsi megállt egy pillanatra, és a tanárnő szeme Jogászra villant.

– ... és... – folytatta az öreg tanár – és úgy viselitek magatokat, legalább úgy, mintha a férje ülne a katedrán. Hát jó munkát, fiúk!

Kezet fogott a tanárnővel, felemelte kezét, búcsút intve, és kiment.

Nagy csend maradt utána.

A tanárnő leült, s amíg az aktatáskából papírokat szedett elő, az osztály halkan zsongani kezdett. Wallenberg ismételt meg nézte óráját.

Kengyel né ekkor kisimította a papírt, és szeme végigsepert az osztályon.

– Fiúk – kezdte –, bevezetőül nincs sok mondanivalóm. Egyet mondhatok csak: én pontosan olyan leszek hozzátok, mint ti hozzám.

– Jók leszünk! – ígérte Avas Elemér bizalmasan.

– Valamit azonban előre bocsátok, és világosan tudnotok kell, hogy amíg itt bent vagyok, csak én beszélhetek, és az, aki a tárgyra vonatkozólag valamit kérdez, vagy akit én kérdezek. Most felolvasom a névsort, mert meg akarlak ismerni benneteket.

– Acél!

– Kiheverted már az operációt?

– Igen, kérem...

– És Janda járt hozzád?

– Mindennap – mondta Acél bizonyos letörtséggel.

– Abrikolt! – kiáltott Sós.

A tanárnő szeme megállt a közbekiáltón.

– Hogy hívják magát fiam?

– Sós Károly.

– Leülhet.

Ezek után már nem szólt közbe senki, mert valami hűvös dermedés szállt a levegőben. Csupán Jogász zörgött egy sportújsággal, és Sós integetett Wallenberg felé, orrára mutogatva, hogy hány óra.

Wallenberg gyorsan megmutatta, mert már ő került sorra mint utolsó!

– Wallenberg!

– Parancs! – és felállt.
– Úgy tudom, magának pontos órája van...
– Másodpercre.
– Igen. Megkérem hát, hogy minden órám előtt tegye ide az óráját a katedrára. Az enyém nem megbízható...

– Szszz... – sóhajtott Dubovánszky – szsz... ez rosszul kezdődik.
– Parancsára – lehelte Wallenberg, és lerogyott.
– Csak kértem – mondta Kengyelne, és ekkor úgy nézett az osztályra, mintha mindenkit egyszerre látott volna. A tanárnőnek meleg kék szeme volt – Tutajos úgy emlékezett –, de most ezek a meleg szemek úgy álltak a fiúkori, mint a befagyott tó.

– Acél fiam, te majd Sós helyére ülsz, Janda pedig Avas Elemér helyére. Ez a két fiú sokat szeret beszélni, és itt az első padban alkalmuk lesz.

A helycsere halálos csendben történt meg.

– Tegez ég magáz – susogta Dubovánszky –, akár az ura. Vége. mindennek.
– Köszönöm, fiúk, most már megismerkedtünk. Pondoray és Ladó itt maradnak, a többiek hazamehetnek.

És a fiúk letörve, szárnyaszegetten, de tisztelettel, egyenként vonultak el meghajolva a katedra előtt. De odakint, összebújva egy-egy csoportban, végül is Jogász mondta meg a közvéleményt, égre tartva mindkét kezét.

– Gyerekek, ezt hát kifogtuk!

Pedig bent a tanteremben Tutajos úgy gondolta, hogy a tanárnő szeme most megint olyan, mint a meleg bársony.

– Fiúk, nem ismerek rátok. Kalandok és az egészség ordít rólatok. Elmondjátok? Tutajos, téged majd elfúj a szél, s most olyan vagy, mint a kardpenge. Szép lehetett...

– Nagyon szép volt, Éva néni.

– Szombaton délután öt óra tájban gyertek el, mert az uram is látni akar benneteket.

– Ott leszünk.

– Várunk – intett Kengyelne, és a két fiú még állt egy pillanatig akkor is, amikor már egyedül maradtak.

Aztán szótlánul leültek, és Bütyök csak később szólalt meg.

– Tutajos, neked kell elmondani...

Ladó Gyula Lajos hallgatott. Hogyan lehet ezt a nyarat elmondani? Egészen sehogy sem lehet elmondani, s amint kinézett a kora őszi verőfénybe, gyűrűzni kezdett előtte a víz, a kis szárcsák úsztak a sás mellett, lobbant a puska dőreje, zuhant a madár, berregett az orsó, sikoltott a vihar, őrzöngött a jégeső, Bütyök alatt megnyílt a föld, Nancsi néni liliomolaja érzett, lobogott a tűz, felszárnnyalt a hajnal, s a derengés ragyogásában ott állt a csónakban Matula és mellette Kati, kis kezét magasra emelve, mintha a szívét tartotta volna benne.

De mögöttük mintha már hullott volna a hó, és szél zengett volna az ágak között, elhordva a füstöt valamerre a tavasz felé.

“Majd elmondom” – gondolta, de amint barátjára nézett, arra gondolt, hogy az idő múlhat, a szépség és jóság, a szeretet és az igazság nem múlik el az évszakokkal, nem múlik el az emberekkel, hanem örökös, mint a testetlen valóság, s ezekből annyit kap mindenki, amennyit megérdemel.